

Goran Filipi
Pula

BETINSKA BRODOGRADNJA: ETIMOLOGIJSKI RJEČNIK PUČKOG NAZIVLJA (A–K)

UDK 800.87.801.82

Rad primljen za tisak 20. 05. 1997.

Čakavska rič, Split, 1997, br. 1

Izvorni znanstveni članak

Original scientific paper

Recenzenti: Vojmir Vinja, Vladimir Skračić

Članak predstavlja dio Rječnika koji obuhvaća brodograđevnu terminologiju sačuvanu usmenom predajom i praksom tradicionalne brodogradnje u Betini na malom dalmatinskom otoku Murteru. Kako je ova tradicija prenesena iz Korčule u 18. stoljeću, autor taj leksik uspoređuje s korčulanskim, a jedan i drugi prikazuje u sustavu cjelokupne jadranske brodograđevne terminologije uz etimološko tumačenje. S obzirom na značaj korčulanske i betinske brodogradnje (koja se u Betini održala do danas), ovaj Rječnik prezentira leksik koji je i najrašireniji u tradicionalnoj gradnji drvenih barki i brodova na hrvatskom dijelu istočne obale Jadrana.

Rječnik je ustrojen abecednim redom. Glagoli se navode u dužem infinitivnom obliku jer se u Betini infinitiv puno češće ostvaruje na *-i*, premda postoje i glagoli koji imaju samo kraći oblik infinitiva, npr. *gjeđat*, ali takvih u našoj terminologiji nema. Iza natuknice navedena je u leksikografiji uobičajena naznaka o vrsti riječi iza koje slijedi tumačenje termina. Značenja sam gledao navoditi što preciznije (kad god sam u stručnoj literaturi naišao na iscrpniji opis obrađivana predmeta ili radnje, to sam i citirao) jer je u suvremenoj etimologiji referentu dano izuzetno bitno mjesto, a i stoga što će to vjerojatno biti i najzanimljiviji dio Rječnika za sve nejezikoslovce, ljubitelje mora i pomorstva, kakvih u nas ima jako puno. Taj prvi dio članka koji je odvojen znakom • prethodi leksikologijskom i etimologijskom dijelu. Uz betinski se termin ravnopravno obrađuje i korčulanski ekvivalenat — umijeće građenja brodova u Betinu je preneseno iz Korčule. Uz svaku se lemu navode i istoznačne sličnozvučnice i njihove izvedenice (a u nekim slučajevima i istoznačni

različiti oblici od obrađivanih i njihove izvedenice) iz dostupne mi literature, pa je tako svaki termin najprije promotren u odnosu na korčulanski, zatim u sustavu cjelokupne jadranske brodograđevne terminologije, pa tek onda uspoređen s govorima (najčešće mletačkim) Italije, da bi se članak na koncu i etimološki razriješio — uz svaku sam natuknicu navodio i sličnozvučne istoznačnice iz srednjovjekovne latinštine naših krajeva koje sam pronašao u LL.

Prikupljeni termini bilježe se hrvatskom latinicom sa samo jednom dopunom: znakom ĝ bilježi se glas između fonema /dž/ i /d/. Naglasci su naznačeni uobičajenim sustavom od pet elemenata koji se koristi u svim suvremenim radovima iz čakavske dijalektologije uz, također uobičajeni, znak za dužinu vokala. U Rječniku je i manji broj istromletačkih riječi koje sam sam prikupio na terenu — one se bilježe grafijom i prozodijским znakovima koji su uobičajeni u suvremenim radovima iz talijanske dijalektologije. Oblici iz pisanih izvora vjerno se prenose prema izvorniku, osim onih iz Akademijinih izdanja koja se drže inače neprihvaćena Daničićeva prijedloga za foneme /nj/ i /lj/: *n̄* i *l̄* bilježim kao *lj* i *nj* jer Daničićevi grafemi doista u velikoj mjeri zbunjuju čitatelja koji ih često, zbog neuočljivosti dijakritičkih obilježja, zamijeni za *n* i *l*.

IZ POVIJESTI BETINSKE I ISTOČNOJADRANSKE BRODOGRADNJE

Bez dvojbe čovjek je vrlo rano shvatio da bi drvo mogao upotrijebiti kao sredstvo za prijelaz s jedne obale rijeke na drugu ili za spuštanje niz rijeku. Ubrzo je naučio da može postići puno veću stabilnost ako spoji više komada drva — tako je još u prahistoriji čovjek načinio splav. Još je značajniji napredak postignut dubljenjem nekog većeg debla vatrom ili kamenom sjekinom. Tako je nastao prvi ozbiljniji čamac, monoksil, u kojem se čovjek osjećao puno sigurnijim nego na splavi i s kojim je mogao lakše ribariti i ploviti. Sljedeća je faza dodavanje greda ili dasaka stranama broda čime je povećana nosivost ali i stabilnost plovila. S vremenom bokovi postaju sve veći, a početno je deblo ostalo kao neka središnja temeljna greda iz koje se je razvila kobilica. Ne zna se pouzdano kad je čovjek prestao veslati rukama — možda u doba najjednostavnijih monoksila, a možda tek kasnije, s monoksilom povišenim gredama. I razvoj je vesala tekao postupno, od najobičnije do posebno oblikovane daske koja se završavala lopaticom. Gotovo je sigurno da su već ljudi mlađeg kamenoga doba bili sposobni izraditi primitivno plovilo (monoksil), možda čak i splav. Velik je korak u razvitku brodogradnje učinjen kad je čovjek počeo koristiti vjetar za pokretanje plovila. Postoje utemeljene pretpostavke da se do iste spoznaje došlo neovisno na raznim stranama svijeta. Sve što smo rekli zapravo najviše vrijedi za otočane, jer je već za sam prijelaz s obale na otok bilo potrebno poprilično usavršeno plovilo, pogotovo za slučaj udaljenijih otoka ili kad je trebalo prevesti cijelu obitelj. Na žalost, istočnojadranska brodogradnja nije iza sebe ostavila nikakvih pisanih dokumenata, a vrlo malo i ostalih tragova. Zbog toga prava povijest brodogradnje istočnih jadranskih obala počinje relativno kasno, u doba kad je pomorska plovidba dostigla relativno visok stupanj razvitka. Jedan od razloga za to jest specifičnost samih brodogradilišta. Naime, vrlo je dugo razdoblje »brodogradnje bez brodogradilišta«. Brodogradilišta su imala vrlo primitivnu konstrukciju, podizana su prema potrebi gradnje i nakon završetka radova, zametao im se

svaki trag. Čak ni približno ne znamo kad su pražitelji istočne jadranske obale počeli graditi brodove, ali je pouzdano poznato da su se još u neolitsko doba (između 3000. i 2000. godine pr. Kr.) otisnuli i na najudaljenije otoke i tamo se nastanili. Također je poznato da su u tim pradavnim vremenima održavali veze s prastanovnicima Italije i Balkanskoga poluotoka. A brodove, koji su im za sve to bili potrebni, morali su sami načiniti.

Prvi poznati žitelji naših obala bili su Iliri koje spominju još stari grčki historičari i geografi. Već u to doba Iliri nisu više samo zemljoradnici i stočari, nego i moreplovcu i brodograditelji. Kako su u to doba na Mediteranu brodarstvo i brodogradnja na visokom stupnju razvitka, izvjesno je da je grčka plovidba Jadranom bitno utjecala na razvitak pomorstva u Ilira — kao što su prije toga Egipćani potakli razvoj pomorstva u Feničana, a ovi u Grka. Grci dolaze na jadranske obale koncem VII. stoljeća pr. Kr. i osnivaju svoje kolonije. Epidamos (Drač) i Appolonia (nedaleko Valone) prve su njihove jadranske kolonije za koje pouzdano znamo. Poznate su i značajne grčke kolonije osnovane u IV. stoljeću pr. Kr. Issa (Vis) i Pharos (Hvar). Pretpostavlja se da su baš u tim lukama morala postojati prva brodogradilišta na istočnom Jadranu. U čestim pomorskim bitkama s Grcima Iliri su postajali sve bolji pomorci i brodograditelji. Što se brodogradnje tiče, najznačajnije su ilirsko pleme bili Liburni. Oni su od VIII. stoljeća stare ere svojim brodovljem držali pod kontrolom brojne trgovačke i strateške točke istočnoga Jadrana — što je nezamislivo bez organizirane brodogradnje. Poznato je da Rimljani do I. punskog rata nisu imali mornaricu, ali su vrlo brzo podigli ratnu mornaricu i pobijedili mornaricu Kartage koja je u to doba bila najjača na Mediteranu. U brodograditeljstvu Rimljani su se koristili dostignućima Grka. Rim u brodograditeljstvu nije dao značajnijih novina. Njihova je najveća zasluga u izgradnji luka, što je i razumljivo jer nisu imali prirodnih. Značajnije rimske luke na istočnom Jadranu bile su Jader, Naron, i Scradona, a najvažnija Salona — vjerojatno jedno od središta istočnojadranske brodogradnje. Slaveni se, udruženi s Avarima, pojavljuju na Jadranu početkom VII. stoljeća. Godine 612. razorili su Salonu. Već u drugoj polovici VII. stoljeća učvrstili su se na istočnom Jadranu razorivši mnoge rimske gradove. Romansko se pučanstvo zadržalo u više primorskih gradova, po otocima i u planinama. Tijekom stoljeća Slaveni i Romani postupno su se stapali. Osvojeno je more po svoj prilici naše preteke ubrzo potaklo na plovidbu. Vjerojatno su u novoj postojbini najprije nastavili s gradnjom monoksila — na to ukazuje činjenica da je takav tip plovila u nas bio prisutan još donedavna pod imenom *copul* ili *ladva*. Ubrzo su morali shvatiti da je taj tip plovila nepodesan za veće poduhvate i prijeći na gradnju zahtjevnijih, boljih tipova. Ne znamo kada se to zbilo ni kakva su ta nova plovila bila. Car Konstantin izrijekom spominje da je u X. stoljeću postojao utvrđeni grad Neretljana na otoku Korčuli. Korčula je bila poznata po gustim šumama, a na drugim otocima Neretljani nisu imali utvrđenih gradova, pa se pretpostavlja da su većinu svoga brodovlja gradili na Korčuli. U VIII. stoljeću, istodobno s usponom pomorske sile Hrvata i Neretljana, počinje se pod okriljem bizantske vrhovne vlasti razvijati Venecija. Već početkom X. stoljeća ona usisava obalne istarske gradove i to nadasve radi opskrbe svojih brodogradilišta drvom kojega u okolici Mletaka nema. Mletačka je brodogradnja započela u davnim vremenima i sve se više usavršavala koristeći iskustva inih pomorskih naroda s kojima je imala doticaje. Do IX. su stoljeća Mletčani uzor nalazili u Bizantu, no već koncem istoga stoljeća počinju graditi vlastite tipove velikih brodova kojima nadvisuju umijeće bizantskih majstora. Tako su im jedini takmaci ostali ini talijanski gradovi. Tijekom sljedećih nekoliko stoljeća, skupa s razvitkom

pomorstva, moć Mletaka nezadrživo raste. Venecija je 9. VI. 1409. od Ladislava Napuljskog za 100. 000 dukata kupila Zadar i sva njegova prava na Dalmaciju. Godine 1420. predaju se Mletcima Trogir, Split i Kotor, te otoci Brač, Hvar i Korčula, tako da je Venecija stekla cijelo dalmatinsko primorje, osim područja Neretve, koje je zaposjela 1481., i Dubrovačke republike koja se 1467. stavila pod zaštitu Turske. To je doba kada počinje veliki utjecaj mletačke brodogradnje na brodograditelje istočnih jadranskih obala — njen razvitak postaje u potpunosti ovisan o mletačkoj pomorskoj politici. Do 1420. godine, kad moć Mletaka na istočnom Jadranu još nije toliko jaka, istočnojadranski brodograditelji mogli su graditi brodova koliko su htjeli i kakve su htjeli, jedino ih nisu smjeli bez dozvole Venecije prodavati strancima. Zbog velike se potražnje brodogradnja istočnoga Jadrana lijepo razvijala, čemu su potpomogle i bogate i kvalitetne šume u samom zaleđu obale. U XV. se stoljeću mletačka pomorska politika znatno mijenja. Ograničenja postaju sve teža, pa brodarstvo istočnoga Jadrana zapada u tešku krizu. Mletački je Senat 1502. usvojio rezoluciju kojom se pod prijetnjom strogih globa zabranjivalo svim dalmatinskim brodogradilištima graditi brodove iznad 200 stara nosivosti. Zbog tog je zakona brodograđevna djelatnost svedena na gradnju manjih brodica i popravljanje mletačkih galija. Takvo je stanje potrajalo manje—više sve do 1623. kad je mletačka vlada ukinula tu zabranu. Zbog prevelike blizine Venecije na sjevernom Jadranu, osim u Senju, brodograditeljstvo se dugo nije znatnije razvilo — za razliku od brodogradnje srednjega i južnog Jadrana (Hvar, Vis, Korčula, Trogir, Split, Dubrovnik, Kotor itd.) gdje tijekom stoljeća stara brodograđevna središta jačaju.

Za betinsku je brodogradnju bitan razvoj korčulanske jer se zanat s tog otoka prenio na Murter. U starom je vijeku Korčula bila jako uporište ilirskih gusara, kasnije Neretljana. Po svoj su prilici i jedni i drugi na tom otoku bogatom šumama gradili svoje brodove. Prvi se korčulanski majstori spominju tek u XIV. stoljeću, no s pravom se može pretpostaviti da je korčulanska brodogradnja znatno starija. Njen intenzivni razvitak počinje u XV. stoljeću, ponajviše zbog procvata brodarstva susjednoga Dubrovnika koje lokalni majstori više nisu mogli zadovoljiti. U XV. se stoljeću često spominje djelatnost korčulanskog *škvara*, a slava njegovih radnika doprla je i do Mletaka i do Turske. Prema podatcima čini se da je Korčula od svih drugih dalmatinskih gradova najlakše podnijela spomenutu zabranu Serenissime iz 1502. koja je punih 120 godina gušila brodograđevnu djelatnost naših primorskih gradova. Usprkos zabrani korčulansko se brodogradilište vrlo uspješno razvijalo i postalo jednim od najpoznatijih na istočnom Jadranu. Uspješan je razvoj donekle poljuljan 1526. kad je proradilo brodogradilište u Gružu. Dubrovčanima je tada zabranjeno naručivati i popravljati brodove u Korčuli. Za povijest korčulanske brodogradnje jako je važna 1623. godina kad su se korčulanski majstori udružili u strukovnu udrugu »Banka sv. Josipa«. Statut bratovštine iste je godine potvrdio generalni providur Dalmacije Frano Molin. Ta je godina još bitnija jer je Monin, kao predstavnik mletačke vlasti, dopustio korčulanskim brodograditeljima graditi brodove neograničene nosivosti. Od XVII. se stoljeća i Serenissima služi korčulanskim brodogradilištima za svoje potrebe, i pored vlastitoga velikog arsenala. U XVII. stoljeću zavladała je kriza pomorstva na cijelom Jadranu. Iz nje Korčula uspješno izlazi jer su se njeni majstori znali preusmjeriti na gradnju manjih brodica za potrebe ribarstva i obalnoga prijevoza tako da su zadržali kontinuitet zaposlenosti brodogradilišta. Osim toga, kao jedna od važnih postaja na plovnom putu duž istočnoga Jadrana, korčulanski su majstori imali uvijek pune ruke posla oko popravaka i čišćenja brodova. Kriza pomorstva

nastavlja se i u XVIII. stoljeću. Dubrovačko se pomorstvo nakon potresa 1667. vrlo sporo oporavljalo tako da je i početkom XVIII. stoljeća bilo u vrlo lošem stanju, što u velikoj mjeri pogađa korčulansku brodogradnju koja je u to doba ovisila o dubrovačkom trgovačkom brodarstvu. Dolaskom Austro-Ugarske u XIX. stoljeću depresija dalmatinske brodogradnje još se produbljuje. Nova je država razvijala uglavnom brodogradilišta sjevernoga Jadrana. Osim toga, južni krajevi nisu znali ili htjeli shvatiti potrebu preusmjerenja brodogradnje prema novim tehnološkim dostignućima — u doba parobroda i dalje su istrajali u gradnji jedrenjaka. No ipak, Korčula se orijentirala na gradnju manjih brodova što ju je izvlačilo iz krize i u prethodnim razdobljima. Majstori se sve više specijaliziraju za gradnju ribarica i čamaca i postaju u tomu veliki majstori.

Tijekom teške depresije u XIX. stoljeću mnogi korčulanski majstori napuštaju otok — i ranije su to činili, povremeno bi napuštali otok još od XV. stoljeća i svoj zanat nastavljali drugdje. Tako je 1745. godine i brodograditelj Paško Filipi napustio rodni otok i u Betini na Murteru sa sinovima podigao brodogradilište. U literaturi se doduše navodi Marko Filipi kao utemeljitelj betinskoga *škvera*, no iz dokumenata koji su u posjedu naše obitelji jasno je da je Marko Paškov najstariji sin, pa je vjerojatno on i vodio poslove; sličan će se slučaj ponoviti i dosta godina kasnije sa sukošanskim brodogradilištem »Jadran« za koje većina izvora navodi da su ga utemeljili Šime, Ljube i Krste Filipi, a zapravo ga je osnovao njihov otac, Ante Filipi, pradjed autora ove knjige, koji doduše nikada u Sukošanu nije aktivnije radio (dolazio bi samo povremeno i služio je zapravo kao nekakav teklić na relaciji Betina-Sukošan jer se veze nisu mogle tako jednostavno prekinuti, trebalo se na primjer služiti uslugama betinskih kovača budući da sukošanski kovač Vanjak u to doba još nije znao kvalitetno raditi metalnu opremu za brodove), no brodogradilište je glasilo na njegovo ime (Ante Filipi i sinovi) što se vidi na pečatu u našem posjedu. Ti prvi betinski brodograditelji razvili su solidan kadar majstora za izgradnju svih vrsta drvenih brodova srednje i male veličine. U to je doba betinska radionica koja je zapošljavala nekoliko brodograditelja, a nešto kasnije proširila djelatnost i na kovačko-bravarske zanate, opskrbljivala drvenim brodovima čitavo područje od Zadra do Šibenika. Betina je uskoro postala rasadnik vrsnih majstora koji su kasnije polako preplavili primorje i otoke sjeverne Dalmacije i postavili temelje brodogradnji u tim mjestima. Godine 1926. u Betini je bilo jedno veliko brodogradilište i devet manjih. Zapisano je da je na tim brodogradilištima od 31. listopada 1926. do 31. listopada 1927. izgrađeno sedam jedrenjaka i 5 čamaca ukupne nosivosti od 49 tona, a da je popravljeno 60 jedrenjaka i 12 čamaca ukupne nosivosti 1. 007 tona. Betinska su brodogradilišta tada imala ukupnu površinu od 11. 200 m², a svi ostali *škverovi* sjeverne Dalmacije zajedno 10. 330 m². Godina 1930. znači početak krize (koje po redu!) drvene brodogradnje, počela je preraspodjela betinskih brodograditelja koja će trajati sve do 1940. I kao što su u XVIII. stoljeću u Betinu pristigli prvi brodograditelji, tako su sada i betinski majstori počeli napuštati otok; krenuli su širom sjeverne Dalmacije. Nalazimo ih u selima gdje nikad brodogradnje nije bilo: npr. Sukošan (Ante Filipi sa sinovima Šimom, Ljubom i Krstom), Biograd (Tome Uroda) itd. 1930-ih godina u Betini je osnovana nova brodograditeljska zadruga koja se nije dugo održala. Za 1930. godinu imamo mnogo podataka o betinskoj brodogradnji. Te su godine u Betini registrirana sljedeća brodogradilišta: 1. Brodogradilište Ante Filipija, osnovano 1882., imalo je površinu od 100 m²; od 1. studenoga 1928. do 1. studenoga 1929. njegovi su majstori izgradili šest novih čamaca ukupne nosivosti 27 BRT i popravili dvije jedrilice i deset čamaca

ukupne nosivosti 50 BRT. 2. Brodogradilište Jose Filipija osnovano je 1904., imalo je površinu 70 m². 1930. na njem je izgrađen jedan čamac nosivosti 3 BRT, a popravljena su dva jedrenjaka i osam čamaca ukupne nosivosti 60 BRT. 3. Brodogradilište Paška Filipija i druga obnovljeno je 1922. godine (postoji od 1745.), imalo je površinu 1.037 m². Godine 1930. njegovi su majstori izgradili jedan čamac nosivosti 4 BRT i popravili 15 jedrenjaka i 13 čamaca ukupne nosivosti 210 BRT. 4. Brodogradilište Roka Filipija osnovano je 1882., imalo je površinu 100 m², a 1930. godine nije radilo. 5. Brodogradilište Vicka Filipija osnovano je 1775., imalo je površinu 90 m² i nije radio od 1928. do 1930. 6. Brodogradilište Benjamina Urode od 50 m² osnovano je 1896. Na njem su 1930. sagrađena četiri čamca ukupne nosivosti 7 BRT i popravljeno čamaca ukupne nosivosti 30 BRT. 7. Brodogradilište Frane Urode površine 100 m² osnovano je 1775. Njegovi su majstori od 1929. do 1930. popravili četiri čamca ukupne nosivosti 10 BRT. 8. Brodogradilište Pelegrina Urode osnovano je 1896. godine, imalo je površinu 200 m²; njegovi su majstori 1930. izgradili jedan jedrenjak i tri čamca ukupne nosivosti 16 BRT a popravili šest jedrenjaka i 23 čamca ukupne nosivosti 80 BRT. 9. Brodogradilište Stipe Urode, površine 60 m², osnovano je 1895. 1929. i 1930. godine nije radilo. 10. Brodogradilište Tome Urode, površine 60 m², osnovano je 1875.; godine 1930. njegovi su majstori izgradili jedan čamac nosivosti 3 BRT i popravili pet čamaca ukupne nosivosti 15 BRT.

Kako je već rečeno mnogi sjevernodalmatinski *škerovi* duguju postanje, ili su pak u izravnijoj svezi s betinskim majstorima (podatci prema stanju 1930. godine): 1. Biogradski škver osnovao je 1920. godine Frane Uroda, brodograditelj iz Betine. 2. U Birbinju na Dugom otoku od 1858. godine postoji brodogradilište čiji su vlasnici Jadre i Roman Rančić, a njihov je djed izučio zanat u Betini kod majstora Pere Filipija Tošulova. 3. U Kalima na Ugljanu škver postoji od 1915., njegov vlasnik Božo Končulat zanat je izučio kod Mate Filipija Protova iz Betine. 4. Škver u Murteru postoji od 1895., njegov je vlasnik, Marko Markov, zanat izučio u susjednoj Betini kod Pere Filipija Tošulova. 5. Godine 1922. u Šibeniku je postojalo brodogradilište Vicka Filipija i sinova koji su se doselili iz Betine. 6. U Salima postoji brodogradilište Paška Mihića od 1906. godine; Mihić je zanat izučio kod Mate Filipija Protova iz Betine, gdje se i oženio; jedan se njegov sin iselio u Venezuelu gdje je osnovao vlastito brodogradilište. I Anđelo Filipi, koji je skupa s bratom Dragutinom osnovao brodogradilište u Kukljici, prenio je svoje umijeće preko oceana, odselio se u Australiju gdje je osnovao vlastiti škver.

O važnosti betinske brodogradnje u ne tako davnoj prošlosti govore i podatci o zaposlenosti osoblja na brodogradilištima na području Lučke kapetanije Šibenik za 1. studeni 1929. godine: 1. dvojica brodograditelja, jedan iz Betine, drugi iz Šibenika. 2. dvadeset i devet majstora, šesnaest Betinjana. 3. dvadeset i šest teslara, sedamnaest Betinjana. 4. dvadeset i osam šuperača, petnaest Betinjana. 5. petorica drvodjelaca, jedan iz Betine. 6. tri jedrara, jedan iz Betine. 7. trojica kovača, svi Betinjani. 8. trideset i devet pomoćnih djelatnika, dvadeset i šest Betinjana. 9. dvadeset i šest šegrtu, jedanaest iz Betine. Ukupno je na području Lučke kapetanije Šibenik u brodogradnji bilo zaposleno 162 osobe, od kojih 62 u Betini; u Biogradu je bilo 11 bivših Betinjana, a u Šibeniku 20 — ukupno je iz Betine bilo 94 osobe, a iz ostalih mjesta tog dijela Dalmacije 68. Koliko su betinski brodograditelji bili vrsni poznavatelji svoga umijeća govori i zlatna medalja, diploma (s nadnevkom 9. prosinca 1913.) koja se čuva u obitelji, a koju je na Austrijskoj jadranskoj

izložbi 1913. godine u Beču za model potpuno opremljene betinske *gajete* dobio Marko Filipi Marketo. (sastavljeno prema PE, BKPZ, VI i Jk.).

Današnje betinsko brodogradilište nastalo je spajanjem nekoliko manjih 1948. godine, no i dalje djeluje više manjih škverova koji polako ali sigurno sve više i više zatvaraju vrata. Isto vrijedi i za Korčulu. S obzirom na bitno mlađi kadar u Betini nego u Korčuli držimo da će mala betinska drvena brodogradnja nadživjeti korčulansku. Zanimljivo je da danas u Korčuli nema više brodograditelja iz obitelji Filipi koja je prenijela obrt u Betinu, štoviše tamo su 1985. kad smo vršili naša ispitivanja živjele još samo tri obitelji s tim prezimenom.

RJEČNIK

ancikôr m. Pramčana protustatva: savijen, od više komada sastavljen, komad, koji se svornjacima i vijcima pričvršćuje s unutrašnje strane pramčane statve da bi se pojačao njen spoj s koblicom; na protustavu se naslanjaju krajevi platica. I *kontraššta* (v.).

• Vidović navodi i značenje »krmena protustatva«, što u Betini nismo zabilježili jer se ona ugrađuje samo na velike brodove kakvi se tamo već duže ne grade, (VID 3, s. v. *ancikor*), a pod istom natuknicom bilježi i značenje »krmena statva« što sami također nismo zabilježili. Za mlet. Boerio donosi *vanticuòr* (BOE 778), Pinguentini, Doria i Rosamani za tršč. *anticor* (PING 32, DORIA 31, ROS 28) — pod istom natuknicom Rosamani navodi i oblik *anticuor* za Mali Lošinj, a Doria tvrdi da je *anticuor* u uporabi u Velom Lošinjju. Usp. i *anticuòre* u Chioggi (CHIO 18) i furl. *anticûr* (DORIA 31, s. v. *anticor*). Riječ je o posuđivanju mletačke složenice (*v*)*anti* (afereza od *avanti* »sprijeda« < *abante*, REW 4) + *c(u)or* »srce« (< *côr*, REW 2217) — u toj je složenici srce metafora za ključni dio broda. Posuđenica je česta u hrvatskim idiomima istočne jadranske obale: Vidović navodi *ancikor* za Milnu i Trogir, *ancikur* za Komižu, *anćikuor* za Sutivan i *antikor* za Senj (sve VID 3, s. v. *ancikor*), a u DUL 390 nalazimo *ancikôr* za Brusje na Hvaru, u TRO *ancikôr* za Trogir. U Korčuli smo zabilježili samo *kontraläšta* i *kontraššta*. (v.).

aně(l) m. Prsten (škopac, alka), npr. na vrhu sidra za koji se vezuje konop ili veriga.

• Posuđenica iz mletačkoga: mlet. *anèlo* »prsten« (BOE 35) < *anèllus*, REW 452 — umanjena od *anülüs* »prsten, osobito pečatni prsten, pečatnjak« (DIV 94), izvedenice od *anus* »krug«, DIV 94. U istom značenju Rosamani donosi za Grado *anèlo* »anello o maniglione o cicala dell'ancora« (ROSMAR 6) — na istoj stranici nalazimo i istrijski rovinjski oblik *aniël* i piranski *anèl*. Usp. i tršč. *anel* (KOS 27, PING 31, Doria 28). Posuđenica je proširena širom istočnoga Jadrana: Skok za Perast bilježi *ànio*, za Mljet *anijo*, za Račišće, Brač *anjel* i *ànel* za Korčulu (sve SKOK I/45, s. v. *ànio*), Deanović za Lopud *ànio* (DEA 153), Dulčići za Brusje *anèl* (DUL 390), Geić i Slade za Trogir *ànèl* (TRO 21 — u znač. »1. vitica; 2. prsten na vrhu štapa od sidra za koji se vezuje konop«) i V. Lipovac za Boku *anèl*, *anjo* (LIP 11). Mi smo u Korčuli zapisali *ànèl* (isto i DEA, loc. cit.).

ânkora ž. Sidro. I *sïdro* (v.).

• Identičan je oblik u uporabi i u Korčuli (isto ima i DEA 153 za Lopud). A. Bačić Fratrić za Blato na Korčuli uz *ankora* piše: »željezno sidro sa dva kraka za sidrenje broda, za razliku od sidra koje ima četiri kraka; kotva« (FRA 7). Prema našim ispitanicima u Betini

i Korčuli *ânkora* su i *šidro* (v.) istoznačnice. U Vidovića nalazimo primjere za isti raspored značenja kao u Fratrića: »ankora je su dva maje« — Komiža, »ankora ima dvije lopate, sidro četiri roga« — Mokošica, »ankora je sa dva zuba« — Koločep, »ankura ima dva roga, a sidro četire« — Dobrinj na Krku, »drugi je šest od sidra ankora, ima dva brka, koji se zovu pate« — Poljica (VID 4, s. v. *ankora*). Isto i Jurišić: »(ankora je samo dvokrako sidro, na većim brodovima; četverokrako sidro na svojim malim domaćim brodovima zovu samo šidro)« (JUR 18, s. v. *oânkora*). Piasevoli uz *ânkora* (isto i u Trogiru, TRO 21, i u Boki, LIP 11) daje značenje »sidro velikoga broda« (PIAS 20). U govorima hrvatskoga Jadrana riječ je o posuđenici iz mletačkoga: *âncora* (BOE 33). Usp. i tršč. *âncora* (DORIA 26, KOS 26, ROS 4), također tršč. *ancora* (PING 30), Chioggia *âncora* (CHIO 14). Etimon je latinski grecizam *ancōra*, REW 443b (< grč. ἄγκυρα, SENC 6), koji je po Skoku u latinski dospio preko etruščanskoga: »Danas čini u prostom narodnom govoru na našoj obali veliku konkurenciju drugi grčki termin *ânkura* (prvi je *sidro* — nap. autora), riječ koju su Etruščani posudili od Grka i predali Rimljanima.« (SkokTerm 80, 81). Za dalmatinsku latinštinu imao potvrdu iz 1440.: *anchora* (LL 38–1440.).

arburàti svrš. Postavljati rebra na kobilicu.

• Svi repertoari kojima se služimo donose srodne oblike u značenju »dignuti, postaviti jarbol(e)«. U Korčuli smo zabilježili *arbùrat* u značenju kao u Betini. U Vidovića nalazimo *arburat* »dignuti jarbol« za Komižu (VID 5) — u istom znač. u CEN 309 *arburat*. Riječ je o starijoj mletačkoj posuđenici: *arborar* (BOE 41), izvedenici na *-ar* od *arboro*, *arbore* »jarbol« (BOE 41) < *arbor*, REW 606 — u mletačkim se govorima danas češće rabe oblici s disimilacijom *r-r* → *l-r*: *arbore*, *arboro*, *àlboro* (BOE 41, 28), *àrboro*, (PING 34 — s leme upućuje na natuknicu *álbero* koje u rječniku nema), *àrboro* (s naznakom da je zastarjelo), *àlbero* (DORIA 34, 21), *àrboro*, *àlbaro* (MI 11, 5), *àrbor*, *àlbero* (ROSMAR 8, 2), *arboro*, *alboro* (KOS 32, 21). Dok Manzini za Kopar ima samo disimilirane oblike (*àlboro*, *àlbero*, uz izvedenicu *arborada* — MAN 2), Vascotto za Izolu navodi samo *àrboro*, ali u napomeni veli: »Albero (di natante. Per quanto mi consta, in ogni altro senso si era affermato *àlbero*, o al più *àlboro*)« (VASC 37). Zanimljivo je da naš glagol osim Boeria ne donosi ni jedan od citiranih autora. Ni Skok se nije bavio glagolom — za »jarbol« ima mnoštvo oblika (*jarbol*, *jôrbul* — Ilovik, *juârbul* — Nerezine, *arbul*, *arbor*, *jambor*, *ârbuo* — Perast, Dubrovnik) koje je držao dalmatskima; nazive je obradio u SkokTerm 119 u odjeljku koji započinje riječima: »Nakon što smo ovako objasnili historijsku osnovicu naše ribarske i pomorske terminologije, ogleđajmo one malobrojne termine brodske, koji nikako nijesu mletački, nego romansko–dalmatinski.« Prijenos značenja koji smo mi zabilježili po svoj je prilici novijega datuma, uvjetovan je prestankom građenja brodova na jedra. Usp. i *jarbulàti* »podignuti jarbol na brodu« (PIAS 118) — kalk prema mletačkom; isto i *jarbolat(i)* u Šepurini i Sutivanu i *jarbulati* u Vrgadi (oboje VID 179) — *jarbulàti* (JUR 79). U znač. »opremiti jarbolom ili katarkom« (1334.–1335.) u srednjovjekovnoj latinštini naših krajeva *arborare* (LL 59). Usp. i *arborãd* »taksa koju su jedrenjaci plaćali u stranim lukama, a plaćala se zavisno od broja katarki« (LIP 14).

ârgan m. Drvena naprava (obično pomična) za istezanje broda na suho radi popravljjanja.

• Posuđenica iz mletačkoga (*ârgana* »Strumento da tirar pesi... Strumento di legno intorno a cui s'avvolge un canapo per uso di tirar in alto pesi« — BOE 42) raširena duž

cijelog hrvatskog Jadrana (značenje nije jedinstveno, pa ćemo ga dosljedno navoditi): *ârgan* »vitao za istezanje broda« — Sali (PIAS 21), *ârgan* »machina scansoria« — Cres, *ârgan* »sprava oko građe, kože itd.« — Dubrovnik, *ârgan* »visoki stup blizu makine, mlina za masline« (terminologija uljarstva) — Šibenik (SKOK I/58, s. v. *argan* »istezalo, čiga«). Vidović, uz lemu *argan* (VID 5) najprije navodi različita značenja (»machina scansoria, machina tractoria. argan. vital«, »željezni valjak koji stoji okomito i može se vrtiti pomoću ruceja i poluga; služi da se olakoti trud kad treba potezati štogod što zahtijeva mnogo sile«, »motovilo«, »stara naprava za izvlačenje jedrenjaka iz mora konopom (učvršćeni željezni valjak«), a zatim i dva hrvatska oblika (*arganj* za Senj i *ôrgan* za Komižu). U našem značenju Deanović za Lopud navodi *ârgan* »sprava za istezanje broda na šker« i za Korčulu *ârgân* (DEA 153). Mi smo zabilježili *ârgan* također samo u značenju »sprava za istezanje broda na suho«. U DUL 391 nalazimo *argôn* »vrst konopa«, a u TRO 22 *ârgân* »1. željezni valjak koji se vrti pomoću poluga; 2. dio opreme kod prerade maslina na koji su se vješali radnici (makinjari) da se bolje iscijedi smjesa od mljevenih maslina«. Značenja variraju i u mletačkim idiomima: *ârgheño* »argano (sia quello per tirare in secco i natanti, sia quelli, più piccoli, per altri usi)« — MAN 6, *argano* »argano, burbera, verricello« — KOS 33, *ârgano* »ârgano«, *ârgheña* »ârgano, anche per tirâ sù le barche«, *ârgheño* »ârgano verticale (si ufa per tirare corde opportunam. avvolte al suo fusto — campana — o la catena di un'ancora, ingranata intorno al medéjimo)« — ROSMAR 9, *ârgano* »argano« — DORIA 35, *ârgano* »ârgano, verricello o molinello, orizzontale o verticale, azionato da motore o da forza umana, adoperato sulle navi per salpare le âncore, attraccare, facendo forza sui cavi, o alzare pesi« — PING 35. Etimon nalazimo u lat. *arganum (vom Plur. *tâ ôrgana* aus; riječ je o množini imenice ὄργανον »oruđe, sprava, stroj«, SENC 669 — nap. autora), REW 6097. U znač. »stroj za dizanje tereta, vitlo, dizalica« nalazimo *arganum* (1313.) i *argagnum* (1386.) — LL 65. U Korčuli smo zabilježili i naziv za osovinu argana: *spîca*. Za Skoka je *spîca* (za Vodice daje znač. »drvena šipka«) riječ slavenskog podrijetla (SKOK III/310). U Blatu na Korčuli *spîca* »grančica, iver, komadić drva« (FRA 83), u Brusju na Hvaru *spîca* »tanki komad suha drvca, prutić« (DUL 663). Moglo bi biti i od njem. *Spitze* »vršak, šiljak« (HURM 631) — usp.: »Dallo slov. (resp. cr.) *špica* 'punta; raggio della ruota; stecco di legno (per vari usi)' < ted. *Spitze* 'punta'. « (MAN 195, s. v. *šbisa* »scheggia, stecco, pezzeto di legno per accendere il fuoco« kamo upućuje s istoznačnice *spîsa* na str. 231).

âriš m. Brodograđevni materijal, arišovina.

• U Korčuli *âriž*. U Brusju na Hvaru *âriž* »vrst građevnog drva« (DUL 391), u Salima na Dugom otoku *âriš* »vrsta bora« (PIAS 22). Vidović za Korčulu i Lopud navodi *ariš*, za Klimno i Punat *ariž* i samo za Punat *arež* (VID 6, s. v. *ariž* »drvo za brodogradnju«). U mlet. se govori za drvo *Larix europaea* rabe oblici tipa *larise*: *lârîfe* (ROS 526), *lârîše* (VASC 149), *lârefe* (ROS 526), *larese* (BOE 361), *lârese* (CHIO 284), *lâreze* (ROS 526, s. v. *lârefe*), *lariše* (KOS 225). Nije jasno dugujemo li opadanje početnoga *l-* stand. hrv. ili nekom tal. idiomu gdje je ono shvaćeno kao određeni član: *âriše* (VASC 37), *arise* (SKOK I/58, s. v. *arež* — za creskomletački), *arĝe* (SKOK, loc. cit. — za Abruzze). S početnim *l-* imamo i u hrv.: *l'âriž* »ariš« (JUR 104), *lârež* »vrsta bora« (PIAS 160), *lâriž* (SKOK, loc. cit. — za Božavu). Etimon je lat. *larix*, *-ice* »id.«, REW 4916 — »forse da una lingua alpina preromana« (DELI 652, s. v. *lârîce*); »mediteranskog podrijetla« (SKOK, loc. cit.). Usp. i

izv. na-*ina* *àrežina* »drvena građa od ariša« (TRO 22). U LL 66 nalazimo *arisus* »ariš (vrsta drveta)« (1381.).

armadûra ž. Drvena skela koja se postavi oko broda pri gradnji ili popravku.

• U Vidovića nalazimo i drukčijih značenja, koja mi nismo zabilježili ni u Betini ni u Korčuli (*armadûra*): »armatura (na drvenim jedrenjacima) konoplje zvano armatura, treba da bude tako utvrđeno da se lako ne uzmogne odriješiti, te prouzrokovati nesreću«; »sve što nije truplo, dakle sve što se truplu doda da se brod osposobi za plovidbu... stoga se brodovlasnik pomorski poduzetnik i zove armatur«; »armatura (= *gvarnitura kaldaje*) oprema kotla« (VID 6, s. v. *armadura*). Mletačka posuđenica (*armadûra* »*Armadura* ed anche l'*Armato*, chiamano alcuni artefici Tutte quelle cose ch'essi pongono per sostegno, fortezza o difesa delle loro opere; e specialmente que' legami che si mettono per sostegno delle fabbriche« — BOE 43; na str. 44 nalazimo i oblik *armaûra* s kojega se upućuje na navedeni. Riječ je o izvedenicama na -*adura*, lat. -*atura*, glagola *armar* — v. sljedeću natuknicu) koja je česta diljem cijeloga hrvatskoga Jadrana uglavnom kao zidarski termin u značenju »skela za gradnju«: A. Piasevoli uz *armadûra* (PIAS 22) daje samo to značenje, a isti oblik u istom značenju nalazimo i za Vrgadu (JUR 19). Dulčići navode *armadûra* »deblji konac kojim je mreža privezana uz pluta i olova«, a Geić i Slade za Trogir *armadûra* »skela za gradnju« (TRO 22). U Skoka nalazimo: *armadûra* (Smokvica, Korčula) »grativo, lime (Muo), konop odozgo trakte, pluto i olovo za mreže«; *armâtûra* (Cavtat, Dubrovnik) »1. skele kod gradnje kuće, 2. plutnja i olovnja kao dio krila na mreži zvanj šabaka ili trakta (Mljet)« (SKOK I/61, s. v. *ârma*) i »To je vez (sc. *armadura*) koji prima najdeblje oko u mreži i koji mrežu stajacicu pričvršćuje na limu. « (SkokTerm 72). Usp. i: *armadoura* »armatura (di un cavo per mantenerne l'isolamento, per dargli robustezza e sim., si tratta di sòlito di cavi sottomarini)« (ROSMAR 9 — za Rovinj), *armatura* »armatura. L'armatura era sana e sano era il timone: potévano ancora servire. « (ROSMAR 9 — za Grado), *armadura* »armatura (com. Quella di sostegno dei muratori, detta anche Ponte degli imbianchini)« (ROS 37), *armaura* »mar. armatura de la vela, del floco« (ROS 38), *armadura* »il ponte su cui lavorano muratori e imbianchini... In Istria anche *armaura* ma con altro significato« (DORIA 36), *armadûra* »ponte sopra cui lavorano muratori e imbianchini« (MI 12), *armadura* »armatura; armatura, bertesca, grillo, ponte« (KOS 34), *armaura* »armatura, struttura di sostegno per i muratori... allestimento di una rete a strascico e di una tartana« (CHIO 22). Za srednjovjekovnu latinštinu 1381. god. potvrđeno *armatura* u znač. »oprema broda« i 1326. »drvena naprava, konstrukcija« (LL 68 — u prvom znač. za Dubrovnik, u drugom za Kotor).

armâti svrš. Opremiti brod potrebitom opremom (npr. veslima, jedrima, mrežama i sl.).

• Hibridni, kao i svi glagoli na morfološkom planu prilagođen mletacizam poznat diljem hrvatske jadranske obale: *ârmati* (JUR 19), *ârmati* (PIAS 22 — premda A. P. daje samo značenja »spremiti se poći; pripremiti za korištenje«, no riječ se u Salima rabi i kao brodski termin), *ârmat* (FRA 7), *ârma(t)* (DEA 153), *ârmat* »1. opremiti što (najčešće brod); 2. osigurati (brod vezom u luci)« (TRO 22). U Korčuli smo zabilježili *ârmat*. Mlet. *armâr* (BOE 43) potječe od lat. *armâre* »opremiti«, REW 651 > *armar* (KOS 34, DORIA 26, PING 36, ROSMAR 9), *armâr* (MAN 6, MI 12), *armare* (CHIO 22). Usp. i hibridnu

izvedenicu s hrv. pref. *raz-* *razarmat (se)* »raspremiti (se) — o brodu« (VID 385 — za Grohote). U Korčuli u znač. »opremiti brod« rabe i oblik *amàtāt*, u Komiži *omatàt* »opremiti brod na neku stanovitu vrstu jedara« (CEN 293), u Poljicama *mantat* »Brod se pri sagradi, turi se u more, pa mu se da naprava od jidara, šta se kaže *mantat* brod« (VID 3, s. v. *amatat*). Boerio ima samo oblik bez početnoga *a-*, *matar* »opremiti brod jarbolom« za koji veli da je »voce francese, da *mâl* albero di nave« (BOE 404). Isto etimologijsko izvođenje nalazimo i u DEI I/166, s. v. *ammattare1*, i u REW 5397. Budući da ni na širem mletačkom jezičnom području nema likova s *a-*, pretpostavljamo da je riječ o talijanizmu. Za mlet. nalazimo još i *matàr* »allestire, attrezzare un natante« (MAN 129), *matàr* »alzare l'albero di un natante, munire di albero la barca« (MI 119), *matar* »alberare« (ROSMAR 104 — za Veli Lošinj), *matare* »preparare, allestire« (CHIO 314).

armívati nesvrš. V. *armàt*

- u Korčuli *armávat*; u Brusju *armívàt (se)* (DUL 392).

asentàti svrš. Podesiti dva komada drva da bolje nalegnu (sjednu) jedan uz (na) drugi kako bi spoj bio čvršći.

• U Korčuli *asèntat*. U hrvatskim dijalektološkim rječnicima kojima se služimo ne nalazimo sličnih oblika. Tršćanski likovi *asetar* »assettare, attillare, aggiustare« — DORIA 40 i *asetàr* »far aderire, attillare« — MAN 7 (< *asseditàre, freq. di *sedere* »sedere« — DELI 81, s. v. *assetare*) mogli bi biti ishodištem za oblik o kojem trenutno razglabamo — BOE 649 ima afereziranu formu *setàr*. Naš bi glagol mogao potjecati i od mlet. *sestàr* »sestare, aggiustare, assettare« (BOE 649) koji odgovara tal. *assestare*, comp. parasintetico di *sèsto*, DEI I/81 »disposizione normale, ordine« Orig. non del tutto chiara. Forse da *sesta* »compasso«, DELI III/1 188. Nije jasno koju je ulogu odigrao glagol *sentàrse* »sjesti«, BOE 644 (< lat. *sedentàre, od *sedere*, REW 7780) koji po obliku savršeno odgovara našoj natuknici — samo kontaminatorsku ili čak ishodišnu, s promjenom značenja unutar istog značenjskoga polja shvaćenog u najširem mogućem kontekstu. Bilo kako bilo, tih dvojbi nema za trogirsko *ašètàt* »točno namjestiti« (TRO 23). Nalazimo potvrdu i za srednjovjekovnu latinštinu u Dubrovniku: *assetare* »urediti« (LL 76–1479.). U Korčuli se, osim *asèntat*, u istom značenju rabi i talijanizam *adùstàt* — tal. *aggiustare* »rimettere in funzione, in ordine, in regola«, comp. parasintetico di *giusto* (DELI I/29) < *justus*, REW 4635 — talijanizmi su i *adùstàt* u Boki (LIP 4) i *adùstàt* u Trogiru (TRO 18).

ășpa ž. 1. Jedna od dvije željezne poluge koje spajaju saonice. 2. Duga i čvrsta drvena poluga provučena kroz glavu istežala koja se zbog velikih sila koje trpi relativno brzo ošteti pa je istežalo napravljeno tako da se tu polugu može izvući i zamijeniti novom, a brodograditelj je i inače izvlače kad nakon uporabe uklone istežalo da bi imali više prostora za rad.

• Boerio ima termin samo u 2. značenju, *aspe* (BOE 46). U tom značenju i: *aspo* (PING 38, DORIA 41), *aspa* (ROS 42, DORIA 41, s. v. *aspo*, — za Veli Lošinj). ROSMAR 11 za 2. značenje ima oblik *aspa* (za Grado, Veli Lošinj i Piran), a za 1. navodi sintagmu *aspe dei vafi* (za Piran). U Vidovića nalazimo *ašpa* »drvo jako i tvrdo koje se uvlači u glavu istežala kad treba njime vrtjeti« (za Dubrovnik), *ašpa za kadenu* (Sutivan), *aspa* »drvena jaka poluga koja se upotrebljava na brodovima za teške radnje kao pomoć rukama« (VID 9, s. v. *aspa*), a u V. Lipovac *ășpa* »pokretna drvena poluga« (LIP 18). Mi smo u Korčuli zabilježili

špa. Ova mletačka posuđenica gotskog je podrijetla, *haspa* »vitlo, motovilo«, REW 4069. Za etimol. v. i Vinjal 15.

ășta ž. Pramčana ili krmena statva — ako je potrebno naglasiti o kojoj je statvi riječ dodaje se *o' prove* ili *o' krme*. »Na prednjem dijelu kobilica prelazi u pramčanu statvu, s kojom je spojena ključem i učvršćena svornjacima i vijcima. Pramčana je statva ravna, kosa ili kliperska. Po dužini je sastavljena od više komada, u dva sloja (vanjskog i unutarnjeg), tj. od statve i protustatve. Objе su čvrsto spojene ključevima i učvršćene vijcima i svornjacima. Ključevi statve odmaknuti su od ključeva protustatve. Ključ je dug 3 do 4 visine statve. Na oba bočna lica pramčane statve nastavlja se kobilični utor, a tu je usvornjeno i prvo rebro — apostol. Na stražnjem dijelu kobilice, obično okomito na nju, dolazi krmena statva, u uzdužnom smjeru izrađena od jednog ili više komada. I krmena statva ima ure za vanjsku oplatu. Radi pojačanja veze kobilice sa statvom postavljaju se s unutarnje strane veća koljena. « (PE 2/246).

• Deanović pod lopudskom natuknicom *ășta* »uspravni dio kilja (na pramcu i na krmi)« veli da se i u Korčuli rabi isti termin (DEA 154) — mi smo ga zabilježili s naglaskom kao u Betini, *ășta*. Posuđenica iz mletačkoga prešla je i u druge hrvatske govore: *ășta* (PIAS 23, JUR 19 — i u znač. »držalo, koplje«, LIP 18 — u znač. »kljun i greda na pramcu; koplje za zastavu na brodu«, TRO 23 — i u znač. »koplje za zastavu; štap«), *ășta* (DUL 392 — i u značenju »stijeg«), *ășta* (LIP 18 — u znač. »kljun i greda na pramcu«). Boerio ima *asta de prova* i *asta de pupa* (BOE 48, s. v. *asta*). Ostali: *asta de pupa*, *asta de prova* (ROSMAR 11, PING 39, obojica s. v. *asta*), *asta* (DORIA 41, KOS 37, MAN 8, CHIO 27). Etimon nalazimo u lat. *hasta* »koplje«, REW 4072. U Korčuli vele još i *lășta* gdje imamo stapanje određenoga člana za ž. rod: *l' + asta = lășta*.

bălván m. Neobrađeno deblo za brodogradnju.

• Po Skoku turcizam (SKOK I/103). Riječ je manje—više nepoznata govornicima istočnojadranskih hrvatskih idioma, pa je u Betinu mogla doći iz Slavonije gdje su betinski brodograditelji nabavljali materijal za gradnju brodova. Prema Vidoviću u uporabi je u Trogiru: »hrastovi balvan služi u gradnji broda, zovu se još i klade, njih su stari kalafati najpri mečali u fanag da se štajunaju, a zimi bi se vadili vanka da se ne razbiju kad su gruba vrmena; ako se ta hrastovina brala od Vele Gospe do početka febrara, mogla je durat i više od sto godin« (VID 12, s. v. *balvan*). U Korčuli ne postoji, zabilježili smo samo *bătâl*. Vidović uz natuknicu *batal* citirajući Skoka piše »da je turcizam arapskoga podrijetla« (VID 43), no pok. je profesor previdio da Skokova lema *bătâl* (SKOK I/122) označuje nesklonljivi pridjev u značenju »napušten« koji nije ni u kakvoj svezi s brodograđevnim terminom. Skok o obliku *batal* kao brodograđevnom terminu piše na drugom mjestu: »Samo okrugli komadi od korčulanske borovine imaju posebno ime *batal*. Kakva je ovo riječ ne znam. Možda romansko—dalmatinska. « (SkokTerm 146). Ovo Skokovo specijalizirano značenje sami u Korčuli nismo zabilježili, no Dulčići za Brusje na Hvaru lik *batôl* objašnjavaju kao »komad duguljasta, debela ravna, obla i suha drvena stupa (obično od bora i obično za gradnju)« (DUL 399), dok Fratrić za *batal* u Blatu na Korčuli navodi značenje kao i mi: »deblo drva za obradu, koje ne smije biti u soku. Rabi se u brodogradnji. « (FRA 10); u našem značenju i Geić i Slade za Trogir: *bătâl* »neobrađeno drvo, balvan« (TRO 29). Slični likovi u mletačkim govorima značenjski se bitno razlikuju, pa je teško izvoditi bilo kakve

etimologijske zaključke. Jesu li hrv. oblici tipa *batal* u izravnijoj svezi s tršč. *bàtolo* »mestola (arnese delle lavandaie per battere i panni)« (DORIA 62), *bàtolo* »1. battipanni. 2. mèstola (arnese delle lavandaie per battere i panni)« (ROS 79) ili *batolo* »maglietto, mestola« (KOS 50) — sve izvedenice glagola *bater* »udarati, tući« (BOE 68) (< lat. *battuēre*, REW 996), teško je reći. Nije najjasnije ni kako naš lik dovesti u svezu s jedinim srodnim talijanskim pomorskim terminom *bàtolo*³ (*bàtalo*) »qualunque spianata di ponticelli fuori bordo« (DEI I/459) — oba termina u istom značenju Vidović (op. cit.) citira prema DM. Nešto ga je lakše povezati s terminom iz arhitekture *batolo*² »base delle pigne o piloni dei ponti, platea« (DEI I/459) ili s mlinarskim terminom *bàttola* »legno del mulino che s'alza e s'abbassa col girare della macchina« (DEI I/467), što odgovara tršč. *bàtola o sbàtola* »battola, è propriamente quell'arnese di legno che batte con gran rumore mentre gira la macchina del mulino...« (PING 30) — korijen je isti kao navedeni. Bilo kako bilo, etimon smo možda točno utvrdili, no ne možemo objasniti kako je termin ušao u korčulanski govor, pa je Skok po svoj prilici u pravu kad pretpostavlja dalmatsko podrijetlo. Vojmir se Vinja u Vinja1 26 iscrpno bavio osnovom *bat(a)-* »koja se javlja u velikom broju naših tuđica i domaćih riječi, može potjecati iz različitih jezika i pokrivati međusobno različite semantizme, pa nije nikako dopušteno takve slučajeve uvijek rješavati jednostavnim 'od battere < lat. *battuere*'.« da bi u bilješki 59 zaključio: »Valja svakako naglasiti da smo u ovoj bilješci (misli na članak — nap. autora) letimično ukazali na tri ishodišta jednog homofona i da bi bilo pogrešno misliti da smo pitanje iscrpili. Nedodimutih *bat-* osnova je još ostalo: *batilo*, *batelica*, *batana* 'vrsta barke' (...) a odakle je došao *batāl* — uopće ne znamo.«

bànak m. Stolarski stol u radionici.

• Isto i u Korčuli. Vidović ima *banak* ali ne u našem značenju (VID 12). Od hrv. repertoara kojima se služimo samo Geić i Slade za Trogir daju *bànak* i *bànag* i u našem znač.: »1. stol na kojem se što prodaje; 2. mjesto na koje se stavlja novac kod nekih hazardnih igara ili u igri kartama; 3. stolarski stol; 4. vrsta klupe za sjedenje vrlo primitivne izrade« (TRO 27). Ostali: *bànak* »1. klupa uz kuhinjski stol. 2. klupa u crkvi« (PIAS 28), *banak* »klupa« (FRA 9), *bànak* »klupa« (JUR 21), *bànak* »klupa, trgovačka tezga« (LIP 25), *bànak* »sjedalo (u barci)« (DEA 154). Riječ je o na morfološkom planu prilagođenoj posuđenici iz mletačkoga. Pod natuknicom *banco* (BOE 60) — < *banca* »klupa«, REW 933 — nalazimo sintagmu *banco da marangòn* »tavolaccio su cui i falegnami lavorano«; istoznačnu sintagmu navode i Kosovitz, *banco de marangoni* (KOS 45, s. v. *banco*), Rosamani, *el banco de un marangon* (ROS 62, s. v. *banco*), Naccari, *banco da marangon* (CHIO 37, s. v. *banco*) i Manzini, *b. de marangón* (MAN 11, s. v. *banco*). Usp. i *banco* »panca, banco di scuola, bancone nei bar« (DORIA 53), *bànco* »banco (di scuola, in chiesa)« (VASC 44), *banco* »dei pescivendoli; banco del rematore« (ROSMAR 13).

bânda ž. Strana, bok broda.

• Identičan mletacizam u istom značenju donose i DEA 154 i PIAS 28, dok u JUR 21 nalazimo *b^oânda* »strana«, FRA 9 *banda* »strana«, LIP 25 *bânda* »strana«, TRO 27 *bânda* »1. jedna od dasaka koje postavljene okomito na pod zaprežnih kola i zajedno s portelama čine kašun zaprežnih kola, općenito stranica sanduka, ormara, broda; strana« i CEN 275 *bônda* »strana; predio, dio naselja«. Boerio uz natuknicu *banda* (< *bandvja* (got.)) »znak«,

REW 929 — promjena značenja imala je slijed: »znak« → »zastava« → »mjesto, strana gdje stoji zastava« → »strana općenito« → »strana broda«, SKOK I/106, s. v. *band*) najprije navodi »pomorsko« značenje: »in Marineria dicesi Uno de' lati o fianchi della nave« (BOE 61). U ostalim mlet. repertoarima nalazimo *banda* (ROSMAR 14, MAN 11, CHIO 37, PING 45, KOS 45, DORIA 53), *bànda* (VASC 44). Usp. i *banda* »više brodova koji zajedno plove, konvoj« (LL 99 — za Dubrovnik, 1379.) i »bok« (LL 99–1361.). U Korčuli smo za bok broda zabilježili samo *fjānak*. U BOE 268 nalazimo *fianco* (< stfranc. *flanc* < frank. *hlanka*, REW 4150a) ali samo kao »strana općenito«; isto i DORIA 230, KOS 171, PING 132, CHIO 198, ROS 371. Jedino Rosamani navedeni oblik i lik *fianca* u ROSMAR 69 daje i kao brodski termin u našem značenju. Iz Vidovića saznajemo da je *f(i)janak* i *fjanak* u Milni »dio boka broda gdje su korbe/krivo«, a u Cavtatu, Korčuli i Sutivanu »bok broda« (VID 125). Ostali hrvatski repertoari kojima se služimo ili nemaju natuknice ili je nemaju u našem značenju: *fijānak* »bok« (JUR 55), *fjānak* »trbušnica« (PIAS 87). Nije sigurno jesu li hrvatski oblici tipa *fjanak* u značenju koje nas zanima mletacizmi ili talijanizmi; u mletačkim je govorima naime za »bok broda« u uporabi gotovo isključivo *banda* — citirane oblike *fianco* i *fianca* Rosamani daje za Cres i Krk (prvi) i za Dubrovnik (potonji) gdje su mogli proširiti značenje prema hrvatskim homonimima.

bankèt m. Poprečno sjedalo na krmi manje brodice.

• Vidović uz *banket* (VID 13) daje za Sali na Dugom otoku značenje »poprečna daska za sjedenje u brodu«, a za Sutivan navodi da »banketi se zovedu i u štivi bracere za sediti ili nasloniti, a gredu sa svake bande po dužini broda«. Na istom mjestu saznajemo da u Trogiru, Milni i Sutivanu posebno imenuju krmenu klupu, *banket od krme/krmeni banket* »klupa za sjedenje u krmi pasare, kaića, guca, koja slijedi oblik krme«. U TRO 27 nalazimo *bānkèt* »poprečna daska za sjedenje u brodu; banket o krme — klupa za sjedenje u krmi pasare, kaića, guca koja slijedi oblik krme« i u LIP 25 *bankèt* »obična klupa u parku ili vrtu«. BOE 60 u značenju sličnom našem ima *banchèta* »piccola panca, e quella su cui si siede nelle barche«, a i u ROSMAR 13 nalazimo srodne oblike slična značenja: *banca* »banco del vogatore« — za Rovinj i Dubrovnik, *banchete* (ž., mn.) »panchette dei passeggeri (nelle imbarcazioni) — za Piran i *bancheto* »banco dei vogatori« — za Cres. Usp. i: *banchéto* »piccola panca« (MAN 11), *bancheto* »panchetta« (ROS 62 — za Trst i Milje), *banchéito* »id.« (ROS 62, s. v. *bancheto* — za Rovinj), *bancheta* »dim. di banco, cioè panchetto, panchina« (ROS 62 — za Piran, Poreč i Oprtalj), *bancheto* »panchetto, piccolo banco, deschetto« (DORIA 53) i *banchèto* »1. sgabello. 2. deschetto« (MI 17). Oblik *bankèt* je mletacizam: mlet. *bancheto(a)*, izvedenica na *-eto/-eta* od *banco* »klupa« < *banka* »id.«, REW 933. Istog je podrijetla, s dočetakom *-ada*, i termin koji smo zabilježili u Korčuli: *bānkāda* »poprečno sjedalo na brodu općenito«. Ako žele naglasiti da je riječ o sjedalu na krmi, dodaju pridjev *křmena*, dakle *křmena bānkāda* — usp. tršč. *bancada* »bancata« (KOS 45).

bāra ž. Dugi željezni čavao. I *žbāra* (v.).

• Vidović pod natuknicom *bara* i *bare* (VID 14) ima tri značenja, a naše (»dugi željezni čavao u drvenoj brodogradnji«) navodi za Korčulu. Od mletačkih repertoara samo CHIO 38 ima *bara*, uz *sbara* (CHIO 461), u našem značenju: »3. sbarra: *bara de fero* sbarra di ferro«. Doria ima samo *sbara* (DORIA 557), a ostali ne navode oblika u našem značenju.

Boerio uz *sbara* (< *barra »popriječnica«, REW 963, s pref. *s-* < lat. *ex-*) među značenjima navodi samo jedno koje spada u isto semantičko polje kao i betinsko: «...Quella stanga, quel piuolo o quell crocicchio di legno, che si mette in capo d'un viottolo o di una stradetta nella campagna, per impedirvi il passo alle bestie» (BOE 605). U Korčuli, uz *bâra*, rabe i *ârbo* za koje, barem što se značenja tiče, ne nalazimo paralela ni u mletačkim ni u hrvatskim jadranskim govorima. Oblicima tipa *bara* bavio se Vinja u Vinja1 25; izdvajamo: »Predromanski oblik nepoznatog postanja *barra s vjerojatnim značenjem 'zid, pregrada od blata' čiji su brojni nastavljači prošireni po zapadnim jezicima, zastupljen je i u čakavskim govorima s nekoliko semantizama, uz nekoliko očigledno posuđenih italijanizama. Pri tome je teško sve oblike sa značenjem 'priječnica, prečka, rudo, držalo, pritka...' podijeliti na one što nastavljaju takvo *barra i druge koji potječu od lat. *varra* sličnog značenja (...) U Korčuli je *bâra* danas u uzmičanju, a još za našeg vijeka je bila u općenitij upotrebi sa više značenja: svaka crta ili predmet koji nešto priječi; crta ili granica koju u igri ne smijemo prekoračiti, pa, prema tome, i određeni broj bodova (punata) postavljen pravilima igre (...); u prvim danima nogometna bila su to vrata (branka) ili, točnije, golna linija. U Smokvici znači 'brazgotinu', 'ožiljak', a u korčulanskoj brodograđevnoj terminologiji 'dugi željezni čavao'. »

baràka ž. Nekada drvena, danas betonska, manja građevina na brodogradilištu koja služi kao spremište za materijal.

• U Korčuli smo zabilježili *bàraka* ali u značenju »radionica na brodogradilištu«, dok za značenje »spremište za...« rabe *măgazin* (v.), dakle upravo suprotno nego u Betini: »Barke su se gradile u drvenim **barakama** i malim **tezama**. Nije bilo rijetko, da je neki **meštar** gradio barke i u **magazinu**« (SLAD 148). Prema Rosamaniju u Malom Lošinj *baraca* označuje građevinu u kojoj se gradilo brodove a koja je ujedno služila i za spremište alata i materijala. Budući da uz značenje daje vrlo precizan opis, citiramo i jedno i drugo: »baracca (officina e magazzino dello squero o meglio dei primi cantieri sorti lungo il porto Val d'Augusto di Lp.). Sorgeva nell'area dello squero, lunga e bassa, provvista di un gran portone. Dentro, il banco da falegname e ogni angolo ingombro di pèrtiche, remi, bozzelli e paranchi, cordame, alle pareti utensili e ordigni su mensole, allineate filze di *canavette* e nella specie di solaio, formato dalle travi che sostenevano il tetto, intere mute di *seste*, tutte numerate e contrassegnate. Non lontano la casetta del proto. « (ROSMAR 14). Oblici tipa *baraka* rabe se duž cijelog hrvatskog Jadrana, i u Boki: *baràka* »koliba« (JUR 21), *baràka* »omanja zgrada, obično od dasaka za smještaj materijala i alata« (LIP 26), *baràka* »zidani podij u ribarskoj kući na koji se spremaju *barili* posoljenih srdela« (DUL 396). Riječ je o posuđenici iz mletačkoga, *baràca* »Baracca; Ricinto dđassi o di frasche ad uso de' soldati in campagna« (BOE 62) (< španj. *barraca* »pastirska koliba« < *barrum »glina, ilovača«, REW 965 — prve su se barake gradile od gline). Usp. i: *baraca* (DORIA 54, KOS 45, CHIO 38), *baràca* (MAN 12, VASC 45) — sve u značenju »baraka«. U srednjovjekovnoj latinštini otoka Hvara potvrđeno *baraca* i *baracha* god. 1542. (LL 1038). Za radionicu u Korčuli vele i *têza*. Vidović, također za Korčulu, ima *teza* u dva znač.: »uska daska koja služi u brodogradilištu« i »manja daščara u kojoj su brodograditelji gradili i popravljali čamce i čuvali alat« (VID 459). U Komiži *têza* »potleušica s laganim krovom, katkada ima i vrata« (CEN 305), u Trogiru *têza* »vrsta nadstrešnice« (TRO 272) — potonje i u Brusju na Hvaru u znač. »štala« (DUL 692). U hrvatskim istarskim govorima oblici tipa *teza*

također označuju štalu. Pos. iz nekog mlet. idioma. Boerio daje sintagmu *teza del squero* (BOE 747, s. v. *teza* »*Tettoia*, Tetto fatto in luogo aperto, *Fenile*; *Capanno*, Stanza di frasche di paglia o anche murata, dove ripongonsi il fieno, le legne, i carri e gli strumenti rurali in custodia o ricovero«) kao brodograđevni termin, Doria navodi *teša* (DORIA 731) i *teza* (DORIA 733) u znač. »nadstriješnica«, Rosamani bilježi *teša* (ROSMAR 177, ROS 1149) također »nadstriješnica, baraka od šiblja ili dasaka« i *teza* (ROS 1151) »sjenik«, dok Pinguentini za *teza* (PING 332) daje znač. »drvena baraka«. Doria je što se etimologijskog rješenja tiče iscrpan i precizan, navodi mnoge oblike koji će nam pomoći razumjeti likove koji se citiraju u ovom članku, pa ga preuzimamo u cijelosti: »*teza* attestato anche nel bis. (= fienile, balco), *teša* 'frasconaia' a Capod., Pir. e Port. (per il mugl. v. avanti), 'tettoia, capanna' ad Alb., 'tipo di costruzione in pietra a un solo spiovente per ricovero del bestiame (di dimensioni minori del *tigor*)' nel dign. Parola comune a tutto il veneto (a partire dall'a. 1402, 'teça', Frey p. 125) con significati pressoché analoghi: *teça* (vic., padov., trevis., veron.; in venez. nell'ambito degli 'squerarioli' col signif. di tettoia, capannone dello squero, G. Caniato in 'Arte dei squerarioli', Venezia 1985, p. 221) o *teda* (valsug.) o *ceda* (feltr.) 'fienile', *tieza* (bellun.), *tieda* (bell. rust. 'capanna, tettoia'), *teza* (rover.) 'solaio a tetto', (trent.) 'fienile, soffitta', *tenša* (chiogg.) 'tettoia del cantiere navale' (M. Cortelazzo in 'Guida ai dialetti veneti' VII, 1985, p. 78). Dal gallico (*at*)*tegia* 'capanna'. Cfr. a Trieste la nota *Via della Teša*, che ricorda, appunto, uno di questi fabbricati rustici (a dir poco 'una pianura... su cui si tendevano le reti per uccellare' Generini *Curiosità* p. 375 per cui varrebbe il confronto con mugl. *teša* 'uccellanda') e alcuni *Teša* (slov. dial. *Tježa*) o *Teša* della microtoponomastica di Servola (cfr. 'Reminisc. storiche di Servola', Trieste 1985, fig. dopo p. 112) e di Caresana (Tržaško ozemlje, Trieste-Lubiana 1958, G.). Dal dial. la voce è passata allo slov. del Carso: *tiéza* (Ping.). E per finire: in favore dell'etimo da (*at*)*tegia* risulta preziosissima, e decisiva, la testimonianza della forma *teja*, 'capanna di paglia in campagna', del vallese, che si ricava dal Dizionario di detto dialetto or ora pubblicato da D. Cernecca (1986). « (DORIA, loc. cit.). — puno je ekonomičnije mugliško *teša* i ime trščanske ulice koji su u svezi s lovom na ptice (kao i *teša* »Postazione dell'uccellare« — VASC 318; *tesa* »tesa, rete per uccellare« — PING 331, KOS 468) izvoditi od lat. *tē(n)sa* (sc. *rētis*, REW 7255. 2), part. prošli u ž. r. gl. *tēndēre* »napeti, nategnuti«, REW 8640. Skok tumači *tēza* (Budva, Dobrota, Krtole, Stoliv, Peroji u Istri) »1° spremište, šupa u dvorištu za drvo, slamu, kolje, 2° ograđeno mjesto za životinje, gdje se pere, vrst malog magazina, 3° mala kućica, 4° sjenik, staja za krave i goveda« kao »Venecijanizam *tesa* < gal. *tēgia* (REW 8616a — nap. autora), cf. furl. *tese*, *tieze*, *tiese* (i sl.)« (SKOK III/465).

bârka ž. Nekada manja brodica na jedra, danas općenito manja brodica. Iskoristit ćemo ovu natuknicu i dati iscrpan opis gradnje barke kako se to činilo nekad, a uglavnom i danas, na korčulanskim brodogradilištima koja su bila dobro poznata diljem Jadrana i njihovi su vrsni majstori s lakoćom nalazili posla i daleko od rodnog otoka čemu dugujemo osnivanje mnogih *šilverova*, pa tako i betinskog. Opis koji slijedi uvelike će nam olakšati razumijevanje mnogih termina u ovom rječniku: »Prije nego se pređe na izradu barke treba nabaviti određeno drvo koje za pojedine dijelove barke najbolje odgovara, a to je **česvina** za **kolumbu** (kobilicu) i **ašte** (prednja i stražnja **statva**). **Korbe** (rebra) iz murve, bora ili brista; **kontraašte** i **pašme** iz murve ili hrastovine; **krivoleč** (komadi za rebra) iz murve, bora ili brista; **madiri** (oplat) iz korčulanske borovine, a to zato jer korčulanska borovina

ima specijalne godove koji omogućuju lako paljenje (krivljenje na vatri); **banci** iz jasena, a vesla iz bukovine ili jasena. Za batile treba paziti da budu osječeni u **stađun**, a to znači kad drvo nije u soku, tj. kad ne vegetira, jer ako je drvo u soku otpada mu kora, pa takove batile zovu *dominikanci*. Drvo se čuvalo u moru pred barakom, a **stađonavallo** (sušilo) u otvorenom potkrovlju barake. Drvo treba najprije prirediti za gradnju tj. rašegati. Kad se drvo rašega stavi ga se sušit'. Batali se dižu na veli **kavalet** pa zatim podignu na **žbulte** ili **forkete** koje se veže **kadenom** (lancem) i stisne drvenim klinima da se ne miče. Budući da je batal položen oko 2 metra iznad tla, pila se s velom pilom. Gornji **šegadur** stoji na batalu, a donji se nalazi na tlu ispod batala. (...) Manji komadi drva pilaju se u **morsi** i **rasohi**. Osim velike postoji i mala pila — **blokok**, i **mali šegac**. Za obradu ispilanog drva služi **ašeta**, **ašun** i **sikira**. Prije pilanja batal se izžica žicom od preje (vune) koja je elastična, umočenom u **bul** tj. crveni prah. Obično se šega s disparnim brojem žica (5, 7) da se dobije parni broj madira i drva za korbe (otpadak od madira zove se **skorač**). **Madiri** se stavljaju sušit' i to sa **semon** prema suncu, tako da se madiri prilikom sušenja malo saviju (**skongulaju**). Ali to nije dovoljno, pa je skrojene i oblanjane madire potrebno jače saviti, da bi poprimili željeni oblik. Stoga su **meštri** madire palili na vatri. Vatra se održava pomoću **palila** tj. otpadaka pri tesanju, pilanju i blanjađu drva. Madire se za to vrijeme stalno moči vodom iz **bujola** pomoću krpe ili **stupe** koje se nataknu na komad drva (**radaca**). Madiri se krive u dva smjera pomoću **čenkina**. Gdje nije velika oblina madir se nakrivi samo s jedne strane (**soversat** i **roversat**), a gdje madir pokriva najveće obline barke treba ga nakrivit' (**kongulat**) u dva smjera, s dva **čenkina**. Zatim se pripreme **late** (rebra za krov), **škač** od prove i krme, i najzad zadnji komad prema sredini — **katina**. Kad smo priredili drvo, postavlja se **kantir** tj. greda na koju se nasloni kobilica, spojena sa **laštama** prove i krme tj. **inčavana**. Pošto se postavi, pričvrsti se **paletinama**. Ašte se stavu u **pjunbin** tj. u centar. Da bi stale in pjombo stave se na provu i krmu dva **traversa** ili **punta**. Odnos duljine i širine broda je ovakav: širina barke treba iznositi trećinu duljine. Za svaki metar duljine barke uzima se debljina kolumbe 1 cm. Zatim treba napraviti **bušku**, a to je krug u kojem se razdjeli koliko se hoće rebara. Ako se hoće 10 rebara, valja bušku razdjeliti na 5–6 dijelova. Buška se pravi prema duljini barke. Ako je barka od 4 metra, može biti u 8, 10 dijelova razdjeljena buška, a ako je od 8–10 m, može biti 20, a ribaricama se dijeli u 25 dijelova. Kolumbu se podijeli obično na 20 cm, prema veličini barke, za postavljanje koraba (rebara), a iza toga slijedi **imboškadura** prove i krme (barka se imboška). Gornji komadi rebara su **buškamenti** i **capuli**, a donji **kalate** i **lukoči**. Kad smo stavili na provu i krmu buškamente treba potegnuti tiradu tj. gornju liniju barke štrikom iznutra i izvana. Kad je potegnuta tirada, zabilježi se širina na glavama od rebara i onda se stavi **staža** i **marka** se po onim puntima tirade **centa**. Kad smo stavili centu **podbačamo korban** iznutra, zatim dolazu **kontracenta** i **kontramadiri**. Zatim se splanja i to najviše s krivom planjom, onda se uzme **rašcadur**, pa se to sve ostruže s **karton žmariljon** (glasapapirom) i na kraju **pitura**. Sada se ide od sredine prema provi i krmi tako da po duljini barke dođe 8–12 rebara. To je **mezarija** tj. sredina. Zadnji račvasti dio rađen iz jednog komada drva koji dođe u provu zove se **izbodak**. (...)

Između korbe i korbe onaj razmak od 20–25 cm je **kanap**. Kad smo postavili rebra, trebamo postaviti **kantinele**, zapravo ravnalice. Zatim se kostur opaše **maestrama** i to prema **peškaji** tj. vodenoj liniji. U gornjem dijelu korbe se stavi **rasporak**, koji je ravan dok je maestra kriva. Da bi ostalo sve u levelu, na svakoj drugoj korbi se postavljaju

puntalići, a na svako drugo rebro **pizuni** tj. dva komada drva iste duljine s **brokom** na dnu i konopom i pjonbinom s pomoću kojih se sve stavi u pjonbin i pričvrsti dreto sa puntalićima. Sada se počinje stavljati **madire** tj. oplatu. Najprije se barka **opaše sa centom** tj. stavi se prvi dio oplate gore. Na ribaricama cente imaju glave. Zatim slijedi prvi, drugi i treći, pa i četvrti **fil**, do petog najviše. Onda se nastavi zatvarati odizdala i prvi donji red pri kolumbi je **picûn**, onda dođe **povišepicun**, pa kad se stavi picun i povišepicun dođu **bragete** od prove i krme tj. zadnji komadi koji vežu i zatvaraju barku. Iznutra dođe sučelice cente **kontramadir**, a ispod njega **kontracenta**, na koju dođe **banak** (bude ih 2–3) i **sidite na krmi**. Zatim se razdili dokle će doći **škaf** od prove i krme, stavu se prema duljini barke prva greda — **katina**, a prema provi ili prema krmi **late**, a onda dođe na red onaj komad u samu provu — **zõja**, koja za male barke ima rupu za vezati konop, a za velike nema. Kad smo stavili late, zoju i banke stave se **razme**. Od prove do katine one se zovu **kuvertele**, a prolaz sa strane put krme **koridûr**, a ako ima barka škaf na krmi, od katine do **pica** krme je kuvertela, a sredina su koriduri. Za formiranje otvora na škafu — **purtele**, služe okviri — **važulini**. Zatim se prelazi na unutrašnjost. U provu dođe jedan **bracul**, a na krmi dva, ako je kvadar na krmi. Na većim barkama iznutra se po sredini stavi **parmezal** koji se nasloni na **lukoće** i sa **pasajicama** se veže s kolumbom, a o boku za nasloniti **pajole** — **viržine** i **sotoviržine**. (Na pasari ima dvi **trese** od pajoli što činu pajol na krmi). Na manjim barkama da se barka ne **rovina** kad se vuče na kraj, stavljaju se na madirima s vanjske strane malo ispod peškaje važulini. Izvanka dođu oko **korduni** za ulipšat barku. Ako je na provi škaf dođu dva. Na škaf od prove dođe **purtela** tj. četverouglasti otvor sa poklopcem, a na samu provu lijevo i desno **mankuli** palci za vezivanje barke. (Kod pasare dođu **mustači** ali više za ukras). (...) Dok male barke imaju za upiranje vesala **škarme**, veće barke imaju **palce**. Svičarice moraju imati veća vesla, pa se bliže krmi stavi poprečna gredica — jarmenica koja prelazi bok svičarice s obje strane cca. po 80 cm i ima na sebi **skalamare** (uporišta, ležišta za vesla). Mjesto jarmenice mogu biti dvije **sohe**, jedna s jedne i druga s druge strane, a zovu se **kavijare**. Sohe se na ribaricama upotrebljavaju obično u okolici Zadra, a palci i skalamare na otoku Korčuli i Hvaru. Za postavljanje **jarbola** stavlja se poprečna deblja daska — **traštan**, koju podržavaju **braculi**, a po sredini je gvozdna **gola** za zatvaranje jarbola, a između rebara se stavi **skaca** tj. izdubljen komad drva u koji se utakne donji dio jarbola. Kad smo dovršili barku tj. kad smo stavili **bragetu** s jedne i druge strane, **puliškaje** se **kimente** tj. rubove madira da se može **kalafatat**. Ribarice se kalafataju stupom namočenom u katranu, a manje barke sa bumbakom (pamukom) sfrkanim kao špag. Zatim se kimenti štukaju, roversi od prove i krme se prođu rašpom, pa raščadurom i glaspapirom i onda se počne barka pituravat: prva ruka, pa druga ruka do peškaje, a dole se daje koperpajn, a na stare barke su davali blak tj. katran s pegulom koji je čuvao barku od **biša**. Sastavni dio barke je **timûn** (kormilo) koji za upravljanje ima ručicu **argolu**, a kreće se na **maškulu muškom i ženskom**. « (SLAD 148–153).

• Termin je u Betini posuđenica iz nekog dalmatinskog govora — izvorni je oblik za referent o kojemu je riječ *brôd* (v.). U Korčuli *bârka*. Posuđenica iz mletačkoga *barka* rabi se duž cijele istočne jadranske obale < *barca* (BOE 64, MAS 13, ROSMAR 17, KOS 47, MI 17, DORIA 56, CHIO 39), *bârca* (VASC 45) (< *barca*, REW 952). Skok drži da je podrijetlo riječi »zacijelo mediteransko«, povezuje oblik s grč. βάρτις, ἴδος za koje veli da »potječe iz Egipta« (SKOK I/113). Za srednjovjekovnu latinštinu naših obala potvrđeno

barca (1278. u Dubrovniku), *barcha* (Dubrovnik), *barxia* (1517.), *barza* (1493.) u znač. »vrst broda« (LL 104) i *barka* »mali brod, brodica« (LL 107–1251.).

baštûn m. Kosnik, ispružena oblica ispred pramca, služi za pričvršćivanje floka ili jednostavno za pridržavanje pri ulazu u brod preko pramca. »Kosnik je prednja kosa oblica utaknuta u pramac broda, služi za pripinjanje jarbola prema pramcu i za razapinjanje prečaka. Kosnik može biti gol, tj. od jednog komada, ili sastavljen od dva ili tri dijela. (...) Kosnik je nastao od maloga kosnog jarbola, koji se u rimsko doba (oko 1. st.) počeo graditi sasvim pri kraju pramca. Na rimskim trgovačkim brodovima corbitama jarbol je bio već toliko nagnut da se doimao kao strm kosnik; ispod njega se razapinjalo jedno križno jedro. Pravi se kosnik počeo ugrađivati tek u 10. st., ali i tada je služio uglavnom samo za pripinjanje pramčanog jarbola, a ponekad i kao sidrena soha, ali i kao stalac leta pramčanog jarbola. Neko vrijeme u 14. i 15. st., kad je pramčani jarbol postao veći i dobio nastavak, sam kosnik nije bio dovoljno čvrst da pripne preko pramčanog jarbola sve ostale brodske jarbole, pa se stoga ispod kosnika ugrađivao gotovo vodoravni čunac. Tek kosnik i čunac zajedno bili su dovoljno čvrsta konstrukcija da mogu izdržati vlak leta. Takvi se čunci ispod kosnika vide na slikama dubrovačkih brodova 14. i 15. st.« (PE 3/253).

• U Korčuli smo zabilježili *bàštûn*. Deanović uz lopudsko *bàštûn* navodi i *baštûn* za Božavu (isto kažu i u Vrgadi — JUR 22). Skok uz *baštun* (SKOK I/120) za Račišće daje značenje »kljun lađe«, a za Božavu »(brodski termin) bastone levabile su cui si appoggia talvolta l'antenna a vela calata«. P. Mardešić ima *baštun* za *flòk* (CEN 275), a A. Piasevoli *baštûn o floka* (PIAS 31). Po A. Fratriću *baštun* je »kolac iznad skakala kod trajte« (FRA 10), a u Brusju na otoku Hvaru prema Dulčićima *baštûn* je »vrst igraće karte«, dok se za kosnik kaže *baštuncîn* (DUL 398). Osim u našem znač., Geić i Slade daju *baštûn* i u znač. »štap«, »smjesa od jedne vreće cementa i adekvatne količine pijeska« i »profilna planja za izradu donjeg detalja prozora« (TRO 29), a V. Lipovec *baštûn* samo kao »štap; rebro od čokolade« (LIP 29). U Boeria nalazimo *bastôn* (BOE 67) i u našem i u Fratrićevom značenju (< *bastum »štap«, REW 982). Usp. i: *baston del floco* (ROSMAR 21 — za Veli Lošinj i Zadar) i *bastun* (ROSMAR 21 — za Dubrovnik) — oboje »kosnik«.

batâna ž. Manja brodica plosnata dna, oštra pramca i odrezane krme s malim zrcalom. »Mali jeftini čamac, plosnata dna i ravnih, koso nagnutih bokova. Ima ravnu, nagnutu pramčanu statvu i zrcalo na krmi. Upotrebljava se u Jadranskom moru za obalno ribarenje na udice. Kobilica je na pramcu niska, a prema krmi sve viša, ali ima ih i bez kobilice. Dno je izrađeno od poprečnih platica s umjerenim oblukom; nekima je dno od dvije uzdužne daske. Okosnica se sastoji od 10–12 rebara, dva pasma i dva klupnjaka. Poneke imaju i površnice. Na razmi su obično 4 jastučića s palcima za vesla. Bokovi su glatki i ravni, a 8–10 cm ispod razme su žuljnice. Pramca je pokriven pramčanom trokutnom klupicom u dužini od dva polja između rebara. Kod petog rebra je prva veslačka klupa, a druga je kod osmog rebra i spojena je s krajnjom krmenom klupicom dvjema uzdužnim klupama. Prostor ispod pramčane klupice obično je zatvoren pregradom, u kojoj su vratašca, i služi za pohranu sitnog ribarskog pribora. Na dnu su u batani poprečne ili uzdužne podnice od punih dasaka ili od rešetki. Iako b. ima krmenu statvu, nema nikad krmila. Vesla se sa 2 ili 4 parića. B. je duga 3–4 m, široka oko 1,5 m i duboka oko 0,5 m.« (PE 1/309). I *batèla*.

• U Korčuli *bâtāna* i *bâtילו*. Sva tri oblika posuđenice su iz mletačkoga. U osnovi im je staronordijsko i anglosaksonsko *bat* »čamac«, REW 985 (odatle i engl. *boat* »id. «), s različitim dočetcima, koje je u talijanske govore ušlo preko stfranc. umanjnice na *-ellus batel*, DELI 122 (> franc. *bateau*). Navedeni, ili srodni, oblici u uporabi su diljem istočne jadranske obale: *batāna* (PIAS 31, LIP 29, DUL 398), *batèla* (PIAS 31), *batelìn* (JUR 22, uz napomenu: »riječ je poznata, ali nije domaća; tako Murterini govöru«), *bâtāna* (TRO 29), *patāna* (DUL 585). U Skoka nalazimo *batilo* za Korčulu i *batèla* za Molat (SKOK I/122, s. v. *batel*). Vidović bilježi *batana* (VID 43), *batelica* i *batelina* (VID 45). Boerio nema *batana* ali ima *batelìn* i *batèlo* (BOE 65). Rosamani donosi *batana*, *batel*, *batela* i *batela istriana* (ROSMAR 21), Kosovitz samo *batel* (KOS 49), Manzini navodi *batāna*, *batèl*, *batèla* i *batelìn* (MAN 16), Miotto i Naccari *batèla* (MI 21, CHIO 45), Vascotto *batāna*, *batèl* i *batèla* (VASC 48) te Doria *batana*, *batel*, *batela* i *batelin* (DORIA 61). Usp. i *batelum* (1359.) i *batellum* (1324.) — LL 110.

batèla ž. V. prethodnu natuknicu.

batûda ž. Krak sidra, koji se zarije u dno.

• U našem značenju ne nalazimo paralela ni u hrvatskim (ni u Korčuli nismo zabilježili taj termin) ni u mletačkim govorima. Oblici tipa *batuda* u nekim drugim znač. u uporabi su duž hrvatskoga Jadrana: *batûda* »udarac« (PIAS 32), *batûda* »takt u muzici« (LIP 30), *batuda* »tučenac za posipanje cesta«, *bâtûda* »1. kucaj, udarac; 2. pren. duhovita doskočica, dosjetka, šala, anegdota; 3. vrsta pjeva češljugara« (TRO 30), *bâtûda* »udarac, odjek« (SKOK I/122, s. v. *bâtiti* — za Potomje). Riječ je o poimeničenom participu prošlom na *-uda* (< lat. *-uta*) od mlet. *bater* (BOE 68) »dar percosse, picchiate« (< *battuere*, REW 996).

bigòta ž. Steznica od čvrsta drva jajasta oblika sa simetrično raspoređenim rupama za provlačenje konopa na sartijama koja se nekada upotrebljavala umjesto koloturnika.

• U Korčuli *bigota*. Vidović za Split, Krilo, Trogir, Sutivan i Milnu ima *bigot* i *bigota* (VID 47), Geić i Slade za Trogir *bigòt*, Skok za Biograd *bigota* (SKOK I/147, s. v. *biga*), sve mlet. posuđenice: *bigòta* (BOE 80, MAN 20, CHIO 54), *bigota* (ROSMAR 24), umanjnice na *-ota* od mlet. *biga* »nome che si dà ad alcune travi che posate al bordo della nave in coverta, vanno ad appoggiarsi ad un albero sotto la coffa, ove sono legate con forti trince, a fine di fortificar l'albero nel metter la nave alla banda per carenarla. Diconsi anche *Bighe* quelle travi, che si metton fuori per li portelli de' cannoni di coverta, per tesarvi nuove sarchie di rinforzo« (BOE 80) < *bīga* »kočija, dvopreg«, REW 1095 — prema DEI 516, s. v. *biga*: probabil. v. della marina genovese; lat. *bīga* cocchio, passato ad indicare »travi coneggiate a capra«. Najiscrpnije etimologijsko tumačenje za naš termin nalazimo u Vinja2 9 odakle izdvajamo: »*Bigota* se kao pomorski termin uvijek osjećala kao tuđa riječ, kao sirova posuđenica, a to se vidi po tome što je rječnici ne spominju. (...) U tumačenju polazimo od lat. riječi *biga*. Osnovno joj je značenje 'dvopreg': *bi-jugus*, jednako kao što je *quadrigae* = *quadri-jugus*. Metaforički je u jeziku pomoraca označavala napravu pomoću koje se teret ukrcavao na brod i iskrcavao iz broda. Ta se naprava sastojala od dviju greda i zbog toga se riječ rabila kao plur. tantum. (...) Kako se bigote upotrebljavaju dvije po dvije, daljim prenošenjem i deminutivizacijom *biga* postaje *bigota* (...)« Usp. i *bigùrela*

»zavraćen rub jedra kroz koji se provuče konopčić mozak« (DEA 155) i *bigurelice* »konopčice ali špagi za ke su vezane radanče od jidra« (VID 47).

bikarija ž. Uzdužna potpraznica grotla. I *petinêl* (v.).

• U Korčuli kažu *bekarija* i *petênâl* (v. *petinêl*). Slični su oblici, različite etimologije dakako, u govorima istočnih jadranskih obala poznati uglavnom u značenju »mesnica«, a isto je i u mletačkim govorima. No, u Boeria nalazimo *bacarìe* »T. de' Costruttori navali, Corsie rovesce. File di pezzi lunghi di legno calettati, che si mettono sotto i bagli del primo ponte, nel verso della lunghezza delle navi« (BOE 72, s. v. *becaria*), pa možemo sa sigurnošću zaključiti da su naši brodograditelji termin posudili od Mlečana. Etimon bi mogao biti lat. *beccus* »kljun«, REW 1013, ako naš termin dovedemo u svezu s tal. *bécco* »punta della nave, prua« (DEI 473, s. v. *bécco4*), što i nije naročito teško.

bîta ž. Deblji drveni stupić (obično u paru, sa svake strane po jedan) na većem brodu za vezivanje konopa. I *mânkul* (v.).

• Isto smo zapisali i u Korčuli (uz *mânkul* — v.), a u uporabi je diljem hrvatskoga Jadrana: *bîta* (DEAN 155), *bîta* (PIAS 36, TRO 33). Posuđenica iz mletačkoga: *bita* »Grossi pezzi di legno, piantati a guisa di colonne nelle due bande della nave per darvi volta a cazzare, o assicurarvi alcune manovre« (BOE 83); usp. i *bite* (mn.) (ROSMAR 24), *bita* (MAN 21, CHIO 57). Termin potječe od staronordijskog *biti* »poprečna greda«, REW 1135. Prema DELI I/147 u tal. je *bitta* ušlo preko francuskoga *bitte*, gdje je finskoga podrijetla (*piitta* »greda«).

blâk m. Crna borova smola koja se nekada upotrebljavala kao vanjski zaštitni premaz za dijelove broda koji su u stalnom doticaju s morem, danas ponekad samo kao unutrašnji premaz sljubnica korita i palubnih letvica većih brodova radi pojačavanja nepropustnosti. I *pakâl* (v.) i *pâklina* (v.).

• U Korčuli isto, uz *pêgula*. U Torgiru i Vrgadi *blâk* (TRO 33, JUR 25), u Boki *blâka* (LIP 35). Riječ je engleskog podrijetla (engl. *black* »crno«) koja je u naše govore ušla preko mletačkih: *blac* (DORIA 77, PING 57, MAN 21), *blâc* (VASC 53). I *pêgula* je mletačka posuđenica: *pêgola* — BOE 485 (< *picûla*, REW 6483, umanjena od *pîx* »smola«, DIV 799). Usp. i *pegûla* »nanositi smolu na brod« (ROSMAR 124 — za Dubrovnik, prema naglasku sudeći vjerojatno hrv. oblik), *pêgola* (DORIA 445, ROS 754, PING 236, MI 150), *pêgola* (MAN 157, VASC 204, CHIO 371), *pegola* (KOS 314). U hrvatskim repertoarima nalazimo: *pêgula* (DEA 166, DUL 586, JUR 150, PIAS 243 — dva potonja samo u prenesenom značenju »peh«; usp. stand. hrv. *imati smolu*) i *pegula* (FRA 63). Vidović ima *pegula* za Korčulu, Rab, Split, Milnu, Sutivan, Trogir, Klimno, Punat, Koločep, Lopud, Budvu i Boku (VID 348). Vidović za Korčulu navodi i umanjenicu na *-eta peguleta* »razrijeđena borova smola (s katranom ili lojem) za zalijevanje sljubnica madira« i gl. *pegulat*, *pegulavat* »mazati pegulom« (VID 348).

bocê(l) m. Drveni koloturnik kroz koji prolaze jedreni konopi ili konopi s kojih na većim brodovima visi čamac za spasavanje, a služi i za podizanje najrazličitijih tereta na brodogradilištu. I *bucê(l)* (v.) i *tâlja* (v.)

• U Korčuli smo zabilježili *bûcel*, Vidović za Senj ima *bocel*, za Sutivan, Milnu i Trogir *bucelić* (VID 87). Deanović navodi *bûcio* (DEAN 155), A. Piasevoli *bocêl* (PIAS 38),

Fratric *bucel* (FRA 14), Geić i Slade *bòcèl* (TRO 34), V. Lipovac *bucèlo* (LIP 40) i Dulčići *bucèl* (DUL 413). U Skoka nalazimo *bùceo* (Potomje), *bucè* (Božava), *bucio* (Prčanj, Lastva, Lepetane), *bucijo* (Mljet) i *bùcèl* (Račišće, Brač) — SKOK I/225, s. v. *bùceo*. Sve su navedene riječi posuđenice iz mlet.: *bozzèlo* (BOE 96), umanjena na *-elo* od *bozza* »Maniglie di corda fatte nella rilinga per fermarvi una manovra« (BOE 96), *bozel* (DORIA 89, KOS 67, PING 63), *bossèlo* (CHIO 64), *bozèl* (MI 31), *bosèl* (MAN 25), *boselo*, *bozel*, *bozèlo* (ROSMAR 28) i *busièl* (ROSMAR 35 — za istriotski Rovinja). < *böttia(m), DELI I/161).

bokapôrta ž. Otvor na palubi za ulaz u potpalublje. I *pokapôrta* (v.).

• U Korčuli *bukàpôrta*. Skok navodi *bukapòrat* (Božava), *bukapôrta* (Rab, Mljet), *pokàporte* mn. (Račišće) — SKOK I/231, s. v. *buka*. Deanović uz lopudski oblik *bokapôrta* daje i *bokapòrat* i *bukapôrta* za Božavu (DEAN 155), Jurišić uz vrgadsko *pokapôrti* (mn.) i *bukapôrta* za Rab (JUR 159). Geić i Slade za Trogir navode *bukapôrta* (TRO 39), a V. Lipovac za Boku *bokapôrta* (LIP 36). Termin je preuzet iz mletačkoga: *bocaporta* (BOE 85, ROSMAR 26, PING 58, KOS 62, DORIA 79), *bocapôrta (-o)* (MAN 22) — složenice od *boca* »otvor, usta« — BOE 84 (< *bucca* »usta«, REW 1357) i *porta* »id. « — BOE 525 (< *pôrta* »vrata«, REW 6671), doslovce dakle »otvor koji se koristi za vrata«. Usp. i *bùka* »otvor kroz koji se krca teret u utrobu broda« (TRO 39).

bonimènat m. Komad (obično manji) drva za popunu raznih praznina u konstrukciji broda.

• U Korčuli smo za taj pojam zabilježili tri oblika: *bonimènat*, *imbonimènat* i *imbunimènat*. Boerio nema izvedenice na *-mento*, ali ima gl. od kojega je izvedena: *imbonâr*, *imbonir* »T. de' Costruttori navali, Inchiodar le tavole d'imbuono, Riempir di tavole i vani fra un filo e l'altro« (BOE 324) > *inbunir* »ispuniti prazan prostor« (CEN 282). U ostalim mlet. repertoarima nalazimo i gl. i njegovu izvedenicu ali samo u znač. »ispuniti« i »isušiti (vodenu površinu)«, odnosno »posljedak isušivanja, punjenja«: *imbonir* (DORIA 291, ROSMAR 87, PING 165, KOS 204), *imbonire* (CHIO 242), *inbonir* (MAN 101), *inbunir* (MAN 102), *imbunir* (DORIA 293, ROSMAR 88, KOS 204), *imbunir-se* (MI 96); *inbonimènto* (MAN 101), *imbonimento* (DORIA 291, KOS 204), *imbonimènto* (CHIO 242), *imbunimènto* (MI 96), *inbunimènto* (MAN 102), *imbunimento* (DORIA 293). Prvi mogući etimon koji pada na pamet svakako je lat. *bônus* »dobar«, REW 1208. Tako je i Cortelazzo mislio u DELI 547 (za *imbonire* i *imbonimènto*), ali, saznajemo iz MAN i DORIA, ponudio je još jednu, doista prihvatljivu pretpostavku: »Vc. che, nelle nostre aree, si è irradiata dal venez. e che si trova attestata anche nei dialetti del territorio anticamente amministrato dall'Esarcato di Ravenna, nella forma *amunir*, propria anche dell'ant. veneziano. Ciò ha permesso al Cortelazzo di formulare l'ipotesi che il termine riposi sul verbo gr. *ammōnō 'riempire di sabbia' (ricostruibile in base al comp. *prosammonō* 'id.'), da *ammós* 'sabbia'. A favorire la nascita e la prevalenza del tipo *imbonir* può avere contribuito l'accostamento paretimologico a *buono*. « (MAN 101, s. v. *inbonir*); »(...) Più notevoli le forme che ci aiutano a scoprire l'etimo della parola, tali *imunir* (Capod., Pir., Mont., Alb., Lussingr., Lussinp. = Kopar, Piran, Motovun, Labin, Veli i Mali Lošinj — nap. autora) e *muni* (Pir. = Piran — nap. autora). Esse si avvicinano maggiormente all'antico venez. *am(m)onir*, *am(m)unir* ('interrare, insabbiare'), al bologn. *amunir* 'ingorgare, interrare', al

romagn. *amuni* 'interrare', abruzz. *ammunirse* 'insabbiarsi', le quali hanno permesso di proporre per questa parola un'origine greca, il verbo *ammōno* 'riempir di sabbia' (da *ammós* 'sabbia') (Cortelazzo). Il passaggio e poi il prevalere delle forme tipo *imbonir* può essere avvenuto per avvicinamento al *buono* di ital. *bonificare*. « (DORIA 293, s. v. *imbunir*).

bòrovina ž. Brodograđevni materijal, borovina.

- Isto smo zapisali i u Korčuli. Domaća izv. na –*ovina* od *bor* (GLU 141).

brăc m. Izdanak rebra, poseban komad drva koji se pričvrsti uz vrh rebra; na te se izdanke na većim brodovima postave platice koje čine palubnu ogradu. Može se izraditi i nešto dulje rebro tako da mu vršni dio strši ponad razine palube. I *štil* (v.)

• U Korčuli *štil* (v.). U rječnicima nalazimo samo značenje »jedreni konop«: *brăc* »konop za spuštanje jedra« (PIAS 41), *brăci* (mn.) »konopi koji odozdo skupljaju jedro na križima« (DUL 409), *brăc* »konop koji veže prednji dio jedra uz pramac broda« (JUR 28). Isto je i u mletačkim govorima: *brazo* »Butar de brazo (la vela) Fare il carro colla vela« (ROS 115 — isto i DORIA 91 i KOS 68). I Boerio ima samo značenje »konop«: *brazzo* »Manovra delle antenne o pennoni, che serve per maneggiare le loro estremità« (BOE 99). Isto značenje ima i Skok (SKOK I/194, s. v. *brăc*) i Vidović (VID 54, s. v. *brac* i *braci*), no Vidović za Vrbnik navodi i naše značenje: »na gornijem kraju korbana prebije naspored s njini koti i on etesano drvo ko se zove *brac*«. Svakako posuđenica iz mletačkoga (*brazzo* »ruka« (BOE 99) < *brachium*, REW 1256), a pitanje je li riječ preuzeta u našem značenju (preko nekog oblika koji ne bilježe mlet. rječnici) ili je ono nastalo in loco, moramo ostaviti otvorenim. Bilo kako kako bilo, riječ je o metafori »ruka« → »komad koji strči«.

bracêra ž. Jadranski drveni jedrenjak srednje veličine širokih bokova s jednim ili dva jarbola uglavnom za prijevoz tereta, počeo se izrađivati u XV. stoljeću. »B. ima trup punog oblika. Osobito su još široki i okrugli pramac i krma. Pramac je relativno visok, i pramčana je vjenčanica najviši dio trupa. Obodnica i razma uvijek počinju na vrhu pramca s desne i s lijeve strane pravilnim lukom i spajaju se s pramčanom statvom. Statva ima oblik luka, a vrh joj strši 0, 80–1, 20 m iznad prvog dijela razme i svinut je prema krmi. Na vrhu statve je duguljasta jabuka, koja je ponekad i izrezbarena u obliku krune ili cvijeta. Desno i lijevo od statve, na 15–20 cm, u visini sredine obodnice nalazi se po jedno oko. Oči imaju uvijek isti oblik i sastoje se od jednog drvenog oblog kotura bliže statvi i zaobljenog roga koji je svinut prema gore. Oči nisu probušene već imaju u sredini ili okruglo drveno dugme ili na tamnom koturu naslikana dva bijela oka s crnim zjenicama i služe samo kao ukras. Oko 30 cm ispod očiju izlaze okrugla ždrijela za lance sidara. To su željezne cijevi što vode koso od pramčane palube kroz pramčani prostor i oplatu. Svršavaju oblim željeznim pojačanjima na vanjskoj oplati pramca. Iz ždrijela izlaze lanci i vode desno i lijevo u nategnutom luku do karika sidara. Oko 1 m desno i lijevo od statve utaknut je u razmu po jedan par bitava, no kako je zbog jakog obluka razma kosa, krmena je bitva u svakom paru uvijek duža od pramčane, tako da su im vrhovi u vodoravnoj ravnini. Oko 80 cm od bitava prema krmi nalazi se na svakom boku po jedna sidrena soha. To je koso položena četverokutna gredica. Unutrašnji joj je kraj pričvršćen za palubu, a sredina naslonjena na razmu i za nju učvršćena željeznim stremenom. Vrh sohe strši izvan broda 20–40 cm, širi je i probušen kao raka kolotura i u njoj je kolut za dizanje sidra. Po jedno sidro na svakoj strani visi vodoravno ispod sohe tako da motka stoji vertikalno a lopate vodoravno. Iza sidra

utaknuta je u razmu još jedna jaka bitva, koja služi za privez, a nalazi se neposredno ispred jarbolskih pripone, pa ima i tu svrhu da štiti pripone. Od te bitve pa do krme razma je posve glatka sve do bitve koja se nalazi na mjestu gdje počinje krmena oblina. Ta bitva služi za krmeni privez, a ujedno i za koloturnik kojim se pri žestokom vjetru krmilari. Posljednji par bitava nalazi se već posve na krmi, od 80 cm do 1 m desno i lijevo od krmene statve. Krmena je statva vertikalna i niska te ne strši preko razme više od 5–10 cm. B. je pokrivena palubom od pramca do krme. Ima jak obluk i preluk. Veće bracere imaju mali kaštel, pa je pramčana paluba izdignuta za 20–30 cm, a svršava jednom stepenicom 3–3, 5 m od pramčane statve, ponajčešće kod pramčanih pripone. Na kraju te povišene palube nalazi se silaz, natkriven malom polukružnom kućicom (tambuć) ili običnim poklopcem. Silaz vodi u pramčani prostor, gdje su ležaji posade, obično 4 kreveta, po dva sa svake strane, jedan povrh drugoga. Prostor nema osim tambuća nikakva drugog otvora, ni za svjetlost ni za ventilaciju. Na bočnim stranama tambuća nalazi se zbog toga po jedno okno zatvoreno staklom, da se po kiši i nevremenu može silaz posve zatvoriti a da prostor ipak ne ostane u potpunoj tami. Od tog se silaza prostire do kraja krme neprekinuta paluba. Manje bracere imaju takvu palubu od pramca do krme. Jarbol prolazi kroz palubu po prilici na 1/3 duljine broda od pramca i svojom petom zataknut je u trag na pasmu. Jarbol prolazi kroz palubu kroz okruglo grlo, koje je s donje strane pojačano debelom drvenom probušenom pločom, a s gornje strane obrubljeno drvenim obručem. U grlu se jarbol učvršćuje sve unaokolo drvenim klinovima, preko klinova omotano je platno u obliku kape i s gornje strane čvrsto povezano oko jarbola. Neposredno iza jarbola počinje grotlo spremišta, koje je nešto šire od 1/3 širine broda pri glavnom rebu i nešto dulje od 1/4 duljine palube. Dno je u spremištu pokriveno sa dva reda podnica desno i lijevo od srednjeg pasma. Podnice leže poprečno i jednom se stranom naslanjaju na srednje pasmo, a drugim krajem na bočna pasma. Spremište je ograđeno od pramčanog i krmelog prostora obično drvenom pregradom s vertikalnim daskama. Krmeni je prostor na kraju krme i pokriven poklopcem, koji se otvara i zatvara pomicanjem u uzdužnom smislu po dvjema drvenim tračnicama. Desnom i lijevom stranicom poklopac zahvaća tračnice, tako da se ne može skinuti, i valovi ga ne mogu odnijeti. Krmilo je veoma visoko i teško, a uza statvu se drži nataknuto na veoma dugim samcima, tako da se može mnogo podići iz vode a da se ipak ne otkvači. Krmilo služi i kao ploha koja smanjuje zanošenje broda. Podiže se u plitkoj vodi pomoću koloturnika (gašpara), kojeg je gornji kolotur zakvačen za očnjak na razmi, a donji za kariku na krmilu. Na glavi krmila je lijepo istesano rudo, koje je ponekad i izrezbareno. Pri jačem vjetru namještaju se na vrh ruda 2 mala dvokraka koloturnika pa se tada krmilari njegovim teklacem. Ti se koloturnici privežu na desnu ili lijevu krmenu bitvu. Snast se bracere sastoji od jarbola i kosnika, a jedrilje od glavnog jedra i prečke. Jarbol je gol i visok iznad palube po prilici kolika je dužina broda. Pripet je sa tri pripone lijevo i sa tri desno prema bokovima, a nema ni leta ni zaputaka. Jedro je o glavno i diže se jakim četverostrukim koloturnikom. Oglav se učvršćuje ispred jarbola, a uzda na krmi iza kremenog silaza. Spušteno jedro, s lantinom u vodoravnom položaju, strši 20–30 cm preko pramčane statve. Jedro ima 2 ili 3 reda kratica, pa se pri jakom vjetru mogu uzeti i do 3 ruke krata. Lantina se drži i priteže uz jarbol osobitom hajmicom s krunicom od drvenih kuglica. Priteg hajmice učvršćen je jednim krajem za lantinu, prolazi kroz sve kuglice krunice, prolazi kroz drvenu provlaku i spušta se niz jarbol do palube. Kad se jedro diže, popusti se priteg hajmice i o glavno jedra, tako da se hajmica raširi i lantina podiže gotovo vodoravno. Kad se lantina digne do vrha,

pritegne se priteg hajmice da se lantina čvrsto prisloni uz jarbol, zatim se pritegne i oglav, da se lantina nagne u svoj normalan položaj i jedro prirodno opruži. Prečka ima tri roglja. Na gornjem je roglju podizač, koji prolazi kroz kolotur učvršćen na prednjem kraju jarbolnog krstaca. Oglavni je rogalj ponajčešće zakvačen za prsten koji obuhvaća kosnik i služi da se prečka može izvući na svoje mjesto do kraja kosnika ili uvući do statve. Prsten se uvlači i izvlači udvojenim izvlakačem, koji prolazi kroz mali jednoraki kolotur na kraju kosnika. S kraja kosnika vodi votka na krstac jarbola, a prečka svojim prstenčićima klizi po votki, no ponekad se na malim bracerama prečka diže podizačem bez votke, a napetost drži sam prednji porubnik prečke.

Sada se bracerama sve više daje motorni pogon, a time su izgubile svoj normalni oblik i redovnu opremu. Oglavno je jedro ostalo, ali više nemaju kosnik ni prečke. U krmenom je prostoru motor, a krmeni je silaz dobio visoku kućicu zatvorenu staklenim prozorima. Na prigonama su namještena bočna položajna svjetla (zeleno i crveno), a na jarbolu viljuška sa dva leta i podizačem za bijelo jarbolno položajno svjetlo. Nema više lijepih pletenih bokobrana, sada bokove nagrđuju stare automobilske gume. Bracere danas imaju jedro samo kao pomoćno pogonsko sredstvo, jer redovno plove na motor. « (PE 425).

• Tijekom stoljeća bracera je mijenjala oblik, broj jarbola, pogonsku silu i sl., pa u raznim rječnicima nalazimo i različita značenja. Navodeći oblike, navest ćemo i ta značenja, zapravo opise različitih tipova bracere koji su uglavnom jako iscrpni i precizni: *brazzèra* »Chiamasi una Barca che porta due alberi con vele quadre, e va anche a remi, armata di sei rematori e d'un timoniere, della quale si fa molto uso nella navigazione poco più che costiera del golfo di Venezia« (BOE 98), *brasèra* »barca da carico panciuta, con fondo e fianchi arrotondati, chiglia lungo tutto lo scafo, prua arcuata non aggettante con bompresso, poppa con asta verticale, una vela prodiera al terzo, raramente aurica« (MAN 27), *brasera* »istriana con vele lat. in tela olona; si riferisce a tipo di un sècolo fa; tale forma esisteva a G. /Grado — nap. autora/ fino a pochi anni or sono« (ROSMAR 30), *brasièra* »v. *brazera2*« (ROSMAR 30 — za Rovinj), 1. *bràzèra* »(tipo di bastimento) *brazzera*« (ROSMAR 30 — za Dubrovnik, prema naglasku sudeći zacijelo hrvatski oblik), 2. *brazera* »brazzera (barca con colomba senza coperta, fornita d'un piccolo scafo da prora e da poppa, con àlbero levàbile e vela latina)« (ROSMAR 30 — za Trst), 3. *brazèra* »brazzera (barca a un àlbero, senza *spintòn*; più lunga e più stretta si chiama *topina*)« (ROSMAR 30 — za Krk i Cres), 5. *brazera istriana* « (Muŕeo del Mare) con vele lat. in tela olona naturale; si riferisce a tipo di un sècolo fa. Se esiste oggi, è a un àlbero, con vele al terzo e *floco* e serve come barca da càrico. Deriva dalla nave oneraria romana. « (ROSMAR 30, 31), 6. *brazera de Comiŕa* »(Muŕeo del Mare) per la pesca a *vòiga* in alto mare, *vela latina e floco*« (ROSMAR 31), 7. *brazera piranefe* »con velatura in uŕo fino alla fine del 900. A due àlberi (*de maistra e tersanin* — alb. prodiero) con *vele latine*. Le ùltime del tempo, con eventuale *cochina a pupa*. « (ROSMAR 31), *brasèra* »Barca da trasporto, ad un albero, spinta anche a braccia« (VASC 58), *brazera* »barca da trasporto a due alberi a vele quadre, mossa anche a remi e perciò probabilmente così chiamata perché allora azionata a forza di braccia« (PING 64), *brazèra* »1. barca costiera da trasporto. Barca con colomba, senza coperta, fornita di un piccolo scafo da prora e da poppa, con albero levabile a vela latina. « (MI 32), *brazera* »brazzera (tipo di barca da trasporto a vela« (DORIA 91). Ni hrvatski repertoari ne daju jedinstveno značenje: *bràcera* »vrsta jedrenjače« (DEA 155 — veli da je u Korčuli isto /mi smo zabilježili s istim naglaskom kao u Betini, *bracèral*, a za Božavu navodi *bracera*),

bracêra »brod nešto veći od ribarske gaete, ima palubu i jedro trevu, rjeđe oštro« (JUR 28 — isti oblik daje i za Rab i Novi, a za Perast *brâcêra*), *bracêra* »jedrenjak s jednim jedrom i jednim flokom« (DUL 409), *brâncêra* »drveni, široki brod za prijevoz tereta« (PIAS 42), *bracêra* »manji jedrenjak« (LIP 38), *bracera* »veći drveni brod« (FRA 12), *brâcêra* »vrsta broda s jednim jarbolom te glavnim jedrom i flokom« (TRO 36). Hrvatski su likovi posuđenice iz nekog mlet. govora. Što se etimologije tiče većina autora drži oblik izvedenicom od lat. *brachium* »ruka«, REW 1256 (npr. SKOK I/194, s. v. *brâc*, DEI 593) — jer je u početku to bio brod na pogon veslima, dakle rukama. Deanović, uz ogradu »valjda« izvodi navedeni lopudski termin od mlet. *brazzo* »neki konopi na četverokutnom jedru« i, prema *Glossaire nautique* (PARIZ 1848), navodi: »nepoznata postanja ili možda od grč. *πράσσω* »trgujem«. (DEA 155). Danas se sve više pomišlja na mogućnost izvođenja od *Brač* (*Brattia*, SKOK I/195, s. v. *Brâč*): »Tradizionalmente si pensa a una derivazione da *braso*, in quanto anticamente tale imbarcazione era spinta a forza di remi, però ultimamente si è ipotizzato che alla base ci sia invece il nome dell'isola di Brazza. « (MAN 27, s. v. *bräsera*); »Trattandosi di imbarcazione di modeste dimensioni, è possibile che anticamente fosse spinta a forza di *braccia*, cioè a remi; di qui il nome, sennonché recentemente è stato avanzato un etimo a partire da un aggett. etnico di *Brazza* (nota isola della Dalmazia). « (DORIA 91, s. v. *brazier*). Ista je pretpostavka izražena i u PE 1/425, s. v. *bracera*: »Braceri potječe ime s otoka Brača. Još u XV. st. neki se tipovi brodova s Brača razlikuju od sličnih brodova na Jadranu i nose uz naziv tipa i oznaku *bračana* ili *bracana*. «. Upućujemo i na *bracera*, VID 54, gdje možemo naći jako iscrpne opise jadranskih *bracera*. Uzgred, da *bracera* nije baš najelegantniji brod dokazuje i to što se diljem Dalmacije za ženu povećih bokova kaže da je *ka bracera*. U Vidovića nalazimo i pet izvedenica od *bracera*: *bracerant* »vlasnik i (najčešće) ujedno zapovjednik *bracere*« za Iž, *bracerica* »mala *bracera*« za Kućišće, *bracerina* »mala *bracera*«, *bracerota* »mala *bracera*« za Boku i pridj. *bracerski* (VID 60).

brâda ž. Morska trava kojom obraste brod uzduž vodene linije. Kad se brod izvuče na navoz, najprije, dok je još mokar, treba ostrugati tu travu i razne školjkaše koji se prilijepe uz drvo, jer je kasnije to znatno teže.

• Isto smo zapisali i u Korčuli. U Trogiru *brâda* »pren. trava koja je izrasla po dnu broda« (TRO 36). Metaforičan termin — za etimol. v. GLU 144, *brâda*. Možda prevedenica iz nekog mlet. idioma. U našem značenju samo Rosamani: *barba* (ROSMAR 14 — za Rovinj). Usp. i sličnu metaforu u Dubrovniku: *brk*, *brci* »ako je duga odveće ta trava i vidljiva kad je još lađa u moru, govore *pustila je brke*, i tad je valja poteć na kraj jer joj to škodi i smeta kod jedrenja« (VID 70).

brâdva ž. Vrsta manje sjekire ulijevo svinute drške za tesanje dijelova do kojih se teslom ne može lako doći jer je ova položena popriječno u odnosu na držak (za razliku od *bradve* koja je uzdužna, a i drška joj je lagano svijena tako da je ruka dovoljno udaljena od obrađivanog dijela, npr. dijelova rebara unutar broda, i lako se njome zamahuje).

• Isto smo zapisali i u Korčuli, kao i Jurišić za Vrgadu (*brâdva* »sjekira za tesanje« — JUR 28). Vidović za Rogač navodi »to je sikira za dilati s jednom rukom« (VID 61, s. v. *bradva*). Domaća, hrvatska riječ, »prema stcslav. *brady*, gen. *bradve*« (SKOK I/196).

brâga ž. Obujmica od konopa različitih dimenzija, za razne namjene, npr. za navlačenje saonica.

• Isti smo mletacizam zapisali i u Korčuli, a identičan oblik nalazimo u TRO 36 i LIP 38. Skok uz *braga*, s napomenom da se je termin sa Silbe, piše »kratko debelo uže na obruč (služi za hvatanje predmeta pri krcanju ili iskrcavanju, pomorski termin)« (SKOK I/196). Usp. i *bragatûra* »konopi kojima je vezana štanga od šabake (mreže)« (JUR 28), *brâgâda* »nekoliko bala, vreća i sl. obuhvaćenih zajedničkom bragom u svrhu transporta (najčešće dizanja dizalicom)« (TRO 36). Boerio u našem značenju ima *braca* »Cavo con quale si circonda una botte o altro, che non abbia in sé luogo proprio dove incocciarvi il gancio paranchino, per issare a bordo o per metter fuori alcun corpo pesante« (BOE 96, s. v. *braga*). Isto i *braga* (ROSMAR 28 — za Rovinj i Mali Lošinj), *brâga* (VASC 58), *braga* (KOS 67, PING 63, MAN 26), a u srodnom značenju *braga* »braca, catena che serve a trasportare e sollevare oggetti« (CHIO 65) i *braghe* (mn.) »due bozzelli stabiliti sui lati della nave, nei quali passa il frenello« (ROSMAR 28 — za Trst). Etimon nalazimo u lat. *brāca* »gaće«, REW 1252 galskog podrijetla. Isti je etimon dao i mlet. *braghe*, *braghessa* »hlače« (BOE 96) što se također prenijelo u nas (npr. *bragêše* — JUR 28). Vidović ima i gl. *imbragat*, *imbragavat*, *inbragat*, *inbragavat* »opasati teret pri krcanju i iskrcavanu« za Krilo, Milnu, Sutivan, Split i Trogir (VID 169) < mlet. *imbragâr* »id.« (BOE 325). Osnovom *brag*-iscrpnno se pozabavio Vinja u Vinja3 47.

bragèta ž. 1. Zadnji komad koji zatvara brod. 2. klinasti umetak između dva komada drva.

• U Korčuli se mletačka posuđenica *brâgeta* rabi u značenju pod 1. i kao »slavlje koje priređuje naručitelj nakon zatvaranja trupa broda« (za što u Betini vele *kânata* — v.). Prema Vidoviću u Korčuli je to i »četvrti madir brojeći od razme« (VID 62, s. v. *brageta*), što sami nismo zabilježili. Vinja piše da »*bragete* su u Korčuli 'zadnji komadi koji vežu i zatvaraju barku' (...) a prijenosom značenja i 'fešta koja se priređuje kad je brod gotov'. « (Vinja3 47). Od mlet. rječnika koje obično citiramo samo Boerio donosi lik koji se s našim poklapa i po obliku i po sadržaju: *braghèta* »L'operazione che si fa nell'adattare e inchiodare ne' vani lasciati tra tavola e tavola del fasciame e delle coverte, altre tavole eguali che gli chiudono esattamente« (BOE 97). Etimon je isti kao i za prethodnu natuknicu.

bragòc m. »Tip drvenog ribarskog broda sa dva jarbola, od kojih je pramčani mnogo manji od krmenog. Karakteristika su nagnuti jarboli prema pramcu (pramčani jače od krmenog), koji nose po jedno o glavno jedro. Krmeno je jedro za 40–50 posto veće površine od pramčanog. Trup ima dosta ravno dno, te je sav zatvoren palubom, koja u polovini dužine ima veće grotlo, a na pramcu i na krmi ima manji otvor za silazak u potpalublje. B. je karakterističan po tome što je pramčani mrtvi dio trupa uz prednju statvu pri gornjem kraju veoma zavnut prema krmi. Krma je široka, zatvorena i polukružna oblika. Osobito je veliko krmilo i služi da smanji zanošenje od vjetra, jer brod ima malen gaz i veoma nisku kobilicu. Dug je do 13 m, ima do 10 brt. Upotrebljava se kao ribarski brod u sjevernom dijelu Jadrana.« (PE 1/431).

• U Korčuli smo zapisali *brâgoc*. Vidović ima *bragoc* (VID 62) i *braguc* (VID 64). U Vrgadi i Boki *bragòc* (JUR 28, LIP 39), u Labinu *bragoc* (MIL 27), u Trogiru *brâgòc* (TRO 36). Pos. iz nekog mlet. govora: *bragozzo* (BOE 97), *bragozo* (PING 64, DORIA 90),

bragoz (DORIA 90), *bragoso* (ROSMAR 28), *bragòso* (MAN 27, VASC 58), *bragòsso* (CHIO 66). Etimologija nije najjasnija, što najbolje sažima M. Cortelazzo: »Etim. incerta. L'insistenza di P. Skok di vedervi un dalmatismo, solo perché nello Statuto di Ragusa del 1272 si parla di un *barciusius* 'navis maior quam barca' (...; ma si può aggiungere anche un *barcosus* spalatino, ricordato a Venezia nel 1224...), non riesce a convincere. Né più sicura pare la der. da *braga*, n. di una rete a foggia di 'braca' (DEI, *Devot Adv.*), da un'ipotesi di G. Alessio (...) già respinta dal Prati (...), che preferiva, seguito dal *Voc. Acc.*, partire da *barga* 'barca' (dal sec. IX) col suff. *-òzzo*, tesi alla quale finì per aderire lo stesso Skok nel suo postumo dizionario etimologico della lingua croata (...). « (DELI 162, s. v. *bragòzzo* »grande barca da pesca, caratterizzata dalla colorizzazione delle vele«). »Kako se to Skok 'najzad priklonio' Pratijevu mišljenju i da li se uopće priklonio — ne znamo. U članku *bragòc* nema ni spomena o starom dubrovačkom *barciusius*, ali zato čitamo: 1. da je *bragòc* 'od mlet. *bragozo* = *bargozo* [sic!]; 2. da ga Battisti [opet sic!! jer Skok je poznavao Alessiovo mišljenje, a Battisti o tome nije nikada pisao!] izvodi od *braga* < gal. *braca*'; 3. 'ali se može izvoditi i od *barca*'. Dakle, tri rješenja, ali nema upravo Skokovoga! Kad tome dodamo ono sa *guc* 1, 628–9, veoma smo daleko i od same pomisli da bi taj tekst mogao biti Skokov. « (Vinja3 47) — Skok s. v. *bragòc* »domaća lađa sa dva jarbola (prednji niži, drugi viši)« za Božavu, Krk, Malinsku i Bašku piše: »Od mlet. *bragozo* = *bargozo* 'barca da pesca dell'Adriatico' (...) Battisti izvodi od *braga* < gal. *braca* (...), što bolje odgovara značenju mreže, ali se može izvoditi i od *barca*. « (SKOK I/197). U navedenom se članku Vinja vrlo detaljno bavi mnoštvom čakavskih leksema s *brag-* komentirajući mišljenja talijanskih etimologa u svezi s njima pa za detaljnije obavijesti čitatelja upućujemo tamo, a izdvajamo još samo zaključni dio rada gdje autor nudi vlastito etimologijsko rješenje za naš termin: »Za nas se pitanje podrijetla svih obrađivanih čakavskih riječi, pa ni *bragoca* i *braganje*, strogo uzevši uopće ne postavlja, jer nema nikakve dvojbe da smo ih preuzeli iz mletačkoga: u čakavskom i šire u hrvatskom ili srpskom sustavu te su riječi venecijanizmi. Sasvim je drugo pitanje da li je ven. *bragozzo* za Dalmaciju *Rückwanderer*, tj. da li je to u Mlecima dalmatski elemenat koji je Venecija opet dala Dalmaciji. Ako bismo se upuštali u najuvjerljivije hipoteze o etimologiji tog venecijanskog pomorskog termina, bili bismo skloni, na temelju iskustva što ga u etimološkim istraživanjima imamo s ispitivanjima većih leksičkih klasa, i za riječ *bragozzo* i za ostale riječi koje smo u ovom poglavlju analizirali, rješenje tražiti u polaznom obliku *braga*. I *brâga* i *bragîr* i *brahûr*, a u prvom redu *bragòc* i *bragânja* mogu vrlo lako biti izdanci istog arhisemantizma pod istom formom izraza. Naravno, tu je, po našem mišljenju, bila presudna *braganja*: toj imenici za mrežu (ž. gram. rod i u lat., i u tal., i kod nas!) valjalo je naći, tj. izvesti imenicu m. gramatičkog roda za oznaku broda. A *bragozzo* je, pa potjecao njegov sufix iz *-usius* ili iz *-oso*, toj funkciji odlično odgovarao. Uostalom, poučan je i u dlaku paralelan primjer nastajanja imenice m. gram. roda *šabakûn* za brod, uz starije *šabaka* ž. gram. roda, koja je označavala i danas označuje mrežu. Osnova je *brag-* bila toliko ukorijenjena i toliko rasprostranjena, toliko metaforički iskorištavana, da je teško pomišljati da ne bi predstavljala pol atrakcije za novo izvođenje i za izražavanje novih semantizama.«

brīstra ž. Manja daščica koja se čavlina pričvrsti jednim krajem na kobilicu a drugim na gredu (v. *škvêr* 2) S pomoću takvih daščica kobilica se čvrsto postavi na gredu.

• Vjerojatno domaća riječ u svezi s *brist* »brijest« (za etimologiju vidi SKOK I/207, s. v. *brèza*), jer je brijestovina čest brodograđevni materijal. U Korčuli za taj pojam rabe

mletacizam *palètina*, od mlet. *paletina* »Piccolissima paletta«, izvedenica na dvojni deminutivni dočetak *-eta + -ina* od *pala* »lopata« (< *pala*, REW 6154). Oblik o kojem razglabamo ni jedan repertoar kojima se služimo nema kao brodograđevni termin. Je li u svezi s betinskim terminom i *blistva* »tanka daščica koja se stavi na platicu da pri paljenju ne puca« što smo zabilježili samo u Korčuli?

br̕k m. 1. Krak sidra koje zovu *mâčak* (v.). 2. Krak bilo kojeg sidra. Za znač. pod 2. i *màra* (v.).

• U Korčuli isto. Metaforičan termin — za etimol. v. GLU 151. Vidović ima *brk* »na sidru su četiri brka ili čambruna« za Poljica (VID 70).

brôd m. 1. Plovilo općenito; 2. manja brodica.

• U Korčuli isto. Riječ koja je Hrvatima na Jadranu ostala iz prapostojbine. Prvotno joj je značenje vjerojatno »mjesto na rijeci gdje se može prijeći«, pa kasnije »splav kojom se prelazi preko rijeke« i konačno »plovilo«. Za razliku od stand. hrv. u Betini (a i u dobrom dijelu Dalmacije) *brod* je svako plovilo i to je i jedini opći naziv za plovilo. U Istri je raspodjela značenja kao u stand. hrv., *brod* je samo veliko plovilo, a sve ostalo je *barka*. Za etimol. v. SKOK I/216, s. v. *bròditi*. Riječ je u Istri prodrla i u srednjovjekovnu latinštinu: *brod* (LL 135–1395.), dok za zagrebačku nalazimo *brodar* »brodar, skelar« (LL 135–1430.).

brodogrādnjā ž. Brodogradnja.

• U Korčuli *brodogrādnja*. Domaća riječ iz stand. hrv., složenica od *brod* (GLU 152) i *gradnja*.

br̕kva ž. Čavao, najčešće pocinčani.

• U Korčuli smo zapisali *br̕kva* — isto govore i u Trogiru (TRO 37) i Boki (LIP 40). Vidović uz natuknicu *brokva* daje i salski oblik *br̕kva* »manji čavao« (VID 86) — potonji oblik i u JUR 30 (uz *br̕kvica*), PIAS 44 i DUL 411; u CEN 276 nalazimo *bròkva*, a u FRA 13 *brokva*, sve posuđenice iz mletačkoga: *broca* »Specie di piccolissimo chiodo« (BOE 100), *bròca* (VASC 59, MI 33, MAN 29, CHIO 69), *broca* (DORIA 94, KOS 70, PING 66, ROSMAR 32, ROS 118). Etimon nalazimo u lat. pridjevu *brocchus* »naprijed stršeći (zub)«, REW 1319. U Korčuli smo zabilježili i naziv za veliki čavao, uvećanicu na *-un brokūn* od mlet. *brocòn* (BOE 401) — Vidović donosi *brokun* »veliki čavao (tvornički proizvod)« i *brokvun* »veliki čavao« za Sutivan (VID 86).

brunā(I) m. Izljevnicica, slivnica: 1. Na palubi broda (sa svake strane palube više njih) za istjecanje vode ili mora. 2. rupa (ima ih dvije, po jedna sa svake strane kobilice) kroz najniži dio rebra za slobodno kolanje vode dnom broda. I *manikèla* (v.).

• U Korčuli *brunāl* i *manikela* (v. *manikèla*). A. Piasevoli za Sali donosi *brunāl* »izljevnicice na rubu broda« (PIAS 44), Mardešić *burnól* i *brunól* »mali usjek (2x1 cm) u svim rebrima dna broda, blizu kobilice. (Kroz *brunolè* skuplja se voda kaljuže na najniže mjesto pa se *šesulom* grabi i baca preko *bònde*)« (CEN 277), a Skok *brùnō* za Dubrovnik, *burnō* za Ston, *burnal* za Trogir, *brunāli* (mn.) za Račišće i Brač, *brumal* za Vrbnik i *brna* (mn.) za Mljet (SKOK I/220, s. v. *brùnō*) — usp. i *brunal* »kanal; slivnik u polju za odvod vode« (FRA 13). Vidović za izljevnicu donosi *burnal* za Trogir, Sutivan, Milnu i Split, *brumal* za Vrbnik, *brno* za Mljet, *brunoli* za Komižu, *brunali* i *burnali* za Kućišće (VID

95). Pos. iz nekog mlet. idioma. Boerio bilježi pluralni oblik u značenju navedenim pod 2.: *brunàli* »Quell' incurvatura ch'è fra i ginocchi e la colomba, e per cui l'acqua può scorrere agevolmente da prua a poppa, riunendosi nella sentina della tromba, donde si manda fuori« (BOE 403, ostali: *brunal* »ombrinale (per lo scarico dell'acqua« (ROSMAR 34 — isti oblik i DORIA 96 sa značenjem »ombrinale), *brunai* (mn.) »fessure od intagli, nell'osatura della nave, aderenti al fasciame, per permettere lo scolo delle acque dalla sentina al pozzo della pompa« (PING 68). Skok piše: »Izvrjesno je da je to pridjevka izvedenica na *-alis*, ali nema izvjesnosti u pogledu korijena. Po mojem mišljenju to je izvedenica od *imber* 'kiša', *imbrinalis*, što potvrđuje tal. m. pl. *imbrunali* (17. v.) = *ombrionali* 'pomorski termin: fori, aperture dalle bande della nave per dove si vuota l'acqua entrata con le ondate o con la pioggia'. « (SKOK I/220, s. v. *brùnō*). I C. Battisti drži da je etimon grč. *ómbros* »kiša« (DEI 2647, s. v. *ombrinali* i 1945, s. v. *imbrinali*). Usp. *brun* »Voce de' nostri bambini, ond' essi chiamano o domandano il bere, che corrisponde all'Italiana *Bombo*. È notevole che il nostro termine *Brun* deriva immediatamente e nell'identico senso dal greco βρῦν, riportato anche nella nuova edizione del Lessico latino del Forcellini, alla voce *Bria* è definito *Vox infantinum potum petentium; qua adhuc utuntur Venetorum infantes, vulgo Brun brun iterantes*. Questa voce è poi onomatopeica, soggiunge il Lessico, *etymon forte repetendum* a βρῦν *Mano, Scateo, quod videtur ex sono aquae ex vase aliquo defluentis*« (BOE 102).

bruškîn m. Drvena oštra četka za ribanje, neophodna npr. za struganje trave i sitnih školjkaša nakon što se brod izvuče radi popravka ili uređivanja.

• Vidović daje oblik *bruškin* »četka za ribanje barke (broda)« za Senj (VID 86). U Blatu na Korčuli *bruškin* (FRA 13), u Vrgadi, Brusju na Hvaru, Salima na Dugom otoku i Boki *bruškîn* (JUR 30, DUL 412, PIAS 45, LIP 41), u Trogiru *brùškîn* (TRO 38), u Labinu *bruškvîn* (MIL 30). Pos. iz nekog mlet. govora: *bruschîn* (BOE 404, MI 35, VASC 61), *bruschîn* (MAN 30), *bruschin* (PING 68, ROS 123, DORIA 97). Terminom *brùškîn* u našem znač. za Čilipe i Šibenik bavio se i Skok: »Od tal. dem. na *-ino bruschino* od *brusca* < od vlat. *brūscus* 'ruscus aculeatus (= biljka kostrina ili veprina, od koje se izrađuje naša četka — nap. autora)'. « (SKOK I/221) — prije mletacizam nego talijanizam. U Korčuli za tu četku kažu *fregûn*, izv. na *-un* (< mlet. *-on*). I Vidović za Korčulu ima *fregun* »četka za pranje podova na brodu« (VID 132); uz oblik bez naznake izvora navodi mlet. *fregon*, što mi u rječnicima kojima se služimo ne nalazimo — jedino Rosamani navodi *fregon* (ROS 404), ali u znač. »gusta magla« što, jasno, nije ni u kakvoj svezi s našom četkom. Ista je postanja i izvedenica na *-adur fregadur* »veliki bruškîn na brodima za prat kuvertu« (VID 131 — za Sutivan) — u Trogiru *fregadûr* »četka za ribanje« (TRO 69); od mlet. *fregadòr* »Spazzola di crine adattata all'estremità d'un lungo bastone per comodo di pulir le coverte quando si lavano« (BOE 287) — usp. i *fregadòre* »legno foderato con carta vetrata« (CHIO 209). U osnovi je svih navedenih oblika gl. *fregàr* (v. *fregàt*).

bruškinàti nesvrš. Ribati ribačom četkom. I *frègati* (v.).

• U Trogiru *bruškinàt* (TRO 38) < mlet. *bruschinàr* (BOE 404) — za etimol. v. bruškîn. U Korčuli *frègat* (v. *fregàti*).

bruškinívati nesvrš. V. prethodnu natuknicu.

• U Trogiru *bruškinávàt* (TRO 38).

bucē(l) m. Drveni koloturnik kroz koji prolaze jedreni konopi ili konopi na kojima na većim brodovima visi čamac za spasavanje, a služe i za podizanje najrazličitijih tereta na brodogradilištu. I *bocēl* (v.) i *tālja* (v.).

- U Korčuli *būcel* (v. *bocēl*).

būf pridj. Za brod se kaže da je *buf* kada su mu rebra, zbog greške pri gradnji, previše izbočena. I *būfo*.

- U Korčuli *būfo*. U hrvatskim repertoarima ne nalazimo riječi u odgovarajućem značenju, najbliži lik je *būfast* »debeljkast« (TRO 39); usp. i *inbufāt* »nabreknuti uslijed vlage« (CEN 282), *imbufāt* »nabreknuti od vode, podbuhnuti, nateći« (LIP 119). Svi značenjski srodniji mletački oblici koje smo pronašli imaju početno *s-*: *sbufar* »sbuffare. Da *buffa* (ital.) »soffio di vento« (DORIA 569), *sbuf* »rignonfiamento« (DORIA 569), *sbufar* »sbuffare« (BOE 612, KOS 379, PING 281), pa nije jasno je li u hrvatskim idiomima ono otpalo samo po sebi ili djelovanjem talijanskih likova kao npr. *buffo* »mah, udar vjetra« i *buffare* »puhati« ili pak mletačkih u najgrubljim crtama značenjski srodnih oblika bez *s-*: Boerio ima imenicu *bufo* »Buffone o Buffo caricato« (BOE 106); u Naccarija nalazimo pridjev *bufo* (CHIO 73) u značenju »smiješan«; semantički je srodniji našoj natuknici tršč. *bufo* »termine delle sarte, sboffo o sgonfio« (PING 69 — isti oblik također za terminologiju švelja i KOS 73 i DORIA 99 — ovaj potonji navodi i pridjev, ali u značenju »elegantan, nakičen«). Bilo kako bilo, u osnovi je svih navedenih oblika latinska onomatopeja puhanja *buff-*, REW 1373. Usp. i gl. *imbufat se* »nabubriti« (VID 170 — s primjerom: »ako se u kimente stavi previše stupe, mogu se imbufat /napojit se vode pa madijer može iskočiti vanka/« za Boku).

būfo pridj. V. prethodnu natuknicu.

bujō(l) m. Drveno do desetilitarsko vjedro okomitih stijenki s dvije ušice kroz koje se provuče štap za koji se veže konop da se može grabiti more (ili vodu) za pranje broda.

- U Korčuli smo zabilježili *bujōl*. Također mletacizmi: *bujol* (FRA 14), *bujul* (CEN 276), *bujōl* (DUL 414, PIAS 45, LIP 42), *bujōl* (TRO 39), *bujō* (JUR 31) — usp. i *bajōn* »smjesa kojom se napuni bačvu za vino da se ne sasuši« — okolica Sežane; mlet. *bugiōl* (BOE 106), *buiol* (KOS 73, DORIA 100), *buiòl* (VASC 62, MI 36, PING 70, MAN 31), *bugiòlo* (CHIO 73), *būio*, *buiól*, *buiòlo* (ROSMAR 34). M. Cortelazzo kao etimon za tal. *bugliòlo* predlaže rekonstruiran lat. oblik **būlliu(m)* »čabar, badanj« (DELI 175) V. Vinja za korčulansko *bujōl* i komiško *bujul* piše da pretpostavlja »da je taj naziv keltskog podrijetla, ali etimologija nije nedvojbeno utvrđena.« (Vinjal 18).

būkula ž. Rupa jednostavno provrćena kroz drvo (nekada) ili metalna košuljica (danas) kroz koju prolazi osovina propelera.

- Isto i u Korčuli. Od hrvatskih repertoara kojima se služimo termin ima samo Vidović: *bokul(a)* »dio štele morte u motoru« za Split, Sutivan, Trogir, Milnu i Krilo (VID 50) i *bukula* (VID 89). U mletačkim pronalazimo: *būcola* »astuccio metallico in cui gira l'asse dell'elica« (CHIO 72), *būcola* »anello entro il mozzo delle ruote (della bicicletta...)« (VASC 62) *būcola* »buccola, anello, orecchino; mozzo della ruota« (DORIA 98), *būcola* »buccola, orecchino« (MAN 31), *bucola* (PING 69, KOS 72 — oboje u značenju »naušnica, uvojak«). Boerio ima *bōcola* (BOE 86) i *būcola* (BOE 105) s kojih upućuje na *būssola* »T.

di Costruzione navale, *Incastro*, Buco di figura regolare in un pezzo di legno o di altra soda materia, nel quale s'incassa o incastra il maschio di simile figura e contorno, preparato all'estremità d'un altro pezzo« (BOE 109) — usp. i *bùsola de rota (a pope)* »bussola di rotta (quella sistemata sul ponte di comando e con la quale il timoniere governa la nave). È costituita da una rofa circolare, con la graduazione in 360 gradi e l'indicazione dei punti cardinali« (ROSMAR 36, s. v. *bùsola*). Oblici potječu od lat. *būccūla*, REW 1364 (umanjenica od *bucca* »usta«, REW 1357). M. Cortelazzo navodi oblik *bóccola* u znač. srodnom našem (»corpo cilindrico, cavo usato come supporto, cuscinetto e sim. «) i izvodi ga od lat. *būccula(m)* (DELI 151), ali *būccola* »uvojak«, navodeći nekoliko potvrda, izvodi od franc. *boucle* »uvojak kose« jer »gli es. sono fra l'altro, tutti troppo tardi per risalire direttamente al lat. *būccula(m)* 'boccola'. «(DELI 173).

bûl m. Crta.

• Isto i u Korčuli. Mi smo zabilježili samo navedeno značenje, ali u Sladovića saznajemo da je *bul* nekakav crveni prah: »Prije pilanja batal se izžica žicom od preje (vune) koja je elastična, umočenom u **bul** tj. crveni prah. « (SLAD 148) — usp. tal. *bòlo*. »ljepljiva crvena ilovača koja služi kao bojilo« (DEI 554). Vidović uz natuknicu *bul* donosi isti navod prema Sladoviću i, za Lapad i Krilo, »drvo se senjava bulom, ne lapisom« (VID 89). Za mlet. ne nalazimo oblik u našem značenju nego u Boerija *bulo de mar* »T. de' Pesc. e complessivo di due differenti specie di Conchiglie marine univalvi, del genere de' Murici, distinte col nome di Bulo maschio, Bulo femena, cioè il *Murex trunculus* e il *Murex brondaris*, Linn. Queste due Conchiglie vengono accennate con qualche altra dal cavaliere Rosa e da altri, **come quelle dalle quali si traesse il color di porpora degli antichi** (podebljanje naše); su di che i moderni hanno qualche dubbiezza. « (BOE 107), dok Rosamani u značenju »volak« navodi *bulo* za Veli Lošinj, a isti oblik u istom značenju rabi se i u Chioggi (CHIO 73) — usp. i *būlis* »Turbo rugosus« (ROSMAR 34 — za Trst). U Orlecu *būla* znači »crveni znak na ovcu« (Vinja3 52: »Označavanje ovaca tim crvenim prahom bilo je prošireno po čitavu Sredozemlju: usp. prov. *boula* 'marquer le bétail avec du bol' i franc. *boul* 'terre rouge dont on marque les animaux' (FEW 1, 428–9)«). Na istom mjestu Vinja piše i »A *bûl* je prah i u Korčuli kod starih škarvarana«, pa nakon citata iz SLAD koji smo i mi naveli, članak zaključuje riječima: »Sva je prilika da smo i tu riječ primili od zapadnog susjeda, ali ona je tamo došla iz grčkoga *bòlos*, koje je kao *bolus* u vulgarnom latinitetu potvrđeno još u 4. stoljeću i semantički se razvijala u različitim pravcima. « Valja nam još samo objasniti promjenu značenja: kako su s vremenom brodograditelji prestali upotrebljavati crveni prah i počeli vući crte po drvenim komadima na drugi način, termin je preuzeo značenje »crta« — u Betini smo čuli *pilāj po bûlu* »pili po crti«.

bùm m. Deblenjak; donji križ kod četvorokutnoga jedra. »Deblenjak je drvena oblica ispod jedra, pomoću koje se jedro dobro opruži. Upotrebljava se na šturom i na svakome krmenom jarbolu gdje se škota jedra ne može zategnuti prema krmu jer se zatezni rogalj jedra nalazi iznad krmene statve, pa čak i izvan nje. Deblenjak je na prednjem kraju pričvršćen uz deblo, i to pomoću zgloba, kukom ili hajmicom. Najčešće se upotrebljava zglobni spoj. Na stražnjem kraju deblenjak visi na debljenjačama. To su dva čela, koja idu od koša do vrha debljenjaka, i to jedno s desne, a drugo s lijeve strane jedra. « (PE 3/254). I *penûn* (v.)

• U Korčuli, uz *penūn* (v. *penūn*), isto. Mletački su oblici tipa *boma* (DORIA 82, ROSMAR 26) i *bum* (DORIA 101, KOS 73, MAN 31, ROS 130, ROSMAR 34 — za Dubrovnik). Za prve Doria pretpostavlja preuzimanje preko franc. *bôme*, a za potonje izravno posuđivanje iz engleskoga *boom*, da bi zaključio kako obje riječi, i engleska i francuska, nastavljaju niz. *boom* »jarbol« (DORIA 82).

bumbāk m. Pamuk; služi umjesto stupe za šuperenje manjih brodica tako što se uvije da bude kao konop.

• U Korčuli *bumbāk*. Prošireno diljem hrvatskih jadranskih obala: Jurišić uz vrgadsko *bumb°āk* daje i *bunbāk* za Božavu, *bumbāk* za Rab, *banbūk* za Cres, *bumb°āk* za Susak i *bumbāk* za Dubrovnik. U PIAS 46 nalazimo *bumbāk*, u TRO 39 *bumbāk*, u DUL 415 *bumbōk* i u FRA 14 *bumbak*. Nije mletacizam. Skok dubrovačko *bumbāk* povezuje (prema DEI 555, s. v. *bombace1*) sa starotalijanskim *bombace* (< srlat. *bombax*, *-cis*) i zbog očuvanog velara stavlja ga u istu skupinu s *kimak* »stjenica«, dakle među relikte iz dalmatskoga, premda to izriječkom na citiranom mjestu ne veli (SKOK I/235). Ipak, »ne možemo prihvatiti tvrdnju da je *-k* u *bumbak* sigurno dalmatskog podrijetla, jer naš lik može isto tako (a po našem mišljenju prije će biti da je tako) potjecati iz grčkoga *bambáki* (dem. od *bámbax*, *-akos*). Naravno, ako je to u čakavskom grčki elemenat, onda je on za nas dalmatizam, jer smo grčke elemente, kako smo to u više navrata pokazali, primili gotovo isključivo posredstvom dalmatinskih Romana. « (Vinja3 51).

buškamènat m. Pramčana i krmena rebra, koja se nekada nisu postavljala prema nacrtu nego od oka, po iskustvu.

• U Korčuli smo zabilježili *buškàmenat*. Izvedenica od mlet. *imboscàr* s gubitkom početnoga *-im*. Vidović ima *imbuškamenat* »sva rebra prove i krme« (VID 170), Geić i Slade *imbuškàmènat* »sva rebra broda« (TRO 85), a Dulčići donose *imboškamènat* (DUL 471) i *imbuškamènat* »dio od rebara na provi ili krmi broda koji odgovara *cāpulu* na rebru usred broda (jer su rebra ili *kôrbe* na provi ili krmi drugačije forme)« (DUL 472). Usp. i *imbuškada* »orebrenje broda« (VID 170), *buškadura* »buškadura zatvara krmu i provu za imat tvrdi brod« (VID 96) i *buškàdûra* »id. « (VID, loc. cit.). Geić i Slade s. v. *imbuškàdûra* »sva rebra broda« daju i sintagme *imbuškadura o' prove* »sva rebra prove« i *imbuškadura o' krme* »sva rebra krme« (TRO 85). Vjerojatno je istokorijenica i korčulanski termin *būška* »komad drva s nacrtom za raspodjelu rebara« za koji u Betini, prema našim ispitanicima, nemaju ekvivalenta. Vidović ima *buška*, također za Korčulu, u znač. »to je krug u kojem se razdijeli koliko se hoće rebara« (VID 96). »Iz mletačkoga smo preuzeli niz metaforičkih izvedenica od *bosco* u brodograditeljskoj terminologiji: *imbūškat* 'postaviti kostur broda, tj. okomita rebra, koja će se kasnije presvući madirima'. Očigledno je da se brojna osovljena rebra uspoređuju sa drvećem u šumi. Odatle *buškàmenat* 'capuli, sva rebra prove i krme'. Vjerijatno je kod nas iz toga nastao deverbal *buška* 'nacrt na komadu drveta s pomoću kojeg se raspodijeli rebra' (Korčula). « (Vinja3 42). Za etimol. v. *imboškàti*. I još jedan termin u svezi s rebrenjem broda za koji u Betini nismo zapisali ekvivalent: u Korčuli za prva dva rebra uz pramčanu statvu rabe naziv *āpostoli1* (mn.). U znač. »pramčano rebro(a) uz statvu« Vidović navodi *apoštol*, *apoštoli* za Trogir i Sutivan, *apuštol* za Punat i *apostoli* za Kučiće (VID 4). U TRO 21 nalazimo *apòštól* »pramčano rebro uz statvu broda«. Metaforičan termin (valjda prema raširenim rukama apostola) iz nekog mlet. govora: *apòstoli* »pezzi di

riempimento; apòstoli (le due ossature deviate prodiere nelle navi in legno; s'appoggiano alla ruota e alla contraruota di prora e dànno al fasciame esterno il conveniente appoggio); le due estremità dell'ultimo *quinto* di prua, tra le quali passa l'albero di bompresso« (ROSMAR 7), *apostoli* »term. costruttori navali. Le due prime coste nello schermo della nave in costruzione« (PING 33) »Metaforičko povezivanje s apostolima srećemo u svim zapadnim evropskim jezicima (usp. franc. *apôtres*, kat. *apòstols*...), no zapravo je riječ o prilagodbi kasnolat. *apposire* (od *apponere*). « (Vinjal 9). U »pobožne« metafore idu i: *očenaš* »pridu na trocu kâ je na jarboli, a to su koti šupje balice kê se lohko vrte i šeu po jarbolu« (VID 328), prevedenica mlet. *peternostro* »*Paternostri* o *Bertocci* si dicono quelle Palle di legno rotonde e forate a guisa di paternostri, le quali facilitano a tirare in su e in giù l'antenna« (BOE 481) > *pater noster* »krunica, očenaši koji drže kraj penuna uz jarbol« (VID 347 — za Milnu) — metaforičan termin; *barbara* (*sveta*) »Ne osta bez pšenice ni sveta barbara, a zovu tako na brodu onaj prostor što ostaje na krmi, a ispod komore« (VID 14) < *santa barbara* »Camera abbasso della nave dove si tien la polvere« (BOE 599) — sveta je Barbara zaštitnica topništva, pa se dio broda gdje se držalo barut za topove prozvaio njenim imenom.

bûža ž. Rupa (npr. na ručici kormila).

• Isto smo zabilježili i u Korčuli. Mletačka posuđenica proširena diljem hrvatskoga Jadrana: *bûža* (JUR 32, PIAS 48, TRO 41), *buža* (FRA 15) — usp. *bužeta* »opšivena rupa na jedru« (VID 97). U mletačkim idiomima imamo oblike na *-a* i na *-o*: *busa* (BOE 108), *buso* (BOE 109, PING 72, DORIA 103, CHIO 75), *bùso* (MI 37), *bùsa* (VASC 63), *bùso* (VASC 64), *buša* (ROS 133 — za Piran), *bufo* (ROS 135). Potvrđeno i za mugliški: *búza* (ZUD 20). M. Cortelazzo izvodi tal. *bùca* od kasnolat. *bùca(m)*, inačicu od *bùcca(m)* »usta«; oblik *buco* tumači analogijom prema *fossa* → *fosso*, što drži ekonomičnijim od tumačenja koje polazi od *vōcuu(m)* »prazno« (DELI 173), što odbacuje i Skok, navodeći etimologiju po DEI 650: »prema Meyer-Lübkeu unakrštanjem od *vacuus* i *pertugio* (što mi se čini manje vjerojatno). « (SKOK I/247, s. v. *buža*). Doria nam se, što se etimologije tiče, čini najjasnijim i najiscrpnijim pa njegovo izvođenje navodimo u cijelosti: »*buso* è forma comune a tutto il Veneto e apparentata con l'ital. antico *bugio* (che ritroviamo ancora oggi in *archibugio* e *bugigattolo*) e che deriva probabilmente da un plur. *busi*, regolarmente da lat. (pl.) *būcī*, da una base *būca* e *būcum* corradicale di *būcca* »orifizio, bocca. « (DORIA 103, s. v. *buso*).

càpul m. Gornji dio brodskoga rebra.

• Isto smo zabilježili i u Korčuli; Vidović za Korčulu navodi *capul* u istom značenju (VID 99), dok Dulčići imaju *càpul* »dio rebra ili korbe na drvenu brodu« (DUL 417), a Jurišić *càpul* »(na brodu) služe da se pričvrste sohe i mrtva banda« (JUR 33). U Sladovića čitamo da »gornji komadi rebara su **buškamenti** i **capuli**, a donji **kalate** i **lukoči**. « (SLAD 149, 150). Riječ je mletačkog podrijetla, Boerio ima *zapoli* (mn. — BOE 806) i *sàpoli* (mn. — BOE 600) u nešto drukčijem značenju: »Legname di riempiture. Sono quei pezzi di legno che s'introducono negli intervalli tra i membri delle navi per riempire i voti e rinforzarli. « — u istom značenju *sàpolo* (DORIA 525, PING 276, KOS 372, ROS 932, CHIO 456), a u srodnom *zàpolo* »piccolo cuneo« (DORIA 798). Izvedenice na *-olo* (< lat. *-olus*), možda od *zapfo* »čep«, REW 8565, langobardskog podrijetla.

cênta ž. Vršna platica, završni voj. I *rěja* (v.).

I u Korčuli *cênta* — i u Brusju na Hvaru (DUL 417) i Trogiru (TRO 44). Vidović ima *centa* za Korčulu, Vrbnik, Klimno, Punat, Milnu, Sutivan, Mljet i Senj (VID 100). Pos. iz nekog mlet. govora: *zenta* nalazimo u ROSMAR 199, PING 529 i DORIA 813, *zinta* u PING 364 i DORIA 813 i *inzinta* u PING 364; Boerio navodi *centa* (BOE 158). U osnovi je oblika sem »opasan«, u talijanskom dijasustavu izražen likovima koji potječu od poimeničenog lat. part. perf. *incincta*, REW 4351 (od *incingere*, REW 4352), s gubitkom početnoga *-in* u većini oblika. Vidović u istom znač. za Lošinj navodi uvećanicu na *-un* (< mlet. *-one*) *centun* (VID 100).

centulîna ž. Vršni red oplate palubne ograde na većim brodovima.

• U Korčuli *centulîna*. Izvedenica od *cênta* (v.) na dvojni dočetak *-ulina*. Mletački repertoari kojima se služimo nemaju oblika. Vidović ima *centulin* i *centulina* (VID 100). Geić i Slade donose *centulîna* u najblaže rečeno nejasnom znač. »drveni dio broda koji se zabija na rebra« (TRO 44).

cîma ž. 1. Vrh lukoče ili capula. 2. Kraj, vrh konopa. 3. Konop za vezivanje broda za obalu. U potonjem značenju i *krâjina* (v.).

• Isto i u Korčuli — i u Lopudu i Božavi (DEA 156 — u značenjima pod 2. i 3.). Fratrić ima *cîma* »konop kojim se vežu brodovi u pristaništu za obalu« (FRA 16), Mardešić *cîma* »debeli konop, vez broda« (CEN 277), Piasevoli i Jurišić *cîma* »priveza, uže za vezivanje broda« (PIAS 51) »konop kojim se brod veže za kraj« (JUR 34) — potonji oblik navode i Dulčići u značenjima: 1. lišće na gomoljastu povrću, 2. kraj konopa kojim se veže brod i 3. kraj svakog konopa, a u *trâte* i vas konop kojim se mreža poteže« (DUL 418), Geić i Slade u znač. »uže, konop (također i kraj konopa ili čeličnog užeta) kojim se brod veže za kraj« (TRO 45), V. Lipovac u znač. »konop za vezivanje brodova ili barke« (LIP 47) i Skok za Perast Krtole, Mljet, Rab, Božavu u značenju »(brodski termin) uže na lađi koje služi za vezanje barke (i većih lađa) uz kraj« (SKOK I/265). Vidović donosi *cîma* »čelo, uže ili konop uopće« (VID 100). Ni u mletačkome ne nalazimo potvrdu za specijalizirano značenje pod 1.: Boerio ima *cîma* »vrh« (BOE 171), Durante *sîma*, *zîma* »vrh« (DUR 206), Doria *zîma* »vrh; vrh konopa« (DORIA 809), Rosamani *sîma* (ROS 1030) i *zîma* (ROS 1257) »vrh; vrh konopa; konop«, Vascotto *sîma* »vrh; konop za vezivanje broda za obalu« (VASC 279), Manzini *çîma* »vrh; uže«, Kosovitz *zîma* »vrh«, Pinguentini *zîma* »konop; vrh«, Miotto *zîma* »vrh; vrh konopa« (MI 224) i Naccari *sîma* »vrh; uže« — oblik *sîma* potvrđen je i u mugliškom, samo za značenje »vrh« (ZUD 151). I oblici koji uobličuju sem »vrh« i oni koji uobličuju sem »konop« potječu od istoga korijena, »lat. *cyma(m)*, dal. gr. *kyma*, forma *secundaria* di *kyēma*, da *kyēin* 'concepire, portare nel senso' (d'orig. indeur.)« (DELI 237, s. v. *cîma* »parte più alta, vertice, sommità; corda di canapa«).

crnîka ž. Brodograđevni materijal, drvo primorskog zimzelenog hrasta (*Quercus ilex*).

• U Korčuli *crnîka*. U Salima na Dugom otoku *crnîka* (VID 162), u Vrgadi i Trogiru kao i u Betini: *crnîka* »stablo« (JUR 35), »vrsta drva za gradnju brodova« (TRO 48). Domaća riječ, izv. na *-ica* od *crn* (GLU 166).

čankîn m. Komad drva u obliku ručice zarezan na jednoj strani, brodograditelj tim zarezom zahvaća platicu pri krivljenju.

• U Korčuli smo zapisali *čenkîn* — isto, ali bez oznake naglaska, navodi za Korčulu i Vidović (VID 103). Jedan od rijetkih turcizama u betinskoj brodograđevnoj terminologiji. Skok uz natuknicu *čengel* (SKOK I/307 — daje varijante za Kosmet, Bosansku krajinu i Mostar, u značenju »kuka (za vješanje mesa), gvozdena kuka na konopcu za vađenje vode iz bunara i za vješanje mesa«), obrađuje i oblik *čenkîn* za koji veli da »ne zna se na žalost gdje se govori, možda u Dalmaciji, sudeći po leksikografima koji tu varijantu donose. « Daje i etimološko tumačenje: »Na perz. *čäng* > tur. *çienk* »harpon, griffe, serre« došao je nastavak *-in*, zacijelo prema tal. *uncino*.«

čâva(l) m. Četvrtasti čavao, nekada su ga kovali kovači.

• Isto i u Korčuli, u Brusju na Hvaru *čâval* »čavao« (DUL 422). Da se u Dalmaciji semantički razlikuju oblici tipa *brukva* (v.) i *čaval* vidimo iz: *čâval* »veliki čavao: Kovač kuje brukve i čavli« (PIAS 54, 55) i »*caval* je veliki, ca ga je ucini kovoc« (VID 103, s. v. *čaval* — za Sutivan) — pod istom lemom Vidović navodi i oblike *čaval* za Split, *čavo* za Cavtat i *caval* za Sutivan. Skok tumačeći hrv. *čâvao* navodi varijante *čâval* za Žumberak, *čâva* za Božavu i Rab, *čâvo* za Krtole itd. (SKOK I/300) — sve navedene oblike izvodi »od tal. deminutiva *chiavello* »chiodo« od lat. *clavis*; e u sufiksu *-ellus* bio je zamijenjen našim nepostojanim *e > b > a* u deklinaciji. Zbog toga je u talijanizmu prenijet akcenat sa sufiksa na osnovu; *ch > č* izgovara se prema mletačkom; *chiodo* > mlet. *čodo* nalazi se u *inčodat* (Potomje) 'zakovati'.«

čekić m. Obični kovački čekić.

• U Korčuli *čekić*. S istim naglaskom kao u Betini i u Vrgadi (JUR 36) — ostali hrvatski repertoari nemaju oblika. Prema Skoku balkanski turcizam proširen danas i na hrvatskom zapadu (SKOK I/303). U dalmatinske je govore riječ zacijelo ušla iz stand. hrv. U Korčuli smo za manji čekić koji služi za izbijanje hrdje s metalnih dijelova na brodu zapisali mletacizam *martelina*. I Vidović donosi *martelina* za »čekić za izbijanje hrđe« (VID 282 — za Korčulu, Kućišće i Orebić). Od mlet. rječnika kojima se služimo samo Doria za *martelina* daje i naše znač. (DORIA 362), ostali imaju samo kao vrst zidarskoga čekića s nožem na jednoj strani za rezanje opeka: *martelina* (BOE 400), *martelina* (KOS 250, ROS 597); umanjena na *-ina* od oblika tipa *martel(o)* »čekić«: *martèlo* (BOE 400, CHIO 311), *martèl* (PING 196), *martel* (ROS 597, DORIA 362) < lat. *martellum* »čekić«, REW 5379. U Betini, prema našim ispitanicima, za tu svrhu nemaju posebne alate.

čëp m. Čep na dnu broda; služi za pražnjenje vode kad je brod na suhom ili ako ga, iz bilo kojih razloga, želimo potopiti; konusna je oblika i postavlja se tako da je širi kraj okrenut prema moru da ga morski tlak ne bi izbio u brod.

• U Korčuli *klòkul*. Skoku je *čëp* domaća riječ, no »kad bi bilo ograničeno samo na hrv.–srp., mogla bi biti i romanska posuđenica od *cippus*« (SKOK I/307) — u SkokTerm 121 tvrdi da »prva riječ (sc. *čëp* u Cavtatu) dolazi od lat. *cippus*, koja u romanskim jezicima znači pored panja i vranj«. Korčulanski je pak termin sigurno romanskog podrijetla. Deanović za lopudsko *klòkūn* kaže da se tako govori i u Korčuli, uz *klòkūj* (DEA 161). Vidović za Korčulu navodi *klokuj* i *klokul* i za Lastovo *klokna* (VID 216, s. v. *klokun*). Za Blato na Korčuli Fratrić ima *klokun* i *klokul* »čëp na dnu barke na rupi; ali i komad, bokun

(mesa)« (FRA 37). Termin je u uporabi diljem južnih krajeva hrvatskoga Jadrana: *klòkùn* (Lastovo, Krtole, Cavtat, Mljet), *klokùn* (Dobrota, Lepetane, Tivat, Lastva), *klòkùnĵ* (Dubrovnik, Korčula), *klòkun* (Vela Luka) — sve SKOK I/102, s. v. *klòkùn*). U mletačkim govorima ne nalazimo paralela s početnim *kl-*; likovi *cocón* (MAN 49), *cocón* (VASC 82), *cocon* (DORIA 162, KOS 107 CHIO 113, PING 99, ROS 225) — svi u značenju »poseban čep za bačvu i rupa koju taj čep začepljuje« — oblikovali su se od istoga etimona kao i oblik o kojem razglabamo; usp. *kakùn* (SKOK I/102, s. v. *klòkùn* — Buzet, Sovinjsko Polje). Naš se lik poklapa s furl. *kalkon* »čep« REW 1491, pa držimo da je riječ o dalmatskom reliktu — pretpostavljamo naime da se nekada jedinstveni vulgarni latinitet razbio na više skupina dijasustava i da su takvu jednu jedinstvenu cjelinu činili govori Furlanije, Istre i Dalmacije koja se negdje koncem VI. st., zbog slavenskih klinova (imamo arheološka nalazišta kod Vinodola i južno od Milja), podijelila na tri manje–više neovisna dijela: na furlanski u sjevernoj Italiji (koji se još u prošlom stoljeću govorio i u Trstu i u Milju), gotovo izumrli istriotski u Istri i izumrli dalmatski na Krku (veljotski) i duž obale od Senja prema jugu, pa likove koji se poklapaju s furlanskim radije držimo ostatcima iz toga, postvulgarnolatinskog doba nego recentnijim posuđenicama (o tomu više u FIL). Bilo kako bilo, sve navedene izvedenice potječu od lat. *calcāre* »pritisnuti, zabiti«, REW 1491 — u srednjovjekovnoj su latinštini potvrđeni i oblici *caconus* i *calconus* (MAN 49, s. v. *cocón*). Skok u SKOK I/102 pretpostavlja dalmatsko podrijetlo oblika tipa *klokun*, a u SkokTerm 122 veli da »*klokun* mora da je veoma stara riječ. Promjena *-n > -l* možda zbog onomatopeje zvuka vode koja protječe kroz otvor kada se izvadi čep. Usp. *kokùn* »gnojni čep na čiru« (PIAS 137) — čisti mletacizam.

deštrigàti svrš. Završiti, okončati neki posao.

• U Korčuli *destrigat*. Mletačka posuđenica koja se u našim idiomima rabi u značenju »uništiti«, a ponegdje, uz »uništiti«, i u značenju koje smo naveli za Betinu: *destrigat* »svršiti neki posao; srediti, ali i uništiti« (FRA 18), *deštrigàti* »uništiti upropastiti« (PIAS 66) — ali *deštrigivàti* »uređivati kuću (sobe i kuhinju)« (PIAS 66), *deštrigàt* »uništiti; upropastiti« (DUL 432), *deš^lrgàti* »dogotoviti, svršiti; uništiti« (JUR 44 — uz natuknicu daje i *deštrigàt* za Božavu, *distrigàt* za Rab i *destrègati* za Perast), *deštrigàt* »završiti, srediti« (TRO 53); u Skoka nalazimo *deštrigàt* za Hvar, *destrigat* za Korčulu i Smokvicu, *destrigàti* za Molat i *dištrigàt se* za Rab — SKOK I/396, s. v. *destrègati*. Što se značenja tiče, stanje je isto i u mletačkim govorima: *destrigàr* (MAN 67), *distrigàr* (MAN 69), *destrigà* (ROS 304 — za Rovinj), *destrigar* (ROS 304), *distrigar* (DORIA 209, KOS 150, PING 122), *destrigare* (CHIO 171), *destrigàr(se)* (VASC 98), *destrigàr-se* (MI 68). Boerio i Durante nemaju značenja »uništiti«: *destrigar* »sbrigare, contrario di Intrigare«; *destrigar le cose* »conchiudere, finire le cose« (BOE 235); *destrigare* »mettere in ordine; sgomberare« (DUR 58). Etimon je navedenih likova lat. glagol *trīcāre* »stvarati poteškoće, nelagodu«, REW 739 (od *tricae* »besposlice, budalaštine, ludorije«, DIV 1086) s prefiksom *dis-*. Usp. *destrigare* »osloboditi (od poteškoća)« (LL 363–1330.).

deštrigivati nesvrš. V. prethodnu natuknicu.

dĭlati nesvrš. Obrađivati drvo teslom ili dlijetom.

• U Korčuli *dĭjat*. U Trogiru također u znač. »djeljati, obrađivati nožem ili kakvim drugim oštrim predmetom« (TRO 54). Sveslavenska i praslavenska riječ (SKOK I/412, s. v. *djelo*).

drvo m. Osnovni brodograđevni materijal. »Glavni je građevni materijal u drvenoj brodogradnji drvo, i to: a) tvrdo drvo (hrastovina, tikovina, brestovina itd.) i b) meko drvo: (borovina, arišovina, pičpajnovina, smrekovina itd.). Drvo za gradnju mora biti prvorazredno, dovoljno odležano i izabrano za određeni element. « (PE 2/248) »**Vrste drva za gradnju drvenih čamaca.** Za *kobilicu* i *statve* upotrebljavaju se: hrastovina, česmina, brestovina od domaćih vrsta drva, a pičpajnovina ili tikovina od stranih vrsta, za *rebra* se upotrebljava hrastovina, česmina, brestovina, dudovina, jasenovina i tikovina; za središnja i bočna *pasma* i *zrcala*: hrastovina, brestovina i tikovina; za vanjsku *optatu*: hrastovina, borovina, jasenovina, pičpajnovina, cedrovina, tikovina i mahagonijevina; za *potšponjake*, *klupnjake*, *sponje*, *proveze dna* i *klupe*: hrastovina, brestovina, borovina i tikovina; za *klupe* i *zrcala*: javorovina; za *rubove* i *žuljnice*: hrastovina, jasenovina, bukovina i tikovina; za *vesla*: jasenovina i bukovina; za *jarbole*, *križeve*, *deblenjake* itd.: jelovina, bijela borovina, arišovina, pičpajnovina i oregonpajnovina. « (PE 2/83).

• U Korčuli isto. U Trogiru *drivo* »1. stablo; 2. drvena građa« (TRO 57). Indoeuropska, sveslavenska i praslavenska riječ (SKOK I/438, s. v. *drjivo*).

đardîn m. Palubna ograda. I *mûrada* (v.)

• U Korčuli, samo za veći brod, *mûrâda* (v. *murâda*), *đardîn* i *partigeta* (v. *murâda*) — potonji oblik i u znač. »ograda na pramcu ribarice koja štiti da mreža nekontrolirano ne upadne u more« (v. i *paramâr*). U PIAS 77 i JUR 53 nalazimo isti oblik, a u TRO 59 *đardîn*, ali samo značenju »perivoj«; isto i u mlet. repertoarima: *giardin* (DORIA 267 KOS 190 CHIO 225 PING 152), *iardin* (ROS 468 — za Pazin, Veli Lošinj, Labin i Zadar), *giardéin* (ROS 434 — za Vodnjan i Rovinj) i *giardin* (ROS 434). Pomorsko značenje nalazimo u Boeria, *zardini o zardineti* »Risolto di lavori di legno sopra i lati del di dentro del vascello dall'una e dall'altra parte — *Giardini* chiamansi sul mare i Balconi o Balconate d'un vascello che sieno coperte. « (BOE 807, s. v. *zardin*). U našem znač. Geić i Slade imaju natuknicu *đardînët* »rešetkasta drvena ograda na brodu koja štiti posadu od naleta većih valova« (TRO 59). Riječ je o metafori »perivoj« → »palubna ograda« koja je u nas došla preko mletačkoga, bilo u jednom bilo u drugom značenju — metafora će nam biti jasnija ako usporedimo: »Na kermi su li tako četire mankuli, a mej njimi je jardinet. Ovo je nekoliko bracić, ke se dvižu priko kavobandi. Po njih je prebjena ražma, a na krajih imaju jedno drevo koti slovo štampano, ma se zovu i eše« (VID 119, s. v. *đardîn* — navod se odnosi na Vrbnik). Mletački oblici s *g*- koji su dali naše likove po svoj prilici potječu od stand. tal. *giardino* »perivoj« koje je u tal. ušlo iz starofrancuskoga: *jardin* < *gardo* »vrt«, REW 3684 — franačkog podrijetla. Drugi korčulanski oblik, *partigeta*, ne bilježe ni hrvatski ni mletački repertoari kojima se služimo, pa ne možemo biti posve sigurni da je u svezi s dalmatinskim i istarskim *parât* »dio, strana i sl. « (< mlet. *parte* < lat. *pars*, *parte*, REW 6254). U Vidovića nalazimo i značenje »rogulje na koje se stavljaju vesla van vožnje« (VID 342, s. v. *partigeta* i *partigete* — navod za Koločep).

fāka ž. Manja ogradica, visine do desetak centimetara na lijevoj strani uz rub palube manje brodice (obično gajete), služi pri ribanju da mreža koju ribari potežu s desne strane broda i slažu iza sebe na palubu, dakle na lijevu stranu, ne sklizne u more.

• U Korčuli *fālka*, ali u znač. »skidljiva ograda visoka oko pol metra sa strana manje brodice, služi za obranu od valova«. U Komiži *fólki* »skidljiva, lagana linica na gajeti (visina

50–60 cm; *ofalkóno gajèta*« (CEN 280). Vidović s. v. *falka* i *falkana* (potonji oblik izv. na *-ana* od prethodnoga) navodi iz beogradskog časopisa *Brodogradnja* iz 1951. da »za ovu svrhu (sc. za zaštitu od valova) udešavaju svoje ribarske brodove *falkane* postavljanjem do pola metra linice (falke, mrtve bande) kako bi što uspješnije svladale visoko more« (VID 124), što ne povezuje sa sljedećom natuknicom *falki* (mn.) »npr. od gajete, okane« uz koju, prema CEN 280 (v. gore), navodi i *folki*. Pos. iz nekog mlet. idioma: *falca* »T. mar. *Falche* si dicono quelle Tavole sottili che si mettono a incassatura sul bordo de' battelli, delle feluche e di altri piccoli bastimenti a remi, per rialzare il bordo e chiudere le aperture destinate al passaggio de' remi« (BOE 259), »falca, tavola posta sulla sommità del fianco della barca per aumentare l'altezza« (CHIO 190), *falche* (mn.) »falchetta (Nelle imbarcazioni prende questo nome l'orlo superiore dei fianchi, dove sono scavate le scalmiere o infissi gli scalmi per l'appoggio dei remi durante la voga« (ROSMAR 65 — za Piran i Rovinj); kao i tal. *falca*, pl. *falche* »tavolette sovrapposte all'orlo superiore dei fianchi di bastimenti piccoli« < grč. *φάλκεις* »costa di nave« (VEI 409) — isto i u DEI 1585, s. v. *falca*. Od naziva za ogradu u Komiži su izveli i naziv za brod: *falkuša* »brod kojemu je za obranu od mora nadograđena duž cijele razme mrtva strana (To osobito rade u Komiži na Visu)« (DUL 442). Termin smo zapisali i od korčulanskih brodograditelja (*falkuša*), jer su korčulanski majstori Komižanima gradili te njihove ribarice. Komiški termin za ribaricu ima i Vidović: *falkuša* (VID 123 — izdvajamo opis broda: »Falkuše su bile duge, vitke i lagane, a nema ni danas broda koji bi se lakše veslao i brže jedrio. Po povoljnom vjetru falkuše su za manje od pet sati dolazile iz Komiže do Palagruže. «). U betinskom terminu ispalo je *-l-*, što je poslije dužeg *a* (*ã*) sasvim moguće. Teže je međutim protumačiti kako je u Salima na Dugom otoku oblik *faka* (VID 123) poprimio znač. »izljevnica« — možda pogreška, ispitivač (M. Deanović) je mogao krivo razumjeti ispitanika koji mu je pokazao na našu ogradicu koja može imati i izljevnice? Ako je pak podatak točan, imamo: »ogradica« → »rupa za izljev vode na ogradici«. Naš se termin po znač. poklapa s trogirskim likom nama nepoznate etimologije: *baldùina* »niska ograda na škafu prove guca ili gajete (s jedne ili obje strane) da brani mreži da ne padne u more« (TRO 26) — isti oblik (bez naglasaka) za Trogir daje i Vidović (VID 12), no ne povezuje ga s natuknicama koje smo citirali.

fãnag m. Morski mulj; brodograditelji su nekada stavljali neobrađena debbla u morski mulj da »sazriju«.

• Vidović daje i značenje »morska trava« za Kućišće, Trogir i Senj (VID 123, s. v. *fanag*). Istu smo posuđenicu iz mletačkoga zabilježili i u Korčuli. Rašireno diljem hrvatskoga Jadrana: *fãnag* »blato (na dnu mora)« (DEA 157 — ima i *fãnzina* »veliko blato«), *fõng* »blato« (DUL 445), *fãng* »muljevit morski plićak« (PIAS 83), *fõng* »blato« (CEN 280), *fang*, *fanag* »morski ljekoviti mulj« (FRA 21), *fãnag* »blato, glib« (JUR 55, TRO 64). Mlet. *fango* »blato« (BOE 260, DORIA 224, ROS 355, CHIO 191, KOS 164) — potvrđeno i za mugliški, *fang* (ZUD 40) — potječe, kao i tal. *fango*, od *fanigs »blatan«, REW 3184a, germanskog podrijetla. U srednjovjekovnoj latinštini Trogira potvrđeno *fangus* »blato« (LL 446–1322.). Usp. i izv. na *-ac fangac* »morski mulj« (VID 123 — za Šepurinu i Ložišća na Braču) < mlet. *fangazzo* »gran fango« (BOE 260).

faškadûra ž. V. *infãškadûra*.

fêra ž. Krojka, platnena traka od kakvih se šiju jedra.

• U Korčuli smo zapisali *fîrsa*. Jurišić ima *fêra* »pojas, traka; ðdro je od tëlê (platna), kojî se na fêre. ù dvî fêre.« (JUR 55) — isti oblik i PIAS 83, ali u značenju »tvornička širina robe«. Vidović s *fera* (VID 124) upućuje na *fersa* za Vrbnik, Senj, Klimno i Punat, a s. v. ima i *fijersa* za Lopud, Mljet i Cavtat, *fîrsa* za Korčulu, Sutivan, Split, Trogir, Milnu, Krilo, Komižu i Kućišće te *fera* za Šepurinu i Sali na Dugom otoku (VID 127). U Blatu na Korčuli *fîrsa* (FRA 22), u Brusju na Hvaru *fîrsa* (DUL 444), u Trogiru *fîrša* (TRO 66), u Komiži *fîrša* (CEN 279) — sve u znač. »platnena traka za jedro«. Oblici tipa *fîrsa* nedvojbeno su iz nekog mlet. idioma preuzeti jedrarski termini: *fersa* (ROSMAR 68), *fêrsa* (MAN 76), *fêrso* (CHIO 196) — i *sfersa* (ROSMAR 162), *sfêrsa* (MAN 214); kao i tal. *fêrzo* »ciascuna delle strisce di tela che cucite insieme formano la vela« vjerojatno od ar. *fîrša* »komad tkanine«, izv. od gl. *farosa* »rezati« (DELI 427) — u srednjovjekovnoj latinštini u Genovi 1246 potvrđeno je *fersum* (DELI, loc. cit.), a u dubrovačkoj *fersa* kao »dio jedra« 1242. i kao »platno« 1489. (LL 454). O oblicima s početnim s– Vinja piše: »Međutim, i taj se oblik, i u tal. i kod nas, poklopio sa *sferza/ferza* koje je deverbal od *sferzare* 'šibati, ošiniti' (...).« (Vinja2 29). I oblici tipa *fera* također potječu od istog etimona, ali je pitanje je li riječ o prilagođenicama prema navedenim mlet. likovima, ili o turcizmu (izravnom ili neizravnom) — usp. *feráhluk* »širina, otvorenost, prostranstvo«, od tur. *ferahlik* < perz. *ferāh* »širok, prostran, otvoren« + tur. suf. *-lik* (ŠKA 279). U Korčuli smo za jedrarsko platno zabilježili termin *gotûnina*; od mlet. *gotonina* »grubo pamučno platno« (BOE 312), izv. na *-ina* od *gotôn* »pamuk« (BOE 312) < ar. *kuṭun* »id.«, REW 4796a. Vidović za Korčulu, Dobrinj, Vrbnik, Klimno i Punat u našem znač. navodi *gotun*, a za Klimno i Punat još i *gotunina* (VID 151). Usp. i *gotûn* »jaki ribarski kanap« (LIP 108), *gotûn* »pamučni konac« (JUR 62), »pamuk, pamučno platno« (TRO 77) te *gotûnîna* »pamučno platno« (TRO 77).

feramênta m. Željezno okovlje za brod.

• U Korčuli *feramênta*. Vidović ima sutivanski termin *ferimenat* »to su femene i maškule zajedno« (VID 124); usp. *fêrâm* »željezarija (različiti dijelovi ili komadi željeza)« (TRO 64) i *feramênta* »gvoždarska radnja« (LIP 84). Pos. iz nekog mlet. govora. Boerio daje oblik *feramenta* sa značenjem »Massa o Quantità di ferri da lavorare o lavorati« (BOE 265) — isti oblik nalazimo u DORIA 229 i KOS 168, u CHIO 195 stoji *feramênta*, dok Rosamani ima *feramenta (del timon)* (ROSMAR 68); od lat. *ferramêntum* »željezna alatka«, REW 3255.

feramentîn m. Okovlje za manju brodicu.

V. prethodnu natuknicu; na dem. dočetak *-in*.

fêta ž. Daska za rebro ispiljena na određenu debljinu.

• Metafora prema *feta* »kriška«: *fêta* (JUR 55, PIAS 84, DUL 443, TRO 65, LIP 86), *feta* (FRA 22) *fêta* (CEN 279); od mlet. *feta* »Particella d'una cosa tagliata sottilmente« (BOE 267) — isti oblik i DORIA 230, ROS 370, PING 132, KOS 169, a CHIO 197, VASC 108 i MAN 77 s naglaskom, *fêta*. Većina etimologa drži da se u oblicima tipa *feta* nalazi *offeta, umanjjenica od *offa* »zalogaj«, REW 6041a; M. Cortelazzo uz ogradu: »È l'opinione comune... ma non del tutto certa, che la vc. derivi da un *offeta, dim. di *offa*, attrav. un passaggio **l'offeta* > *la fetta*« (DELI 428, s. v. *fêta*).

fil m. Red oplate.

• Isto i u Korčuli; u Trogiru *fil* »red, niz, sloj« (TRO 65). Oblik odgovara mletačkim likovima *fil* (MAN 78, MI 81, VASC 110, KOS 172, PING 134, ROS 376) i *filo* (CHIO 200, ROS 378) i premda značenje »konac« nije najprihvatljivije — za »red, sloj« u mletačkim se idiomima rabe oblici tipa *fila* (BOE 270, ROS 376, PING 134, CHIO 199, KOS 172, DORIA 234); usp. *fila* »red, naslaga« (CEN 279), *fila* »red, čekanje u repu« (PIAS 85), *fila* »red, povorka« (LIP 88) — čini se da naše *fil* ipak potječe od mletačkoga *filo*, a ne *fila*: »*Fili*, in T. mar. diconsi le Tavole che si mettono al bordo della braca distanti l'una dall'altra in modo che ve ne possa capire un'altra« (BOE 271, s. v. *filo*). Oblici tipa *fila* u talijanskim govorima oblikovali su se prema onima tipa *filo* (vjerojatno prema starijem talijanskom obliku za mn. *filo* — *fila* — DELI 432), od lat. *filum* »nit (u tkanju)«, REW 3306. Za naše oblike bliže nam je znač. zabilježeno u XV. st. u hvarskoj srednjovjekovnoj latinštini za *filum*: »pravac, ravna linija, tok« (LL 461). Usp. i *fil* »leđa, hrbat: Ka kupuješ i ribu i beštje popipaj koliko in je debel fil, unda nećeš uzeti ni maštorano ni raspajeno« (PIAS 85), od mletačkoga *filo de la schena* »Spina dorsale« (BOE 271, s. v. *filo*).

filarèt m. Letvica na vršnoj platici palubne ograde.

• U Korčuli *filàret* — isto i Deanović za Korčulu, uz lopudsko *filet*, ali u značenju »drvena pruga na rubu broda« (DEA 157). Dulčići za Brusje na Hvaru imaju termin identičan betinskome i po obliku i po značenju »daska po vrhu oklopa *mòrtve bônde* (mrtve strane) broda« (DUL 444), a Geić i Slade za Trogir navode *filàrèt* »Daska po vrhu oklopa 'mrtve bande' drvenog broda« (TRO 66). Umanjenica na *-et(o)* od mlet. *filàri* (mn.) »T. Mar... chiamansi due legni bislunghi, che posano sopra due latte ad una certa distanza, ne' quali dalla parte di sotto sono inchiodate le mezze latte.« (BOE 271 — na istoj starnici nalazimo i *filarèti* »diconsi da' Marinari Certi pezzi di Legno riguardanti, che sostengono l'impagliatura«). Rosamani s natuknice *filareto* (ROSMAR 70) upućuje na *carena* (ROSMAR 47) i *nómbolo* (ROSMAR 113), pod prvom lemom daje značenje »carena, opera viva« (upravo suprotno od našeg), a pod drugom »fianchi della barcha«. Etimon kao za prethodnu natuknicu, na dvojni dočetak, *-ar(o)* i *et(o)*.

flòk m. Flok; manje trokutasto jedro na pramcu. »Flok je isprva bio malen i služio je uglavnom samo za uravnoteženje jedrilja; široka sošna jedra imala su težište jako straga, pa im je flok to težište pomicao znatno naprijed i tako omogućivao manevriranje. Inače su flokovi bili omalovažavani; čak su i kuteri — jedrilice koje su povećavale svoje jedrilje pomoću flokova — imali relativno male flokove. (...) Svrha je floka da stvori dio porivne sile i polje ubrzanog strujanja na zavjetrinskoj strani jedra. Da zadovolji tom zahtjevu, flok ne smije skretati struju zraka u jedro i zato mora biti plosnat. Oblik floka mijenjao se s njegovom ulogom. Nekad su flokovi bili visoki i uski i nisu se preklapali s jedrom. Veliki flokovi s dugom donjom stranicom, koja je znatno preklapala jedro, nazivali su se *denovskim flokovima*; danas su gotovo svi flokovi takvi. Katkad se flokovima dodaje bum radi boljeg razapinjanja i lakšeg baratanja; tako flokovi postaju *letna jedra*, koja se inače razapinju među jarbolima, ali se tako naziva i jedro ispred (pramčanog) jarbola, tj. na mjestu floka, ako ima bum.« (PE 3/293).

• Isto i u Korčuli. Isti oblik nalazimo i u TRO 67, LIP 91, DEA 157 (za Lopud, Korčulu i Božavu), PIAS 87, JUR 56 (za Vrgadu i Rab) i DUL 445. Dulčići daju iscrpan opis s dijelovima, pa ga navodimo u cijelosti: »Na uglovima ima *refôrce*. Konopić koji ga vezuje s vrhom jarbola zove se *montić*; koji ga vezuje s *āšton* zove se *gāša*; koji ga vezuje sa *škāfon* zove se *škōta*«. Riječ nizozemskog podrijetla (*fok* »trokutasto jedarce«, REW 3375) koja je u talijanski dijasustav ušla preko francuskoga *foc*, *foque* (tal. je oblik *fiocco* paretimološki) — Doria pretpostavlja katalansko posredovanje, *f(l)och* (DORIA 239, s. v. *floco*), što preuzima i Rocchi (MAN 80, s. v. *flòco*). U hrvatske je idiome Jadrana riječ dospjela preko mletačkoga: *floco* (BOE 276, DORIA 239, PING 137), *flòco* (MI 81, MAN 80), *floc* (ROSMAR 70 — na istoj stranici i *filuòco* za Rovinj).

fôdra ž. Zaštitna obloga grotla na brodovima za prijevoz pijeska.

• Isto i u Korčuli. Vidović ima *fodrina* »ako je razma izvonka pokrivena tonkon daščicon, ta se zove *kuvertela*, *fodrina* ili *fodrun*« (VID 128 — za Brusje) — u DUL 445 stoji: *fodrîna* »tanka daščica izvana na razmi škafa na brodu, koja se zove još i *kuvertèla* i *fodrûn*« i *fodrûn* «. Dulčići na istoj stranici navode i *fôdra* i u pomorskom značenju: »2. daščana obloga s unutarnje strane pri dnu drvena broda: *fôdra mōrtve bōnde* = daščana obloga s nutarnje strane *mōrtve bōnde* iznad ruba broda«. Isti oblik i u znač. »unutrašnja oplata broda« i u TRO 67. Ostali nemaju specijaliziranih značenja, nego samo »postava«: *fûdra* (JUR 57), *fôdra* (PIAS 87, LIP 91) i *fodra* (FRA 22). Kao brodski termin Boerio ima *fodra o froda di una nave* »*Fodera* o *Ribordo*, secondo ordine di tavole che si pongono sopra la colomba per fare la bordatura d'un vascello fino all'incinta esterna. — *Fasciame interno*, dicesi Un rivestimento di tavole nelle parti interne del vascello. « (BOE 276, s. v. *fodra*); slično i Rosamani: *fodra interna* »serretta (ognuno dei corsi di fasciame interno nelle navi di legno« (ROSMAR 79). Ostali mletački repertoari nemaju brodskog značenja, nego uglavnom samo »postava«: *fôdra* (MAN 80, VASC 130, CHIO 203), *fodra* (DORIA 240, KOS 175, PING 137 — potonji i u značenju »sporedni, skriveni put«) i *fôdra* (MI 82 — i u značenju »strada secondaria, riparata, nascosta«). Oblici potječu od germanskog (*fōdr*, REW 3405a), a u naše su govore ušli preko mletačkoga, bilo kao oblici za sem »postava«, bilo kao brodski termin sa specijalizacijom značenja vjerojatno in loco. Usp. *fodra* »podstava« (LL 466–1348.).

fogûn m. Primitivna peć od metalom iznutra obložene bačve ili jednostavno prilagođena metalna bačva s otvorom za zrak sa strane i eventualno s cijevi umjesto dimnjaka; na njoj se mogu kriviti platice, a služi zimi i kao grijalica u radionici.

• U Korčuli nismo zabilježili naziva. Svi rječnici, i naši i talijanski, koje smo pregledali kao brodski termin daju samo znač. »ložište, peć na brodu«: *fogûn* »pokretno ložište na ribarskom brodu« (PIAS 87), *fogûn* »ložište na brodu« (JUR 56), »daščara posred kuverte (na brodu) koja služi kao kuhinja« (TRO 68); *fogòn* »cucina di bordo, focone, primitivo (casseta di legno con rivestimento di metallo)« (ROSMAR 70), *fogon* »fornello dei marinai« (DORIA 241), *fogòn* »adatto alla cucina della nave: òmo de *fogòn*« (MI 82), *fogon* »focone« (KOS 176), *fogon* »braciere: *fogon de bórdo* cassa foderata di lamiera, usata a bordo come braciere« (CHIO 203), *fuogon* »v. « (CHIO 213), *fogòn* »il luogo della nave dove si fa fuoco« (BOE 277) — u istom značenju i *fogun* (VID 128). Riječ je o uvećanicama na *-on* (> hrv. *-un*) od mlet. *fogo* »vatra«, BOE 277 (< lat. *fōcus*, REW 3400), koje su u

hrvatske jadranske govore ušle preko mletačkoga. Oblik *fogon* »pećnica« potvrđen je 1344. i u dubrovačkoj srednjovjekovnoj latinštini (LL 467).

fregāti nesvrš. Ribati ribačom četkom. I *bruškināt* (v.).

• U Korčuli smo zapisali *frègat*. Mletacizam rasprostranjen diljem istočne jadranske obale: *fregat(i)* (FRA 23), *fregāti* (PIAS 88, JUR 56), *frègāt* (TRO 69), *fregāt* (CEN 280), *fregāt* (DUL 446, LIP 95). U istom znač. »ribati« mlet. *fregār* (BOE 287, MAN 83, VASC 177), *fregar* (ROS 493, DORIA 248, PING 142, KOS 181), *fregare* (CHIO 209) < lat. *fřicāre* »trti, trljati, ribati«, REW 3501.

frokāta ž. Jedna od drvenih rašlji, ugrađuju se po dvije, jedna sprijeda, druga straga, samo s jedne strane većega broda; služe za odlaganje vesala, jarbola i sl.

• Zbog dočeka –*ata* umjesto mlet. –*ada* nije posuđenica iz mletačkoga, no teško je reći je li ostatak iz dalmatskoga ili je oblik nastao, što je doduše manje vjerojatno, pod utjecajem stand. tal. *forcata* »podupirač s rašljastim završetkom« (i Skok, razglabajući o mljetskom broskom terminu *forkata* u značenju kao i u Betini postavlja upitnik glede dalmatskog podrijetla — v. SKOK I/525) prema mlet. *forcāda* za koje Boerio daje i pomorsko značenje »Pezzi di legno curvi da un capo, che servono ad innalzar le sponde delle lance«, ali se s našim referentom u potpunosti poklapa »Specie di asta di legno o lungo bastone, che usano le lavandaie quando distendono sulle corde o funi le biancherie lavate onde si asciughino, per tener esse funi alte da terra quanto basta; al qual uopo aste o bastoni sono guernite da un capo d'un biforcamento, nel quale entra e si posa la fune che devono sostenere« (BOE 280) — u potonjem značenju, ponegdje uz »kolac, štap koji služi za podupiranje pergola« i *forcāda* (VASC 115), *forcāda* (MAN 81), *forcada* (ROS 393); Kosovitz uz potonji oblik daje i pomorsko značenje »barganella« (KOS 177). U Vidovića saznajemo da se *forkada* govori u Sutivanu, Milni i Splitu *forkoč(a)* — s drugim, također rom., sufiksom (< –*ocio(a)*) — u Splitu, *forkata* na Mljetu, *frkata* u Salima, *frokada* i *forcada* u Grohotama (VID 129). Geić i Slade za Trogir navode *fōrkāda* »rašlje na lijevoj strani gajete za držanje vesala, jedra, ostiju i sl.« (TRO 68). Vidović upućuje na *forkada* i s natuknice *forkul(a)* (VID 129). Pos. iz nekog mlet. idioma (potvrđeno i za mugliški, *fōrkula* »forcola, scalmio a forcella« — ZUD 46): *fōrcola* »Pezzo di legno forte incavato, su cui posasi il remo in vogando, Scalmio« (BOE 281, PING 139, MI 83, DORIA 243, ROSMAR 71), *fōrcola* (CHIO 204, ROS 394, MAN 82), *forcola* (KOS 177) — usp. hrv. *fuorkula* »soha« (VID, loc. cit. — za Lošinj), *forkula* »za vozit rabe još i forkulu. I ona je od tvrda derva. Od repa zgoru je se jednako široka; na bandi zada je pod verh i još jednuč opet ozdola zapijena na oblo da more va nju veslo, ter naliči na misečimu ka ima rogi nazad« (VID, loc. cit. — za Vrbnik i, samo uz naznaku »(za veslo)«, za Klimno). U istom znač. *furchula*, zabilježeno 1502. u srednjovjekovnoj latinštini u Šibeniku (LL 492). Betinsko *frokāta* pokazuje metatezu kao i cresko *frokēta* (SKOK, loc. cit.) i grohotsko *frokada* (VID, loc. cit.), no oba sufiksa u tim terminima mletačka su (lat. –*itta* > mlet. –*eta*; lat. –*ata* > mlet. –*ada*): *forchēta* »dicesi a Palo o Legno biforcuto« (BOE 281). Drugi mlet. repertoari imaju oblik samo u značenju »ukosnica«: *forcheta* (PING 139, KOS 177, DORIA 243, ROS 394), *forchéta* (VASC 115, MAN 81) — poklapa se s korčulanskom posuđenicom iz mletačkoga *fōrketa* koju smo mi zabilježili u značenju koje je navedeno uz lemu, a koju Vidović donosi bez naglaska (*forketa*) i prema SLAD navodi: »batali se dižu na veli kavalet pa zatim

podignu na žbulte ili forkete koje se veže kadenom (lancem) i stisne drvenim klinima da se ne miče« — u tom smo značenju, »rašljasti podupirači u brodogradilištu« mi u Korčuli zabilježili samo *žbulta*. Svi navedeni likovi, osim jasno potonjega, potječu od lat. *fūrca* »vile«, REW 3593, s različitim sufixima: **fūrcata*, **fūrcīta* i *fūrcūla* (potvrđeno kao »račvast pōdupōranj«, DIV 441). U hrvatskim rječnicima kojima se služimo ne nalazimo paralela za korčulanski termin. Vidović ima i oblik *žburta* (VID 509) s kojega upućuje na *žbulta* (VID 508) gdje saznajemo da se jedno i drugo govori u Korčuli, a da *žbulta* vele još i u Kućišću na Pelješcu. Na navedene primjere iz Vidovićeve rječnika osvrnuo se Vinja baveći se likovima koji potječu od starofranačkoga **hūrt* »ovan«: »Ti termini mogu veoma lako dijeliti semove sa starom etimološkom vrijednošću riječi, tj. sa 'ovan', jer se takve *forkete* (= ← 'rogovi') drugdje nazivaju *koza* ili *konj*, a u Korčuli je to *kavàlet* (< ven.), tj. 'konj'. U svakom slučaju, takve potpirače su nešto što kao ramena ili rogovi podupiru i drže batal koji se pili ili, u Kućištu, drže brodsku kuvertu. « (Vinja4 68). Navedeni je franački etimon dao tal. *urtare* »udariti, silom gurnuti« (mlet. *urtar* — BOE 774), dok se naši termini formalno (semantički samo u najširem smislu) poklapaju s mlet. likovima tipa *sburta(r)*: npr. *sburtàr* »urtare violentemente« (DUR 182), *šburtar* »spingere, sospingere, urtare«, *šburta* »spinta« (DORIA 569). Mlet. oblici s početnim *s-* posljedak su križanja, no ne zna se pouzdano koji je glagol utjecao na *urtare*: »Per il Prati da *butàr* più *urtàr*. Il Pellegrini ritiene invece che con *urtàr* si sia incrociato uno **šburlare* < lat. **burrula* 'bioccolo di lana'. « (MAN 197, s. v. *šburtàr*)

gabîna ž. Kabina, prostor za spavanje na brodu.

• U Korčuli *kabîna*, prema stand. hrv. (premda i Rosamani za Trst ima *cabina*, odakle upućuje na *gabéina* i *gabina*, a tih likova nema ni u jednom ni u drugom rječniku — ROSMAR 37), kamo je moglo dospjeti iz talijanskoga (*cabina*), engleskoga (*cabin*) ili francuskoga (*cabine*). Betinski je oblik u nas došao preko mletačkoga. Likovi tipa *kabina* i *gabina* rasprostranjeni su diljem istočnih jadranskih obala, Boerio nema naziva, a u drugim rječnicima nalazimo: *gabîna* (MAN 87), *gabîna* (VASC 121), *gabina* (MI 87, DORIA 257). U talijanskom je dijasustavu *cabina* (i *gabina* — rjeđe) franc. podrijetla: *cabine* — možda u svezi s lat. *capanna* »vrtna kućica«, REW 1624 (za etimol. v. i DEI 648).

gajândra ž. Teški komadi željeza kojima se opterete saonice da potonu.

• U Korčuli smo zapisali *gajândra*. U našem značenju Geić i Slade imaju *gajândra* (TRO 74). Pod lemom *gajandra* Vidović, uz značenje kao i mi za Korčulu, navodi i »gozdeni kusi za kontrapiz na brodu, pizadu oko 30 kilih, sve zajedno 500–1000 kilih, a u krmu se mođe staviti i do jedne tone« — za Sutivan i »gajandra oko 50 kg teška, da ga pritegne na dno (sc. umrloga na brodu kojega spuste u more — nap. Radovana Vidovića) — za Split. Posuđenica iz mletačkoga, u prvotnom značenju »kornjača« — Boerio ima *gagiandra* (BOE 204) samo u tom značenju, a drugi uglavnom kao »metalna sovrnja, pritega«: *gagiandra* (ROSMAR 75 — za Grado), *gagiandra* »1. pezzo di ferro usato a bordo come banco di lavoro. 2. tartaruga« (CHIO 217), *gaiandra* (PING 146 — uz napomenu da se termin u Trstu ne rabi više za kornjaču, nego isključivo za pritegu), DORIA 257, ROS 417 — za Trst, Piran i Veli Lošinj; za Rovinj i Piran i u značenju »morska kornjača«) *gaiàndra* (MI 87, MAN 87). Etimol. nije najjasnija. E. De Felice pomišlja da je riječ o

engadinskom supstratu s mediteranskim sufiksom *-andro* (DEI 1746, s. v. *gaiandra*), a Meyer-Lübke mlet. *gagiandra* »kornjača« izvodi od grč. *chēlone* »kornjača«, REW 1871.

gajèta ž. Srednje velik brod na jedra (s jednim jarbolom) i(li) vesla za ribarenje i prijevoz tereta. »Brod je pun i zaobljen, osobito na pramcu i na krmi. Gajete su obično potpuno zatvorene palubom, u polovici duljine imaju veće grotlo s poklopcima, a u pramcu i krmi manje otvore (purtele) za silazak u potpalublje. Manje gajete imaju samo prednju trećinu duljine zatvorenu palubom, a ostali je dio broda prema krmi otvoren i proteže se od boka do boka, a pri krmi je opet ugrađena mala paluba (pulnica) duga oko 1 m. Otvoreni dio broda (nad rebrenicama) ima ugrađen pod, koji je katkad i povišen, da se lakše po brodu hoda. Jarbol gajete je malo nagnut prema pramcu, a jedro mu je uglavno ili trokutno latinsko (poneka gajeta katkad nosi i po jednu prečku); ima 4–6 vesala. Duljina gajete obično je 9–12 m, a širina do 4 m. U novije doba ima ugrađen pomoćni pogonski motor do 30 KS. Pri gradnji gajete upotrebljava se hrastovina za kobilicu, pramčanu i krmenu statvu, za rebrenice, rebrene nastavke, a katkad i za platice vanjske oplate dna. Rebra mogu biti od brestovine ili dudovine. Platice vanjske oplate većinom su od borovine, a palubne trenice od borovine ili jelovine. « (PE 2/502).

• U Korčuli *gàeta* — isto i DEA 158 i za Lopud i za Korčulu. Prošireno diljem istočnoga Jadrana: *gajèta* (PIAS 92), *gajèta* (DUL 449), *gaèta* (LIP 100, JUR 58 — ima i pej. *gajètina*), *gajèta*. Mardešić uz *gajèta* daje iscrpan opis komiške ribarice: »vrsta ribarskog broda, specifično komiška ribarica. Način ribolova naziva se *spurteljnjača* ili *vojga*. Posada se gajete sastoji od pet članova. Svaki član ima svoje mjesto, svoje veslo i zadatak. Najmlađi je u pramcu, a na krmi je *svičor*, vođa ribolova. Svako veslo, prema svom položaju, ima svoj naziv, od pramca: *katína*, *trástan*, *sridà* i *špódula*. « (CEN 280). U naše je govore termin ušao preko mletačkoga: *gaèta* (BOE 294, MI 87), *gaeta* (ROSMAR 74, 75). Potonji autor daje i opis koji navodimo u cijelosti: »è parzialm. coperta, con tre o quattro *banchi* per i pescatori che vógano, è fornita di un solo àlbero situato ad un terzo della lunghezza torale dell'asta di prora, con vela latina ed antenna senza bastone e con flocco. Prora e poppa sono stellate (rastremate, raffinate nella forma dello scafo) e munite ambedue con carenozzi in legno. Lunga 3–6 metri«. Skok uz natuknicu *gàjeta* navodi i likove *gajèta* za Molat, *gaèta* za Muo, *gaíta* za Rab i *gòeta* za Boku i predlaže sljedeće etimologijsko rješenje: »Od srlat. *gayetana* (1432), pridjev na *-anus* od toponima *Gaeta* (Campania) ispuštanjem sufiksa. « (SKOK I/544).

gambèt m. Škopac.

• U Korčuli *gàmbet* — u FRA 24 za Blato na Korčuli nalazimo *gambeta* »brodski škopac«, u TRO 73 *gàmbèt* »škopac, kvačilo, vrsta karike za spajanje lanca«, u LIP 102 *gambèt* »čelični škopac«. Vidović uz natuknicu *gambet(a)* daje i inačicu *ganbet* za Sutivan, Split, Milnu i Trogir, a ima i lemu *gambetina* koju u značenju »mali gambet« navodi za Lošinj (VID 146). Posuđenica iz mletačkoga: *gambèto* (BOE 298), *ganbèto* (MAN 88), *gambeto* (ROS 121 — za Veli Lošinj) — po svoj prilici umanjena na *-eto* od *gambe de gabia* (BOE 297, s. v. *gamba* »noga«) »T. mar. *Gambadona*, Nome di alcune funi che servono a tener fermi gli alberi di coffa« (< *camba*, REW 1539).

gànač m. Željezna kuka u obliku slova S; u brodogradilištu služi za potezanje težih predmeta, npr. saonica tako što se natakne ili na lanac ili na jednu od šipki na njima; često

je montiraju na kraj konopa ili lanca da predmet koji treba pomaknuti može biti udaljeniji od onoga koji ga izvlači ili da bi moglo potezati više ljudi.

• U Korčuli *gànac*. Vidović uz *ganac* »kuka« daje niz sintagmi i načina uporabe (VID 146), a ostali, sve u znač. »kuka« ili »neka vrst kuke za posebne namjene«: *ganač*, *ganac* (FRA 24), *gànač* (JUR 58, PIAS 92, LIP 103), *gànac* (TRO 74), *ganac* (MIL 65), *gànjač* (JUR 58), *gànjač* (DUL 449). Pos. iz nekog mlet. govora: *ganso* (MAN 88, CHIO 220, ROS 422), *gànsò* (VASC 122), *gànzò* (MI 87, KOS 187, PING 148), *ganzo* (DORIA 261) — sve »kuka«; iste etimologije kao i tal. lik *gancio* koji većina etimologa drži turcizmom, ali: »Tradizionalmente dal turco *kanca* (kan'dža), un der. dal gr. *kampsós* 'curvo', ma, se la cronologia delle apparizioni it. non contrasta con questa ipotesi, essa non può essere accettata dal momento che in sp. (e port.) è parola molto ant., per cui ci si richiama ad una orig. prerom. e, per l'it., ad un accatto dalla penisola iberica. « (DELI 475).

gindàc m. Konop za podizanje jedara. I *mānat* (v.).

• Isto i u Korčuli — Deanović uz lopudsko *gindac* navodi da se tako govori i u Korčuli (DEA 158). Vidović ima *gindac* za Vrbnik, Kućišće, Split, Komižu, Korčulu, Lopud, Senj, Sutivan, Tisno, Boku Kotorsku i Martinšćicu te *gindec* za Mljet (VID 149). Skok navodi *gindac* za Račišće, *gindàc* za Budvu te mljetsko *gindec* uz koje se pita nije li riječ o tiskarskoj greški (SKOK I/562). U Brusju na Hvaru i Boki vele *gindàc* (DUL 451, LIP 106), u Komiži *gindàc* (CEN 310), a u Trogiru *gindäc* »1. čelično uže na brodskoj dizalici; 2. odeblje uže kojim se dižu ili snizuju jedra« (TRO 75). Posuđenica iz mletačkoga: *ghindazzo* (BOE 304), *ghindasso* (CHIO 224), *ghindàzo* (PING 152), *ghindazo* (DORIA 226), *ghindàso* (MAN 90), *ghindaz* (ROSMAR 78 — za Dubrovnik i Rovinj), *ghindazo* (ROSMAR 78 — za Cres i Piran), *ghindaso* (ROSMAR 78 — za Rovinj) i *ghindàso* (VASC 124 — u značenju »persona alta e dura come un palo«, no uz objašnjenje »da *ghindare* far scorrere la velatura lungo l'albero«; od *ghindär* »alzare, tirar in alto un'albero, una vela etc. « (BOE 304), *ghindar* (DORIA 226, PING 152), *ghindare* (CHIO 224) > *gindati* »dizati jedro« (VID 150). Po Doriji glagol *ghindar* je hispanizam *guindar* (DORIA, loc. cit), dok Rocchi piše da tršč. *ghindàso* odgovara tal. *ghindazzo* »paranco che aziona il cavo buono per *ghindare* un albero di gabbia«, koje izvodi izravno od francuskoga *guindas*, preko staronordijskoga *vindáss* »argano, verricello« (MAN, loc. cit.). Po Skoku u talijanski je dijasustav glagol dospio iz franc. »*guinder*, a to od stnord. *winda* 'podizati', hol. *winreep* > fr. *guinderesse* > sttal. *ghindaressa*. Dočetak -ac < tal -azzo zamjena je za -aressa. « (SKOK, loc. cit.); usp. mlet. *ghindaressa* (BOE 304, s. v. *ghidazzo*), *ghinaréssa* (CHIO 224) (> *gindarëše* (mn.)) »konop na jarbolu, kojim se diže i spušta jedro« — JUR 58, *gindareša* — VID 150). Za etimol. usp. i: »spagn. (port.) *guindar*, *guinda* dal fr. *guinder* (XII sec. *winde*), di origine germ. (a nord *winda* alzare); i derivati direttamente dal fr. *guindage*, -al, -ant, -as, -eresse (ant., a. 1606). « (DEI 1799, s. v. *ghindare*) što izgleda svi navedeni etimolozi uzimaju kao osnovicu za svoje prijedloge.

glàncpapir m. Papir prevučen grubljim ili finijim staklenim mrvicama, služi za fino brušenje drvenih površina prije bojenja.

• U Korčuli isto. Lijep primjer pučke etimologije. Prvi dio njem. pos. (< *Glaspapier* — HURM 251) preoblikovan je u *glanc* prema *glancati*, također germanizamu (< *glänzen* — HURM 250).

gôla ž. Otvor na palubi kroz koji prolazi jarbol.

• Isto i u Korčuli; i u Brusju na Hvaru (DUL 454 — još i kao »rupa na *argùtli* koja se natakne na vrat *timùnà*«) i Lopudu (DEA 158), a u Trogiru *gôla* (TRO 77). U Skoka nalazimo *gôla* »sorta di pialla« za Božavu (SKOK I/631, s. v. *gula1*). Posuđenica iz mletačkoga: *gola de l'alboro* »dicesi al buco dell'albero della nave« (BOE 310, s. v. *gola* »grlo«), *gôla* (ROSMAR 79), *gôla* (CHIO 229), *gola* (PING 155, KOS 194 — samo kao »grlo«) — metafora »grlo« → »rupa za jarbol« jasna je. Etimon je lat. *gŭla* »grlo«, REW 3910.

gôndula ž. Sandolina, mala brodica ravna dna, vrlo plitka gaza, dužine između dva i tri metra kojom se upravlja veslom koje na svakom kraju ima lopatu (vesla se izmjenice s boka na bok); te su brodice bile prva plovila djece brodograditelja, a često su je (uz pomoć starijih) sama djeca i izrađivala.

• U Korčuli smo zapisali *gùndŭla*. Srodni su oblici za sandolinu u uporabi diljem istočnoga Jadrana: *gundula* (FRA 27), *gùndula* (JUR 66), *gùndula* (DUL 461), *gôndula* (TRO 77, LIP 108) — glede rasprostranjenosti v. i VID 158, *gundula*. Mlet. repertoari kojima raspolažemo bilježe oblik samo kao »gondola — poznata mlet. lađa, turistička atrakcija«: *gòndola* (DORIA 275, MI 90), *gondola* (PING 156), *gòndola* (CHIO 230), *gòndula* (ROSMAR 82). U srednjovjekovnoj latinštini u Dubrovniku za 1272. potvrđeno *gondula* »navicula« (LL 512). Etimologija nije jednoznačna, što je najbolje sažeo Manlio Cortelazzo: »Etim. molto discussa. Lo status questionis è stato esposto da Vidos (...): respinta la spiegaz. onomat. (koju zagovara Skok u SKOK I/589, s. v. *gòndola* — nap. autora) (dev. del venez. *gondolàr* 'cullare, dondolare' o dal lat. *cŭnula(m)* 'piccola culla'), che potrebbe valere per l'imbarcazione veneziana, ma non per quelle più antiche a servizio dei grandi navigli, il Vidos propende per il ritorno alla proposta del Diez, dal gr. *kóndy* 'vaso da bere', che semanticamente si appoggia su molti esempi paralleli. Al gr. sono ricorsi più recentemente anche H. e R. Kahane (...), ricordando il gr. mediev. *kondóura* (sec. X, Costantino Porfirogenito), f. dell'agg. *kóntouros* 'della coda (*ourá*) corta (*kontós*), che è ancora l'ipotesi più accettabile, se non si vuole ritornare a *gandeia*, n. 'di un naviglio 'africano' che ricevuto dai Bizantini è stato trasformato nel nome /kondóura/ secondo una etimologia popolare, e da Bisanzio è passato ai Veneziani. Forse il g- di *gondola* per il k- di *kontóura* risale direttamente al *gandeia* prebizantino?' (...) Non più convincente, anche se suggestiva, la ricostruzione operata da O. Haas (...) di una base **glundēla*, corrispondente ad un lat. **fundula* 'piccolo innaffiatoio' che congiungerebbe in Aquileia le due documentate immagini del 'vaso' e della 'imbarcazione'; ma anche in questo caso resterebbe escluso il tipo di 'barca' piuttosto grande e veloce, che le concordi testimonianze dei primi secoli impongono. « (DELI 510, s. v. *gòndola*). Ako jadranski termini nastavljaju prvotno znač. »manja brodica za opsluživanje većih brodova« (koje je navedeno u prethodnom navodu iz DELI), a nisu metafore prema mlet. gondoli, mogli bi biti ostatci iz predmletačkih slojeva. Usp. i *gondulina* »sandolina« (VID 151 — za Boku), mogući posljedak križanja između *gondola* i *sandolina*.

gròp m. Drvni čvor.

Isto i u Korčuli. Vidović ima *grop* ali samo za »uzao«, što i jest prvotno značenje; samo kao »uzao« i u Vrgadi i Trogiru *gròp* (JUR 65, TRO 80), u Komizi *gróp* (CEN 281), u Blatu

na Korčuli *grop* (FRA 26), a u oba značenja u Brusju na Hvaru *gròp* (DUL 459) i možda u Račišću, Dubrovniku i Budvi *gròp* jer se navodi značenje »uzao, čvor« (SKOK I/624); A. Piasevoli za Sali nema imenice, ali navodi pridjev u sr. r. *gropljivo* »kvr-gavo, čvorasto« (PIAS 101). Iz mletačkoga, *gropo del legname* (BOE 318, s. v. *gropo*); *gropo* (ROSMAR 84, KOS 198, PING 160), *gròpo* (VASC 131, MIOTTTO 92, MAN 98, DORIA 283, CHIO 234) — u oba značenja. Etimon je lat. *crùppa* »debeli konop«, REW 2344.

gùc m. Manja ribarska broдика oštra pramca i krme, nadasve pogodna za brzo veslanje. »Prema veličini razlikuju se: mali do 4, 80 m, srednji do 7, 50 m i veliki do 9, 50 m duljine; širina im iznosi 1/3 duljine. Mali je *guc* obično sasvim otvoren u cijeloj svojoj duljini; srednji je samo u prednjoj trećini zatvoren palubom, a u pramcu ima mali otvor (purtelu) za silazak u potpalublje. Veliki je *guc* u cijeloj duljini zatvoren palubom; u polovini duljine ima veće grotlo s poklopcima, a na pramcu i krmi manje otvore za silazak u potpalublje. *Guc* srednje veličine osobito je prikladan za ribolov, a veliki je podesan za prijevoz raznog tereta. Veliki se *guc* mnogo upotrebljavao na otoku Mljetu. Mali i srednji *guc* obično su opremljeni jarbolom i oglavnim ili strmim jedrom, katkad i jednom prečkom (flokom), a veliki *guc* ima trokutno latinsko jedro, bez prečke. *Guc* danas obično ima ugrađen pogonski motor. Za gradnju *guca* dolaze u obzir hrastovina ili česmina za kobilicu, pramčanu i krmenu statvu, brestovina ili dudovina za rebra i rebrene nastavke, a borovina za vanjske platice. Palubne trenice prave se od borovine i jelovine. « (PE 2/591).

• Isto i u Korčuli — isti oblik i DEA 159 za Lopud i Korčulu, DUL 460 za Brusje na Hvaru, PIAS 102 za Sali, JUR 65 za Vrgadu, LIP 112 za Boku, TRO 80 za Trogir i SKOK I/628 za Dubrovnik i Rab, a za Blato na Korčuli Fratrić bilježi *guc* bez naglaska (FRA 26). Vidović, uz *guc*, ima i *guculic* i *gučić* »malen *guc*« (VID 157). Do nas je riječ došla preko mletačkoga: *guzo* (ROSMAR 86, DORIA 286, PING 162), *guso* (MAN 98), *gùzo* (MI 93). Etimologija nije najjasnija; većina autora, uz ogradu, navodi mogućnost da je riječ nastala apokopiranjem *bra-* od mlet. *bragozzo* »vrst male ribarice« (BOE 97) — SKOK, loc. cit., DEI 1851, s. v. *gozzo2*, DELI 512, s. v. *gozzo2*. Držimo da nema nikakvih zapreka da se kao etimon pretpostavi lat. *acūtus* »oštar«, s gubitkom početnoga vokala i promjenom /c/ → /g/ što zapravo savršeno odgovara referentu — *guc* je naime jedina broдика kojoj su i pramac i krma izrazito šiljasti. Ako je pak /g/ iz etimona, moglo bi se pomišljati na ostatak iz predlatinskih jez. slojeva (lat. *acutus* < **ag^o*), no za takvu bismo tvrdnju trebali imati točnu geografsku distribuciju i kronologiju oblika, s čime u ovom trenutku ne raspolažemo.

gùjba ž. Dlijeto polukružna noža za dubenje.

• U Korčuli smo zabilježili isto. Jurišić za Vrgadu donosi *gùjba* »školjčica koja prione uz dno broda i rastače ga kao crv dasku« (JUR 66 — prema ARJ navodi *gujba* »dubač«). Skok ima *gojba* za Trogir i *gujba* za Blato na Mljetu i Župu dubrovačku (SKOK I/586). Mletački oblici imaju pojačavajući prefiks *s-* (< lat. *ex-*): *sgubia* »scalpello fatto a doccia per intagliare il legno« (BOE 658), *šgubia* (ROS 1024), *šgubia* (DORIA 628), *sgubia* (KOS 410), *sgùbia* (PING 300), *šgùbia* (MAN 217). Usp. istriotski *z'goubia* u Vodnjanu i *koubia* u Fažani (oboje SKOK, loc. cit.). Navedeni likovi potječu od lat. *gùbia* »vrst skalpela«, REW 3906, pa ako do afereze prefiksa nije došlo u nas (gdje također imamo likova s početnim *z-* i *-ž*: Vidović navodi *žgubija* za Milnu, Sutivan, Split i Trogir; *zgubija* za Trogir; *žgujba* »polukruglo dlijeto« za Korčulu te hibridnu umanjenicu *žgubijica* za Milnu,

Trogir, Sutivan i Split — VID 509: s. v. *žgubija* ima još i *gojba* za Trogir i *gûjba* za Lapad i Krilo), naši bi termini mogli potjecati od dalmatskoga: »Prva dva oblika (sc. dva citirana lika tipa *gubja*) dalmatoromanski leksički ostatak iz terminologije alata« (SKOK, loc. cit.). Isto dlijeto u Korčuli zovu i *òndela*. Vidović, također za Korčulu, donosi *òndela* ali u značenju »blanja s poluokruglim dlijetom za pravljenje žljebova« (VID 330). U nas je riječ ušla iz nekog mlet. idioma; *ongèla* »neko zlatarsko i urarsko dlijeto«; *ongela* »sgubbia ad angolo« (DORIA 411), *ongela* »scalpello a filo stretto« (ROS 702), *ongela* »sorta di scalpello per incidere i metalli« (PING 220), *ongela* »cesellino, specie di bullino, strumento tagliente, che termina ordinariamente in ugnatura« (MI 138), *ongèla* »scalpello sottile« (CHIO 347) — umanjence na *-ela* od mlet. oblika za »nokat«: *ongia* (BOERIO 452, KOS 289, DORIA 411, ROS 702, PING 220), *òngia* (MI 138), *óngia* (CHIO 347, MAN 144, VASC 189 — oba potonja i »visiera del beretto«); od lat. *ungūla*, REW 9071, umanjence na *-ūla* od *unguis* »nokat«, DIV 1103.

hèmena ž. Metalni dijelovi »ženskoga« tipa za razne namjene; npr. košuljica u koju se stavi rašljica za veslo, ili »ženski« dio koji je prišvršćen na kormilo i koji se nasadi na »muški« dio pričvršćen na krmi — ima i obratnih situacija, da je »muški« dio na na kormilu, a »ženski« na krmi. I *māškula* (v.).

• U Korčuli *fèmina*. Skok ima *fèmena* za Dubrovnik (SKOK I/510). Deanović daje oblik *fèmena* za Lopud i Korčulu u značenju »okov na krmi, u koji se natačne mašaj na kormilu; ima ih dvije; gornja i donja« (DEA 157). U Komiži *fèmina* (CEN 279 — uz istu natuknicu navodi i *māškul*, a uz obje daje značenje »okovi kormila«), u Trogiru *fèmena* »samica, okov kormila drvenog broda (gornja i donja« (TRO 64). U Vidovića nalazimo *femena* za Cavtat, Korčulu, Lopud, Trogir, Milnu, Senj i Sutivan i *femina* za Komižu, Klimno i Punat (VID 124). Navedeni su likovi metafore (»žensko« → »metalni komad s rupom koji se navlači na nešto što strši«) nastale u mletačkom: *femene* »in T. Mar. *Femminelle*, diconsi alcuni Occhi di ferro stabiliti nella ruota di poppa, in cui entrano gli agugliotti del timone che lo tengono sospeso« (BOE 264, s. v. *femena*), od lat. *fèmina* »žensko«, REW 3239; *fèmena* za Dubrovnik, *fèmene* za Grado, *femenele* za Trst (sve ROSMAR 68), *fèmena* (CHIO 195 — za oba značenja, MAN 76 — samo »žena«), *fèmena* (VASC 108 — samo »žena; supruga«, MI 79 — za oba značenja), *fèmina* (DORIA 228, samo »žena«), *fèmina* (MAN 76 — samo »žena«). U betinskom je govoru uobičajeno *f* za *h* (usp. *kafa* — *kaha*).

hèmena o' timûna ž. Rupa obložena olovom kroz koju prolazi osovina kormila.

• V. *hèmena* i *timûn*. U Korčuli *fòrān o' timûna*. Ako prvi član sintagme nije obični talijanizam (tal. *forame* < lat. *forāmen*, REW 3427), mogao bi biti, glasovno potpuno prilagođen, ostatak iz dalmatskoga, jer oblik ne nalazimo ni u jednom mletačkom repertoaru. Vidović donosi *foran(j)* u značenju »ognjište peći« iste etimologije i također bez paralela u mlet. govorima (VID 129).

hràstovina ž. Brodograđevni materijal, drvo hrasta.

• U Korčuli smo zapisali i *hràstovina* i *dūbčevina*. Domaće riječi, izv. na *-ovina* od *hrast* (GLU 265), odnosno na *-čevina* od *dub* »vrst hrasta« (GLU 208).

hrižèta ž. Palubna proveza. »*Palubne proveze* postavljaju se na sponje s unutarnjeg lica rebara. One tvore vanjski rub palube. Istodobno se ugrađuju temelji i pražnice vidnika, grotala i prolaza, zatim temelji sidrenih i teretnih vitala i bitava. Komadi drva od kojih je sastavljena palubna proveza (moraju biti što dulji) međusobno se spajaju vertikalnim ključem. Radi veće uzdužne čvrstoće, palubne se proveze katkada utoruju u glave sponja u obliku lastina repa. Palubne se proveze usvornjuju u sponje, u sržnicu i u završne platice vanjske oplate, a i međusobno. Na pramcu i na krmi palubne se proveze jednog boka spajaju i učvršćuju s provezama drugog boka rašljama. « (PE 2/247). I *trinkarín* (v.).

• U Korčuli *frižèta*, u Trogiru *frižèt* (TRO 70). Vidović na koncu članka *frižet(a)* (VID 132) navodi, prema DM, mlet. *frisata*, čega u mlet. repertoarima kojima se služimo nema u našem znač.: u BOE 288 nalazimo vojnički termin *frisàda* »Riparo fatto con istecconi, cioè con pali aguzzi«, a Miotto za zadarskomletački daje *frišàda* kao ribarski termin, način ribolova: »pesca a spavento, fatta sopra pali di legno« i kaže da ta riječ duguje postanje mletačkom *frisada* za koje daje značenje iz BOE (MI 85). Te mlet. termine može se dovesti u semantičku svezu s našima, no naši termini potječu od istoznačnih mlet. likova tipa *sfriseto*: *sfrisèto* »T. Mar. *Trincarino*, Grosse tavole o correnti posti sovra di ogni coverta, che circondano e collegano la nave coll'incinte o coi bagli« (BOE 655), *sfrìseto* »(marin.) trincarino (il corso del fasciame di un ponte della nave più vicino al corso di cinta del fasciame esterno)« (DORIA 621), *sfriseto* »trincarino« (KOS 408), *sfrifeto* »trincarino (è il corso del fasciame di un ponte della nave che è il più vicino al corso di cinta del fasciame esterno — concorre alla resistenza longitudinale della nave)« (ROSMAR 162) — za hrv. je potvrđen i neaferezirani oblik *svrižet* (VID 417). Vjerojatno izvedenice od mlet. *sfriso* »ogrebotina (i u dalmatinskim govorima oblici tipa *friž* označuju sadržaj »ogrebotina« — nap. autora)« (DORIA 621), preko nekog nepotvrđenog znač. srodnog onome koje izražava mlet. oblik *friso* »quel membro d'architettura tra l'architrave e la cornice« (BOE 288). Mlet. oblici tipa *sfriso* odgovaraju tal. (*s*)*fregio* (< »lat. (*opus*) *phrygiu(m)* 'lavoro frigio', perché originario della Frigia. « — DELI 458, s. v. *frégio* »fascia ornamentale ad andamento orizzontale compresa fra l'architrave e la cornice decorata a rilievo con figure o con motivi geometrici più o meno stilizzati; elemento ornamentale di varia foggia, intagliato o scolpito, dipinto, ricamato, che viene applicato su qualsiasi oggetto per decorarlo e per abbellirlo; cornice decorata che orna il bordo d'un oggetto; ornamento, addobbo«). Za betinsko *h* — *f* v. *hèmena*.

hûnda ž. Konop koji priteže lantinu s jedrom uz jarbol.

• Skok za Tisno navodi *fûnda* (SKOK III/505, s. v. *tròca*) ne upuštajući se u etimologiju za taj oblik (kao ni u SkokTerm 135), a Vidović ima *funda* za Šepurinu, Žirje i Tisno (VID 133) — na kraju natuknice, ne navodeći izvor, daje tal. *fonda*. Uz tu riječ rječnici kojima se služimo navode značenje »pračka« i (li) »sidrište« i (li) »tulac za spremanje samokrijesa« — samo u potonjem značenju isti oblik i BOE 278. Krajnji je etimon našega termina lat. *fûnda* »prača; vřša, vřřka, (mreža)« — DIV 439 (REW 3577), a pitanje je nastavlja li neki mlet./tal. oblik u znač. koje ne bilježe rječnici kojima se služimo ili je pak ostatak iz predmlet. jez. slojeva. Za talijanske likove u znač. »sidrište« etimon je dakako drugi: lat. *fûndus* »dno«, REW 3585. Za *h* — *f* v. *hèmena*.

idrār m. Izrađivač jedara; nekada su brodograditelji imali svoje ljude koji su za njih izrađivali jedra. »Izrada jedra počinje radioničkim nacrtom (razvijanjem jedra) (...) Razvijeno jedro nacrt se na podu u naravnoj veličini i paralelno s rubovima nacrt se dodatak za porube. Na tom se nacrtu odmota i odreže platno, *krojke*, i označe se sastavi. Krojke se međusobno sašiju teškim strojem bodom cik–cak ili — pri jako teškim platnima — rukom, i tako sašivene ponovno polože na nacrt na podu, tamo se točno odrežu i letvom ili pritiskanjem preklopa platna prenesu točni rubovi jedra. Odrežu se i pojačanja na rogljevi-ma jedra i pojačanja za kratove, kao i džepovi za letve. Sva ta pojačanja prišiju se na isti način, a preko njih porubi rubova jedra. Na kraju se na jedru rukom prišiju porubnik, okna i klizači, ako ih jedro ima.« (PE 3/291). I *velêr* (v.).

- U Korčuli *vêlêr* (v. *velêr*) i *idrār*. Izv. na –ar od (j)ïdro — za etimol. v. *ïdro*.

ïdriti nesvrš. Jedriti.

- Isto i u Korčuli. Za etimol. v. *ïdro*.

imbokāti (vèslo) svrš. Postaviti (veslo) u ležište.

• U Korčuli *imbòkat* (*vèslo*). Od mlet. *imbocàr* (BOE 324), od lat. **imbüccāre*, REW 4285 (izvedenica od *bucca* »usta«, REW 1357); *imbocar* (ROSMAR 87, KOS 204), *imbocare* (CHIO 242). Vidović ima *imbukat* ali u značenju »povući jedra da se napune; napuniti jedro«. To značenje stoji i u većini citiranih mlet. rječnika, potvrđeno i u srednjovjekovnoj latinštini u Piranu 1338. god.: *imbocare* (LL 555). Iste su etimologije (sa suf. –atura > –adura) i *imbokadura* »ulaz u luku« (VID 169) i *imbokadura* »ulazak broda u luku« (FRA 28) — usp. *imbokāt* »pristajanje barke ili broda uz obalu jednom stranom tj. čitavim bokom, ući u luku« (LIP 118) < mlet. *imbocaùra* (BOE 324).

imboškāti svrš. Orebriti brod uz pramac i krmu, bez nacrtu.

• U Korčuli *imbòškat*. Vidović ima *imbuškat*, *imbuškiwat* (VID 170), a Geić i Slade *imbùškāt* »staviti rebra broda« (TRO 85). Posuđenica iz mletačkoga: *imboscàr una nave* »T. de' Costruttori navali, dicesi dell'Impostare i diversi membri di legname al loro luogo sul cantiere, per rivestirli poi della bordatura e fasciame« (BOE 325, s. v. *imboscàr*); u istom značenju, *imboscar*, i ROS 474 i PING 165 i DORIA 291 — prema potonjem »un derivato da bosco 'legname'« (< lat. *busk*, REW 1419b, franačkog podrijetla). V. i *buškamènat*. Nakon što se brod orebri uz pramac i krmu treba s pomoću drvene savitljive letvice odrediti gornju liniju plovila; ta se linija u Korčuli zove *tiràda* — Vidović u istom znač. za Korčulu, bez naglaska, ima *tirada* (VID 461). U Trogiru je *tiràda* »gornja linija barke; vrhovi rebara na brodu« (TRO 273), a u Brusju na Hvaru *tiròda* »vrhovi rebara na brodu« (DUL 693). Mletacizam, ali mlet. oblike tipa *tirada* nalazimo samo u općem značenju: *tiràda* (BOE 749, MI 210, VASC 319), *tiràda* (MAN 250), *tirada* (DORIA 736, ROS 1156, KOS 472); izvedenice na –ada (< lat. –ata) od *tiràr* »vući« (BOE 750) < **tīrāre* »id.«, REW 8755.

imboškívati nesvrš. V. prethodnu natuknicu.

- U Korčuli *imboškávat*.

imbrlân pridj. Iskrivljen (za platicu i općenito).

• Hibridna pridjevska izvedenica od glagola *imbrlāt* (v. sljedeću natuknicu) ne nužno prema mlet. *inberlà* »(di legno) imbarcato, che s'incurva asciugandosi« (MAN 101), »Curvo, distorto« (VASC 134), *imberlà*, –ado »deformato, contorto« (DORIA 290),

»imbarcato (del legname)« (ROS 473). U Trogiru *inbèrlân* »nakrivljen, neuravnotežen, deformiran, iskrivljen« (TRO 84).

imbrlâti (madîr) svrš. Iskriviti (platicu) paljenjem.

• U Trogiru *inbèrlât* »nakriviti, iskriviti, učiniti da ne bude u ravnoteži« (TRO 84). Posuđeno iz nekog mlet. govora: *imberlar* (DORIA 290, PING 165, KOS 204), *imberlare* (CHIO 242), *imberlar*, *-arse* (ROS 473), *imberlârse* (VASC 134), *imberlâr-se* (MI 95), *inberlâr(se)* (MAN 101) — svi oblici u znač. »iskriviti, deformirati (za drvo)«. Etimologija nije najjasnija. Doria tršč. oblik povezuje sa *šberlar* ista znač., »anticamente *šbarlar*, e quindi, con ogni probabilità, metatesi di *slabbrare*« (DORIA, loc. cit. — s natuknice upućuje na *šberlar*, no taj oblik ima samo u znač. »pljusnuti (zaušnicu)«. Lik *šberlâr(se)* »kriviti (se), savijati (se)« nalazimo u MAN 194: »Etimon non chiaro. Si pensa a una base **berl-/*birl-* indicante la torsione. « U Korčuli smo zabilježili mletačku posuđenicu *rovè(r)sat* — Vidović za Korčulu bez naglaska navodi *roversati* »kriviti madire pri paljenju na vatri« (VID 292), a Fratrić za Blato na Korčuli *rovèrsati* »id. « (FRA 76). Mletački repertoari ne daju oblik kao brodograđevni termin, a kao pomorski nalazimo ga u ROSMAR 146 i DORIA 536, *roversar* »promijeniti smjer kretanja — za brod«, a u ostalih samo kao »(pre)okrenuti«: npr. *roversâr* (BOE 586), *roversare* (CHIO 446); od lat. *rèvèrsâre* »preokrenuti«, REW 7276. U Korčuli smo zapisali i *rovèrs* »iskrivljeni dio platice« (*rovers* — VID 392), također posuđenicu iz mletačkoga: *roverso* (BOE 586) *roverso* (DORIA 536), *riverso* (DORIA 530), ali samo kao »naličje« — poimeničen part. prošli navedena glagola; lat. *rèvèrsus*, REW 7277.

imbrlívati (madîr) nesvrš. V. prethodnu natuknicu.

• U Korčuli *rove(r)sávat*. U Trogiru *inberlávât* »iskrivljivati, činiti da ne bude u ravnoteži« (TRO 84).

imbrojâti svrš. Skupiti jedro.

• Od mlet. jedriljskog termina *imbrogjàr* (BOE 326)/*imbroiâr* (ROSMAR 87) što je dalo hrv. temrine tipa *imbroja(va)t* »skupiti, skupljati jedro« (VID 169); u Korčuli smo zabilježili *imbrùjat*, a za Blato na Korčuli u FRA 28 nalazimo isti oblik bez naglaska, *imbrujať*. Od sfranc. *braiel* »pojas«, od *braie* »petlja« (< *braca*, REW 1252).

imbrojívati nesvrš. V. prethodnu natuknicu.

• U Korčuli *imbrujívat*.

imbròji m. (mn.) Konopi s pomoću kojih se skraćuje jedro

• U Korčuli *imbrùj*. Vidović za Šepurinu ima *imbrolj*, za Kučiće *imbruj* (VID 169), Geić i Slade za Trogir *inbròj* »vrsta konopa na brodu« (TRO 84), a Jurišić za Vrgadu *imbrùlji* (JUR 70 — mn.) — mlet. posuđenice: *imbrogio* (BOE 326), *imbroio* (ROSMAR 88); deverbal od *imbroiâr* (za etimol. v. *imbrojât*).

improvân pridj. Za brod se kaže da je improvan kad mu zbog greške pri gradnji ili tereta pramac previse tone.

• U Korčuli *impròvan*, u Salima *improvân* (PIAS 112), u Trogiru *inpròvân* (TRO 88), u Boki *impròvân* (LIP 121). Vidović navodi *improvan* za Korčulu, Milnu, Sutivan, Split, Trogir i Šepurinu. Ne vjerujemo da termin duguje postanje tal. *in prova* kako hoće Vidović

(VID, loc. cit.), prije će biti da je riječ o analognoj domaćoj tvorbi prema sličnim mletačkim posuđenicama, npr. *ingalùnán* (v. *žbandân*) »nagnut na stranu«. Usp. i *inkrân* (v.).

infaškadûra ž. Nadgrađe na saonicama koje se podešava prema potonuću broda. I *faškadûra* (v.).

• U Korčuli s drugim sufiksom, *infaškâmenat* i *faškâmenat*. U mletačkim repertoarima postoje i apokopirani i neapokopirani oblici, ali ne u našem značenju. Kao pomorski termin nalazimo mletačke likove *infassadura d'una nave* »Fasciame. Tutte le tavole che vestono e ricoprono l'esterno del corpo o scafo di qualunque nave« (BOE 340, s. v. *infassâr*), *fasiame* »fasciame (il complesso delle tavole nelle navi in legno che ricoprono l'ossatura, formando la superficie esterna ed interna dello scafo)« (ROSMAR 66), *infassar* »mar. imbalumare (fasciare i cavi contro corrosione ed attrito. Si fasciano mediante bende di tela strette da comando, di filacce od altro)« (ROS 496, uz »fasciare«, samo u pomorskom značenju, *infasâ* — ROSMAR 88, za Rovinj), a kao apelative u značenju »zaviti, poviti« za glagol i »zavoj na rani ili sl. « za imenicu *infassâr* (BOE 340), *infassadûra*, *infasar* (DORIA 304), *fasar* »fasciare« (DORIA 226), *infassadura* (ROS 496), *fasâr* (MAN 75), *infasâr(se)* i *infasadûra* (MAN 105), *infassare* (CHIO 262), *infassaura* (CHIO 262), *infasâr* (VASC 141), *fasâr-se* (MI 78), *infasâr-se* (MI 99), *infasadûra* (MI 99), *infassadura* (KOS 212), *infassar* (KOS 212), *infassar* (PING 170). Svi navedeni mlet. oblici potječu od *fassa* »povoj« (BOE 262 — natuknicu tumači i kao brodograđevni termin: »si dice l'ultima incinta scorniciata, che termina per la parte superiore il bordo d'un vascello«); od lat. imenice *fascia* »zavoj«, REW 3208 (od *fascis* »snop«, REW 3214) i(li) od njene izvedenice *fasciâre*, REW 3209. Zbog -šk- pomišljamo na dalmatski relik ista etimologije kao i navedeni mletački likovi. Usp. *infašân* »zamotan zavojem« (PIAS 111) i *infašât* »lancana se na mjestu gdje se odvaja od broda, na samom rubu palube, infaša, da se ne dere (VID 171 — za Kućišće, Krilo, Milnu, Sutivan, Split i Trogir), čisti mletacizmi iste etimologije — 1511. u Istri zabilježeno *infassare* »omotati, svezati« (LL 582).

inkašadûra m. Spoj dvaju utorenih komada.

• U Korčuli *inkašadura*. Posuđenica iz mletačkoga: *incassadura* »è il Dente d'un pezzo di legno che s'inserisce in un altro« (BOE 334); *incassadura* (ROS 488), *incastradura* (ROS 488), *incassadura* (CHIO 257), *incastradura* (KOS 210), *incassadura* (KOS 210) — izvedenice na -adura od mlet. *incassar/incastrar*. U značenju »utor« Vidović ima *inkaš* za Milnu, Sutivan, Split i Trogir i *inkas* za Vrbnik (VID 171), a Geić i Slade *inkâš* (TRO 87 — i u znač. »umetak, komad koji se ubacuje kao produžetak ili nastavak čega i to sistemom tora«) — usp. *inkâš* »umetak robe ili čipke kroz odjevnu robu ili jastučnice« (PIAS 112), »umetak čipke u plahu ili jastučnicu« (LIP 128); u istom značenju *incaso* (DORIA 300). Za etimol. v. *inkašât*.

inkašadûra murâde ž. Druga proveza.

V. *inkašadûra* i *mûrada*. U Korčuli *kuvertèlica*, izvedenica od *kuvërta* (v.) na hibridni dvojni dem. sufiks (-ela + -ica) ili prije od *kuvertèla* (v.) na domaći suf. -ica.

inkašâti svrš. Užlijebiti, uglaviti, utoriti dva komada drva.

• U Korčuli smo zabilježili *inkašât*. Vidović ima *inkašât* »utoriti« za Kućišće (VID 171), Geić i Slade *inkâšât* »nastaviti umetanjem drugog komada« (TRO 87). Deanović za

Lopud navodi *inkāštra(t)* (DEA 159) — usp. *inkaštrāno* »zabito između dva tvrda predmeta ili među zube« (PIAS 112) i *inkaštrati*, *ikaštrati* »zapeti u grlu (npr. kost od ribe)« (FRA 29). U mlet. se idiomima značenje »utoriti« izražava likovima tipa *incasar* i *incastrar* (isto je i u stand. tal s *incassare* i *incastrare*), što se odrazilo, kako smo vidjeli, i u hrvatskim govorima: *incassar un legno* »Tagliare o Mozzare qualsivoglia cosa in modo che faccia angolo ottuso e nel fine angolo acuto«, *incastrār* »Commettere l'una cosa bene insieme per entro ad un'altra« (BOE 334); *incassar* (ROS 488), *incastrar* (ROS 488), *incasar* (DORIA 300), *incastrar* (DORIA 300 — samo fig. »costringere qualcuno a far cosa non voluta«), *incassar* (KOS 210), *incastro* (KOS 210), *incastrar* (KOS 210), *incasār* (VASC 139), *incastrare* (CHIO 257), *incassar* (PING 169). Glagoli tipa *incasar* (tal. *incassare*) izvedeni su od mlet. *cassa* »drveni sanduk«, BOE 145 (< *capsa* »sanduk«, REW 1658 > dalm. *kāpsa* »lijes« je dalmatski relik — SKOK II/43) s posljedičnim pref. *in-*, a oni tipa *incastrar* (tal. *incastrare*) potječu od vlat. *incastrāre, REW 4344 (izvedenica od *castrāre* »usjeći«, REW 1749 i posljedičnog pref. *in-*).

inkāštar m. Veća blanja za pravljenje žlijebova, utora.

• Isto i u Korčuli i u Trogiru (TRO 87). Vidović ima *inkaštar* za Korčulu, Lapad i Krilo. Posuđenica iz mletačkoga (s prilagodbom dočetka uobičajenom za dalmatinske hrvatske govore): *incastro* »T. de' Falegnami, *Incarsatoio*, Specie di pialla che serve a far le incanalature e le linguette« (BOE 334) — Naccari donosi *incastro* (CHIO 257), ali samo kao »utor«; od *incastrar* (v. *inkašāti*). Za etimol. v. prethodnu natuknicu.

inkavāti svrš. Izdupsti (drvo) dljetom.

• U Korčuli *inkāvat*. U Trogiru *inkāvāt* »izdupsti rupu, udubinu« (TRO 87), u Boki *inkāvāt* »izrezati« (LIP 128); usp. i *inkavāti* »izrezati otvor za rukave na odjeći ili na domaćoj obući« (PIAS 112). Mletačka posuđenica: *incavar* (KOS 210), *incavare* (CHIO 257) — oba oblika u značenju »(iz)dupsti (drvo) dljetom«. Boerio nema glagola, ali ima njegovu izvedenicu *incavaūra* »(iz)dubljenje« (BOE 355) — isto i *incavadura* (KOS 210, DORIA 300) i *incavaura* (CHIO 257). Izv. s pref. *in-* od mlet. *cavar* »dupsti« (BOE 152, DORIA 140, PING 88, ROS 194), *cavare* (CHIO 104), *cavār* (MAN 44, VASC 77); od lat. *cavāre* »kopati, dupsti«, REW 1788. Usp. *inkāv* »udubina« (TRO 87).

inkavīvati nesvrš. V. prethodnu natuknicu.

inkrmān pridj. Brod je inkrman kad mu zbog grješke pri gradnji ili tereta krma previše tone.

• U Korčuli *inkr̄mān*. U Salima *inkrmān* (PIAS 112), u Trogiru *inkr̄mān* (TRO 87) i u Boki *inkrmān* (LIP 129). Ne nalazimo paralele tipa *impopado* za mlet. idiome. Hibridna složenica: strani pref. *-in* i domaća imenica *krma* (v. *k̄rma*) — glede tvorbe v. *improvān*.

inkunjān pridj. Učvršćen podmetnutim drvenim klinovima (za brod ili drveni predmet koji se obrađuje).

• U Korčuli *inkunjan*. U Trogiru *inkūnjān* (TRO 87), u Salima na Dugom otoku *inkunjān* (PIAS 112). Izv. od *kūnj* (v.) s pref. *-in* i suf. *-an*, ne nužno prema mlet. *incugnā* »id.« (BOE 337, ROS 491), nego prije prema sljedećoj natuknici.

inkunjãti svrš. Učvrstiti brod ili neki veći drveni komad koji se obrađuje podmeta-njem drvenih klinova.

- U Korčuli smo zapisali *inkunjãt*. U Trogiru *inkunjãt* (TRO 87), u Labinu *inkunjat* (MIL 77), u Salima na Dugom otoku *inkunjãti* (PIAS 112), u Boki *inkunjãt* (LIP 129). Pos. iz nekog mlet. govora: *incugnãr* (BOE 337, MAN 104, VASC 140), *incugnãr* (KOS 211, PING 170, ROS 491), *incugnãre* (CHIO 260); izvedenice od *cugno* (v. *kũnj*).

inkunjavãt nesvrš. V. prethodnu natuknicu.

- Isto i u Korčuli. U Trogiru *inkunjavãt* (TRO 87).

intakãn pridj. Postavljen na drvene podmetače (za brod).

- U Korčuli *intakãn*. U Trogiru *intakãn* (TRO 89). Izvedenica na *-an* od sljedeće natuknice.

intakãti svrš. Postaviti drvene podmetače (*tãk* — v.) pod brod.

- U Korčuli *intakãt*. U Trogiru *intakãt* (TRO 89). U mlet. repertoarima kojima se služimo za gl. tipa *intacãr* nalazimo samo znač. »zarezati«, »zalijepiti« i »napasti«; oblici za prvo znač. potječu od istoga etimona kao i naši likovi — za etimol v. *tãk*. Glagol je mogao nastati i in loco, izvođenjem od *tãk* prema sličnim glagolima (npr. *inkunjãt* — v.).

intakívãti nesvrš. V. prethodnu natuknicu.

- U Korčuli *intakívãt*. U Trogiru *intakívãt* (TRO 89).

ispãljan pridj. Ispražnjen od vode i/li mora (za brod).

- U Korčuli *ispãjan*. Pridjev na *-an* od sljedeće natuknice.

ispãljãti svrš. V. *paljãti*.

- U Korčuli *ispãjat*. Vidović donosi *ispaljãt* za Senj, Šepurinu i Šibenik (VID 173). Hibridna izvedenica od glagola *paljãti/pãjãti* s pref *is-* (= *iz-*). Za etimol. v. *paljãti*.

isplanjãti svrš. Izblanjati.

- U Korčuli *isplãnjãt*. V. *planjãti*.

išekãn pridj. Ispolcem ispražnjen od vode i/li mora (za brod). I *šekãn* (v.).

- U Korčuli *isèkãn*. U Trogiru *išekãn* (TRO 95). Hibridna izvedenica na *-an* od sljedeće natuknice.

išekãti svrš. V. *šekãti*.

- U Korčuli *isèkat*. Hibridna izv. od *šekãti* s pref. *i-* (= *iz-*). Za etimol. v. *šekãti*. Vidović ima *išekãt* »iscrpsti bilo koju tekućinu iz bilo čega, posebno more ili vodu iz broda« za Krilo, Milnu, Sutivan, Trogir i Split, te *isekat* za Senj, Komižu i Boku. U Brusju na Hvaru *išekãt* (DUL 479), u Trogiru *išekãt* (TRO 95), u Boki *isekãt* (LIP 132).

izvažívãti nesvrš. Piliti obline.

- U repertoarima kojima se služimo ne nalazimo sličnih likova, pa je najbolje pitanje etimologije ostaviti otvorenim.

izvũci svrš. Potegnuti brod na obalu radi popravka ili preuređenja.

- U Korčuli *izvuć*. Domaća riječ, *iz-* + *vući* (GLU 688).

ižinjāti svrš. Izraditi nacrt.

• U Korčuli nismo zabilježili termina, nego samo opće *iženjati se* »dovinuti se«. U potonjem značenju i *inženjat*, *inženjat (se)* (FRA 29), *iženjāti* (JUR 77), *inženjāti*, (PIAS 114 — uz *inženj* »izum, znanje«), *iženjāt (se)* (TRO 100), *inženjāt (se)* (TRO 90). U Skoka nalazimo *inžinj* i *ižinj* (Šibenik, Bukovica), *indženjat se* (Dubrovnik, Cavtat), *inženjat* (Kućište), *ižinjati* (Bosanski Petrovac) — sve SKOK I/727 u znač. »dovinuti se«. Mletačka posuđenica: *inzegnose* (BOE 354), *inzegnose* (DORIA 314), *inŷ(ž)egnàrse* (MAN 108), *infegnose* (ROS 504), *insegnàse* (VASC 144) — samo u značenju »snaći se«; prilagodnice prema tal. *ingegnarsi* (< lat. *ingēnium* »razum«, REW 4419). Promjena značenja (prozirna) betinskog oblika i promjena glagolske kategorije (iz povratnoga u nepovratni) in loco, unutar hrvatskoga dijasustava, kao i otpadanje *-n-*.

jāca ž. Komad deblje kraće daske koji se rabi kao potklada da se naravna brod na suhom.

• Isto i u Korčuli. Vidović navodi *jaca* za Komižu, Krilo, Sutivan, Split, Milnu, Trogir i Korčulu (VID 177). U Komiži *jāca* (CEN 283), u Trogiru *jāca* (TRO 101). Naš termin možemo formalno povezati s mlet. oblicima tipa *iaza*, *giaza*, no mislimo da ga nije moguće dovesti u svezu sa značenjem »led, ledenica«. Vidović pomišlja na mlet. *giazza*, no to sasvim opravdano stavlja pod znak pitanja (VID, loc. cit.): *giazza* »T. da' Confetturieri, *Ghiazza*, dicesi a quei pezzettini di zucchero, di cui s'aspergono alcune pastiglie dolci, come pani di Spagna e simili« (BOE 305).

jāhta ž. Brod do 20 m duljine s luksuznom opremom namijenjen za zabavu; tako nazivlju i klasične tipove brodova iste namjene.

• U Korčuli isto. Od engl. *yacht* (RF 1159). Vidović bilježi *jaht* i *jahta* te *jahtaš* »vlasnik jahte« (VID 178 — potonje s naznakom za srednju Dalmaciju).

jāram m. Poprečna skidljiva greda obično nešto bliže krmi s ležištem za veslo sa svake strane.

• Isto smo zabilježili i u Korčuli. Sveslavenska i praslavenska riječ (SKOK I/757) iz terminologije stočarstva, metaforički, zbog sličnosti referenta, prenesena u brodograđevno-ribarsku. Kao termin rabi se i u: Komiži — *goróm* »poprečna greda u svjećarici (Za vrijeme dok se svijetli, u svjećarici je samo *svičór* u pramcu koji promatra kretanje ribe ispod svijeeće. U krmi je *šijavac* koji s dva duga vesla (oko 5 m) podržava *svičaricu* na mjestu kako je *svičorù* potrebno. Za tako duga vesla brod je preuzak pa se ispod šijavca postavlja popreko jedan dugi travers od oko 3 m na čijim krajevima je po jedan *škáram* na koji se preko *štropa* nataknu vesla. Šijavac redovito barata veslima ne dižući ih iz mora, da se riba ne plaši. Taj travers je *goróm*)« (CEN 283); u Brusju na Hvaru — *jāram* »greda preko broda na kojoj se vesla s jedne i s druge strane broda« (DUL 488); u Trogiru — *jārām* »greda poprijeko broda na čijim krajevima su palci za vesla kod brodova na vesla« (TRO 101). U Vrgadi, prema Jurišiću, samo kao termin s područja stočarstva: *j^oār^oām* (JUR 79). Vidović u našem značenju navodi za Split, uz *jaram*, i *aram* i *rajam* — potonji lik s metatezom *j-r* → *r-j*, a predhodni bez proteze (VID 178, s. v. *jaram*), a za istu natuknicu daje i značenje »krilo kormila« za Sutivan — u značenju »poprečna greda...« ima i izvedenicu *jarmenica* (VID 180 — za Korčulu) što sami nismo zabilježili.

jârbo(l) m. Jarbol. »Služi u razne svrhe. Na jedrenjacima i sportskim jedrilicama glavna mu je svrha da nosi jedra, pa se može smatrati gotovo isto toliko važnim koliko i sam trup, jer se bez njega ne može zamisliti pokretanje broda. Na trgovačkim brodovima s mehaničkim pogonom, osobito na teretnim, služi u prvom redu kao nosilac pribora za ukrcavanje i iskrcavanje tereta, a osim toga za smještaj raznih signalnih sredstava i antena za radio-službu. (...) Ima, međutim, i takvih jarbola koji nemaju nikakvu svrhu, već se postavljaju samo iz estetskih razloga.« (PE 3/241). I *jârbul*.

• U Korčuli *ârbul*, za manji jarbol *arbûcelj* — sa sufiksom *-elj* (< mlet. *-elo* < lat. *-ellus*). U srednjovjekovnoj latinštini Dubrovnika *arborus* (LL 59–1344.). »Najveći dio mediteranskog prostora za značenje 'jarbol' nastavlja lat. ARBOR (REW 616) pred kojim je uzmaknulo kl. lat. MALUS (dugo *a*) koji je bio nezgodan zbog homonimije sa MALUS (kratko *a*) 'zao, loš, zlokoban'.« (Vinja4 56).

jârbul m. V. prethodnu natuknicu.

jargôla ž. Ručica kormila.

• U Korčuli smo zapisali, bez proteze, *ârgôla*. Termin je rasprostranjen diljem istočne jadranske obale: *jârgôla* (Šibenik, Korčula), *jargôla* (Senj), *argôla* (Budva, Božava), *vrgôla* (Lastva, Račišće, Mljet), *ârgutla* i *ârgluta* (Dubrovnik) — sve SKOK I/59; *ârgôla* i *ârgutla* (Lopud), *ârgôla* (Korčula) i *argola* (Božava) — sve DEA 153; *argûtula* (Komiža) — CEN 274; *argûtla* (Brusje na Hvaru) — DUL 391; *jargôla* (JUR 79); *ârgola* (Sali na Dugom otoku, Trogir) — PIAS 22, TRO 23; *argola* (Blato na Korčuli) — FRA 8. Vidović, bez naglaska, donosi *arglota* za Poljica, *argluta* za Trogir, *argola* za Betinu, Tisno, Kučišće, Vrbnik i Korčulu, *jargola* za Betinu i Tisno itd. (VID 5, s. v. *argola*). Nesporno je da su oblici tipa *argutla* ostaci iz dalmatskoga: »Dalmatoromanski leksički ostatak kao brodski termin (sc. *ârgutla* i *ârgluta*), deminutiv na nenaglašeni sufiks *-ula* od lat. *ergeta* > srlat. *argata* 'argano' < gr. ἐργάτης, potisnut od mlet. *ârgola* = *arguola* = *arigola* < *argoola s ispadanjem međusuglasničkog *t*« (SKOK loc. cit. — o tom reliktu piše i u SkokTerm 138). Oblici pak koje smo mi zabilježili poklapaju se s mletačkim, no možemo biti potpuno sigurni da su oni samo zamjena mletačkim likovima istoga značenja starih dalmatskih termina — i tko zna koliko je termina u ovome rječniku doživjelo istu sudbinu! U mletačkim repertoarima nalazimo: *rigòla* (MAN 182, VASC 238, PING 266), *rebòla* (CHIO 421), *ribola* (DORIA 521), *ribòla* (CHIO 439), *rigola* (DORIA 532, KOS 358, ROSMAR 144 — za Grado, Piran, Novigrad, Cres i Krk), *argola* (ROSMAR 9 — za Rijeku i Zadar), *argòla* (MI 11), *ârgutla* (ROSMAR 9 — za Dubrovnik), *riguòla* (ROSMAR 144 — za Rovinj), *regola* (ROSMAR 143 — za Zadar). Etimolozi se ne slažu oko navedenih talijanskih oblika, pa prenosimo tumačenja iz dva novija rječnika: »Etimologia molto discussa. Forse connesso col dalm. *argût(u)la*, *argluta* e quindi di tratto dal diminutivo di un lat. *ergata (gr. *ergátēs*) 'strumento'.« (DORIA 521, s. v. *ribola*); »Vc. diffusa, in parecchie varr., nell'area istriogioliana e dalmata; aferesi dell'ant. venez. *arigola*, che, insieme alle varr. *argudola*, *arguola*, risale secondo il Cortelazzo, a una base *argatula (ben continuata nel dalmatico *argut(u)la*, *arguta*), dal. gr. mod. *argátēs* (ant. *ergátēs*) 'argano; barra del timone' + suff. romanzo *-ula*.« (MAN 182, s. v. *rigòla*).

jârula ž. Ograđeni morski bazen na brodogradilištu gdje su se namakala debela prije piljenja na daske.

• U Korčuli *vășka*. U Korčuli *ârula* je kao i u Salima na Dugom otoku *jârula* »određeni ili ograđeni dio vrta« (PIAS 118). Usp. u znač. »lijeha« *jerla* (Zlarin), *jerula* (Povlja), *ârula* (Korčula); u znač. »mala vrtača u docu« *ârlica* (Prvič–Šepurina); te u znač. »mjesto gdje se prostiru i suše smokve« (Selce) — primjeri iz Vinja1 10. Proširenje značenja nije sporno: »ograđeni dio vrta« → »ograđeni dio mora«. Možda dalmatski relikv od lat. *areôla*, REW 632 (umanjenica od *area* »gumno«, REW 626), što je dalo tal. učenu riječ *area* »područje« i *aia* »lijeha«? Korčulanski je pak termin mletacizam: *vasca* »posuda, kada i sl. «, (BOE 780 — i kao »Ricetto murato dell'acqua delle fontane«, KOS 774, CHIO 603, ROS 1203, PING 347). U mletački je riječ ušla iz stand. tal. gdje je učena podrijetla: »Da *vâscolo* 'vasetto' (vc. dotta, dal dim. lat. di *vâsu(m)*, al pl. *vâscula*). « (DELI 1414, s. v. *vâsca*). Metafora »posuda, kada« → »bazen« mogla je nastati u Korčuli. Za srednjovjekovnu latinštinu naših obala nalazimo *vasculum* (1387.) i *vaschulum* (1493.) (LL 1238.).

jâsen m. Brodograđevni materijal, jasenovina.

• U Korčuli isto. Vidović ima *jasen* »upotrebljava se u brodogradnji, uz ostale vrste drveta, za gradnju dna« za Kućišće (VID 180). Domaća, praslavenska riječ (GLU 290).

jêlovina ž. Brodograđevni materijal, jelovina.

• U Korčuli *jêlovina*. Domaća izv. na *-ovina* od *jela* (GLU 296).

jîdro sr. Jedro.

• U Korčuli *îdro*. »Steslav., slov. i hrv.–srp. brodarski izraz 'platno koje prima vjetar da goni lađu, vëlum'. To je sekundarno značenje, prvobitno je '1. sinus kao dio tijela oko pasa, 2. (metafora) Meerbusen, κόλπος'. To je sveslav. i prslav. riječ (*êdro). « (SKOK I/768, s. v. *jêdro*). Rasprostranjeno diljem Dalamcije (za inačice v. VID 165, *idro*).

kacačôd m. 1. Alatka slična dljetu koja služi za nabijanje glave već zabijena čavla u drvo. 2. Šiljasti čekić koji se postavi na glavu već zabijena čavla te se udarcima po njem čavao i glavom zabije u drvo. I *skorsûr* (v.).

• U Korčuli smo, uz *batičôd* (samo u znač. 2.), zapisali i *kacàčôd* (samo u znač. 1.). Vidović bilježi *kacàcôd* (VID 185 — u našem znač. 1., također za Korčulu). U Trogiru kažu *kacàcôd*, *kacàcôn* i *kacàbrôkva* »alatka za zabijanje čavala tako da im glava dođe ispod površine daske u koju se zabijaju kako bi se (daska) mogla blanjati« (TRO 105). Termin je posuđen iz mletačkoga gdje također funkcionira u istom znač.: *cazzachiôdi* »kao dljetu« (BOE 155), *cazaciodi* (ROS 198, DORIA 142), *cassaciôdi* (CHIO 100) — složenica od *cazzâr* »nabiti«, BOE 155 (*cazar* — KOS 101, PING 89, DORIA 142; *cazâr* — ROS 198; *casâr* — MAN 42; *cassare* — CHIO 100) < lat. *captiâre* »loviti«, REW 1662 — od *capêre* »uhvatiti«, REW 1625 — što je u tal. dalo *cacciare* u znač. i »loviti« i »nabiti«, dok navedeni mlet. glagoli znače samo »nabiti« (drugo se značenje u mlet. oblikovalo u likovima tipa *casiar*) i *chiodo* »čavao« (BOE 168), zapravo *ciodo* (DORIA 154, KOS 106, ROS 217, PING 95), *ciôdo* (MI 52, VASC 81, MAN 48, CHIO 111) < lat. *clavus* »čavao«, REW 1984. Za drugi korčulanski oblik *batičôd* (*batičod*, VID 45 — za Korčulu u značenju kao i mi) u mlet. rječnicima ne nalazimo paralela. Termin se mogao formirati i u Korčuli — radi preciznijega razlikovanja sličnih alatki (logičnije bi doduše bilo da se moguća zbrka razriješila polariziranjem postojećih sinonima, nekada istoznačnica, *kacàčôd* — *skòrsûr*). Imamo situaciju da se *kacàčôd* rabi u znač. 1., *batičôd* u znač. 2., a *skòrsûr* (v. *skorsûr*) u

oba. Oblik *batičōd* bi dakle mogao biti domaća složenica od tuđih elemenata, analogna drugim imperativnim složenicama s mlet. glagolom u značenju »tući« koje su česte diljem Dalmacije (npr. *batipân* »isprašivač«, PIAS 31): *bater* (BOE 68, KOS 49, PING 49), *bàter* (ROS 77 — na istoj stranici i istriotski *bâti* za Rovinj, MAN 16, DORIA 61); od lat. *battuēre* »tući«, REW 996. I posuđeni glagol funkcionira u hrvatskim idiomima Jadrana: *batit(i)* (FRA 10), *bâtiti* (JUR 22). U Korčuli smo zapisali i *kacašâjbe* »alatka s pomoću koje se utiskuju šajbe«, za mlet. ne nalazimo paralela. Imp. složenica koja je mogla nastati i u Dalmaciji: drugi je dio složenice, *šâjba*, ili iz nekog hrv. govora kamo je riječ ušla izravno iz njem. (< *Scheibe* »okrugla ploča, kolut« — HURM 566) ili pak iz nekog mlet. idioma gdje je germanizam također u uporabi (*saiba* »aneletto; rodela« — ROS 914, MAN 188; *sâiba* — VASC 246, PING 273, MI 174, DORIA 544).

kacavîda ž. Odvijač (za vijke).

• U Korčuli u m. r., *kacàvid* — Fratrić za Blato na Korčuli samo u ž. r.: *kacavida* (FRA 32), kao i A. Piasevoli i V. Lipovac za Sali na Dugom otoku odnosno za Boku: *kacavîda* (PIAS 122, LIP 140). Također u ž. r. Geić i Slade za Trogir: *kacàvida*. Vidović za *kacavida* kaže da je općenito u Dalmaciji (VID 185). Imperativna složenica mlet. podrijetla: *cazzavide* (BOE 156), *cazavide* (KOS 101, ROS 198, DORIA 142), *casavide* (VASC 75), *cassavide* (CHIO 100); od *cazar* (za etimol. v. *kacačōd*) i *vida* (mn. *vide*) »vijak« (za etimol. v. *vîda*). Zanimljivo je da je drugi dio hrvatske složenice u jednini, a tal. u množini, no množinski tip imamo i u hrv.: *kacavîde* (Božava) i *kavàvîde* (Korčula), slična složenica sa zamjenom prvog elementa mlet. glagolom suprotna značenja (vijci se istom alatkom i zavijaju i odvijaju) *cavâr* »vaditi, čupati« (BOE 152) — oboje SKOK III/599, s. v. *vîta*; na istom mjestu Skok navodi i *kavavida* za Božavu i *kacàvîta* za Dubrovnik i Cavtat (za drugi element potonjega naziva, dubrovačko *vîta*, piše: »odatle /s. iz tal./ *t* u Dubrovniku premda nije isključen dalmato–romanski leksički ostatak«). Promjena roda korčulanskoga lika možda prema germanizmu *šrafciġer* (u uporabi diljem hrvatske, pa i u Dalmaciji, ali ne u brodograđevnoj terminologiji) ili prema sličnim složenicama kao npr. *kacačōd*, *batičōd* (v. *kacačōd*); uz to, odvijač je alatka s izrazito »muškim« asocijacijama.

kadêna ž. Veriga, obično deblja; služi za vezivanje sidra na većim brodovima, a na brodogradilištu npr. kao dodatni uteg za saonice ili za pričvršćivanje većih komada drva (trupaca) pri obradbi.

• U Korčuli *kadêna*. Mletacizam proširen diljem istočne jadranske obale: *kadêna* (PIAS 122, LIP 141), *kadîna* (JUR 83), *kadena* (FRA 32), *kadêna* (TRO 105). Vidović donosi *kadena* za Korčulu, Cavtat, Punat, Senj i Sutivan, *katena* za Lopud i *katina* za Mljet, a ima i dvije sintagme *kadena od burnalih* »lanac kojim se čiste burnali tako da se provlači kroz njih« za Sutivan i *kadina od ankore* za Poljica (VID 185). Skok navodi *kadêna* za Buzet, Sovinjsko polje, Šibenik, *kadîna* za Božavu, *kâtêna* za Dubrovnik i *katina* za Mljet — za *-t-* pretpostavlja da je ostatak iz dalmatskoga (SKOK II/12, s. v. *kadêna* za Primorje, Dubrovnik i Cavtat). Naši su likovi preuzeti iz nekog mlet. idioma: *cadèna*, *caèna* (BOE 113, MI 39); *cadena* (DORIA 107, KOS 76, PING 74), *cadèna* (ROSMAR 37), *cadèna* (MAN 33, VASC 65) — od lat. *catēna* »lanac«, REW 1764.

kafatàti nesvrš. V. *kalafatàti*.

kaìć m. Manja brodica sasvim otvorena korita na vesla ili jedra (danas rijetko) za plovidbu uz obalu. Ima obično tri para jastučića za vesla pa se može veslati s pramca, sredine i krme (tako su postavljene i klupice).

• U Korčuli *kàic*. Europski i balkanski turcizam od tur. (SKOK II/14, s. v. *kàik* — na tom mjestu Skok daje i oblike *kaìć* za Rab, Budvu i Potomje, *kajìć* za Račišće, *kajìč* za Molat, Božavu, Perast i Kvarner) koji je u naše govore doppio iz mletačkoga. U Trogiru i Boki kao i u Betini *kaìć* (TRO 106, LIP 141). Turski se izgovor sačuvao u Mletcima, *caichio* i *caechio* (BOE 416). Doria navodi *caicio* »piccola barca a remi da salvataggio usata un tempo sulle galee (DORIA 110) — isti oblik i u CHIO 79, VASC 66, MI 40, KOS 78. U ostalih: *càic*' (ROSMAR 37 — za Dubrovnik), *caicio* (ROSMAR 37 — za Milje, Piran, Novigrad, Rijeku, Krk i Zadar, PING 76), *caicio* (MAN 34); usp. i mugl. *kaìčo* (ZUD 68), gdje je ili posuđenica iz miljskomletačkoga, i to iz njegove kasne, konačne faze, ili pak, vjerojatnije, prilagođenica starije mlet. posuđenice tipa *kaiko* prema miljskomletačkome. Brodski je termin u uporabi duž cijele istočne jadranske obale: *kajìci* (CEN 284 — mn.), *kajìć* (DUL 493), *kaìć* (PIAS 123), *kajìć* i *kaìć* (FRA 32), *kàic* (DEA 160 — uz napomenu da tako govore i u Korčuli i u Božavi). Vidović ima *kaic* za Poljica, Split, Rab, Senj, Trogir, Milnu, Šepurinu itd. (VID 186).

kalafât m. 1. Brodograditelj. 2. Šuperač; niži radnik na brodogradilištu koji samo šuperi brodska korita.

• U Korčuli smo zabilježili oblik *kalafât*, ali samo u značenju 2. — za značenje pod 1. u Korčuli rabe posuđenicu iz stand. hrv. *brodograditelj*, složenica od *brod* i *graditelj* — ipak, Deanović za Korčulu donosi *kalàfat* u značenju »brodograditelj« (DEA 160 — uz napomenu da se tako kaže i u Božavi), a Fratrić za Blato na Korčuli navodi *kalafat* u tri značenja: »drvodjelac«, brodograditelj višeg razreda« i »obrtnik koji smolu i kućinu zabija između madira i tako ih međusobno spaja«. Sva ta značenja, uz »zakrpljivači, kovači i uopće zanatlije koji rade u brodogradilištu i oko broda, a nijesu čisti dvodjelci (treba drvodjelci — nap. autora)«, zastupljena su i u VID, s. v. *kalafat*, za Milnu, Split, Vrbnik, Bakar, Cavtat i druga mjesta hrvatskoga Jadrana. U Salima na Dugom otoku kažu *kalafât* »brodograditelj« (PIAS 123), u Vrgadi *kalafât* »brodograditelj« (JUR 83), u Komiži *kalafót* »brodograditelj drvenih brodova« (CEN 284), u Dubrovniku *kalafât* (SKOK I/17), u Trogiru *kalafât* »majstor koji popravlja veće brodove (onaj koji nabija stupu između procijepa dasaka broda) ili izrađuje manje čamce« (TRO 106) — usp. i *kalafat* »prosti radnik koji baca malter na zid« (SKOK, loc. cit. — za istočnu Bosnu, Sarajevo i Visoko). Sva se navedena brodograđevna značenja, uz »drvodjelac«, nalaze i u mlet. oblicima, pa ih navodimo uz oblike: *calafà*, *calafào* »Colui che ha cura di calafatare e intonacare i navigli« (BOE 116), *calafà* »calafato, carpentiere« (KOS 78), *calafà* »Calafato, operaio o maestro addetto all'operazione di rendere stagna un'imbarcazione, mediante stoppa catramata od altro« (VASC 66), *calafà* »calafato, carpentiere abile nel calafatare« (MAN 34), *calafà* »calafato« (PING 76), *calafà* »calafato, carpentiere« (ROSMAR 38 — za Milje, Kopar, Novigrad, Piran, Rijeku, Cres i Zadar), *calafât* (ROSMAR 38 — za Dubrovnik, hrv.), *calafao* »calafato« (CHIO 80), *calafà* »calafato« (DORIA 111). Skok izvodi hrvatske oblike od tal. *calafato*, mlet. *calafà*, a ove od grč. *καλαφάτης* (SKOK, loc. cit.) — glede etimona

manje–više isto i DELI 184, s. v. *calafato* gdje se isključuje arapsko podrijetlo riječi koje daju Alessio i Battisti za gl. *calafatare* (DEI 666): »ragioni cronologiche impediscono di vedere nel greco tanto un prestito dall'italiano (...) tanto dall'arabo« (DELI, loc. cit.). Hrvatski su oblici svakako mletačke posuđenice, a duguju li –t– stand. tal. *calafato* ili mlet. glagolu *calafatâr* (v. *kalafatât*) nije ni toliko bitno; bilo kako bilo, teško ga je pripisati grčkom etimonu preko neušćuvanih dalmatskih likova. U Statutu grada Korčule iz 1478. zabilježeno je *chalefatus*, u Dubrovniku *calefactus* (1324.), *calofatus* (1383.) i *chalefatus* (1349.) — sve LL 148.

kalafatâti svrš. Šuperiti. »Šuperi se tako da se u šupljine između drvenih dijelova nabija kučina, i to u šavove (sljubnice) oplata, do dubine od oko 6/10 debljine trenica (platica), a u stikove (između glava trenica) u utore kobilice i statve do dna trenica. Za dobro šuperenje moraju trenice s unutarnje strane šavova do 4/10 njihove debljine biti međusobno dobro priljubljene, a s vanjske strane moraju biti razmaknute za približno 5/100 njihove debljine, tako da duž cijelog šava ostane konični žlijeb za šuperenje. Šavovi se otvaraju čeličnim tupim dljetom po kojemu se udara lakim maljem od hrastovine koji je okovan čeličnim prstenima. Zabijanjem dljeta do željene dubine šavova dobiva se odgovarajući međuprostor za šuperenje. U nj se nabije okatranjena kučina u više slojeva, već prema položaju šava na brodu (potpaluba, oplata itd.) i prema debljini trenica. Prosječno se stavlja po jedan sloj na svakih 20 do 25 mm debljine trenica. Za prvi sloj, koji se nabije najdublje, uzima se tzv. okatranjena uzica 'komand', a zatim dolaze slojevi rastvorene kudjelje, koja se zasuču e niti željene debljine. Posljednji sloj mora biti nabijen bar 5 mm ispod površine oplata. Slojevi kudjelje nabijaju se posebnim dljetom koje sličii dljetu za 'otvaranje', s razlikom što je donji brid lista ili tupo odsječen, ili ima jedan, odn. dva žlijeba (posljednje za deblje trenice, osobito za gornji sloj kudjelje). Svi se alati izrađuju u više različitih veličina, a odabire ih radnik 'kalafat', prema svom iskustvu. Šavove otvara i šuperi ih jedan radnik s obje ruke. Za otvaranje i završno šuperenje debljih trenica i tvrdog drva potrebna su dva radnika: jedan pridržava veće dljeto s ručkom (pataraca), a drugi udara po dljetu težim drvenim maljem. Šavove trenica na podlozi veće zakrivljenosti (rebra obluka) ne treba otvarati, jer sama zakrivljenost podloge daje pogodni konicitet bočnih strana trenica. Naprotiv, u tom slučaju treba donje dijelove ploha oblanjati (do visine od 4/10 debljine trenica), tako da se trenice na dnu međusobno dobro priljubljuju. Kudjelja se pri šuperenju nabija do 5 mm ispod oplata, a nastali se žlijeb ispuni rastaljenom vrućom paklinom (smola s dodatkom drvenog katrana i nešto loja; dodaci se stavljaju u smjesu da nakon ohlađenja ne bude krhka, nego gipka). Umjesto ove smjese mogu se sljubnice u vanjskoj oplati, iznad crte najvećeg gaza, premazati smjesom od olovnog oksida (minija), olovnog bjelila i lanenog ulja ili prikladnom drugom smjesom. Sljubnice se na vanjskoj oplati premazuju pomoću improviziranog kista, kozjom kožom koja se omota na drveni štap, a limene posudice s kljunom upotrebljavaju se pri zalijevanju palubnih sljubnica. (...) Dobro šuperenje traje 3 do 4 godine. Nakon tog roka treba ga pregledati i po potrebi obnoviti. Za vađenje stare kudjelje upotrebljava se 'gavranov kljun'. Na kvalitetu šuperenja utječu i vremenske prilike pod kojima je obavljeno. Ako se šuperilo po vlažnom vremenu, trenice će se uskoro osušiti i sljubnice otvoriti, pa nepropusnost ne zadovoljava. Ako se, naprotiv, šuperilo po suhom vremenu (i suho drvo) trenice će pri močenju nabubriti, rubovi će se podići od podloge i izbaciti materijal šuperenja. Stoga je važno da se trenice i platice šupere

po normalnim atmosferskim prilikama. U suvremenoj drvenoj brodogradnji sve se više koriste vodootporna ljepila i trajno elastične mase za brtvljenje, pri čemu šuperenje postaje nepotrebno. « (PE 8/21). I *kafatāti*.

• U Korčuli *kalafàtat*. Po drugim mjestima hrvatskoga Jadrana: *kalafàta(t)*, *-àvat* »zatiskivati kučinama škripe na brodu i premazati ih paklinom« (DEA 160 — id. i u Korčuli, *kalafatàt* u Božavi), *kalafatàti* »graditi ili popravljati brodove« (PIAS 123), »šuperiti« (JUR 84), *kalafatàt* »stupu zabijati u raspukline broda; popravljati brod« (DUL 493), »začepljivanje smolom i kučinom daske na barci« (LIP 143), *kalafatàt* »šuperiti« (CEN 284). Posuđenica iz nekog mlet. govora: *calafatàr* »Ristoppare i navigli, cacciando stoppa a forza di maglio ne' commenti o in qualunque parte potrebbe penetrar l'acqua« (BOE 116), *calafatàr* »calafatare, introdurre la stoppa nelle fenditure di uno scafo in legno per renderlo stagno« (MAN 34), *calafatar* »calafatare, calefatare« (KOS 78), »calafatare« (PING 76, DORIA 111). Prema Skoku glagol je denominal od oblika tipa *kalafat* (isto i DELI 184 za tal. *calafatare*), no Doria misli drukčije: »Parola veneziana tratta direttamente dal greco tardo (XIII sec.) *kalaphatizō* »id. «, e non derivata da *calafà*, *-ado*« (DORIA 111, s. v. *calafatar*). Za srednjovjekovnu latinštinu u Dubrovniku nalazimo *calcare* (LL 149–1272), što se, ako je postojao srodni oblik, izgubilo iz hrvatskih jadranskih govora.

kalafatívati nesvrš. V. prethodnu natuknicu.

• U Korčuli *kalafatàvat*.

kalàta ž. Donji dio pramčanih i krmenih rebara, koja su se nekada izrađivala bez nacrt, od oka.

• U Korčuli *kàlāta*. Vidović donosi *kalat* za Vrbnik, *kalata* za Kućišće i Korčulu te *kolata* za Komižu (VID 189, s. v. *kalàta*). Deanović uz lopudsko *kàlāta* »1. oblacima zastrto nebo na obzoru, 2. spojene grede na kojima se brod izvlači na kopno i spušta u more«, piše da se u Korčuli govori *kàlāda* (DEA 160). Nije jasno je li Deanović mislio na oba značenja i za Korčulu, mi termin u znač. 2. u Korčuli nismo zabilježili: Fratrić za Blato na Korčuli navodi *kalāda* samo kao »naslaga oblaka« (FRA 32) — u istom znač. i Geić i Slade imaju *kàlāda* »gust sloj oblaka na zapadnom horizontu« (TRO 106). Mi smo u Korčuli u Deanovićevom drugom značenju zapisali *skàlāda* (v. *skalāda*) — i VID 406 za Korčulu ima *skalada*. Skok oblik *kalata* samo spominje u SkokTerm 136: »Capuli što su u dijelu prove i u onom krme zovu se *buškamēnti*, a kraće lukoče u provi i krmi *kalāte*. « Zbog suf. *-ata* (za mlet. *-ada*) može se pretpostaviti da je naš oblik ostatak iz dalmatskoga, čemu ide u prilog i činjenica da tal. ili chioggiotski i mlet. istoznačni oblici tipa *calata* odnosno *calada* imaju sasvim druga značenja od hrvatskih (tal. *calata* »spuštanje, silazak, padina« — JER 98; *calata* »il calare qualcosa, l'atto, il momento di calare — CHIO 80). Mlet. oblici tipa *calada* nastavljaju se i u hrvatskim jadranskim idiomima, neke smo već naveli, a u Vidovića nalazimo *kalāda* »oblačna greda na zapadnom horizontu, nagoviješta pogoršanje vremena« za Korčulu, Milnu, Sutivan, Split i Trogir; *kaloda* »jutarnja magla u daljini« za Komižu; *kalada* »spuštanje mreže« za Sutivan, »spuštanje parangala, udice« za Boku Kotorsku i »oseka« za Susak (VID 186) i imaju manje–više ista značenja kao i mlet. likovi (navodimo samo »pomorska«): *calada* »l'atto di calar le reti per pescare; stratto fitto di nubi che si stende a ponente sull'orizzonte, indizio di temporale vicino o di vento di tramontana« (ROS 143); *calàda* »la calata della rete; strato di nuvole, dentro cui tramonta il sole« (MI 40);

calada »L'operazione di far scendere in acqua le reti« (VASC 66). Teško je pomišljati da se razlikovanje homonima razriješilo istim sufiksima različita podrijetla jer je jako teško zamisliti da bi u ovom slučaju homonimija bilo kako mogla izazvati buku u kanalu. Bilo kako bilo, svi navedeni oblici, i hrvatski i talijanski, u obje skupine značenja, part. su ž. r. odg. glagola: tal. *calare*, mlet. *calâr* — BOE 417 (> *kalâti* (*se*) »spustiti (*se*)« — JUR 84; *kalâti* »spustiti, sići« — PIAS 123; *kalat* (*se*) »sići, spustiti *se*« — FRA 33; *kalât* — DUL 494) i dalmat. **kalar(e)* »spustiti« (→ *calata*, *calada*, *kalata); od lat. *calâre*, REW 1487 (< grč. *χαλάω* »(s)pustiti« — SENC 996).

kalkänj m. Peta, spoj krmene statve s kobilicom.

• U Korčuli *kalkänjöl*. Vidović ima *kalkanjul*, *kalkanjol* i *karkanjul* za Krilo, Milnu, Sutivan, Split i Trogir (VID 190), a Geić i Slade *kalkänjöl* »dio drvenog broda, peta, spoj s aštom« (TRO 107). Mletačka posuđenica: *calcagnòl* »Chiamasi quel punto in cui la colomba d'una nave fa un angolo più o meno ottuso, e s'unisce con l'asta di poppa« (BOE 117), *calcagnol* (DORIA 112, ROS 144, KOS 79), izvedenica na *-ol* (< *-olus*) od *calcagno* »peta« (BOE 117); *calcagno* (DORIA 112, ROS 144, KOS 78) — od lat. *calcāneum* »peta«, REW 1490. Metafora je jasna. Pretpostavljamo da betinski oblik ne potječe izravno od mlet. *calcagno*, nego također od *calcagnol*, s gubitkom sufiksa.

kâlo de fêro m. Čelično uže raznih namjena na brodogradilištu, najčešće za istežanje brodova na suho.

• U Korčuli *kâlo di fêro*. U Vidovića nalazimo: *kaodifero* »čelično uže kojim se vezuju brodovi« za Boku Kotorsku; *kavodefer* za Senj, Milnu, Sutivan, Split i Trogir (VID 214). U mlet. i tal. repertoarima ne nalazimo sintagmu, ali Vidović navodi *cao de fero* za mlet. i *cavo di ferro* za tal. ne citirajući odakle. Riječ je o složenici od mlet. *cavo* (DORIA 141, PING 88, MAN 44, KOS 101, ROS 196, ROSMAR 51), *cao* (CHIO 90) »uže, konop«, s promjenom *-v-* → *-l-* (< lat. *caput* »glava, vrh — što je i osnovno značenje svih navedenih oblika«, REW 1668, preko sintagme *caput fūnis* »vrh konopa« — DEI 830, s. v. *cavo*) + *de(di)* »od« (< lat. *de* »id. «, REW 2488) + *fero* (BOE 266, DORIA 229, KOS 168), *fêro* (CHIO 196, MI 79, ROS 368, VASC 108, MAN 76) »željezo« (< lat. *fērrum* »id. «, REW 3262).

käljäk m. Polusponja grotla. »Uzdužne temelje grotlovskih pražnica spajaju u bokovima broda kajci (polusponje)«. (PE 2/247).

• U Korčuli smo zapisali *kâjak*. Vidović ima *kajak* (pl. *kajci/kajki*) u znač. »sponja gornje palube«, dok u našem znač. isti oblik navodi za Krilo, Milnu, Split, Sutivan i Trogir (VID 186). Geić i Slade donose *kâjäk* »poluspona grotla broda« (TRO 106), a Dulčići *kâjak* »vrst gredice na brodu ispod *škâfa*, palube« (DUL 493) — dakle »sponja palube«, za što u Betini rabe *trâsanj* (v.), *žbâj* (v.) i *katîna* (v.), a u Korčuli *žbâj* (v.) i *lâta* (v. *katîna*). Oblici tipa *ka(l)jak* domaće su riječi, od *klati* (za etimol. v. SKOK II/91, *klati*).

känap m. Razmak između dva rebra.

• u Korčuli *känap*. Vidović daje *kanap* u našem značenju za Korčulu i Sali, a kao »prostor u garbunijeri koji bi pomorac od oka podijelio na kanpove, često bi to bio jedan prostor između rebara, tako bi određivao količinu ugljena u garbunijeri« za Sutivan — potonje i Fratrić, *känap* (FRA 33). Ne nalazimo nikakvih oblika u mlet. repertoarima.

kànata ž. Slavlje, obično na brodogradilištu, koje priređuje naručitelj nakon zatvaranja trupa broda.

• U Korčuli u ovom značenju *bràgeta* (v. *bragèta*); *kànata* samo kao »slavlje nakon završetka poljskih radova« — usp. i *kan^oàta* »kraj, svršetak« (JUR 85), *kànàta* »id.« (TRO 107), *kanàta* »završetak berbe maslina; kraj zaliha hrane« (PIAS 126), *kanòta* »svečanost, gozba kojom se slavi svršetak ili zadnja faza neke gradnje ili drugog velikog posla« (DUL 495). Oblik »je *kanàta* dalmatoromanska apstraktna izvedenica na *-ata* (upravo pasivni particip prošlosti) od *cèna* 'večera'. « (SKOK I/26, s. v. *àldomàš*) — *cèna*, REW 1806). Rosamani za Piran, Mali i Veli Lošinj ima *canata* »maccheronata, festa di copertura, capponata (festa tra i contadini per nascite, nozze e raccolta)... *Se fa la canata quando se ga finì un vapor, se covre una cafa, se ga finì de ingrumar le olive.* « (ROS 157), a Miotto za Zadar *canàta* »allegra festa dei muratori per la copertura di un fabbricato nuovo« (MI 43); ovo ne pobija Skokovu pretpostavku jer bi navedeni likovi u mletačkim idiomima istočne jadranske obale mogli biti ostatci iz predmletačkih romanskih idioma tih krajeva — naš stav o njima v. u FIL (i djelomice s. v. *čèp*). Rosamani (ROS, loc. cit.), citirajući Merla (Postille al REW), nudi drukčije etimologijsko rješenje: »Da canna (della gola) ghiottone-ria. « (Malo bi teže bilo braniti dalmatsko podrijetlo naših likova ako su u svezi s mlet. *canàta* »Voce ant. *Favola; Fandonia; Pastocchia; Bugia*« (BOE 127). U Korčuli smo zabilježili još jedan termin u svezi sa završetkom gradnje broda: *vìncer* »vijenac od cvijeća, lovorika koja se stavi na pramac netom završena broda«. U mlet. idiomima sličnozvučnice tipa *vincher* označuju vrbu *Salix viminalis* čije su se šibe nekada jako koristile za vezivanje (npr. vreća, loza itd.); te su šibe jako pogodne i kao osnova za vijenac: *vincher* (ROS 1225, DORIA 786), *vencher* (KOS 498, DORIA 778), *venchèr* (VASC 330, MAN 261); izv. na *-er* (< lat. *-arius*) od naziva za vrbinu šibu: *venco* (ROS 1209, DORIA 778, 348, KOS 498), *vénco* (VASC 330, MAN 261), *vèncò* (CHIO 605) < lat. **vīncus*, REW 9342 — od *vīncūlum* »sveza«, REW 9341 (*vīncūlum* i *vīnclum*) »konopac, uzica« — DIV 1144).

kànava ž. Kudjelja, rabi se za šuperenje.

• U Korčuli *kànàva* — isto i FRA 34, *kanava* »stupa«, *kànava* »konoplja« (DUL 495), *kànava* »konoplja« (PIAS 126, JUR 85, SKOK II/30, s. v. *kànāp* — za Boku), »tanke vlati konoplje kojima se omataju drveni čepovi bačava« (TRO 107). Posuđenica iz mletačkoga: *cànevo* (BOE 128, ROS 160, MI 43, DORIA 122, MAN 37), *cànavo* (DORIA 121), *cànovò* (DORIA 123, PING 81, s. v. *canovaza*), *canèpa* (VASC 70), *canovo* (KOS 85), *cànovò* »cànape (il filo con cui sono fatte le reti)« (ROSMAR 42 — za Milje, Kopar i Piran); s promjenom r. možda prema istoznačnicama *stupa* ili *kudjelja* — u ž. r. i istriotski u Rovinju *canàiba* (ROS 157). Etimon je lat. *cannābis* »konoplja«, REW 1599 (< grč. κάμβηβίς, SENC 473).

kantunâl m. Uglovnica, kutno željezo.

• U Korčuli *kantùnâl*. Vidović u našem značenju ima *kantunal* za Kućišće, a za Bakarac kao »rebro kutnog oblika kod željeznog broda«. Geić i Slade navode *kantunâl* (TRO 108). Oblici tipa *kantunal* posuđenice su iz mletačkoga i diljem istočne jadranske obale znače uglavnom »noćni ormarić« (npr. *kantunal* — FRA 34). U tom značenju navode oblik i mlet. repertoari kojima se služimo: *cantonal* (ROS 163, DORIA 124, KOS 86), *cantonâl* (MAN 38, MI 44), *cantunal* (DORIA 124). Samo Boerio pod natuknicom *cantonâl* »ormarić«

donosi i *cantionali de le finestre* »Lamina di ferro fatta ad angolo retto, che collega il telaio delle vetriate« (BOE 150), a Vascotto lemu *cantonâl* tumači kao »pietra d'angolo; profilato a L per proteggere gli spigoli« (VASC 71) — usp. *kantun^onā* »ugao (izvana)« (JUR 85). Riječ je o pridjevskim izvedenicama na *-al* (< lat. *-alis*) od oblika za »kut«: *cantón* (MAN 38, VASC 71), *canton* (DORIA 124, KOS 86, CHIO 89, PING 81, ROS 163), *cantòn* (MI 44, BOE 130), što je također posuđeno u hrv. idiomima Jadrana: *kantún* (CEN 284), *kantun* (FRA 34), *kantūn* (JUR 85), *kantūn* (PIAS 127), *kantūn* (DUL 495). Iste je etimologije i tal. *cantone*, uvećanica od *canto* »kut« (< lat. *canthus*, REW 1616 < grč. *καὐθός* »kut oka«, SENC 473).

kâpo m. Poslovođa na brodogradilištu.

• Vidović ima *kapo* u znač. »upravitelj stroja« i »*kapo od pomorske straže*« (VID 205). Posuđenica iz mletačkoga: *capo* (BOE 134, DORIA 127, KOS 88, PING 82, CHIO 92, MAN 39, ROS 167) < lat. *caput* »glava«, REW 1668. Usp. i *kâpo* »starješina, poglvar« (PIAS 128), »šef, gazda; kapo o makinje — upravitelj stroja na brodu« (TRO 109), »starješina, šef, naročito u pomorstvu, npr. kapo od koverta, kapo od makine, kapo od kužine« (LIP 154), *k^oâpo* »poglavica« (JUR 86), *kapo* »poglavar, vođa« (FRA 35).

karampâna ž. Podrugljiv naziv za stari brod.

• Vidović veli da se *karampana* (u našem znač.) rabi u Bakarcu, Škrljevu i opć. u srednjoj Dalmaciji (VID 206). U uporabi u našem znač. (danas češće za automobil) i u slovenskom primorju. Pos. iz nekog mlet. govora. Oblici tipa *carampana* u mlet. označuju najčešće staru ženu sumnjiva morala, fizički propalu staru osobu, ali i razne bezvrijedne stvari, od cipela do automobila: *carampana* (DORIA 130, ROS 171, KOS 89, PING 83 — potonji s opaskom: »in triestino, è termine offensivo per il fisico, non per il morale della persona designata«), *carampàna* (VASC 73, MI 45), *caranpàna* (MAN 40). Etimologija nije jednoznačna, preuzimamo je od Zollija: »Vc. venez.: 'carampana dicesi anche ai giorni nostri per agg. a femmina di mal costume (1829, Boerio). L'etim. tradizionale fa derivare la vc. dal rione venez. delle *Carampàne*, 'quasi *ca* o *casa Rampani*, è il nome che dassi ad una Corte posta alla fine della Calle de' Bottai, in parrocchia di S. Cassiano, i cui stabili appartenevano all'antica famiglia patrizia *Rampani*, donde presero il nome. Estinta questa ricca famiglia nel 1319 e passati que' luoghi in possesso altrui, furono nel 1421, assegnati, anche con assenso del Governo, alle pubbliche meretrici, come sito rimoto dalle Chiese e meno scandaloso' (1856, Boerio), ma va ricordato che il venez. conosce anche *caràmpia*, *scaràmpia* (solo il primo è registrato dal Boerio, ma l'uso odierno conosce esclusivamente e prevalentemente il secondo) nel senso di 'vecchia'; inoltre *carampia* è attest. nell'Angiolieri (...) I problemi che si pongono sono quindi due: ricercare l'orig. di *carampia* e individuare i rapporti fra *carampia* e *carampana*. Per il primo possiamo ricordare, sia pur con riserve, l'ipotesi accolta dal VEI: 'Caràmpia o *carampàna* può in principio aver indicato la Befana o la Vecchia, nel qual caso è forse da rammentare *Grampus*, *Krampus*, se antico, un fantasma che aveva credito in Austria'. Quanto al secondo, *carampana*, che come rione di Venezia è attest. dal 1490 ca. (...) può essere passato poi a significare 'vecchia laida', per accostamento fonico a *carampia*, ma solo nuove documentazioni, di cui finora non disponiamo, potrebbero aiutarci a chiarire la st. di queste vc. « (DELI 203, s. v. *caranpàna* »donna sguaiata, volgare, trasandata«). V. Lipovec piše da u Kotoru postoji

gradski zdenac koji Kotorani nazivlju *Karampâna* »dobio ime prema kući koja se nalazila u blizini, a pripadala je plemićkoj porodici Rampani, čije ime nosi i ulica u Veneciji. Na ovom zdencu u starom dijelu grada uvijek su dolazile žene po vodu i tu su pričale o dnevnim događajima, novostima u gradu i ogovarale« (LIP 157 — na žalost V. Lipovac ne dokumentira postojanje spomenute obitelji, pa ne znamo je li ona u Kotoru doista postojala ili je riječ o autoričnoj pretpostavci prema navodu iz Boerija). I na koncu, je li moguće da se o kotorskim ogovaranjima oko zdenca pročulo i u Brusju na Hvaru: *karampôna* »zlo govorenje; zao glas; skandal, buka, treska« (DUL 496).

karcabûl m. V. *kartabûn*.

karināti svrš. Izvrnuti brod na bok. 2. Popravljati, krpiti, brod. I, samo u 2. značenju, *končivati* (v.).

• U Korčuli smo zabilježili *karināt* samo u značenju pod 2. Repertoari kojima se služimo daju razna značenja, sva doduše unutar istoga značenjskog polja: *karināti bròd* »popraviti brodu dno« (PIAS 130), *karināti* »izvrnuti u moru braceru ili trabakul na jednu stranu toliko, da se vidi kolumba, kako bi se mogla ta strana dna izribati (očistiti od trave)« (JUR 87) — usp. i oblike u VID 208, s. v. *karinat* i *karinavat*. Naši oblici potječu od mletačkih: *carenar* »Metter un naviglio alla banda per visitarlo, ripulirlo, calafatarlo e impeciarlo« (BOE 138), *carenar* »carenare, abbattere in carena« (ROSMAR 47), *carenar* »carenare, piegare un natante da un lato per rendere agevoli i lavori necessari alla parte di carena emersa« (MAN 41) — izvedenice od *carèna* »Dicesi tutta la parte di sotto del naviglio, compresa dalla colomba sino alla linea dell'acqua, cioè sino all'opera morta« (BOE 138); *carena* »carena, opera viva« — za Kopar i Piran; »*Far carena sotto i fondi della barca, carenarla, perché se no, la se bisa*« — za Rovinj; »*Fâ carena: tirar in seco per fâghe la barba a la barca* Pulirla delle vegetazioni« — za Kopar i Semedelu (ROSMAR 47); *carèna* »carena, la parte sommersa della nave: *tiarere a càrena* tirare gli alberi verso l'acqua perché si scopra il fondo della barca che deve essere pulito« (CHIO 95), što je u hrvatskim jadranskim govorima dalo npr. *karína* »čunjasti nastavak s dva utora za pramčanu i krmenu statvu, kod gajete« (CEN 285) — s leme upućuje na *batajûli* »lagane linice (ograde) iz više komada od oko 25 — 30 cm visine koje idu od statve na pramcu do 1/4 dužine od pramca. Postavljaju se katkada iznad *folkih*. Na statve se postavlja čunjasti nastavak *karina* u čijim utorima završavaju i *folki* i *batajuli*. Pramčana je *karina* viša od krmene, visina oko 1 m« (CEN 275). Tumačeći podrijetlo tal. *carèna* »parte inferiore d'una nave, che rimane immersa nell'acqua« P. Zolli piše: »*Carena* è il lat. *carīna(m)* (di etim. incerta) (Skok dubrovačko *kārīna* »kolumba, kobilica na dnu broda« — ovaj Skokov oblik navodi i Vidović, VID, loc. cit., i uz značenje stavlja upitnik, pretpostavljamo s pravom jer to značenje ne bilježe ni naši ni tal. repertoari — izvodi od istoga etimona, *carīna* »kobilica«, REW 1693, za koji drži da je grč. podrijetla povezujući ga s *κάριον* »orah«, SKOK II/51 — nap. autora), ma non è chiaro il motivo del passaggio da *-ina* ad *-ena* (vjerovatno je to sasvim dostatan dokaz da u tal. riječ nije došla iz genovskoga nego iz mletačkoga gdje je razvoj od lat. *-ina* u *-ena* uobičajen, npr. lat. *fēmīna* > mlet. *femena*, što se doduše navodi malo dalje, no ne baš previše uvjerljivo: »Malgrado la frequenza di *carena* in carte genovesi, non è chiara la provenienza della vc. da Genova (genov. *caenna*). Essa viene forse da Venezia, dove in *carena*, *-ena* potè sottentrare a *-ina*« — nap. autora).«

(DELI 205) — usp. i drugo značenje za istu lemu: »una foglia del fior papiglioneo, curvata in fondo, in forma di piccola barchetta«. Tal. se oblikom bavio i G. Alessio, pa navodimo i njegovo etimologijsko razglabanje — i zato jer od njega zapravo polaze i Skok i Zolli i, nadalje, zbog oblika čija će nam značenja pomoći bolje razumjeti sve što je do sada rečeno: »*carèna*... XV sec., mar.: parte immersa della nave; ant. chiglia; lat. *carīna* (vedi 'carina' — tamo stoji: »ant... mar.; 'carena'; v. dotta, lat. *carīna* guscio di noce e per analogia carena di nave, nave /cfr. gr. *káryon* noce/, conservato dal sic. *carina* 'carena', filo delle reni, carcassa degli uccelli, calabr. *carina* carena, bovese *carina* spina dorsale. Per tramite del greco la v. è passata al turco /*karinal*/ — nap. autora) per tramite dell'a. gen. *carena* (a. 1333, mod. *caenna*) ...o del venez., dove *-éna* per *-īna* è foneticamente possibile« (DEI 765). Na istoj stranici nalazimo i gl. *carenare* »sbandare su un fianco mostrando fuor d'acqua la 'carena'; metter fuor d'acqua la carena per ripararla. Il lat. *carināre* valeva costruire la carena. « i *carenèggio* »azione di carenare; luogo dove si carenano le navi; fr. *carenage* (*caréner* sostituire la 'carena' o riparare la chiglia)« — držimo da je potonji oblik u Korčuli dao *karīnaj* »popravljanje broda«, jer u mlet. ne nalazimo istoznačnice s tim dočekom nego samo na *-ada*: *carenada* »forte fbandamento per piccole riparazioni o pulizia o pittura del fondo« (ROSMAR 47 — za Mali Lošinj), *carenàda* »carenata — *Co' un scòso* (una raffica) *de bora vèmo fato una carenàda che n' à butà fòra de bórdo duti i piati che lavavo*. « (MAN 41). I na koncu, teoretski je moguće hrv. likove tipa *karīna* držati nastavljačima tal. navedene učene riječi (dakle talijanizmima poput *karīnaj*) ili analogijom prilagođenim mletacizmima ili pak, ako nam je *-ina* za u ovom slučaju dosljedno (barem prema rječnicima koje imamo) mlet. *-ena* dovoljno uvjerljivo, ostacima iz dalmatskoga.

karòc m. Vrh krmene ili pramčane statve, onaj dio statve koji strši iznad razine palube — ako je bitno je li pramčani ili krmeni, dodaje se *o' prove* ili *o' krme*.

• U Korčuli smo zabilježili *pìc* (v.) i *kàroc* (potonji oblik i Skok za Korčulu, Račišće, Brač, Smokvica i Mljet SKOK II/45, s. v. *kàr2*). Vidović ima *karoc* za Vrbnik, Kučišće, Poljica, Šepurina, Mljet, Krilo, Milnu, Sutivan, Split i Trogir (VID 209) u značenjima manje–više sličnim kao u oblika koji slijede: *karòc* »dio statve, koji na pramcu (viši) i na krmu (niži) strši iznad plohe palube« (JUR 87), »izduženi držak na pramcu broda« (PIAS 130), »vrh od *āšte* koja se povrh korita diže na pramcu broda (Tako u Brusju i Komiži. Inače brodograditelji uzdignuti dio kolumbe u svom zavoju, na provi i krmu, zovu *karòc*, a uspravni dio *āšta*.)« (DUL 497), »pramčana ili krmena statva« (LIP 159), *kàròc* »peta provene ili krmene statve kod drvenog broda (dio *āšte* koji nadilazi kuvertu) kod gajete« (TRO 110), *kàroc* (uz napomenu da se tako govori i u Korčuli, a da se u Božavi veli *karòc*) »zavinuto produženje kilja u vertikalnom pravcu« (DEA 161). Mlet. pos.: *carozzo* »Quella parte nel basso fondo de' vascelli, che nel mezzo si rialza, e ch'è il primo fondamento a tutti gli osami« (BOE 141), *caróso* »1. chiglia; 2. piè di ruota, pezzo di costruz. che raccorda la ruota di prova con la chiglia« (ROSMAR 48 — drugo znač. za Piran), *caroz* »kao gore pod 2. « (ROSMAR 48) — metaforične izvedenice na *-asol-azo* od *caro* »kola« (BOE 140) < *carrum* »id. «, REW 1721.

kartabûn m. Drvena pločica s oznakama s pomoću koje brodograditelj oblikuje platice i rebra radi dobijanja željene linije broda. I *karcabûl*.

• U Korčuli *kartàbūn*, *kartàbūl* i *markàbūl*. Vidović za Martinšćicu na Cresu navodi *kartabon*, u izrazu *odrizat na kartabon* »piliti na ugao«, (< mlet. *tagiàr a cartabòn* »*Tagliare a quartabuono o a schifo o in tralice*, che anche dicesi *Augnare*« — BOE 142, s. v. *cartabòn*), a za Korčulu daje *karatbun* »komadić uvijastog drva, kojim se brodograditelji služe za prenošenje linija oplošja na madir i korbe« (VID 210). S oblika za Martinšćicu Vidović upućuje na *škvadra cota* (VID 440, s. v. *škvadra*) gdje saznajemo da su u Lapadu i Krilu *škvadra cota* i *kartabun* istoznačnice (»alat za uzimanje mjera gdje nije četverokut«). Geić i Slade uz *kartabòn* u zagradu stavljaju »(također i *škvadra cota*)«, a potom daju dva znač.: »1. komadić uvijastog drva kojim se brodograditelji služe za prenošenje linija oplošja broda na 'madir' ili 'korbe'; 2. alat za ravnjanje linija broda« (TRO 110). Oblik *kartabon* mletačkog je podrijetla, a rječnici kojima se služimo navode ga uglavnom u značenju kao i Vidović za Lopud i Krilo: *cartabòn* »Strumento a Squadra di legno ad angolo retto, che serve per lavorar di quadro« (BOE 142), *cartabon* »quartabuono; squadra ad angolo aggiustabile per darle l'inclinazione voluta usata nei vari mestieri« (PING 85), *cartabòn* »Squadra di legno, di varia grandezza, dall'apertura regolabile, per usi vari di disegno« (MI 46), *cartabon* »quartabuono (squadra ad angolo regolabile)« (DORIA 134), *cartabon* »squadretta perfetta; stranamente con questo termine i carpentieri indicano il fuori squadra« (CHIO 97). Mlet. likovima odgovara tal. *quartabuòno* za koji C. Battisti daje znač. »strumento di legno per lavorare di quadro e misurare angoli« i izvodi od španj. *cartabón*, od lat. *quàrtus* (DEI 3172). I Doria navodi istu etimologiju ali »cfr. anche lig. *scartabun* 'specie di modano, di squadra di legno che il bottaio si fabbrica per ogni tipo di botte per assicurarsi che ogni singola dogha abbia una curva identica e sia dunque perfettamente giungibile' che il Plomteux (II 918) fa derivare da *scartà* 'scartare', poiché detto strumento permetterebbe di calcolare lo scarto della parte della tavola necessaria per fare la dogha. « (DORIA, loc. cit.). Betinski oblik *karcabūl* (*c* za *b* je u betinskom govoru često) i korčulanski *kartàbūl* kontaminirani su s *būl* (v.), a korčulanski lik *markàbūl* s *màrkati* (v. *sinjāt*). Istu alatku u Komiži zovu *kavašèst* »naprava za direktno očitavanje oblika rebara broda, bez nacrtu linija« (CEN 285), imp. složenica, za etimol. v. *inkavàt* i *šèst*.

kàsar m. Podignuti dio palube na pramcu ili krmi.

• U Korčuli *kàsar*. U Trogiru *kasār* »podignuti dio palube na krmi broda, najviši kat broda« (TRO 111). Vidović ima *kasar* za Dubrovnik, Vrbnik, Poljica, Sutivan; *kàsar* za Kučišće; *kasār* za Bakarac i Škrljevo, *kasara* za Makarsku; *kaser* za Dubrovnik (VID 210). Od mlet.: *càsaro* (DORIA 135), *cassarò* (PING 86), *càssaro* (CHIO 100). Metaforički mlet. termin, kao i tal. *cassero*, potječe od ar. *qaṣr* »dvorac« < biz. *kástron* < lat. *cāstrum* »dvorac, utvrda« (DELI 214, DEI 795).

kastanjôla ž. Drveni podupirač srednje veličine (npr. za natpodnice — v. *žantē(l)*), komad punoga drva koji se jednostavno zabije (npr. u rebro).

• U Korčuli *kastànjola*, ali u znač. kao i u Vidovića za korčulansko *kastanjola* »komad drva s rupom u sredini za čavao; služi da se predmet dovede i zadrži u željenom položaju, dok se ne učvrsti« (VID 211, s. v. *kaštanjola*). U R. Vidovića nalazimo i druge oblike u više znač., izdvajamo: *kastanjola* ili *kostanjola* »riječ mornarska, znači komad drva pribijena uz bok broda, pod koji komad ulazi potpirać i zapire da se ne opuze uzgori« za Dubrovnik; *kastinjola* za Pašman; *kaštanjola* f i *kaštanjoli* f pl »Jošće su na jarboli jeno dvi nogi nad

muradun koti dvi glavi od svindra, to su kaštanjoli. Jedna kaštanjola rabi za vezat gindac, druga za vezat trocu (ma ni jedno ni drugo se ne veže na uzal, nego se zamota oko kaštanjoli)« za Vrbnik; *kaštanjola* za Krilo, Milnu, Sutivan, Split, Trogir i opć. u srednjoj Dalmaciji; *kaštanjola od jarbola*, *kaštanjola od jarma*, *kaštanjola od palca*; *kastanjole* »to su u stvari tanje bite preko kojih je poprijeko pribijena gredica tako da zajedno tvore slovo T; kastanjole su na razmi; služe da se oko njih zaviju razni konopi; kastanjole nalazimo i na jarbulima jedara na kar i na penu; daleko su manje, tu služe da se za njih veže štroca« za Kućišće; *kaštanjola* »komad drva uglavljen između dva kusa sa svrhom da drži palac na gajeti« za Komižu; »gvožđe (na jarbolu) sa rogovima za vezivanje konopov« za Sali na Dugom otoku; u znač. rebara u brodu »podprte rebrima ili *kastanjolama*« i »kaštanjolama općenito zvahu na Rabu ono što sada kažu 'rebra' od čamca« za Kampor na Rabu (VID, loc. cit.). U Vrgadi *kastanjola* »mornarski termin« (JUR 87), u Brusju na Hvaru *kastanjola* »kukica izvana na krmi broda o koju se zadjene škota« (DUL 498), u Trogiru *kaštanjola* »drveni komad na koji se postavlja jaram na gajeti« (TRO 111). Pos. iz nekog mlet. idioma. Termin ni u mlet. nije jednoznačan: *castagnola* »detto in T. Mar. Pezzo di legno fatto ad uso di bietta, il quale s'inchioda sovra un altro legno, come antenna, albero o simile, perchè una fune non possa scorrervi lung'h'esso« (BOE 147), »(mar.) castagnola, accessorio in legno o metallo da fissare (per lo più) in coperta, atto a raccogliere attorno alle sue alette gli annodamenti elicoidali di un cavo« (MAN 43), »pezzo di legno fisso sulla fiancata al quale convien dar volta alle cime« (CHIO 191), *castagnola* »castagnola; t. mar.: cocinello« (KOS 96), »mar. cocinello, piccolo pezzo di legno duro che si ufa per l'unione temporanea di due pezzi di corda. Una di queste forma un piccolo occhio 'gassa', mentre all'altra è legato il cocinello pel suo centro. La gassa si abbottona al cocinello«; »mar. castagna (negli scali di costruzione delle navi, castagnole diconsi gli scontri che trattengono i vafi d'invařatura. Vengono tolti al momento del varo)« (ROS 187). Usp. i *castagnolo* »T. Mar. *Cocinello*, Pezzi di legno forniti, a cui si raccomandano i cavi lungo i fianchi della nave« (BOE 147), *castagna* »detto in T. Mar. *Contraruota*, Grossa tavola che s'inchioda nella ruota dalla parte interna« (BOE 146), »contraruota« (ROS 187)«, termine marinara, contraruota; pure dal veneziano, grossa tavola, assicurata dalla parte interna delle ruote di prua e poppa, e forse così chiamata perché di legno di castagno« (PING 86). Što se etimologije likova tipa *castagna* tiče možda je Pinguentini u pravu (< lat. *castanea* »kesten«, REW 1742); oblici na *-olo(a)* mogli bi biti od njih izvedeni, a mogli bi biti i metafore prema kestenovu plodu, ako za polazišno značenje uzmemo ono što smo mi zabilježili u Betini i njemu slična.

katârka ž. Jedrilo.

• Vidović donosi za Dubrovnik *katarka* »jedrilo na brodu« i *katarga* »male katarge... katarga mala pristavljena je na veliku, ona se u potrebi diže s mjesta i snima se na krov broda, i za taj posao izbiju se klini koji je drže u krstačiću, pa kroza nj spušta se gdje hoćeš« (VID 211). Skok dubrovačko *kâtarga* (SKOK II/61) izvodi od novogrč. κατάργο, sjeverno grč. κάτιργον < stgrč. κάτεργον.

katîna ž. 1. Sponja palube (ima ih više); popriječni potpornji na kojima leži paluba. 2. Sponja grotla, poprečna pražnjica grotla. I *žbâj* (v.) i *trâsanj* (v.) — oba oblika samo u značenju pod 1. »*Sponje* su elementi poprečne čvrstoće, utorene za 1/3 svoje visine u prvi

podspojak. One vežu oba brodska boka i pružaju otpor bočnim pritiscima, te nose oplatu palube i opiru se opterećenjima na palubi. Da bi učvršćenje s podspojakom bilo jače, glave glavnih sponja dobivaju jedno vertikalno i dva horizontalna koljena. Zakrivljenje sponja (naziva se prelukom) obično je 1/48 ili 1/50 širine broda. Razmak sponja obično je jednak dvostrukom razmaku rebara; ako je razmak veći od propisanoga, onda između sponja moraju biti postavljene međusponje. Glavne su sponje, kod jarbola, grotala i prekida palube, jače dimenzionirane od običnih sponja. « (PE 2/247).

• Termin je u uporabi diljem hrvatske jadranske obale: *kâtīne* (mn.) »poprečnice ispod palube (koje vezuju)« (DEA 161), *katīna* »greda preko broda. (Zove se i *katinēla* /usp. *kantinēla* »drvena gredica na krmi gajete koja veže brod, učvršćuje; drvena daščica kojom se pričvršćuju škure da ne lupaju prilikom vjetra«, PIAS 127 — nap. autora/ ili *bānak*. Neki i prvu gredu u škafu što je prema *stīvi* i na njoj škaf počiva, zovu *katīna*, a neki *trāstan*, po čemu se onda i veslo tako zove)« (DUL 498), *katīna* »naziv za prvo veslo od pramca u gajeti« (CEN 285), *katīna* »greda koja ide poprijeko od jedne strane broda do druge; na nju se zabijaju daske pokrova (kuverte) pramčanog« (JUR 88), *kâtīna* »drveni prag koji sprečava da voda sa škafa curi u brod« (TRO 111) — I Vidović, s. v. *katīna*, navodi manje—više sva ta značenja za razna mjesta po Jadranu (VID 212). Termin je metaforičan, u korijenu mu je lat. *catēna* »lanac«, REW 1764 — Skok se bavi srodnim oblicima pod lemom *kādēna* za Primorje, Dubrovnik i Cavtat (samo u znač. »lanac«) gdje dalmatinske oblike s *t* umjesto mlet. *d* pripisuje dalmatskom, a likove pobilježene na Balkanu balkanskom latinitetu (SKOK II/12). Vidović, prema DM, navodi tal. *catena* (VID, loc. cit.). Od mlet. repertoara samo Boerio ima brodograđevni termin u našem značenju: *caēne de le barche* »Travi che riposano sui contrafforti per sostenere la coperta« (BOE 113, s. v. *caēna*); pod istom lemom i *caēna del cāstelo* »T. Mar... Pezzo di legno intagliato, che ricigne superiormente i castelli in tutta la loro lunghezza« — kao i ROS 139, KOS 76, s. v. *cadena*: *cadena del castel* »t. mar. frontone, sola«. Ostali samo u značenju »lanac«: *cadēna* (VASC 65, MAN 33, DORIA 107), *caena* (ROS 140 — za Grado i Zadar), *caena* (MI 39), *cadēna* (MI 39), *cadena* (PING 74), *cadena* (KOS 76, ROS 139), što je i diljem hrvatskoga Jadrana dalo oblike za »lanac« tipa *kadena*, ali i *kadina* (DORIA, loc. cit., navodi *cadina* za hrvatski na Cresu). U Korčuli, samo u značenju pod 1., zapisali *žbāj* (v.) i *lāta*. Korčulansko *lāta* (DEA 163 za Lopud i Korčulu ima mn. *lāte* u znač. »komadi drva koji spajaju dijelove broda«) čist je mletacizam. Vidović navodi *lata* za Korčulu, Krilo, Milnu, Sutivan, Split, Trogir, Senj, Lopud, Punat, Klimno i Lapad (VID 24); usp. i *laūca* »daščica« (JUR 105). Boerio donosi *lata* »detto in T. mar. *Latta*, e per lo più *Latte* al plur. Nome di alcuni pezzi di legname, che incatenano gli alberi ed altre parti delle navi« (BOE 362), ostali, ako imaju oblik, samo u značenju »lim«: *lata* (DORIA 322, CHIO 284, ROS 528), što se u hrv. govorima Jadrana odrazilo kao *lāta* »lim« (JUR 105), *lāta* »lim, tanko željezo« (PIAS 160), *lāta* »lim, limena posuda (DUL 517 — ali i u znač. »gredica (ima ih više) na kojoj počiva brodska paluba«). Čini se da su i oblici za »lim« i oni za »daska« iste etimologije: *latta* »letva«, REW 4933 (germ. ili gal. podrijetla); glede etimol. i znač. usp. i: »Lat. tardo... *lātta(m)* di oscura orig. e diff. in Italia convive con altri concorrenti (*banda, lamina, tavola*)« (DELI 655, s. v. *lātta* »sottile lamiera di ferro ricoperta su ambo le facce di un sottile strato di stagno, usata per costruire recipienti...; ferro stagnato che chiman latta...; recipiente di latta«).

katramàti svrš. Namazati brod katramom; nekada su se unutrašnjost broda i dio oplata pod morem premazivali katramom.

• U Korčuli *katramāt*. U Trogiru *katramāt* »izmazati brod katramom« (TRO 111). Mlet. *catramar* (DORIA 138). Za etimol. v. *katràn*.

katramívati nesvrš. V. prethodnu natuknicu.

• U Korčuli *katramávati*, u Trogiru *katramávāt* (TRO 111).

katràn m. Crna smola slična paklini i iste namjene kao paklina (v. *pàklina*).

• U Korčuli *kàtràn*. Ogromna većina korčulanskih i betinskih brodograditelja, prema našim anketama, zapravo i ne razlikuju paklinu od katrana, pa bismo betinske likove *pakâl* (v.), *pàklina* (v.), *blàk* (v.) i *katràn* (v.), odnosno korčulanske *pègula* (v. *blàk*), *blàk* (v.) i *kàtràm*, mogli smatrati istoznačnicama. Usp. i *katramèla* »mješavina pola pakline pola katrana za konzerviranje drva; nanosi se na vruće« (CEN 285) — uz *katramela* Vidović navodi i *pegulina* u istom znač. (VID 212 — oboje za Sutivan). Bilo kako bilo, »na Jadranu je to romanizam arapskog podrijetla koji je već u srednjem vijeku ušao u romanske jezike, srlat. *catranum* (Genova, 1243)« (SKOK II/63, s. v. *kàtran*); ar. *ḵatrā* > tur. *katran* (SKOK, loc. cit.). Oblik je, i kao imenica i kao glagol, proširen diljem hrvatskih obala: *kàtran* (DEA 161 — isto za Korčulu, a za Božavu *katràn*), *katramāt* »omastiti katranom« (DUL 499), *katramōvāt* »nesvrš. prema katramāt« (DUL 499), *katràm* »smola, paklina« (PIAS 132), *katramāti* »nanositi katran — paklinu na daske broda« (PIAS 132), *katr^oām* »katran« (JUR 88), *katramāti* (JUR 88), *katram*, *katramat*, *katramava(t)* (VID 212), *càtram* (ROSMAR 50 — za Dubrovnik, prema naglasku sudeći vjerojatno hrv. oblik. U naše su govore i glagol i imenica mogli ući ili iz talijanskoga ili iz mletačkoga (gdje je talijanizam): *catramâ* (ROSMAR 50 — za Grado i Rovinj), *catramar* (ROSMAR 50), *catrame* (ROSMAR 50 — za Grado, Cres, Rovinj Novigrad i Zadar u znač. »bitume (miscela di catrame, zolfo e sevo che si spalma sulla carena di navi in legno contro l'azione dell'acqua e delle terèdini)«, *catrame* (DORIA 138, CHIO 103), *catramàr* (MI 47), *catramar* (DORIA 138). Premda je u tal. tur. dočetak *-an* zamijenjen sufiksom *-ame*, podrijetlo naših likova na *-n* također je mlet. ili tal., jer je u Dalmaciji normalno *-n* za *-m* (usp. *činin* — *činim*; *gledan* — *gledam* itd., itd.).

kavalèt m. Stolarski konj za razne namjene; preko dva se konja postavi duža deblja daska tako da je ispod svakoga kraja daske po jedan i tako se naprave mostovi koji se postavljaju oko broda koji se popravlja ili gradi; služi i kao podupirač za komade koje treba piliti (ako su komadi manji, dosta je jedan konj, a ako su duži onda je potreban par).

• U Korčuli *kavàlet*. Vidović ima *kavalet* u pet različitih značenja: 1. »stremeni«; 2. *kavalet od buma* »konjić buma«; 3. *kavalet gvozdeni s anelom od baštuna* — za Milnu, Sutivan, Split i Trogir; 4. »braga, npr. za tube od vinča, ovan parovoda«; 5. *kavaleti* pl »kavaleti i punti potrebni su za most oko broda (koji se gradi)« — za Korčulu, Milnu, Sutivan, Split i Trogir (VID 213). Fratrić bilježi *kavalet*: *-te* »nogari: visoki drveni nogari na kojima su bile daske. Ta su u starija vremena zamjenjivala postelju« (FRA 36); Jurišić i V. Lipovac *kavalèt* »komad grede nasaden na četiri noge; služi obično za držanje kreveta (a i drugog čega)« (JUR 88), »nogari« (LIP 162); A. Piasevoli *kavalèt* »1. ležaj na nogarima; 2. konjić za natezanje broda« (PIAS 132); Geić i Slade *kavàlèt* »stalak, nogare, konjić« (TRO 112). Mletacizam: *cavaletto de segati* »Strumento a similitudine di Seste, del quale

si servono i Segatori per tener sollevati i legni e acconci a poterli segare«; *cavaleti del leto* »diciam noi a que' due pezzi lunghi di legno riquadrati a guisa di travicelli, con piedi, che sostengono le assi del letto e quindi il saccone e le materasse« (oboje BOE 450, s. v. *cavalèto*), *cavaletto* »Arnese per règgere caicchi sui bordi della galea« (ROSMAR 51), *cavalito* »cavaletto (armatura di pali o pèrtiche per sostenere reti e vele da porre al soleggio)« (ROSMAR 51 — za Rovinj), *cavaletto* (DORIA 139, ROS 193), *cavalèto* (MAN 43, CHIO 103) — umanjenica na *-eto* od *cavàlo* »konj« (BOE 150) < lat. *cabàllus* »konj za rad, konj«, REW 1440. Metafora je jasna.

kavastôpa ž. Vrst dljijeta kukičasta vrha za vađenje stupe. I *kavastûpa* i *kavaštòk* (v.).

• Isto i u Korčuli, uz *măuč*. Vidović ima *kavastupa* za Sutivan, Sali i Korčulu (VID 213) i *tirastupa* za Sutivan (VID 462) — uz prvi oblik navodi i tal. *cavastoppa*, a uz drugi *tirastoppa* (oboje prema DM); u Trogiru *tirastûpa* »brodograđevni alat za vađenje stupe iz kimenata« (TRO 273). Od mlet. repertoara samo Boerio donosi *cavastòpe* »Uncinetto di ferro con cui da' Calafati si traggono le vecchie stoppe dai commenti d'un vascello« (BOE 153) — složenica od *cavàr* (za etimol. v. *inkavàt*) i *stopa*, mn. *stope* (za etimol. v. *stûpa*). Kao kod *kacavîda* (v.) i u ovoj je složenici drugi dio u hrv. u jednini, a u mlet. u množini, no nije nužno da se do oblika u nas došlo preko talijanskoga gdje su rodovi elemenata složenice kao u hrv. Za drugi korčulanski termin ne nalazimo paralela ni u hrv. ni u mlet. dijalektalnim rječnicima koje imamo, pa je teško o njem donositi čvršće zaključke. Vidović ima *mauč* »oruđe u drvenoj brodogradnji, 'služi za vađenje stupe iz kimenata'« (VID 284 — za Lastovo i Krilo) — na koncu članka navodi, prema DM, tal. i mlet. *maulio*. Potječe li korčulanski termin od grč. *μαλακός* »mekan«, SENC 582 (srodno lat. *möllis*, REW 5649) odnosno *μαλακία* »mekoća«, SENC 582, kao možda i, prema Doriji, tršč. *mauco* »ljubavnik; nesiguran (najviše za vrijeme)« (DORIA 369), što je formalno bliže našim likovima nego *maulio*? Glede znač. usp. *cosa mauca* o *cosse mauche*, Cose che non tengono o non vendono o non hanno gli speziali, cioè Strane, stravaganti... Questa è una cosa che zoppica, cioè Che non va bene, che pende a qualche vizio« (BOE 406, s. v. *maùco*) i furl. *màuc* (pridj.) »cosa mal determinata, di poca efficacia, di niun carattere o valore« (PIR 583). Znači li to što ne nalazimo formalno i semantički srodnih mlet. oblika da nam je termin ostao iz predmletačkih romanskih jez. slojeva?

kavastûpa ž. V. prethodnu natuknicu.

• U Korčuli *măuč* (v. *kavastôpa*) i *kavastôpa* (v.).

kavaštòk m. V. *kavastôpa*.

• Iskrivljenica nam nije jasna — samo od jednog, inače pouzdanog, ispitanika. U Korčuli *măuč* (v. *kavastôpa*) i *kavastôpa* (v.).

kavîja ž. Drveni čavao, klin.

• Isto i u Korčuli. Vidović, osim za naše, donosi oblik i za druga znač.: *kavija* »svaki škaram koji se nađe na barki, a ne služi za veslanje nego za privezivanje konopa, zove se kavija« — za Kućišće, »drveni čavao što ide kroz madir i korbu« — za Trogir i Ilovik, »drveni čavao« — za Klimno, Korčulu, Lopud i Punat, »na jarboru je jedna vera od gozda koja se zove gola, ima dva brka koja se zovu kavije« — za Poljica; u potonjem značenju i

kavija od jarbola — za Krilo, Milnu, Sutivan, Split i Trogir, »naprava na željeznom prstenu oko jarbola i uz ogradu, na 1 m visine od palube, o koju se vežu razni konopi« — za Komižu; »gvozdeni praljak za nastavljati i zapletati konope« — za Split; »za fjunbivat pomaže jeno železo na kućicu, ko sličiči va sajač od raseda, a zove se kavija« — za Vrbnik; u potonjem značenju i *kavija za pjumbavat* — za Sutivan; »debelo i jako šilo mornarsko« — za Vrgadu; »kavija ima još jedno specijalno značenje: to je špicast bokun drva od jednu desetak prstiju što služi za kargavat lumbule kad se pjumbaju konopi« — za Kućišće; *kāvija* »drveni klin« — za Cavtat i Boku; *kavea* »drveni čavao« — za Komižu; *kavilja* »palac na kormilarskom brodu« (VID 213). U ostalim rječnicima: *kavilja* »drveni čavao« (PIAS 133), *kavija* »debelo i jako šilo mornarsko« (JUR 88), »drveni klin, kolac, probijač« (LIP 163), *kavija* »naprava na željeznom prstenu oko jarbola i uz ogradu, na 1 m visine od palube, o koju se vežu razni konopi (Na brodu ih ima više)« (CEN 285), *kāvija* »1. naprava na željeznom prstenu oko jarbola o koju se vežu razni konopi na brodu; 2. drveni klin (ima ih više) na prednjoj strani bačve koji sprečava da dođe do krivljenja duga prednje strane; 3. kavije, igrat se na kavije — dječja igra u kojoj se veliki drveni zvrk (kavija) održava permanentno u vrtnji pomoću biča« (TRO 112), *cavija* (ROSMAR 51 — za Dubrovnik, vjerojatno hrv.; iz natuknice *cavegia* za Grado »id. « saznajemo da je naglasak u Dubrovniku *cāvija*). Naši likovi potječu iz mletačkoga (osim talijanizma tipa *kavilja*), gdje također funkcioniraju u raznim značenjima, unutar istog značenjskoga polja: *cavègia* »Pezzi di legno della lunghezza di tre piedi, che si pongono lungo le coste del vascello per passarvi delle corde minute a tener saldi i pavesi« i »Strumento di ferro alquanto acuto, per aprire i cordoni delle corde che si vogliono impiombare« (BOE 153), *cavia* »cavicchio di ferro, appunto, a scopo di allargare i capi dei cavi metallici per eseguire le impiombature dei medesimi« (PING 88), *cavía* »caviglia, cavicchio, arnese a forma di grosso chiodo con manico per eseguire la congiunzione intrecciata (senza nodo) di corde e gomene (*pionbdúra*); paletto per lo più verticale di legno o metallo fissato al centro, atto a raccogliere, attorno ai due corni, gli annodamenti elicoidali di un cavo« (MAN 44), *cavía* »cavicchietto o ferro di impiombatura (ciascuno dei cavicchi mobili di legno duro o di metallo tornito, che si ufano nelle cavigliere per legarvi quelle corde che ai chiamano manovre correnti)« (ROS 196 — za Trst, Piran i Cres); od lat. *cavīcla*, REW 1979. 2 (umanjenica od *clavus* »čavao«).

kavijêra ž. Klinarica; komad (obično okrugla) tvrda drva s rupama kroz koje prolaze sartije.

• U Korčuli *kavijêra*. Vidović za Korčulu navodi *kavijara* »mjesto jarmenice mogu biti dvije sohe, jedna s jedne, druga s druge strane, a zovu se kavijare«, a za Kućišće *kavijera* »na jarbolima velikih brodova zna biti jedan obruč sa mnogo kavija sve okolo; zove se kavijera« (VID 213). Od mlet. repertoara samo ROSMAR 52 ima *caviliera* u našem značenju; vjerojatno prema stand. tal. *cavigliera* »id. « (DM — prema VID, loc. cit.) — za etimol. v. prethodnu natuknicu.

kimènat m. Sljubnica, razmak između dviju platica (šuperi se).

• U Korčuli *kimenat*, u Komiži *kimènat* (CEN 285), u Trogiru *kimènat* (TRO 113). Vidović uz *kimenat* za Dubrovnik, Grohote, Komižu, Sutivan, Korčulu, Lopud, Tivat i Dubrovnik, ima i *čimenat*, *čimenti* za Vrbnik, a Skok za Tivat *klimenat* (SkokTerm 123). Skok za dubrovačko *kimenat* drži da je »leksički ostatak dubrovačko–romanski od lat.

caementum »pietra tagliata« (*caemēntum*, REW 1467 — nap. autora), apstraktum na *-mentum* od *caedere* 'rezati'. « (SKOK II/81). O istom obliku i u SkokTerm (loc. cit.): »I opet imademo jedan dalmatinski brodski termin lat. porijekla koji ne pozna nijedan drugi romanski jezik, koliko sam dosada mogao saznati. Suglasno *k* pred *i* kaže da se radi o staro-dalmatinskoj riječi. Lat. riječ *caementum*, od koje dolazi naš izraz, znači doduše 'blato, žbuka koja se meće među kamenje; kamen kvadratnoga oblika' u zidarskom govoru, ali nema sumnje da je ova riječ morala postojati već u lat. brodograditeljskom govoru u istom značenju kao i u Dalmaciji, samo nam se slučajno nijesu sačuvali podaci o tome. « Pitanje je kako bi Skok zaključivao da je imao pred sobom mlet. *chimento* »*Commento*, dicesi il Vuoto che resta fra due tavole che formano il fasciame d'una nave, e nel quale i calafati cacciano a forza di maglio la stoppa« (BOE 167), *chimento* (ROS 206 — za Trst i Piran, ROSMAR 53 — za Rijeku, Veli Lošinj, Mali Lošinj, Zadar i Novigrad, DORIA 146, PING 92), *chimēnto* (MAN 46), *chimènto* (CHIO 107). Doria (DORIA, loc. cit.) i Rocchi (MAN, loc. cit.) za oblik *chimento* tvrde da je u tršč. odnosno koparski idiom ušao iz mlet. i stavljaju ga u svezu s tal. *comènto* ista značenja predlažući kao etimon lat. *conventus* »spoj« (*convēntus*, REW 2194), kao DEI 1027. Za mlet. i hrv. likove formalno puno bolje odgovara etimon koji predlaže Skok, a semantički onaj koji predlažu talijanski znanstvenici. No, ipak, nije nimalo teško od razmaka između dva kamena i sl. doći do razmaka između dva komada drva; usp. »spoj, vez; prostor između dva tijela koja valja vezati, npr. **kamen u zidu** (podebljanje naše) ili daske na oplati broda« (VID 215, s. v. *kimenat* — za Grohote). I ako prihvatimo Skokovo tumačenje, još je uvijek dalmatsko podrijetlo termina pod znakom pitanja i to ne toliko jer termin postoji u istočnojadranskim tal. idiomima, jer je tamo mogao ostati iz predmlet. latinskih slojeva (o tomu više u FIL, a ovdje s. v. *čēp*), nego zato što ga ima i Boerio, pa, ako hoćemo da je naš termin dalmatski, valja pretpostaviti da je to i u Mletcima nekakav ostatak iz starijih rom. slojeva. Prema VID citirano *čimenat* u Vrbniku nastalo je analogijom prema drugim mlet. posuđenicama koje imaju *ci-* za tal. *chi-* (npr. *ciodo* — *chiodo* »čavao«).

kīst m. Drveni štap pri vrhu omotan janjećom ili jarećom kožom koji služi za premazivanje broda katranom ili paklinom.

• Prema Skoku to je novija posuđenica iz ruskoga (SKOK II/85). U našu je terminologiju dospio vjerojatno iz stand. hrv.

klānfa ž. Komad okruglog ili plosnatoga željeza pod pravim kutom svinutih zašiljenih krajeva; u brodogradnji služi za privremeno spajanje dvaju debljih komada drva (obično trupaca).

• U Trogiru isto (TRO 113). Germanizam koji je u jadranske hrvatske govore ušao iz mletačkoga: *clanfa* (DORIA 158, MAN 49, ROS 222, ROSMAR 53, PING 97), *clānfa* (VASC 81, MI 54). Etimolozi nisu jedinstveni oko korijena ove riječi, navodimo Rocchijev prijedlog u nedavno izišlom etimol. rječniku koparskog idioma: »Da medio alto ted. (> ted. sup.) *klampf* 'graffa, grappa, spranga'. « (MAN, loc. cit.). U Korčuli smo zabilježili drugi mletacizam, *gāfa*: *gafa* (DORIA 257, ROS 416) — drugi mlet. rječnici nemaju. Vidović navodi za *gafa* različite namjene: za Korčulu kao i mi; za Kućišće, Krilo, Milnu, Split i Trogir: »za podizanje bačava se rabi gafa«; za Dobrinj na Krku: »rabi za čapat kadinu ozvana (izvana)«; za Sutivan: »za prihvat i učvršćenje lanca od ankore, zapor lanca; kuke

za bačve krcat« (VID 135). Doria (DORIA, loc. cit.) prema DEI 1745 izvodi *gafa* od prov. *gaf* »klanfa« (< *gafa »kuka«, REW 3633 — nap. autora) možda germ. podrijetla.

kliper m. Vrlo brzi jedrenjak. »Veliki drveni jedrenjak 19. st., sa tri ili više jarbola veoma nagnutih prema krmi i snašču križnjaka. U svoje doba najbrži jedrenjak na svijetu, s istisninom do 2000 t, uska trupa, lijepih oštih linija i kosog pramca. Kliperima se nazivalo poslije 1830. više vrsta brodova, ali pravi kliperi su samo drveni brzi brodovi, koji su prevozili čaj iz Kine u Veliku Britaniju 1845–75, kad su ih istisnuli parobrodi. Imenom kliperi, u užem smislu, ne bi se smjeli nazivati čak ni pravi čuveni čajni kliperi poslije 1875, jer su otad sa smanjenim jedriljem plovili kao teretni jedrenjaci svima morima svijeta. Jedrenjaci, građeni po uzoru na klipere, ali čije linije nisu imale ekstremne veličine, nazivali su se često polukliperima. Naši brodograditelji u Hrvatskom primorju, Istri i na Lošinju, uz one u Trstu, gradili su u drugoj polovici 19. st. jedrenjake kliperskih linija, izbjegavajući ipak ekstremne vrijednosti te se ti brodovi mogu svrstati u poluklipere. Dva takva jedrenjaka sagradili su 1853. Riječani: brodograditelj Karlo Katalinić i Jakov Brazzoduro. Do 1863, osim na Rijeci i u Trstu, klipere su gradila i brodogradilišta u Koprnu, na Cresu i Lošinju. « (PE 3/607). Nisu ih gradili ni u Betini ni u Korčuli, ali su ih nekada popravljali.

- Isto i u Korčuli. Anglizam: engl. *clipper*.

klíšta ž. (plt.) Kliješta.

- Isto i u Korčuli. Sveslavenska i praslavenska riječ, *klestia (SKOK II/99, s. v. *klijěšta*).

kljûč m. Ključ, spoj po dužini dijelova hrptenice, kobilice i sl. (s vijcima ili bez njih).

- Metaforičan termin ili prevedenica mlet. termina (v. dalje) ili iz stand. hrv. — za etimol v. GLU 323. U Korčuli *čâv*. Pos. iz nekog mlet. govora: *ciave* (DORIA 149, KOS 105, PING 93, CHIO 109, ROS 213), *ciàve* (MI 51, VASC 80); Boerio ima *chiave* (BOE 165), kao i ROS 205 za Rijeku (danas u Rijeci *čâve* — nap. autora) — sve »ključ«; od lat. *clavis* »ključ«, REW 1981. Metafora je jasna. Kao brodograđevni termin Rosamani donosi *ciave ùgnula* »unione di due pezzi di legno in modo da formare uno solo, p. e. nella ruota di prova« (ROSMAR 53) — usp. *čav unjulo* (SkokTerm 144), *čav unjula* (VID 103 — za Trogir; r. kao u mlet. — nap. autora), *câv* »ključ (kod broda); ključni spoj kobilice jest cav duplo; cav unjulo — ključ hrptenice« (TRO 43). Usp. i *chiave de l'albero* »in Marineria è il nome che si dà a' due pezzi di legno angolari, incastrati e inchiodati a traverso de' madieri e formanti con essi la bocca d'un albero« (BOE, loc. cit.). U Vidovića nalazimo još i *čov* za Komižu, *čav* za Trogir i *čav* za Korčulu (VID, loc. cit.), a u Dulčića *čâv* »okrugli drveni čep, klin na spojevima *kolûmbe*, ili *kôrbe*, da kroz taj spoj more ne ulazi u brod« (DUL 422). Betinski je termin prevedenica prema navedenim mlet. likovima.

kojâda ž. Drveni umetak između vrhova rebara; služi da palubne sljubnice bolje naliježu na korito. Svrhu tih umetaka najbolje ćemo razumjeti iz sljedećeg opisa: »imamo još jedan potporanj za madire kuvirte: *kojadu*; late slijede naime jedna iza druge u određenom razmaku; moglo bi se dogoditi da kraj kojega madira kuvirte, koji je uz bok broda, nema na čem počivati; u tu se svrhu stavi uz bok od late jedan potporanj nalik na zoju: *kojadu*« (VID 217 — za Kučiće).

• Skok za Betinu navodi oblik *kajada* (SkokTerm 135), a za Tisno veli da »za *koridur* (v. *kovidūr* — nap. autora) ima u Tijesnu i naziv *ka(o)jâda*. « (ib., 140) — greška pri određivanju znač.? U Trogiru *kòjâda* »koljeno na mankuli kod bracere« (TRO 115). Ne nalazimo paralela u mlet. repertoarima. Zbog likova s *a* umjesto *o* možda izvedenica na *-ada* od mlet. *caia* »è altresì T. de' Drappieri di seta, Rifiuti, Pezze di drappi che non si è potuto vendere e rimangono nella bottega come fondo del negozio, quasi rifiuti«, »in T. ant. dicevasi ai Rilievi o Rifiuti che restano dopo il mangiare« (BOE 416) — nije teško od ostataka hrane i sl. doći do ostataka od drva od kojih se izrađuju naši umetci. Imenicu *caia* mlet. repertoari (DORIA 110, MAN 34, KOS 78, PING 76, MI 40, VASC 66, ROS 142) navode u znač. »škrtac; jadnik i sl. «; Doria predlažući etimol. rješenje polazi od osnovnoga značenja, »ostatci od hrane; ostatci od neprodane robe u trgovini«, i predlaže lat. *cadīvus »padajući« (bez zvjezdice *cadīvus*, REW 1452 — nap. autora), s gubitkom međuvokalnih *-d-* i *-v-* (DORIA, loc. cit.). Ako je naša pretpostavka točna, naši su oblici, zbog značenja koje nastavljaju, jako stare posuđenice iz mletačkoga. U Korčuli *bracûl* (v. sljedeću natuknicu).

kolîno sr. Statveno koljeno, pramčano ili krmeno — ako je bitno koje, dodaje se *o'* *krme* ili *o' prove*. »Spoj sponja s podspojakom utorom lastina repa nije dovoljno čvrst za opterećenja kojima su podvrgnute sponje, osobito kad se brod ljulja. Radi pojačanja spoja sponja s bokovima broda, one se spajaju (s brodskim bokovima) vodoravnim i uspravnim koljenima. Drvena (sc. koljena) se dijele u kruta (od prirodno krivog drva) i u lamelarna. (...) Broj svornjaka na spoju koljena sa sponjom i bokom broda ovisi o duljini kraka koljena. « (PE 2/247). I *masîv* (v.).

• Vidović za Kučišće daje *kolino* »na palmeti na leutu desno je jedan škaram ili palac (to češće) i zove se prova; ali zna biti i nešto slično paradi, zapravo istovjetno s njom, samo što greda nije ispružena paralelno s morem, nego koso uvis; to se zove kolino« (VID 218). Metafora je jasna — za etimol. v. SKOK II/129, s. v. *kòljeno*. U Korčuli *bracûl*; i u općenitijem znač. iz istoga značenjskoga polja »savijen komad drva za spajanje rebara i sl. «, a i u znač. »drveni umetak između vrhova rebara« (za potonje v. *kojâda*) — isto, i glede znač., za Korčulu i DEA 155, uz lopudsko *brâcuo*. Dulčići imaju *bracûl* u dva znač.: »dio vesla između drška i mjesta gdje se veže *štopôn* (konopčićem)« i »daska ili gredica uz drugu dasku ili gredicu u uglu radi pojačanja« (DUL 409). I Vidović ima *bracul* za Trogir, Milnu, Sutivan (uz inačice *bracijol* i *bracola* za Sutivan, *bracuja* za Mljet i *bračul* za Koločep); na istom mjestu donosi i sintagme *bracul od santine* »koljeno kaljuže«; *bracul od krme* ili *krmeni bracul* — za Trogir; *bracul od kuverte* »podspornjak palube« — za Trogir (VID 61). Pos. iz nekog mlet. govora: *brazziòl, braciòl* »Legni angolari che servono ad incatenare insieme due parti della nave, e specialmente le Late col Dormiente« (BOE 99, 97), *braziol* (ROSMAR 31 »rinforzo formato da un legno a squadra o da un elemento angolato in ferro che, nelle navi in legno, unisce i bagli (*fbai*) con le ossature, per rendere più resistente la costruzione«, KOS 68, DORIA 91) — od lat. *brachiolum* »ručica«, REW 1255, umanjena od *brachium* »ruka«, REW 1256 (> *brazzo* »ruka«, BOE 99).

kolôna ž. 1. Dio jarbola (deblo). 2. Stup koji drži kabinu. 3. Bilo koji stup(íć) na brodu (drveni) ili izvan broda (obično kameni) za vezivanje«.

• U Korčuli smo zapisali *kòlōna*, samo za znač. 1. i 3. Vidović, s. v. *kolona* ima sva tri naša značenja; donosi i inačice *kelovna* za Dobrotu (Prema SKOK II/128, s. v. *kòlona* »lat. *columna* ostavilo je u Dalmaciji više refleksa iz dalm. –rom.: *kèlomna* /listi oblik i u Lopudu, DEA 161 — nap. autora/ pored *kèlōvna* /upor. *vnogo* pored *mngo*; Dubrovnik/, deminutiv *kèlomnica* = *kìlōvna* /Perast/ = *kìlōvna* /Prčanj, s. disimilacijom *o* > *o* > *e*, *i* — *o*, upor. fr. *quenouille* = *kòlōvna* /Ivan Držić/ 'stup'. U tom refleksu očuvana je lat. suglasnička grupa *mn* kao u rum. *columnă*. « — nap. autora), *koluna* za Vrbnik i Kučićće, a *kolona* za Milnu, Sutivan, Split i Trogir, *koluona* za Lošinj i, s. naglasnim znakovima, *kòlōna* za Cavtat; uz to ima i dvije sintagme *kolona od majstre* »deblo velikoga jarbola«, *kolona od trinketa* »deblo prednjeg jarbola« (VID 218). Nalazimo i *kolōna* »stup na gatu za privezivanje brodova« (JUR 92), »kameni stub« (LIP 167), *kolōna* »kameni stup« (PIAS 138), »kameni (željezni) stup na obali za privezivanje broda« (DUL 504), *kòlōna* »stup, bitva za vezivanje brodova« (TRO 115). Sve posuđenice od mlet. oblika za »stup«: *colōna* (BOE 180, MAN 51, s. v. *colóna*), *colona* (ROS 231, PING 101, KOS 109, DORIA 166), *colōna* (MAN 51), odnosno pom. termina *colōna de armizo* »colonna di ormeggio: *ligar la barca a la colona di armizo*« (MI 56), »la parte dell' albero che va dal trasto alla scassa« (CHIO 116), »in T. Mar. *Colonne* si chiamano alcuni Canapi legati alla cima dell' albero, aventi un bozzello d' una sola puleggia« (BOE 180) — za potonje usp. izvedenicu na –*eta*, *koloneta* »za vrh derića je pričvršćen jedan jaki kavo–de–fero; zove se koloneta; on ide od vrha jarbula, odn. do početka jarbuleta; odatle preko jedne garipule ide niz jarbul do nešto ispod sredine jarbula, gdje se nalazi druga garipula ili drugi bucel, koji sa trećim bucelom, koji se nalazi pri dnu jarbula, tvori jedan paranak; s tog trećeg bucela kavo–de–fero ide na vinč« (VID 218 — za Kučićće). Od lat. *colūmna* »stup«, REW 2069. Za srednjovjekovnu latinštinu naših obala nalazimo *colona* »stup« (LL 246–1328., 1360.).

kolūmba ž. Kobilica, osnovna greda na dnu broda na koju se pričvršćuju rebra i na svakom kraju statva. »Kobilica je glavni uzdužni nosač trupa, u obliku grede pravokutnog presjeka; može biti sastavljena i od dvije grede, položene jedna iznad druge (kobilica i protokobilica). Grede su čvrsto spojene vijcima i svornjacima; katkad se umeću i moždanici. Prednji dio kobilice prelazi u pramčanu (prednju), a stražnji u krmenu (stražnju) statvu. Kobilica s pramčanom i krmenom statvom čini okosnicu broda. Na malim brodovima kobilica se po duljini izrađuje od jednog, a na većim od dva ili više komada, spojenih ključevima i učvršćenih svornjacima i vijcima. Ključevi su obični, na zub i bez moždanika. Obični se ključ upotrebljava pri manjem, a ključ na zub pri većem naprezanju u kobilici. Na oba boka, u gornjem dijelu, na kobilici se ureže utor trokutastog oblika u koji se utore kobilične platice. Na gornjem licu kobilice urežu se maleni utori, za rebra, odnosno za rebrenice. Dubina je tih utora 2–4 cm. U pramcu i na krmi utori su obično paralelopipedni, urezani u kobilicu. Na donje lice kobilice dolazi štitna kobilica, da štiti kobilicu od oštećenja pri nasukanju, izvlačenju i dokovanju broda. « (PE 2/246).

• U Korčuli *kòlūmba* — isto i DEA 161 za Korčulu i Lopud, uz *kolūmba* za Božavu. Termin je opće poznat i izvan struke diljem hrvatskih jadranskih obala (rabi se čak i metaforično: *kolumba* = *kralježnica* — ista metafora postoji doduše i u mlet., a u Splitu se prenijelo i u graditeljsku struku, *kolonba* »glavna greda krova« — VID 218): *kolūmba* (DUL 504, PIAS 139), *kolūmba* (JUR 92), *kòlūmba* (FRA 38, TRO 116). Vidović (VID, loc. cit.) ima *kolumba* za Bakarac, Škrljevo, Cavtat, Klimno, Punat, Poljica, Grohote,

Vrgada, Kućišće, Šepurinu itd. itd. »Kolumba se govori po čitavoj Dalmaciji za drvo koje se nalazi između ašta od prove i krme i čini osnovicu čitava kostura lađe« (SkokTerm 136). Ti se naši likovi u potpunosti poklapaju s mletačkima, pa ne možemo kategorički tvrditi da su dalmatskog podrijetla, a da je tomu tako možemo biti gotovo potpuno sigurni jer teško je pretpostaviti da su hrvatski jadranski brodograditelji naziv za tako bitan dio broda preuzeli tek dolaskom Mlečana: *colomba* (BOE 180, DORIA 165, ROSMAR 55 — za Piran, Rijeku, Veli Lošinj, Cres, Krki Zadar, KOS 109, PING 101), *colòmba* (MI 56), *colómba* (VASC 83), *colónba* (MAN 51). Skok se oblicima tipa *kolumba* bavi s. v. *kòlona* (SKOK II/128) jer ih, barem se tako čini, izvodi od istog etimona, lat. *columna* »stup«, REW 2069: »Ovamo ide (sc. u istu skupinu kao i likovi tipa *kelovna*, v. *kolòna*, koje drži ostatcima iz dalmatskoga — nap. autora) i brodski termin *kòlumba* (Perast, Dubrovnik, Mljet, Potomje, Račišće) = *kolumba* (Božava) = *kòluba* (Popović)« i nastavlja: »Taj termin (sc. *kolumba*) poklapa se s mlet. *colómba* (16. v.) 'chiglia' < srlat. *columba* (1270, u Mlecima), za koje Battisti (DEI 1018 — nap. autora) misli da je postverbal od kslat. grecizma *columbare* < grč. κολυμβάω 'ronim'. « Većina tal. etimologa oblike tipa *colomba* izvodi iz grč., npr. Doria: »Termine marinaresco veneziano attestato a Venezia fin dal 1229 (Cortelazzo; misli na *Influsso greco a Venezia* — nap. autora). Dal gr. *kólymbos* 'la parte inferiore della stiva, immediatamente vicino alla chiglia', a sua volta dal verbo *kolymbáō* 'tuffare, immergere'. « (DORIA 165), što preuzima i Rocchi (MAN 51).

kòm̃pas m. Metalna spravica, neka vrst pomična mjerila, za određivanje okrugloće jarbola ili vesla i sl.

• Isto smo zapisali i u Korčuli. Riječ je poznata i u stand. hrv. ali u značenju »busola«. Geić i Slade navode *kòm̃pàs* »oruđe u gradnji drvenih brodova, pomično mjerilo, šestar (kompas od kašeta)« (TRO 116), a Dulčići imaju *kompàs* »kompas« (DUL 505), ali kako upućuju na lemu *báčvor* »bačvar« (505), gdje navode razne alatke, među njima i *kompàs*, koje bačvari upotrebljavaju pri radu, riječ je dakako o spravici sličnoj onoj u brodogradnji. Vidović ima *kompas* u našem značenju za Lastovo, Krilo i dvije sintagme, *kompas od pašeta* za Trogir i *kompas od grošee* za Milnu (VID 219). Dok je u stand. hrv. *kompas* internacionalizam, navedeni su termini mletacizmi: *compasso di grossezza* o *compasso torto da legnaiuoli*, dicesi Quel compasso che ha le gambe ricurve al di dentro« (BOE 184, s. v. *compasso* »šestilo«), *compasso* »šestilo« (CHIO 120); od lat. *compassāre* »mjeriti koracima«, REW 2095 (od *passus* »korak«, REW 6271) — usp. i mlet. *compassār* »mjeriti šestilom« (BOE 184), izvedenica od *compasso*.

kônča ž. Popravljanje, krpanje starih brodova.

• U Korčuli *karināj* (v. *karināt*). Vidović ima *konča* za Vrbnik, u našem značenju (VID 220). Mletacizam: *conza de' bastimenti* »Raddobbo; Racconcio, Lavoro al bastimento per qualche danno ricevuto« (BOE 194, s. v. *conza* »mjesto gdje se štave kože i samo štavilo)« — u potonjem značenju i *conza* (ROS 247, DORIA 172, KOS 120), *cònza* (MI 57), *cónsa* (CHIO 124); usp. *kônča* »začin« (DUL 505, LIP 170, TRO 117) i *kónca*, *koncàt* »začin, začiniti« (CEN 286) — *conza de piati* »Conditura; Condimento, Dicesi delle vivande« (BOE 194, s. v. *conza*). Nije nam jasno *kônča* »udarac, nezahvalnost« (PIAS 140). Mlet. su oblici dev. od *conzār* »Accommodare, ridurre a ben essere e mettere in sesto e buon ordine« (BOE 194), *conzār-se* »aggiustare, riparare« (MI 57), *conzar* (ROS 247, DORIA 172,

PING 105, KOS 120), *consare* (CHIO 124), *consar* (MAN 53) — č u našim oblicima ne mora biti prema tal. *concia*, DM donosi *concia* za mlet. (prema VID, loc. cit.). Etimon je lat. *comptiāre »prilagoditi«, REW 2107.

končivati nesvrš. Popravljati, krpiti brod.

• U Korčuli *karināt* (v. *karināti*). Vidović pod *končat*, *končavat* »dati, davati konču« donosi inačice *koncat*, *koncavat brod* »mazat katramom i riđidon (riđid = karbolineum)« — za Sutivan. Za etimol. v. prethodnu natuknicu. Korčulanski brodograditelji za težak rad oko broda rabe termin *ràbota*, slavensku riječ od *rob* (SKOK III/91), dok za početak toga teškoga rada vele *stipàdūra* (na mlet. suf. *-adura*). Potonji oblik ukazuje na preuzimanje neke mlet. izvedenice na *-adura*, no ne nalazimo je u rječnicima s kojima se služimo. U tal. imamo *stipatūra* »lo stipare« (PAL 1420 — s naznakom da je rijetko) i gl. *stipàre* »togliere via la stipa dai boschi; più com. mettere molte cose o molte persone in un piccolo spazio« (PAL 1420) (< lat. *stipāre* »nagomilati, zgrnuti«, REW 8263). U srednjovjekovnoj latinštini Zagreba 1419. godine imamo *stipare* »plijeviti, čupati« (LL 1127), što je u Dubrovniku 1326. izraženo likom *stirpare* (ibid.) — 1492. zapisano i *stirpadura* »krčevina, nova oranica« (ibid.); Boerio ima gl. *stirpar* »iščupati iz korijena« (BOE 704). Tal. *stipare* i (*e*)*stirpare* »iščupati iz korijena« nisu ista postanja — potonji je prema P. Zolliju učena riječ: »Vc. dotta, lat. *extirpāre* (comp. parasintetico di *stirps*, genit. *stirpis* 'tronco dell'albero, pollone', poi anche 'stirpe', col pref. *-ex*, coi der. tardi *extirpatiōre(m)* ed *extirpatiōne(m)*« (DELI 403, s. v. *estirpare*). Semantizam korčulanskog termina bit će nam jasniji ako ga povežemo s mlet. imenicom, od *stirpare*: *stirpatico* »chiamavasi in antico la Tassa che dovevasi pagare al Pubblico per poter raccogliere legne e sterpi nelle selve de' nostri contorni; ed era il Doge che aveva diritto di esigere questa tassa.« (BOE 704).

konkulāti svrš. Nakriviti platicu.

• U Korčuli *kongulat*, i *skongulat* (*se*). Za Blato na Korčuli Fratrić navodi *kongulat* »1) zaobliti madir od broda; 2) nakriviti dužicu od bačve; 3) zakrivljen; 4) zaobliti dugu od bačve« (FRA 39) i *skongulat* (*se*) »saviti (*se*)« (FRA 80). Geić i Slade imaju *konkulāt* (*se*) »iskočiti iz ravni (daske poda ili duge drvenog suda) zbog širenja drva upijanjem vlage« i *konkulāvāt* (*se*) »id.« (TRO 117). Ne nalazimo paralela ni u mlet. ni u tal. Vidović ima, također za Korčulu, *skongulat se* »saviti se« (VID 407) i *kongulat* »gdje madir pokriva najveće oblike barke treba ga nakriviti (kongulat) u dva smjera, s dva čenkina« te sintagmu *ko(n)gulani oblaci* »cirusi« za Sutivan. Natuknicu dovodi u svezu s mlet. *cogolar* uz zgradu (ali ne u nav. znač.) — VID 220: *cogolār* »Lasticare la strada con ciottoli o selci« (BOE 177). Bit će da su naši oblici doista srodni mlet. glagolu, izvedenici od *cògolo* »oblutak« (BOE, loc. cit. navodi samo mn. oblik *cògoli*), *cuògolo* (BOE 213), ali teško da ga izravno nastavljaju — kao npr. komiško *kúgul* »oveći, okruglast, nezgodan kamen« (CEN 288). Možda su naši termini, ako za njih nema paralela u mlet. repertoarima zato jer ne postoje, a ne zato jer ih autori nisi unijeli, ostatci iz predmlet. jez. slojeva i nastavljaju, kao i mlet. *cògolo*, lat. *còcula, REW 2011. 4 (dem. od *còchlea* »puž, puževa kućica«, REW 2011. 1). Ako smo točno odredili etimon, betinski je oblik stariji. Promjena *k* → *g* mogla je nastati i unutar korčulanskoga idioma neovisno o mlet. Usp. i *konkulāt* »ulupljivati uslijed vlage ili udara« (CEN 286).

konkulân pridj. V. prethodnu natuknicu.

- U Korčuli *konkulân*.

konkulívati nesvrš. V. *konkulíti*.

konòp m. Konop, uže; u općenitom značenju. I *kòrda* (v.).

- U Korčuli *kònop*, uz *kòrda*. U brodograđ. je terminologiju riječ vjerojatno ušla preko stand. hrv. Skok je drži ostatkom iz balkanskog latiniteta (SKOK II/30, s. v. *kànāp*).

konopār m. Izrađivač konopa; često su imali svoje radionice blizu brodogradilišta. »Tri niza kavaleta redaju se jedan za drugim u razmaku od 4–5 metara, tri crne koturače (rodule) i sitna naherena daščara, koju čudo čuva da se ne sruši pod teretom kamenja što opet daščaru drži da je vjetar ne zgrabi i raznese kao iverje. Stotinjak metara podalje ista slika: dva reda kavaleta, dvije crne koturače, naherena sitna daščara što cvili pod teretom kamenja. A svega li ima u daščari i oko nje! Crn, precrn i istrunuo brodić, muljače, dvije gvozdene bačve, opeke, kante, sprte, poljevače, kolica, stari jedan kantar što visi o gredu a zdjelica mu kriva, stoput začepljivana, ulupljena, pa stotine vrsta mreža, konopaca, sprava, spravica alata, klijesta, čavala, boca, čutura, katanaca, verig, a sve to trulo, podrto, iznošeno i istrošeno. A koliko pustih vrsta konopa koji oni izrađuju: 'libene', najdeblji konop, debeo preko 100 milimetara, koji služi za vezivanje parobroda; 'lancane', debele 70–80 mm, duge i do 200 metara, 'traine', 'arganele', 'šperance' (deblji konop za sidrenje manjih brodova na otvorenom moru. Ranije su organi Lučke kapetanije pregledali svaki brod, da li je opskrbljen 'šperancom', koja je mnoge spasila na otvorenom moru, pa joj otud i ime 'šperanca' (nada). Specijalnom tehnikom izrađuje se 'grativ' za jedra, koji je dug oko 30 metara. U prvih 5 metara konop je debeo 30 mm, a drugih 25 met. svega 18. Zamislite koja spretnost treba pa da se iz jednog komada koji ulazi u 'grativ' izradi konopac koji je na jednom kraju dvostruko deblji nego na drugom. Sustjepanska tvornica prije četiri godine započela je da proizvodi i 'kavamištu'. To je debelo uže kojim se izvlači koća iz dubine mora... Prije 150 godina u Splitu se ispleo prvi konop. Umijeće je doneseno iz Italije, a iz Splita u Korčulu, Makarsku, Dubrovnik. I posljednji konopari u Makarskoj i Dubrovniku su odumrli, samo ih ima još nekoliko u Korčuli... U doba najvećeg procvata tog zanata u Splitu, onda malom gradiću težaka i ribara, bilo je oko 150 konopara. Oni su tada bili najbrojnija struka zanatlija. Njihovi kavaleti i rodule, koje danas vidimo samo na četiri mjesta van grada, nizali su se jedanput, prije nego što je Split imao željeznicu, na pustoj ledini od Srebrenih vratiju pa do današnjeg mosta na Pazaru. Tu su se decenijama vrtjele koturače, u taktu konoparske himne 'Đira la roda, đira', koja ni do danas nije zaboravljena. U cijeloj Austro-Ugarskoj Monarhiji poznati su bili splitski konopari po svojim izvrsnim proizvodima. Na jednoj velikoj izložbi u Beču njihovi proizvodi osvojili su najvišu nagradu. « (veći dio izvrsnog članka Miljenka Smoje iz Slobodne Dalmacije od 6. VI. 1951. — prema VID 220, s. v. *konopar*).

- U Korčuli *kònopar*. Izv. na –ar od prethodne natuknice.

kontraššta ž. Pramčana protustatva: savijen, od više komada sastavljen, komad, koji se svornjacima i vijcima pričvršćuje s unutrašnje strane pramčane statve da bi se pojačao njen spoj s koblicom; na protustavu se naslanjaju krajevi platica. I *ancikòr* (v.).

• Identičan smo oblik zabilježili i u Korčuli, uz *kontraläšta*. U Trogiru *kôntraäšta* (TRO 118). Vidović ima *kontraašta* za Šepurinu, Korčulu i Kučišće i *kontraasta* za Koločep (VID 221); na koncu članka, prema DM, navodi: »Tal. ant. contrasta da prova = controruota di prova, contrasta da poppa = controruota di poppa.« Rosamani donosi za Piran *controasta* (ROSMAR 56) — složenica od *contro-* »protu-« (< *cōntra* »protiv«, REW 2187) i *asta* »statva« (v. *äšta*).

kontracênta ž. Podspojak vršne platice, daska pričvršćena s unutrašnje strane vršne platice. »*Podspojaci* su uzdužne grede, od krme do pramca, postavljene linijom palube pošto se obrade unutarnja lica na glavama rebara. Na krmi i na pramcu podspojaci se obaju bokova spoje rašljama. Podspojaka može biti do tri po boku, prema veličini broda; oni se usvornjuju s unutarnje brodske strane. Pojedini komadi podspojaka spajaju se prostim ključem. Ključevi podspojaka moraju na jednom boku biti dovoljno razmaknuti po duljini. Stepenast se oblik podspojaka pretvara u trapezast oblik, kako bi ukoljenje bilo jače. Pri tom ukupna površina presjeka podspojaka mora ostati ista.« (PE 2/246) I *kontrarèja* (v.).

• U Korčuli samo *kontracênta*. Termin je čest diljem Dalmacije. Vidović donosi *kontracenta* za Mljet, Milnu, Sutivan, Split i Korčulu. U Brusju na otoku Hvaru *kontrcênta* (DUL 506), u Trogiru *kontracênta* (TRO 118). Posuđenica iz mletačkoga: samo Boerio ima *contracenta* (BOE 1929), ostali ne, ali imaju *zenta*; slož. od *contra* (< *cōntra*) i *zenta* (v. *cênta*).

kontrahört m. Podspojak platice, daska pričvršćena s unutrašnje strane platice. I *kontramadîr* (v.).

• U Korčuli *kontrâfört*, uz *kontramadîr* (v. *kontramadîr*). Vidović bilježi *kontrafort* (za Poljica, Punat, Trogir, Klimno), *kuntrafort* za Vrbnik i *kontraforte* za Milnu, Sutivan i Trogir ali u znač. »podgrednjak« (VID 222) — usp. *kontrafôrta* »gredica za pojačanje u provi broda ili u uglu ispod palube« (DUL 506) i *kontrâfört* »podgrednjak kod drvenog broda« (TRO 118). Od mlet. *contraforti* (BOE 193, mn.), *contraforte* (ROSMAR 56 — za Piran), *contrafôrte* (CHIO 128); složenica od *contra* (< *cōntra*) i *forte* »snažan« (BOE 283) (< *förtis* »id.«, REW 3457). Za *f-h* u betinskom govoru v. *hêmena*.

kontramadîr m. Podspojak platice, daska pričvršćena s unutrašnje strane platice. I *kontrahört* (v.).

• U Korčuli *kontramadîr*, uz *kontrâfört* (v. prethodnu natuknicu). Vidović ima *kontramadir* za Kučišće, Betinu, Trogir, Korčulu i Sutivan te *kontramadijer* za Koločep (VID 222). Nalazimo još *kontramadîr* »daska s unutarnje strane na boku broda« (DUL 506), *kontramadîr* (TRO 118) i *kontramadir* (FRA 39). Posuđenica iz mletačkoga. Boerio nema oblika, a Rosamani ima *contromadier* (ROSMAR 56 — za Rovinj) i *contramaier* (ib. — za Rovinj); složenica od *contra* (< *cōntra*) i *madier* »platica« (v. *madîr*).

kontrarèja ž. Podspojak vršne platice, daska pričvršćena s unutrašnje strane vršne platice. »*Podspojaci* su uzdužne grede, od krme do pramca, postavljene linijom palube pošto se obrade unutarnja lica na glavama rebara. Na krmi i na pramcu podspojaci se obaju bokova spoje rašljama. Podspojaka može biti do tri po boku, prema veličini broda; oni se usvornjuju s unutarnje brodske strane. Pojedini komadi podspojaka spajaju se prostim

ključem. Ključevi podspojaka moraju na jednom boku biti dovoljno razmaknuti po duljini. Stepenast se oblik podspojaka pretvara u trapezast oblik, kako bi ukoljenje bilo jače. Pri tom ukupna površina presjeka podspojaka mora ostati ista. « (PE 2/246) I *kontracênta* (v.).

• U Korčuli *kontracênta* (v.). Oblike tipa *kontrareja* ne bilježe ni naši, osim VID, ni tal. repertoari. Vidović pod lemom *kontrareja* (za Trogir, Milnu i Sutivan) piše »prema Skokovim (Term. 144, sl. 52, 21) podacima iz Trogira to bi bila kontraroda, prema mojima... to bi bila *kontrareja* ili *kontrareji*« (VID 223). Riječ je o sl. 52 u SkokTerm 144 na kojoj je komad pod br. 21 označen kao *kontraroda* (= protustatva), što je, prema našim ispitivanjima u Korčuli i Betini, sasvim točno — jer *kontraroda* = *kontra(l)ašta*, ovo potonje smo mi zabilježili. Uz to, kao i Skok u Trogiru, i mi smo u Betini zabilježili da su *rêja* (v.) i *cênta* istoznačnice: »U Trogiru se veli za reju i *centa*. « (SkokTerm 136). Vjerojatno je nedavno prerano preminuli splitski profesor tu nešto pobrkao jer i njemu su *reja* i *centa* istoznačnice (VID 387), pa kako onda *kontrareja* može biti protustatva? Složenica od *kontra* i *rêja* (v.).

kôper m. Zaštitna boja za dio broda pod vodom, nekada se za tu namjenu koristila *pâklina* (v.). I *kôperajnt*.

• U Korčuli *kôper*. Od engl. *copperpaint*, složenica od *copper* »bakar« (RF 205) (usp. »Da se vanjska podvodna oplata održi čista, da se spriječi stvaranje i rast životinjskih i biljnih morskih organizama koji rastaču podvodne dijelove broda, a svojim naseobinama povećavaju otpor u vožnji, oplata se oblaže listovima **bakra** /podebljanje naše/, žute mjedi ili cinka. « — PE 2/248) i *paint* »boja« (RF 689). Danas rasprostranjeno diljem istočne jadranske obale. Vidović ima *koper* samo za Šepurinu (VID 224).

kôperajnt m. V. prethodnu natuknicu.

kôrba ž. Brodsko rebro; sastoji se od tri dijela: donji koji je postavljen poprijeko na kobilicu zove se *lûkoča* (v.) ili *piâna* (v.) kojoj je na svakoj strani pričvršćen po jedan dio koji se zove *çâpul* (v.). »Rebra se postavljaju poprečno u jednakim razmacima. Radi solidnijeg spoja utore se kobilica i rebro i učvrste svornjacima i vijcima. Okosnica broda s rebrima čini kostur broda. Rebra su elementi poprečne čvrstoće. Središnja su rebra okomita a pramčana i krmena kosa prema kobilici. Zbog oblika i velikog opsega — od sržnice jednog boka, preko kobilice, do sržnjice drugog boka — rebra nisu od jednog komada drva prirodne krivine. Na manjim brodovima rebra su od 3 komada (rebrénica i dva nastavka), rjeđe od 5 komada. Na većim su brodovima uvijek od više komada, i to u dva sljubljena sloja, čvrsto spojena čavlima i svornjacima. (...) Visina rebra najveća je uz kobilicu, te se postepeno smanjuje preko uzvoja i sržnice do razme. Debljina rebra redovno je konstantna; katkada se i ona smanjuje. Rebra se spajaju s kobilicom čeličnim pocinčanim svornjacima. Rebra na donjem licu, s obje strane kobilice, dobivaju ureze (nazvane slivnicama) kroz koje otječe nečista voda iz kaljuže (sliva) do sisaljke. Kad se rebra postave i pričvrste na kobilicu, ona se na vanjskom i unutarnjem licu privremeno čvrsto spoje jačim uzdužnim letvama, a cijeli se kostur sa strane podupre uporama. « (PE 2/246).

• I u Korčuli smo zabilježili *kôrba* — isto i DEA 162 za Lopud i Korčulu, FRA 40 za Blato na Korčuli, LIP 175 za Boku, TRO 119 za Trogir i DUL 507 za Brusje na Hvaru. Geić i Slade imaju i *kôrbula*, umanjenicu na strn. suf. *-ula*. Termin je proširen diljem istočnojadranske obale: *kôrbe* (mn.) (SKOK II/158, s. v. *kôrpa* — za Dubrovnik, Mljet,

Račišće, Cres, Punat) — v. i VID 224, *korba*. K nama je termin dospio iz mlet.: *corba* (BOE 196, ROSMAR 57 — za Grado, Veli Lošinj, Dubrovnik i Piran te za Trst u znač. »corba (cesta grande). *Una corba de bifati* (mifura di un quintale)«, DORIA 174, PING 106 — oba potonja i u znač. »koš«, KOS 122), *còrbe* (VASC 87 — mn.), *còrba* (CHIO 130), *còrba* (MAN 54, MI 58 — samo u prenesenom znač. »ossa della schiena«); u znač. »koš« i u nas: *kòrba* »košarica koja stoji na jamboru broda« (SKOK, loc. cit. — za Volosko u Istri). Skok (loc. cit.) i likove u znač. »koš« i one u znač. »brodsko rebro« izvodi od lat. *còrbis* »koš«, REW 2224. Što se tiče oblika za koš, korijen nije uopće sporan, a za pojam »rebro« čini se da je prihvatljiviji etimon lat. pridj. *cūrvus* »kriv«, REW 2423 kako danas misli većina romanskih etimologa (v. npr. DELI 283, s. v. *corbàme* i DORIA, loc. cit.); usp. *krīvo* »obluk rebra broda« (VID, loc. cit. — za Trogir). Komade drva od kojih se izrađuju rebra broda u Korčuli nazivlju *krīvoleč* (u Betini nismo zabilježili naziv za taj pojam), domaća složenica od *krivo* i *leči* (Vidović, također za Korčulu, donosi *krivoleč* »komad(i) za rebra iz murve, bora ili brista« — VID 231).

korbân m. (zbi.) Sva rebra i kobilica potrebni za jedan brod.

- U Korčuli *kòrbân*. Fratrić za Blato na Korčuli navodi *kòrbâm* (FRA 40). Vidović *korban* za Bakarac i Škrljevo, *korbam* za Tisno i *korbân* za Trogir, Milnu i Sutivan (VID 225). Posuđenica iz nekog mlet. govora: *corbàme* (BOE 196), *corbame* (DORIA 174, ROSMAR 57, CHIO 130 — potonji samo u znač. »velika količina koševa, npr. na tržnici). Za etimol. v. prethodnu natuknicu. U našem znač. i u dubrovačkoj srednjovjekovnoj latinštini: *corbamen* (LL 304–1359.).

kòrda ž. Konop, uže; u općenitom značenju. I *konòp* (v.)

- U Korčuli isto, uz *kònop* (v. *konòp*). U istom znač. i Vidović za Boku ima *korda* (VID 225). U našim repertoarima nalazimo oblik u različitim specijaliziranim značenjima: *kòrda* »uzica, u kojoj su u razmacima upletena zrnca praha, služi za potpaljivanje mina u kamenolomu« (JUR 94); *kòrda* »smolasta vrpca za paljenje mina« (PIAS 142), »1. fitilj; 2. spiralna opruga« (TRO 119), »uže, konopac; žica« (LIP 175); *kòrda* »uže za dizanje cigla iz gusterne« (SKOK II/153, s. v. *kòrda* — ima i u općem značenju). Mletacizam: *corda* (BOE 197, DORIA 174, PING 106, ROSMAR 57, KOS 122), *còrda* (CHIO 130); od lat. *chorda* »konop«, REW 1881 (< grč. χορδή »crijevo, žica od crijeva« — SENC 1005). Za srednjovjekovnu latinštinu u Trogiru nalazimo *corda* (LL 304–1348.).

kordûn m. Bokoštutnica, uska obla drvena letvica pribijena čavlima dvadesetak centimetara ispod gornje razine broda, proteže se duž bokova od pramca do krme; služi prvenstveno kao zaštita za oplatu, ali i kao ukras, uvijek se oboji kontrastnom bojom u odnosu na boju bokova broda.

- U Korčuli *kòrdun* — u istom značenju *kordûn* (DUL 508, TRO 119 — i u znač. »oruđe u drvenoj brodogradnji /služi za pravljenje žljebova/; v. *korduncîn*) i *kordun* (FRA 40 — i u znač. »srebrni ili zlatni lančić« i »vezica za cipele«). Vidović ima *kordun* u našem znač. za Kućišće i Korčulu, a kao »oruđe u drvenoj brodogradnji, služi za žlijeb za gvarniciju« za Lastovo i Krilo (VID 225) — za potonje vidi sljedeću natuknicu. Od mlet. repertoara kao termin u našem znač. ima ga jedino Rosamani, *cordon* (ROSMAR 57 — za Piran), ostali samo u osn. znač. »traka, vrpca«: *cordòn* (BOE 197, ROS 250), *cordon* (DORIA 175, KOS 123, CHIO 131), *cordón* (VASC 87, MAN 54) — uvećanica na -on od

corda (v. prethodnu natuknicu). Usp. i *kordūn* »rub, kraj, obod« (JUR 94), *kordūn* »vrpca« (PIAS 142). Po Dalmaciji oblik se rabi i kao »zlatni lančić za oko vrata« (kao u FRA, loc. cit.).

korduncîn m. Manja blanja; služi za izradu raznih ukrasa.

- U Korčuli smo zabilježili *korduncîn*. Vidović, također za Korčulu, ima *korducin* »manja blanja« (VID 225; tiskarska pogreška, treba stajati *korduncin* — nap. autora). I ovaj se, kao i prethodni oblik, po istočnim jadranskim obalama rabi u znač. »zlatni lančić za oko vrata«, npr. *korduncîn* »zlatni tanki lanac« (PIAS 143), *korduncîn* »posebna vrsta zlatne ogrlice isprepletene u vidu pletenice« (LIP 175). Usp. i *korduncîn* »1. dem. od *kordun*; 2. (pren. u slangu) prezervativ; 3. lančić upleten od konca (u pletivu)« (TRO 119). Mlet. ga repertoari donose samo u osn. znač., kao »traka, vrpca, uzica«: *cordoncîn* (BOE 198), *cordonz(s)in* (ROS 251), *cordonzin* (DORIA 175, KOS 123), *cordonzin* (MI 58), *cordonçin* (MAN 54); umanjena na *-in* od *cordon* (v. prethodnu natuknicu — i za primjere u značenju »blanja«).

kordûn na rãzmi m. Zaobljena drvena letvica (po jedna na svakoj strani palubno-ga ruba) zabijena u razmu; s izljevnica za otjecanje vode ili mora.

- U Korčuli nismo zabilježili termin, a nema ga ni Vidović. Za etimol. v. prethodnu natuknicu i *rãzma*.

kôrpo môrto m. Betonski blok ili kakav drugi težak predmet s ušicom za koju se veže konop s plutačom, brodograditelji ih koriste za privremeno vezivanje brodova koji čekaju na istezanje.

- U Korčuli smo zapisali isto. Vidović s. v. *korpo morto* ili *corpomorto* navodi *kolpomorto* za Sutivan, *corpomôrto* za Sali, Komižu i Cavtat i *korpo morto* za Kućišće (VID 225). Mletacizam rasprostranjen po istočnoj jadranskoj obali, i u slovenskom primorju. U Salima na Dugom otoku *corpomôrto* (PIAS 143), u Boki *kôrpo môrto* (LIP 176). Od mlet. rječnika termin ima samo Rosamani: *corpo morto* (ROSMAR 57 — za Grado i Dubrovnik), sintagma od *corpo* »tijelo« (< lat. *côrpus* »id. «, REW 2248) i *morto* »mrtav« (< lat. *môrtuus* »id. «, REW 5695).

kõsa ž. Manja dvoručna alatka s drvenim drškama koje stoje pravokutno u odnosu na metalni rezač dvostruke dužine ručke; služi za dotjerivanje obliha komada drva, npr. vesala ili jarbola.

- U Korčuli isto. Kao »oruđe u drvenoj brodogradnji, služi za dotjerivanje krivih komada drva« i Vidović donosi *kosa* za Lastovo, Krilo, Milnu, Sutivan, Split i Trogir. Geić i Slade donose *kõsa* »oruđe u drvenom bačvarstvu i drvenoj industriji za dotjerivanje krivih komada drva i duga« (TRO 120). Možda prijenos iz zemljoradničke terminologije — *kosa* je slavenski i praslavenski poljoprivredni termin (SKOK II/161). Alatka doduše ne nalikuje kosi, ali se za radnju s njom kaže *kõsit* (v. sljedeću natuknicu), što zapravo ne mora ništa značiti, jer je imenica mogla dati glagol. Premda u mlet. idiomima ne nalazimo paralela za ovu alatku, čini nam se da oblik možemo povezati s mlet. glagolima tipa *scosar* »drmati, prodrmati, tresti, potezati«, odnosno njihovim poimeničenim part. pr. tipa *scosa(o)/scoson*; od lat. *excūtēre*, REW 2998 (part. ž. *excūssa*): *scossàr* (BOE 633 — i u specifičnom znač. »(T. de' Fabbri) *Sforzare*; *Smuovere* dicesi delle serrature e simili«), *scossar* (KOS 393),

scossar (ROS 982); *scosso* (BOE 633 — i u specifičnom znač. »Nel sentimento vernacolo intendiamo quegli Urti o Scosse che si risentono in carrozza passando per una strada rotta e disuguale«, *scossa* (BOE 633), *scòso* (MAN 26), *scosón* (MAN 26), *scòssa* (CHIO 486), *scosso* (KOS 393, PING 292, ROS 982), *scosson* (KOS 393), *scòso* (VASC 265), *scoso* (DORIA 600) *scoson* (DORIA 600), *scossòn* »scossóne« (ROS 982), *scòso* (ROSMAR 158 — za Krk, u specifičnom znač. »Colpo di vento impetuoso«, što je u nas dalo: *skòs* »oštar potez, zamah« (JUR 190), *skòs* »potez, namjera, učas, namah, povučić posao« (PIAS 325), *skòsnuti* »potegnuti oštro« (JUR 190), *skòsavica* »panula s igličastim kukama za lov liganja« (PIAS 325), *skòsāt se* »srdito napadati na koga riječima (i gestima) žestinom kao da bi udario« (DUL 655), *skosīt se* »okositi se; žestoko napasti na koga; pokazati komu zube« (DUL 655) — za dva potonja oblika usp. *scòso* »urto, sobbalzo, impulso di improvvisa agitazione« (VASC 265). Vidović ima *skosavica* »trzanje broda što ga uzrokuju valovi« i *skosnit* »trznuti, trgnuti, stresti« (VID 407 — oba oblika za Šepurinu). Bit će da je u cijeloj etimologijskoj priči *kosa* odigrala samo paretimološku ulogu.

kòsiti nesvrš. V. *kòsa*.

U Korčuli *kòsit*.

kovidûr m. Uski bočni prolaz na brodu od završetka palube do krme; duž te je letve na strani prema koritu pričvršćen prag koji sprečava slijevanje vode ili mora u unutrašnjost broda.

• U Korčuli smo zabilježili *koridûr*, također mletacizam. Metaforičan termin. Mlet. *coridòr* »hodnik«, izvedenica na *-or* (< lat. *-orium*) od *corer* »trčati«, BOE 198 (< lat. *cùrrère* »id.«, REW 2415) nalazimo i u pomorskim značenjima: *coridòr* »in T. Mar. si dice propr. Quel ponte che resta sotto la coverta della nave; detto pure in T. Mar... chiamasi la Corda passata nelle bigotte delle sarchie e stragli per tesargli« (BOE 198), *coridor* »corridoi laterali della barca« (ROSMAR 57), *coridòr* »pezzo di corda che si passa, córre, nelle bigotte, (specie di carrùcole) di ciascuna delle manovre fisse (cordame che tiene fermi gli àlberi d'una nave) per dar loro la tensione necessaria, per arridarle, come dicesi in marineria; passaggio delle catene attrav. i ponti« (ROS 252), *corridòr* »tratto laterale più o meno stretto della coperta di una barca; cavo per lo più catramato, che scorre tra le bigotte delle sartie, fissandole« (MAN 55). Sva ta značenja ima i Vidović s. v. *koridur* za Betinu, Korčulu, Žirje, Kućišće, Vrgadu, Šepurinu, Poljica, Sutivan i Split, uz inačicu *kovidur* za Krilo i Šepurinu (VID 225). U znač. »hodnik« Skok donosi *koridûr* za Dubrovnik, Korčulu, Rab, Cavtat i Boku; u znač. »strane koje štite da ne ulazi more u lađu kad se burdiža« *kolidûr* za Božavu i *koridûr* za Račišće i Brač (SKOK II/153, s. v. *koridor*). Od inih hrv. repertoara kojima se služimo Dulčići i Jurišić daju samo pomorsko znač. (*koridûr* »na brodu 'put' od jednoga do drugoga *škāfa* (ako su dva) ili od *škāfa* na provi (ako je jedan) pa prema krmi, a poviše *rèbor* i *madīrih*« — DUL 508; *koridûr*, *koridûrī* »uski prolazi; strane na brodu« — JUR 94), A. Piasevoli i opće i pomorsko (*koridûr* »1. hodnik; 2. prostor sa strane broda, ispod frkate« — PIAS 143), a Fratrić, Geić i Slade i V. Lipovac samo opće (*koridur* »hodnik« — FRA 40; *koridûr* »prolaz (u kući) hodnik« — TRO 119; *koridûr* »hodnik« — LIP 175).

krâj m. Obala, kopno; brodograditelj izvlači brodove na kraj.

• Isto i u Korčuli, i u Salima na Dugom otoku i Trogiru (PIAS 146, TRO 121), u Vrgadi *kr^oâj* (JUR 96). Diljem Dalmacije (za rasprostranjenost oblika v. VID 227), ne samo među pomorcima, to je zapravo jedina riječ za »obala, kopno« (usp. uzrečicu *voli more, drž se kraja*). Riječ domaćeg podrijetla, dakako iz pomorskoga vokabulara: kraj, konac mora = obala — za etimol v. SKOK II/176.

krâjina ž. Konop kojim se brod veže za obalu. I *cîma* 3. (v.).

• Domaća riječ, izvedenica na *-ina* od *kraj* (v. prethodnu natuknicu). Jurišić za Vrgadu donosi *kr^oâjna* »cima, konop, kojim se veže brod za kraj (obalu)« (JUR 97). Vidović navodi *krajna* za Pašman i Vrgadu (VID 229) u našem znač. U Korčuli je za ovaj konop u uporabi mletacizam *bârbeta* — isto i DEA 154 za Lopud i Korčulu, uz *barbèta* za Božavu, sve u znač. »kratak konop za privezivanje broda«. Ostali hrv. repertoari: *barbita* »u pomorstvu: privezaljka, vrst konopa za vezivanje broda za kraj« (FRA 10), *barbita* »jači brodski konop za vez« (CEN 274), *barbèta* »konop za vezivanje broda« (PIAS 30), *barbita* »konop na pramcu broda kojim se brod veže za kopno« (DUL 396). Vidović (VID 14) donosi *barbita* za Brač, Komižu i Brusje na Hvaru (s naglaskom *barbita* za Komižu); *barbeta* za Sutivan, Tisno, Split, Grohote, Vrbnik, Žirje, Šepurinu, Bakarac i Škrlevo (s naglaskom *barbèta* za Sali i *bârbeta* za Boku). Likovi na *-eta* poklapaju se s mlet.: *barbèta de la lanza* »T. Mar. Dicesi alla Corda sottile appartenente ad una lancia per darle volta« (BOE 63, s. v. *barbèta* »piccola barba«), *barbette* (mn.) »si dicono anche le funi con le quali si tira lo schifo nella galea, ed il cannone di corsia alla prora« (BOE 63, s. v. *barbèta* »piccola barba«), *barbèta* »(mar.) pezzo di corda da ormeggio« (MAN 13), *barbeta* »cavo sottile adoperato a bordo delle imbarcazioni per rimorchiare o farsi rimorchiare« (PING 46), *barbeta* »la cima che si fissa nell'anello di prua per legare alla riva o all'ancora le barche, ossia per farsi rimorchiare« (DORIA 55), *barbèta* »una corda lunga dai 10 ai 20 m. avente un capo libero, e l'altro legato ad un anello metallico infisso solidamente all'interno dell'estrema prua. Si ufa per farsi rimorchiare o per ormeggiare di prua. Anche qualsiasi corda da rimorchio« (ROSMAR 15 — za Milje, Piran, Novigrad, Grado i Veli Lošinj). Metaforičan termin, umanjenica na *-eta* od *barba* »brada« (< *barba* »id. «, REW 944) — navedeni tršč. termin Doria izvodi od franc. *barbette* istoga znač. (DORIA, loc. cit.), vjerojatno pogrešno prema DEI 433, gdje Battisti i Alessio za tal. *barbèta* »fune d'ormeggio a prua delle imbarcazioni; ora pedana per i cannoni sulle corazzate« doista pretpostavljaju franc. podrijetlo, ali samo za drugo značenje (»Nel secondo significato, dal fr. *barbette*«); i M. Cortelazzo ima *barbèta* »corda che le imbarcazioni usano per ormeggio e rimorchio« i tumači taj oblik kao dem. od *barba* (DELI 113, s. v. *bârba*). Hrv. oblike na *-ita* (koji po našem mišljenju nastavljaju vlat. dem. suf. *-ita*) radije držimo ostacima iz dalmatskoga nego prilagođenicama prema dalm. *i* za *e*, jer postoji jako puno mletacizama na *-eta*, pa zašto bi baš ovaj bio prilagođen. U prilog našoj pretpostavci ide i istriotski *barbita* (ROSMAR 15, s. v. *barbèta* — za Rovinj).

krîk m. Ručna dizalica, naprava za podizanje, odnosno preokretanje broda s jednog boka na drugi.

• Isto i u Korčuli. Vidović navodi *krik* za Poljica i Sutivan u našem značenju, Geić i Slade imaju *krîk* i u znač. »kočnica (na vijak) na zaprežnim kolima« (TRO 122), a Fratrić za *krik* daje tri značenja: »1. ručna kočnica na konjskim i volovskim seljačkim kolima i

kočijama; 2. sprava za dizanje auta ili broda; 3. ručna pokretna željezna autodizalica« (FRA 41). Pos. iz mlet.; Boerio ima *crico* i u znač. koje Fratrić daje pod 1. i kao »sprava za podizanje tereta«: »Parte del carro delle carozze«; »T. degli Artiglieri, *Martinello*, Ordigno in uso presso gli artiglieri per alzar pesi, adoperando una forza assai minore di quella impiegata colla gran leva« (BOE 209). Ostali samo u potonjem znač.: *crico* (VASC 90), *crico* (DORIA 183, ROSMAR 59 — za Piran, KOS 129, PING 110, CHIO 137, MAN 58) — osim u CHIO: *crico* »piede di porco« (v. *pijo di pôrko*). Zajedno s tal. *cric(co)* »macchina che, a mezzo d'un'asta di ferro e d'un ingranaggio, solleva grandi pesi a piccola altezza« od franc. *cric* »id. «, možda od vnj. *kriec* (DELI 297), ili u svezi s onomat. *krik*, *kričč* (REW 4775). Drugo je *kròk* »opasač s kratkim konopcem koji na kraju ima uzao, a služi kod potezanja mreža potegača« (CEN 288), *kròk* »pas za potezanje mreže« (DEA 162), »konopac kojim se opašu ribari kad vuku mrežu na kraj« (JUR 99), »opleten konop — pojas za potezanje mreže« (PIAS 148), »pojas oko pasa ribara za koji se prihvati *uza trâte* poradi potezanja mreže« (DUL 512), »pojas oko pasa ribara pomoću kojeg se lakše isteže mreža« (TRO 123); također mletacizam, od *cròco* (MAN 59, VASC 91), *croco* (ROS 268) u znač. »komad drva koji se postavlja magarcu ispod korijena repa i spaja sa samarom da ne proklizava« — prijenos značenja unutar hrv. idioma uz gubitak prvotnoga značenja, barem prema literaturi s kojom se mi služimo. Kao i tal. *cròcco* »uncino, gancio« od kaslat. *croccus* (DEI 1168).

k̀rma ž. Krma, stražnji dio broda.

• Isto i u Korčuli. Praslavenski brodski termin (SKOK II/205) proširen diljem hrvatskoga Jadrana, u Korčuli i Betini u doba naših ispitivanja jedini lik za taj pojam. U istočnojadranske je dijalekte mogao, no nije nužno, ući iz stand. hrv.: »u Sn (= Sutivanu — nap. autora) je *pupa* stariji izraz, a krma noviji« (VID 376) — za etimol. v. *pàsma*. Usp. i hibridne sintagme *krmà kvàdra* »krma četverokutna« i *krmà tonda* »krma obla« (PIAS 147).

k̀rmeni pridj. Krmen.

• Isto smo zapisali i u Korčuli. Izv. na *-en* od *k̀rma* (v. prethodnu natuknicu).

krožeta ž. Križni spoj jarbola i jarboleta.

• U Korčuli smo zapisali *kròžeta*. Dobar opis referenta nalazimo u Vidovića uz *krožeta* za Kućišće: »Krožeta se meće obično na spoj kolune i jarbula, jarbula i jarbureta, dakle na spoj dva bokuna; može se staviti — kod malih brodova, npr. kod brecera — i na drugu trećinu jarbula od jednog komada; krožeta ima izgled dvaju na istoj visini usporedno postavljenih križića, od kojih je jedan sprijeda, a drugi straga; ali krožeta se može sastojati i od samo jednog križića, tako na manjim brodovima«; isti oblik i za Vrbnik »ispod jarboreta je krožeta, koja uzdrži pavijun ili sartije« za Poljica; »pod varijun su zabijeni dva tresića, jedan sprida, drugi zada ter delaju z jarbolom zajeno križić (prevedenica — nap. autora), krožetu«, *krožet* »križno jedro« za Bakarac i Škrljevo (VID 233) — u potonjem znač. i *kròžèt* (TRO 123). Mlet. pos.: *crosèta* »T. Mar. *Crocette*, si dicono quattro pezzi di legno situati in croce fra loro, i quali s'incassano nel colombiere di ciascun albero« (BOE 210), *crofèta* »(mar.) crocetta, asta fissata all'albero (ortogonale a questo e all'asse dello scafo) a un punto della sua metà superiore per divaricare, con le estremità, le sartie alte« (MAN 59), *crofeta* »croce, crocetta, la *crofeta* nei trabàccoli La *coffa* de l'àlboro; Barre o crocette

(telaio in legno con rinforzi di ferro, che tròvasi su ognuno degli àlberi delle navi a vela, alla baje del piú alto dei tre pezzi che fórmano ogni àlbero ('alberetto')« (ROSMAR 59 — za Grado i Veli Lošinj), *crozeta* »coffa (gabbia) (Sulle navi serve a sostenere gli *albereti*)« (ROSMAR 59 — za Piran); umanj. na *-eta* od *crose* »križ« (BOE 210) < lat. *crúce* »id. «, REW 2348.

kûnj m. Drveni klin.

• Isto i u Korčuli. Vidović ima *kunj* u dva znač.: »općenito drveni klin; kunj je od hrastovine ili jasena« za Milnu, Sutivan i Trogir; »dio barke; kunj je vezan ražmom i pason« za Senj — uz sintagmu *kunj ankore* »zatic klade« za Milnu, Sutivan i Trogir (VID 234). Jurišić za Vrgadu donosi *kûnj* »klin od gvožđa« (JUR 101), a A. Piasevoli za Sali na Dugom otoku *kûnj* »klin« (PIAS 153) — isto i Geić i Slade za Trogir u znač. »1. općenito klin; 2. dio barke; 3. kunj ankore — dio sidra« (TRO 125). Od mlet. *cugno* »klin« (DORIA 191, KOS 131, PING 114, MAN 61), *cugno* (MI 61, VASC 93) — od lat. *cuneus* »klin«, REW 2396; ista su postanja i *cogno* (ROS 227 — za Labin, Piran i Motovun, CHIO 140), *cògno* (MAN 50), dok je *cunio* (DORIA 192, ROS 280 — za Trst), ako nije ostatak iz terg., učena podrijetla, vjerojatno prema tal. *cuneo*. Rosamani daje za *cugno* (ROSMAR 60 — za Piran) i specijaliziranija značenja: »*Cugni dei àlberi* 1. *cùnei* de le scasse /tra il vano della 'scassa' e il piede dell'albero maggiore nelle navi a vela/, 2. *cunei* delle mastre /fèrmano gli àlberi maggiori delle navi a vela nei fori di passaggio attraverso a ponti/, *Camisa dei cugni dei àlberi* Cappa /di tela catramata per preservarli dagli agenti atmosferici/, *cugni de legno duro fra i stramazì, spiumazi e frascadura* Cunei di legno duro fra le soffitte)«. Za srednjovjekovni latinski naših krajeva nalazimo *cunius* »klin« (LL 325–1410.). Usp. i *kunjera* »utor za klin« (VID 235), izvedenicu na *-era* koju ne donosi ni jedan mlet. repertoar kojima se služimo i *kûnjâda* »svi kunji npr. konobe (klinovi koji se stavljaju između bačve i taka da se bačva ne ljulja) ili broda na navozu« (TRO 125), izvedenicu na *-ada*. Za potkladu od drvenih pragova (v. *tâk*) i klinova ispod broda u gradnji ili na popravku u Korčuli kažu *karêga* — Vidović ima *karega* »skup drvenih klinova, koje brodograditelji postavljaju ispod kobilice ili bokova broda da ga drže u željenom položaju« (VID 207 — Korčula). Metaforični mlet. termin (*carega* = stolica) koji u našem znač. ima i Boerio: *careghe dei bastimenti* »Legni posti gli uni su gli altri per traverso a guisa di gabbia sotto la barca quando si fabbrica« (BOE 137, s. v. *carêga* »stolica«), ostali, osim Miotta, samo kao »stolica«: *carega* (DORIA 130, ROS 172, KOS 90, PING 84), *cariega* (ROS 174 — za Kopar, Motovun i Grado), *carêga* (CHIO 94, VASC 74, MAN 40, MI 45 — potonji u i dva brodska znač.: »sostegno dell'albero di bompresso della nave« i »stive di grossi pezzi di legno scarto, collocate in distanze non maggiori di due metri le une dalle altre, su cui poggia la chiglia del bastimento, in fase di costruzione«). U Korčuli za stolicu vele *kàtrida*, kao i drugdje po Dalmaciji: npr. *katrida* (DUL 499, PIAS 132, JUR 88), *katrida*, *katriga* (FRA 36). Ove potonje oblike Skok drži ostatcima iz dalmatskoga (SKOK II/63, s. v. *kàtrida* — za sjevernu i srednju Dalmaciju, Istru, Vrbnik, Rab, Božavu, Kastavštinu, Vis, Brač, Hvar, Kućište, Veli otok). Oblici tipa *karega* češći su u Istri nego po Dalmaciji, ali usp. *kàrijega* (Budva, istočna Hercegovina, Krtole) i *karêga* (Kotor) i dem. *karègeta* »dječji stolac« (Korčula) — sve SKOK, loc. cit. Bilo kako bilo, mlet. oblici potječu »dal grecismo lat. *cathedra*, attraverso la trafila *catecra > *catrega > *cadrega*« (MAN, loc. cit.). U Korčuli smo

zabilježili i hibridni gl. *podkarègat* »postaviti skup drvenih klinova pod brod na popravku« — domaći prefiks i dočetak na stranoj osnovi.

kursija ž. Središnja letva palube, obično šira i jača od drugih; ako brod ima jarbol, kroz nju se načini rupa za nj. I *skursija* (v.).

• U Korčuli *skursija*. U našem znač. i u Trogiru: *kùršija* (TRO 126). U Vidovića nalazimo *kùrsija* uz koje, prema Mikaljinu rječniku, daje znač. »put posrijed galije« — ima i inačicu *kušija* »nasrid kuverte dolazi kušija, ojača drvo u kojemu se provrti rupa za jarbol« za Poljica te sintagmu *kuršija od jarbola* »uvek je starija, oče reć deblja od kuverte« za Milnu, Sutivan i Trogir (VID 235, s. v. *kuršija*). Mlet. *corsia de le galie* »chiamasi lo Spazio voto delle galee per camminare da poppa a prua — *Seconde corsie*, chiamansi alcune volte da' Marinai quelle tavole di palco che sono indentate e pongsosi lungo la nave — *Corsia*, si dice quel Cannone ch'è sotto la corsia, e che spunta fuori di prua — *Corsia* è anche un Passaggio che si pratica nella centina e dai due lati per andare dalla prua alla poppa per la lunghezza del vascello« (BOE 200, s. v. *corsia* »Detto per l'impeto che prende la nave quando è spinta dal vento«). Od ostalih mlet. rječnika oblik imaju samo Naccari, Rosamani i Doria, oba potonja samo u znač. »prolaz, hodnik«, a prvi donosi i sintagmu *corsia de l'albaro* u znač. »legno a croce per incassare l'albero di poppa«: *còrsia* (DORIA 176), *corsia* (ROS 254 — za Trst), *corsia* (CHIO 132). Po Dorijski riječ je o posuđenici iz stand. tal. što potkrijepljuje premještanjem naglaska na prvi slog (kako je to čest slučaj s učenim i stranim riječima u tršč.) i dalm. oblikom *kùrsija* koji navodi prema VID — ipak, Rosamani za Trst ima naglasak na *i*. Tal. *corsia*, od *correre* »trčati«, potječe od lat. *cŭrrĕre* »id. «, REW 2415. Ni mlet. ni tal. oblici nemaju početno *s-*, pa pretpostavljamo da je nastalo u Dalmaciji, prema drugim mlet. pos. (npr. *skorsŭr* — v.). Početnoga *s-* nemaju ni srednjovjekovni latinski oblici naših obala: *corsia* (1334.–1335.), *kursia* (1362.) (LL 310).

kusinĕ(I) m. Drveni kolač pribijen tako da uokviruje otvor za jarbol na palubi; služi za stabiliziranje jarbola.

• Metaforičan termin, mletačka posuđenica za koju, kao brodograđevni naziv, ne nalazimo paralela u mlet. rječnicima: *cussinĕlo* (BOE 215), *cusinĕlo* (MI 62) — oba oblika u znač. »jastučić za igle«, *cusinel* »m. salin. parte della macchina per pompar l'acqua« (ROSMAR 61 — za Piran). Umanjenica na *-el* (< *-ellus*) od *cussin* »jastuk« (BOE 215) — *cusin* (DORIA 193), *cussin* (CHIO 143, ROS 284, KOS 133, PING 115), *cusin* (MI 62, VASC 94), *cusin* (MAN 62); kao i tal. *cusino* »id. « od lat. *cōxa* »kuk, bedro« (na dem. suf. *-inus*), preko sfranc. *coissin* (REW 2292). Kao »jastuk« mletacizam je proširen diljem istočnojadranskih obala: npr. *kušin* (PIAS 155, JUR 102), *kušin* (FRA 42). U Korčuli je u uporabi drugi mletacizam, *kùlar* (*ârbula*). U našem značenju i Vidović: *kular* »umetak okvira za jarbol« (VID 234 — za Milnu, Sutivan i Trogir) i *koluar* »sačinjavaju kunji kojima se ermetično zatvori prazno između juarbula i guole« (VID 218, s. v. *kolar* — za Lošinj). U Boeria nalazimo brodski termin slična značenja: *colaro del bompresso* »T. mar. *Rastrelliera*, Specie di Collare fatto di legno, che si mette a mezzo il bompresso pei servigi occorrenti al detto albero« (BOE 178, s. v. *colàro* »ovratnik«), u ostalih samo kao »ovratnik« — *colar(o)* (DORIA 164), *colaro* (CHIO 115), *colar* (ROS 229), *colàro* (MI 55), *colàr* (MAN 51); od lat. *collāre* »ogrļjak (za robove)«, REW 2042 — od *cōllum* »vrat«,

REW 2053. Mletacizam je u osn. znač. proširen diljem hrvatske jadranske obale: usp. *kular* »bijeli škropljeni (štirkani) svećenički okovratnik« (FRA 41), *ku^oār* »ogrlica« (JUR 101).

kušīn m. Drveni kolač pribijen tako da uokviruje otvor za jarbol; služi za stabiliziranje jarbola. I *kusinēl* (v.).

• U Korčuli *kular* (*ārbula*) (v. *kusinēl*). Vidović ima mn. *kušini*, ali u znač. »kušini su dva od prove i dva od krme, drže karoc sa centom« (VID 236 — za Muo). Za etimol. v. prethodnu natuknicu.

kušīnēt m. Blazina vesla u koju je zabijen palac za veslo. I *škarmadūra* (v.).

• U Korčuli *škarmadūra* (v. *škarmadūra*) i *škalāmāra* (v. *škarmadūra*). Vidović ima *kušinet*, ali u znač. kao naše *kusinēl* (v.) i *kušīn* (v.) za Sali i Vrgadu (*kušīnēt* »dolazi oko izreza za jarbol« — JUR 102) te sintagmu *kušinet od banka* »osnovni ležaj« (VID 236); u osn. značenju, »jastučić« nalazimo *kušīnēt* (PIAS 155). Od mlet. *cussineto* (BOE 215), *cusineto* (DORIA 193), *cussineto* (ROS 285, KOS 133) — sve u znač. »jastučić; jastučić za igle«. Za etimol. v. *kusinēl*, s drugim dem. suf., *-eto*.

kuvērta ž. Paluba.

• U Korčuli *kūvērta*. Mletacizam proširen diljem hrvatskog Jadrana i u znač. »pokri-vač; krov kuće; ovojnica za pismo« — u svim tim znač. i *coverta* (BOE 205); od lat. gl. *coopērire* »pokriti«, REW 2205, zapravo njegovog part. perf. ž. *coopērta*. Kao brodski termin, »paluba« nalazimo *coverta* (ROSMAR 58 — za Grado, Rijeku, Veli Lošinj i Trst, KOS 127), *covērta* (MAN 56, MI 59, CHIO 135), *cuverta* (ROSMAR 61 — za Zadar; pod istom natuknicom i hrv. oblik *cūvērta* za Dubrovnik). Dubrovačko i cavtatsko *kūpījerta* i dubrovačko i ćilipsko *kūpjērta* »krov kuće« (zbog *-p-*) Skok drži dalmatskim reliktom, a *kōvērta* »deka, pokrivač na postelji« u Boki i Istri, *kuvērta* »krov od broda, paluba (brodski termin)« u Hvaru, Korčuli, Božavi, Rabu, Braču, Hvaru, *kūvijerta* »id. « u Perastu, Dubrovniku, Mljetu mletacizmima (SKOK II/238). Vidović ima *kuverta* s inačicama i primjerima iz cijele Dalmacije; izdvajamo *kupirta* u Kućišću, ostatak iz dalmatskoga. Usp. i *kuvērta* »krov na brodu; pokrivač na postelji« (JUR 103), *kūverta* »pleteni pokrivač postelje; paluba; krov kuće« (FRA 42), *kuvērta* »gunj, deka« (PIAS 155), *kūvērta o brōda* »paluba« (PIAS 155), *kuvērta* »paluba; krov kuće; pisamska ovojnica« (DUL 515), *kūvērta* »1. pokrov općenito; 2. paluba broda; 3. omotnica za pismo« (TRO 127).

kuvertēla ž. Prolaz, nogostup po rubovima palube.

• U Korčuli *kūvērtēla*. Vidović donosi *kuvertela* za Kućišće i Korčulu, a *kuvertela* i *kuvertela inkašana na ključ* za Milnu, Sutivan, Split i Trogir (VID 237). Termin u našem značenju navode Dulčići, *kuvertēla* »daščica na razmi škafa izvan« (DUL 515), i Geić i Slade, *kūvērtēla* »1. pokrivalo; 2. sržnica, gornji rubni dio drvenog broda« (TRO 127). Pos. iz nekog mlet. idioma: *covertēla* (BOE 205 — ne kao brodski termin), umanjena na *-ela* od *coverta* (v. *kuvērta*). Od mlet. repertoara kojima se služimo oblik u našem značenju ima samo Rosamani: *covertela* »suola o soglia o frijo (corso di fasciame più alto formato di tàvole di maggior spessore)« (ROSMAR 59 — za Piran).

kvādar m. Krmena ploha, ako krma nije oštra ili obla.

• Isto smo zabilježili i u Korčuli — uz *padēla o' křme*, metaforična hibridna sintagma nastala vjerojatno in loco (za etimol. v. *padēla* i *křma*). Vidović ima *kvadar* samo u izrazima

kvâdar od krme, *kvadar od krme* za Kućišće i *kvadar krme* »okvir krme«, uz napomenu da se tako govori općenito u srednjoj Dalmaciji; navodi i pridjev *kvadar* za Senj (*pûpa kvadra*) i Sutivan (VID 238). Od mlet. repertoara kojima se služimo samo Rosamani ima brodski termin, i to kao pridjev koji se odnosi na krmu: *quadra* »quadra (detto della poppa)« (ROSMAR 138); ostali imaju odg. oblik samo kao »četvrtast; uokvirena slika« (MAN 174 samo u prvom značenju, *quàdro*): *quadro* (BOE 543, CHIO 409, KOS 345, DORIA 501) > *kvâdar* »slika u okviru« (JUR 103), *kvâdar* »zidna slika, ali i drveni okvir za slike« (FRA 42), *kvôdar* »uokvirena slika; okvir« (DUL 515), *kvâdar* »zidna slika (obično svetačka)« (PIAS 155). Mlet. i tal. pridjev *quadro* zacijelo je učena podrijetla, od lat. *quadrus*, REW 571. U Korčuli imaju izraz i za oblu krmu, *lânka*. Vidović uz *lanka* ima *lanka od krme*, *krma na lanku* »krmeni bok«, »krmeni dio boka broda« (VID 246 — za Milnu i Trogir). Od mlet. rječnika termin, u našem značenju, imaju samo Pinguentini i Doria (potonji ga dosuše preuzima iz PING 197): *lanca* »(mar.) parte esterna ed arrotondata della poppa d'una nave«, uz što nudi i etimol. rješnje: »forse la stessa parola che ital. *lanca* 'bassura invasa dalle acque; vecchio letto di torrente' ecc. che si vorebbe far derivare da un ligure (prelatino) *lanca 'scodella' (affine a lat. *lanx* 'piatto')« (DORIA 320). U DM stoji tal. *l'anca* (prema VID, loc. cit.), pa ako je u mlet. došlo do sraštanja člana (a ne u tal. do obratnoga procesa), onda bi etimon mogao biti i *hanka* »kuk«, REW 4032.

kvadrē(l) m. Drvena pločica za označivanje platica, rebara i sl., vrst redalice.

• U Korčuli *kvadrēl*. Posuđenica iz mletačkoga: *quadrelo* »pločica« (CHIO 409), *quadrel* »četvrtasta redalica; redalica« (KOS 345), *quadrèl* »četvrtasta redalica; kocka (šećera)« (MI 164), *quadrèl* »kockica (šećera)«; pločica« (MAN 174), *quadrel* »kvadratić (npr. na kravati); pločica« (DORIA 501), umanjnice na *-elo* (< *-ellus*). Usp. *kvadrēl* »kocka šećera; mjera za (naplatu) kožu« (PIAS 155) i *kvadrèt* »kocka šećera; dezen u obliku kocke« (LIP 182). Za etimol. v. prethodnu natuknicu.

kvartîr m. 1. Letvica koju brodograditelj pribije na rebra po boku broda u gradnji kao vodilju pri stavljanju platica. 2. Četvrt broda.

• U Korčuli smo zapisali *kvartîr*. Vidović za *kvartir* ima tri znač.: »bok broda« za Dubrovnik, »nastamba na brodu« i »krmeno jedrilje« (VID 238). Boerio ima specifično značenje, *quartier* »Alloggiamento de' Soldati« (BOE 545), ostali samo kao »stan«: *quartière* (MAN 174, VASC 227), *quartier* (ROS 847 — za Trst, Kopar, Piran i Veli Lošinj, DORIA 502, KOS 346), *quartiere* (CHIO 410). Nije jasno je li u nas riječ ušla iz mlet. ili tal. (tal. *quartiere*, DM — prema VID, loc. cit.). Bilo kako bilo, u mlet. je to talijanizam, *quartière* od franc. *quartier* »četvrti dio« — 1080. god.; »dio obuće« — 1680.; nastamba za trupe« — oko 1462.; od lat. *quartāriu(m)* »četvrti dio« (DELI 1011), od *quartus* »četvrti«, REW 6936.

POSEBNI ZNACI I KRATICE

* — nepotvrđeni, rekonstruirani oblik
 > — filijacija ($a > b = b$ potječe od a)
 < — filijacija ($a < b = a$ potječe od b)
 → — prelazi u ($a \rightarrow o = a$ prelazi u o)

abr. — abruški

ar. — arapski

biz. — bizantinski

br. — broj

brodograđ. — brodograđevan

c. — crtež

dalm. — dalmatinski

dalmat. — dalmatski

dem. — deminutiv(ni)

dev. — deverbal

engl. — engleski

etimol. — etimologija, etimologijski

fig. — figurativno

franc. — francuski

frank. — franački

furl. — furlanski

gal. — galski

gen. — genitiv

genov. — genovski

germ. — germanski

gl. — glagol(ski)

god. — godina

got. — gotski

grč. — grčki

hibr. — hibrid(an)

hrv. — hrvatski

ib. — ibidem

id. — idem

im. — imenica

imp. — imperativ(an)

inf. — infinitiv(ni)

izv. — izvedenica

jd. — jednina

jez. — jezični

kajk. — kajkavski

kaslat. — kasnolatinski

klas. — klasični

l. — lice

lat. — latinski

loc. cit. — loco citato

long. — longobardski

mlet. — mletački

mn. — množina

mugl. — mugliški

nap. — napomena

nesvrš. — nesvršeni

niz. — nizozemski

novogrč. — novogrčki

npr. — na primjer

odg. — odgovarajući

odr. — određeni

onomat. — onomatopeja

op. cit. — opus citatum

opć. — općenito

osn. — osnovni

ost. — ostali

pej. — pejorativ(no)

perf. — perfekt

perz. — perzijski

plt. — pluralia tantum

pom. — pomorski

pos. — posuđenica

pov. — povratni

pr. — prošli

predmlet. — predmletački

pref. — prefiks

pridj. — pridjev(ski)

pril. — prilog

prov. — provansalski

pslv. — praslavenski

r. — rod

rom. — romanski

sc. — scilicet

sicil. — sicilijanski
sint. — sintagma
sl. — slično
slat. — srednjovjekovni latinski
slav. — slavenski
sln. — slovenski
slož. — složnica
sr. — srednji
srlat. — srednjovjekovni latinski
st. — stoljeće
stand. — standardni
stfranc. — starofrancuski
stmlet. — staromletački
stnjem. — staronjemački
str. — strana
strn. — strani
sttal. — starotalijanski

suf. — sufiks
s. v. — sub voce
svrš. — svršeni
španj. — španjolski
tal. — talijanski
tarant. — tarantski
terg. — tergestinski
tršč. — trščanski
tur. — turski
umanj. — umanjenica
usp. — usporedi
v. — vidi
vlat. — vulgarni latinski
vnj. — visokonjemački
zbi. — zbirna imenica
znač. — značenje
ž. — ženski

BIBLIOGRAFSKE KRATICE

- ARJ** — *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I–XXIII, JAZU, Zagreb, 1880.–1976.
augm. — augmentativ
AVV — G. Devoto, *Avviamento alla etimologia italiana*, Le Monnier, Firenca, 1968.
BAB — S. Babić, *Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku*, JAZU, Zagreb, 1986.
BEZ — F. Bezljaj, *Etimološki slovar slovenskega jezika*, I–III (A–S), SAZU, Ljubljana, 1977., 1982., 1995.
BK — Branko Kojić, *Brodogradnja na istočnom Jadranu kroz vijekove*, u Pomorski zbornik I, Zagreb, 1962.
BN — *Brodsko nomenklatura*, Split, 1951.
BOE — G. Boerio, *Dizionario del dialetto veneziano*, Mletci, 1856.
CEN — P. Mardešić–Centin, *Rječnik komiškoga govora*, u HDZ 4, Zagreb, 1977., str. 265–321.
CHIO — R. Naccari — G. Boscolo, *Vocabolario del dialetto chioggiotto*, Editrice Charis, Chioggia, 1982.
ČR — Čakavska rič
DEA — M. Deanović, *Pomorski i ribarski nazivi romanskog porijekla na Lopudu*, u Anali Historijskog instituta HAZU u Dubrovniku, sv. I, Dubrovnik, 1952., str. 149–179.
DEI — Battisti — G. Alessio, *Dizionario etimologico italiano*, I–IV, G. Barbèra Editore, Firenca, 1975.
DELI — M. Cortelazzo — P. Zolli, *Dizionario etimologico della lingua italiana*, I–IV, Zanichelli, Bologna, 1979–1983.

- DIGI** — H. G. Liddell — R. Scott, *Dizionario illustrato greco-italiano*, Le Monnier, Firenze, 1989.
- DIV** — M. Divković, *Latinsko — hrvatski rječnik za škole*, Zagreb, 1900. (reprint izdanje iz 1980.).
- DM** — *Dizionario di marina medievale e moderno*, Rim, 1937.
- dom.** — domaći
- DORIA** — M. Doria, *Grande dizionario del dialetto triestino*, Edizioni »Italo svevo« — »Il meridiano«, Trst, 1984.
- DUL** — J. Dulčić — P. Dulčić, *Rječnik bruškoga govora*, HDZ, Knjiga 7, sv. 2, Zagreb, 1985.
- DUR** — D. Durante — Gf. Turato, *Vocabolario etimologico veneto — italiano*, Editrice »La galiverna«, Padova, 1987.
- FIL** — G. Filipi, *Le parlate istriote (in margine al nuovo vocabolario del dialetto istrioto rovignese)*, u Battana, br. 111, Pula, 1993., str. 83–88.
- FIL2** — G. Filipi, *Barka — copul — ladva*, u Radovi Pedagoškog fakulteta u Puli, br. 8, Pula, 1988., str. 95–102.
- FIL3** — G. Filipi, *Istarska ornitonimija: etimologijski rječnik pučkog nazivlja*, Biblioteka Rječnici i priručnici, sv. 1, Izdavački centar Rijeka, Rijeka, 1994.
- FRA** — A. Bačić–Fratric, *Rječnik blatskog govora hrvatskog jezika na književni jezik rastumačen*, vlastita naklada, Blato, 1988.
- GLU** — A. Gluhak, *Hrvatski etimološki rječnik*, August Cesarec Zagreb, Zagreb, 1993.
- Gluh.** — I. Gluhonja, *Brodovi na jedra*, Split, 1951.
- HDZ** — Hrvatski dijalektološki zbornik
- HURM** — A. Hurm, *Njemačko — hrvatskosrpski rječnik*, Školska knjiga, Zagreb, 1959.
- JaFa** — V. Vinja, *Jadranska fauna. Etimologija i struktura naziva*, I–II, JAZU–Logos, Zagreb–Split, 1986.
- JER** — M. Deanović — J. Jernej, *Talijansko — hrvatski ili srpski rječnik*, Školska knjiga, Zagreb, 1973.
- JUR** — B. Jurišić, *Rječnik govora otoka Vrgade II*, JAZU, Zagreb, 1973.
- KLA** — B. Klaić, *Rječnik stranih riječi*, Nakladni zavod MH, Zagreb, 1989.
- LIP** — V. Lipovac Radulović, *Romanizmi u Crnoj Gori (jugoistočni dio Boke Kotorske)*, Obod–Pobjeda, Cetinje–Titograd, 1981.
- LL** — *Lexicon latinitatis mediae aevi Iugoslaviae*, I–II, Zagreb, 1973.–1978.
- LMAM** — E. Giammarco, *Lessico marinaro abruzzese–mollisano*, Quaderni dell'Archivio Linguistico Veneto 2, Istituto per la collaborazione culturale Venezia–Roma, Mletci–Rim, 1963.
- LJLZ** — *Leksikon jugoslavenskog leksikografskog zavoda*, Zagreb, 1974.
- m.** — muški
- Majc.** — G. Majcen — B. Siminatti, *Pomorski rječnik (u nastavcima)*, Pomorstvo, br. 2–10, Split, 1947.
- MAN** — G. Manzini — L. Rocchi, *Dizionario storico fraseologico etimologico del dialetto di Capodistria*, Trst–Rovinj, 1995.

- MG** — N. Majnarić — O. Gorski, *Grčko-hrvatskosrpski rječnik*, Školska knjiga, Zagreb, 1960.
- MI** — L. Miotto, *Vocabolario del dialetto veneto-dalmata*, Edizioni Lint, Trst, 1984.
- MIL** — M. Milevoj, *Gonan po nase (rječnik labinskog govora)*, samonaklada, Labin, 1992.
- MULJ** — Ž. Muljačić, *Dalmatske studije III: surgati (se) »usidriti (se)«*, u Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru, br. 8, Zadar, 1968./1969.–1969./1970., str. 80–88.
- PAL** — F. Palazzi, *Novissimo dizionario della lingua italiana*, Fabbri, Milano, 1974.–1983.
- part.** — particip
- PE** — *Pomorska enciklopedija*, I — VIII, Zagreb, 1972.–1989.
- PIAS** — A. Piasevoli, *Rječnik govora mjesta Sali*, MH — ogranak Zadar, Zadar, 1993.
- PING** — G. Pinguentini, *Nuovo dizionario del dialetto triestino*, Del Bianco Editore, Modena, 1984. (reprint izdanja iz 1969.).
- PIR** — G. A. Pirona — E. Carletti — G. B. Corgnali, *Il nuovo Pirona — vocabolario friulano*, Società filologica friulana, Videm, 1983.
- RED** — V. Vinja, *Romanica et dalmatica dans le premier dictionnaire étymologique croate ou serbe*, u SRAZ 37, Zagreb, 1974., str. 149–185.
- REW** — W. Meyer-Lübke, *Romanisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg, 1972.
- RF** — R. Filipović, *englesko-hrvatski ili srpski rječnik*, Zora, Zagreb, 1974.
- ROS** — E. Rosamani, *Vocabolario giuliano*, Capelli Editore, Bologna, 1958.
- ROSMAR** — E. Rosamani, *Vocabolario marinaresco giuliano-dalmata*, Firenze, 1975.
- SEM** — F. Semi, *El parlar s'ceto e neto de Capodistria*, Regione del Veneto — Giunta regionale, Mletci, 1983.
- SENC** — S. Senc, *Grčko-hrvatski rječnik za škole*, Zagreb, 1988. (reprint izdanja iz 1910.).
- SKOK** — *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I–IV, JAZU, Zagreb, 1971.–1974.
- SkokTerm** — P. Skok, *Od koga naučiše jadranski Jugosloveni pomorstvo i ribarstvo*, Hrvatska štamparija Gr. štedionice Split, Split, 1933.
- SLAD** — J. Sladović, *Kako se gradi barka*, u Zbornik otoka Korčule I, Zagreb, 1970., str. 148–155.
- SRAZ** — *Studia Romanica et Anglica Zagrabienisia*
- ŠKA** — A. Škaljić, *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Svjetlost, Sarajevo, 1985.
- TRO** — D. Geić — M. Slade Šilović, *Rječnik trogirskog čakavskog govora*, Muzej grada Trogira, Trogir, 1994.
- VASC** — A. Vascotto, *Voci della parlata isolana nella prima metà di questo secolo*, Imola, 1987.
- VEI** — A. Prati, *Vocabolario etimologico italiano*, Garzanti, Torino, 1951.
- VI** — V. Ivančević, *Korčulanska brodogradnja u XVIII i XIX stoljeću*, u Radovi Instituta JAZU u Zadru, sv. VI/VII, Zagreb, 1960.
- Vinja1** — V. Vinja, *Etimološki prilozi čakavskoj aloglotiji I.*, u ČR 1, Split, 1985., str. 57–78.
- Vinja2** — V. Vinja, *Etimološki prilozi čakavskoj aloglotiji II.*, u ČR 2, Split, 1985., str. 3–12.

- Vinja3** — V. Vinja, *Etimološki prilozi čakavskoj aloglotiji III.*, u ČR 1, Split, 1987., str. 3-41.
- Vinja4** — V. Vinja, *Etimološki prilozi čakavskoj aloglotiji IV.*, u ČR 1, Split, 1989., str. 3-41.
- ZUD** — D. Zudini — P. Dorsi, *Dizionario del dialetto muglisano*, Casamassima Editore, Videm, 1981.

LA COSTRUZIONE NAVALE A BETINA — IL VOCABOLARIO
TERMINOLOGICO ETIMOLOGICO (A — K)

R i a s s u n t o

L'articolo presenta la parte del Vocabolario che comprende la terminologia della costruzione navale conservata dalla tradizione orale e dalla pratica della tradizione costruttoria navale a Betina, sulla piccola isola dalmata di Murter. Trattandosi di una tradizione portata qui dall'isola di Korčula nel XVIII secolo, l'autore confronta il lessico di Betina con quello di Korčula, presentando l'uno e l'altro nel contesto terminologico complessivo della costruzione navale nell'Adriatico insieme all'interpretazione etimologica.

Considerata l'importanza della costruzione navale di Betina e di Korčula (a Betina mantenutasi fino a oggi), questo Vocabolario presenta un lessico che è anche il più diffuso nella costruzione tradizionale delle barche e delle navi in legno sulla costa croata dell'Adriatico orientale.

SHIPBUILDING AT BETINA —
ETYMOLOGICAL DICTIONARY OF TERMINOLOGY (A — K)

S u m m a r y

The article represents a part of the Dictionary which contains the shipbuilding terminology preserved by tradition and the practice of traditional shipbuilding at Betina on the small Dalmatian island of Murter. As this tradition was brought over from the island of Korčula in 18th c. the author compares this lexis with that of Korčula, presenting both in the system of total Adriatic shipbuilding terminology with etymological explanation. Regarding the importance of the shipbuilding on Korčula and at Betina (the latter existing nowadays) this Dictionary presents the lexis that is the most diffused one in the traditional building of wooden boats and ships on the Croatian part of the eastern coast of the Adriatic.